ARHIM. EMILIANOS
SIMONOPETRITUL

CASA LUI DUMNEZEU
POARTA CERULUI

DESPRE MONAHISM, STAREȚ ȘI UCENIC

Traducere din limba greacă de
Ierom. Agapie Corbu

Traducătorul și Editura *Sfântul Nectarie* mulțumesc din inimă
PREACUVIOASEI MAICI NICODIMI,
Stareța Sfintei Mănăstiri *Bunavestire* din Ormylia Halkidicii,
pentru dragostea cu care ne-a încredințat
spre traducere și tipărire
volumul de față.

Traducere după: ΑΡΧΙΜ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ,
ΟΙΚΟΣ ΘΕΟΥ, ΠΥΛΗ ΟΥΡΑΝΟΥ, ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΥ,
ΓΕΡΟΝΤΟΣ & ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΟΥ, ΑΘΗΝΑΙ, ΙΝΔΙΚΤΟΣ, 2020.

Lector și corector: Aida Teodorescu
Concepție grafică: Baroque Books & Arts®

Imagine coperta I: Cuvioși aghioriți (detaliu),
icoană realizată de Răzvan Bădescu;
în fundal, Mănăstirea Simonos Petras (detaliu),
grafică Armand Grosu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
EMILIANOS SIMONOPETRITUL, arhimandrit
Casa lui Dumnezeu poarta cerului : despre monahism, stareț și ucenic /
Arhim. Emilianos Simonopetritul ; trad. din lb. greacă de Ierom. Agapie Corbu. - Arad :
Editura Sfântul Nectarie, 2022
ISBN 978-606-8840-19-2
I. Agapie Corbu, ieromonah (trad.)

PROLOG

În volumul de față sunt cuprinse cateheze și cuvântări ale Stareţului nostru, rostite la Sfânta Mănăstire Simonos Petras și la Sfânta Mănăstire Ormylia între anii 1978 și 1982. Ele au ca temă centrală monahismul, rolul Stareţului în viața duhovnicească a monahului, precum și legătura ucenicului și, în general, a fiului duhovnicesc cu Stareţul.

Toate textele dascălului reprezintă esențializarea matură și plină de savoare a meditării profunde și trezvitoare a Părinților ascetici și de-Dumnezeu-purtători, mai vechi și mai noi, ai Bisericii noastre, dar nu mai puțin a experienței personale ce i s-a născut în inimă și a celei dobândite prin povățuirea obștii.

Considerăm că e potrivit și un prilej de veselitoare amintire, cu ocazia prăznuirii oficiale, în 9 mai, a Cuviosului Părintelui nostru Ieronim, care a fost egumen al sfintei noastre mănăstiri și apoi iconom al metocului Înălțării Domnului de la Virona din Attica – cunoscut ca „Stareţul Înălțării" –, să cităm, în loc de prolog, două epistole ale Cuviosului, trimise din Sfântul Munte fiilor săi duhovnicești. Și aceasta pentru că fericitul nostru Stareț l-a cinstit în mod deosebit pe Cuvios

și îi păstra cu evlavie moaștele în paraclisul Sfintei Maria Magdalena încă din primele zile ale așezării noastre la Simonos Petras. Deși nu l-a cunoscut, se gândea încă de atunci și se ruga cu însuflețire și înflăcărare în paraclisul amintit pentru înscrierea lui în sinaxar, fiind încredințat de viețuirea sa sfântă, cuvioasă și martirică. Avem motive să credem că Gheronda Emilianos, în timpul îndelungilor și tainicelor lui rugăciuni din paraclisul Sfintei Maria Magdalena a udat cu lacrimile sale cinstitul cap al Cuviosului, cerând solirile acestuia către Domnul pentru mănăstirea și fiii săi.

Următoarele epistole, trimise, cum aminteam, din Muntele Athos, sunt așezate pentru a arăta cugetul comun al Cuviosului și al lui Gheronda Emilianos, de vreme ce același Duh, Duhul lui Dumnezeu, îi insuflă și îi povățuiește pe cei care-L iubesc pe Dumnezeu.

Ne emoționează mai ales faptul că cinstita adormire a lui Gheronda Emilianos s-a întâmplat în ziua prăznuirii Cuviosului, în 9 mai, după prăznuirea ucenicului iubit, a Apostolului și Evanghelistului Ioan, pe care amândoi l-au iubit și l-au cinstit cu asupra de măsură.

Prima epistolă (01.01.1921) se referă la relația personală dintre Stareț și fiii săi duhovnicești, iar cealaltă (31.08.1914), la înțelesul morții, teme dragi lui Gheronda Emilianos. Redăm câteva fragmente din epistole.

1

„... Întristarea voastră este întristarea mea, copiii mei iubiți, dăruiți mie de Dumnezeu! Simt cu tot sufletul iubirea și evlavia voastră, iar devotamentul vostru îmi este întipărit în cuget de către iubirea lui Hristos, care mă încredințează de aceasta. Cum aș putea să disprețuiesc o astfel de putere care mă învață cele

spre mântuire şi m-a făcut părinte al vostru? Cum e cu putinţă să lepăd rodul duhovnicesc al harului Său, iubirea şi afecţiunea părintească? Acestea îl caracterizează pe părintele duhovnicesc şi pe copiii săi îi încredinţează din partea lui Dumnezeu şi, în felul acesta, îl recunosc cu dreptate pe un astfel de părinte şi îşi aţintesc privirea spre el, aşteptând de la acesta, după Dumnezeu, şi susţinerea lor duhovnicească, astfel încât, chiar şi numai o clipă dacă lipseşte de lângă ei părintele, socotesc că s-au lipsit de întreaga viaţă. Şi e firesc să fie aşa.

Nu, copiii mei, nu voi tăcea la întrebările şi la scrisorile voastre, după cât îmi e cu putinţă! Vă rog însă să nu vă leneviţi a-mi scrie ce gânduri vă strecoară cel viclean! Nu numai că nu mă voi întrista, ci mai mult, sufletul meu va fi mulţumit când voi vedea ascultarea voastră desăvârşită şi adevărată şi pentru că vă veţi izbăvi de supărarea pricinuită de gând.

Îmbrăţişarea şi salutările mele către copiii mei sunt rugăciunea mea părintească.

Cu noi este Dumnezeu!"

Arhim. Ieronim Simonopetritul

2

„... Moartea este, pentru cei credincioşi, izbăvire de cele rele ale lumii şi eliberare de păcat, mutare de la viaţa trecătoare la cea mai bună şi veşnică. Aşadar, dacă viaţa cea neîmbătrânitoare şi învierea se întâlnesc astfel, prin taina morţii întru credinţa în Hristos Iisus, după făgăduinţa Domnului, cum să ne tânguim, să ne întristăm şi să plângem? Cum sunt privegherile în cinstea sfinţilor din zilele lor de prăznuire? Imnele şi cântările de biruinţă ale Bisericii sunt oare pentru ieşirea sufletului din temniţa trupului şi mutarea lui în patria

cea veşnică şi luminată, ca pentru o naştere din întunericul pântecelui la lumina cea adevărată şi veşnică?

Prin urmare, chiar dacă ne tânguim puţin datorită silirii venite din partea firii, să înălţăm cu însufleţire imn de mulţumire şi slavă Celui care a binevoit astfel, ca să luăm şi plata răbdării şi a credinţei în El. Pentru că avem mulţi părinţi şi dascăli ai Bisericii care ne-au lăsat o astfel de pildă, mai ales pe sfinţiţii luptători Macabei, care au socotit moartea viaţă şi patria cea dorită de ei Ierusalimul cel nestricat, Biserica celor întâi-născuţi. Şi asta înainte de Hristos şi de moartea Sa cea mântuitoare. Iar după Învierea Sa, toţi mucenicii şi cuvioşii şi drepţii care I-au bineplăcut lui Dumnezeu, mai ales mucenița Natalia, mucenită căsătorită, care a pus mădularele soţului ei pe nicovală şi pe călăi i-a îndemnat aspru să lovească, astfel încât iubitul ei însoţitor să simtă durerile mai ascuţite şi să plece mai repede de la ea către viaţa veşnică.

Aşadar, iubite frate în Hristos, nu te întrista pentru adormirea persoanei dragi ţie, pentru că a plecat degrabă către nemurire şi a moştenit-o."

Ieronim Monahul

În încheiere, le dorim iubiţilor cititori ai acestui volum ca înflăcăratul şi însufleţitorul cuvânt al lui Gheronda să le întărească panoplia în lupta duhovnicească şi în urcuşul către Dumnezeu, dar şi să întărească înlăuntrul lor pacea, bucuria şi nădejdea care vin din afierosirea lor născătorului şi povăţuitorului fără de greşeală al sufletelor, Hristos, lucruri pentru care Gheronda dă o mărturie limpede şi puternică.

Arhimandritul Elisei
Stareţul Sfintei Mănăstiri Simonos Petras

CASA LUI DUMNEZEU
POARTA CERULUI

DESPRE MONAHISM, STAREȚ ȘI UCENIC

I

MONAHISMUL ORTODOX*

A. Începutul și cauza viețuirii monahale

Astăzi se aud multe păreri legate de monahism și, de aceea, aș vrea să vedem câteva premise foarte simple, istorice, teologice și teoretice, care alcătuiesc temelia monahismului. Ce este viețuirea monahală, cum a apărut și de ce se face cineva monah? În epoca noastră, deși pare că este o epocă de decădere și de mentalitate materialistă, totuși aceste păreri și, în același timp, dialogul despre monahism arată nu doar stricăciunea, ci și puterea nemuririi vieții monahale, rezistența seminței și supraviețuirea ei nu numai în viața zilnică și în istoria Bisericii, ci și în căutările pe care le au sufletele oamenilor.

Viețuirea monahală este astăzi căutarea prin excelență a inimilor tinerilor, așa încât se pune problema nu de a găsi monahi, ci de a găsi chilii unde să stea. Înainte spuneam că avem mănăstiri, dar nu avem monahi. Acum ne-am întors la situația dintr-o epocă veche: nu mai știi ce să faci

* Cateheză ținută în Sfânta Mănăstire „Bunavestire a Maicii Domnului" Ormylia, 24/26.09.1979.

cu mulţimea tinerilor care vor să devină monahi. Problema devine mai serioasă nu numai din cauza mulţimii lor, ci şi din cauza unei anumite alterări pe care a suferit-o vieţuirea monahală şi firea omenească odată cu trecerea vremurilor.

Alexandru Moraitidis, în cartea sa despre Sfântul Munte, scrie că a mers mai întâi la Dafni, apoi la Karyes, iar după aceea pe la mănăstiri. El îşi aminteşte cu multă tristeţe de vremurile de demult. Din nefericire, spune el, acum în Karyes, deşi există o tăbliţă pe care scrie „Fumatul interzis!", totuşi mirenii fumează, iar monahii sunt negustori şi vând lucruri lumeşti în magazinele din Karyes. Neîncetat îşi aminteşte de vremurile trecute[1]. Cu siguranţă că tot aşa stăteau lucrurile şi în secolele al XVIII-lea, al XV-lea şi în al XIV-lea. Chiar şi prin veacurile al VII-lea şi al VI-lea Părinţii fericeau vremurile trecute, nu numai pentru că ele rămăseseră ca un mit, ca o amintire în sufletele oamenilor, ci şi pentru că, pe atunci, exista un cuget eroic mai pregnant.

Astăzi vieţuirea monahală a suferit o anumită alterare, iar mănăstirile noastre s-au transformat în case în care merg suflete care Îl iubesc pe Dumnezeu, dar care transformă această iubire în vânarea unui anumit lucru. De asemenea, şi căutările, scopurile, obiceiurile şi cugetele monahilor sunt diferite. Monahii şi monahiile de astăzi nu duc viaţa de asceză pe care o duceau cei

[1] *Μὲ τοῦ βορηᾶ τὰ κύματα. Ἅγιον Ὄρος (Cu valurile din nord. Sfântul Munte)*, Ed. I.N. Sideris, Atena, 1924, p. 30 ş.u.

vechi. În trecut, cei care mergeau la mănăstire dormiseră pe jos acasă, așa încât culcarea pe jos la mănăstire le era foarte ușoară. Mâinile le erau bătucite de muncă. Astăzi mâinile oamenilor, mai ales ale femeilor, suportă numai mănuși, iar acestea să fie foarte foarte fine și flaușate, nu cumva să se rănească. Haide acum, oamenii ăștia care cresc uitându-se la televizor și vorbind tot timpul la telefon să meargă la mănăstire! Toate acestea strică cugetul omului.

Astăzi, de exemplu, o tânără își aranjează tot ce are nevoie prin telefon. La telefon face comenzi, cu un telefon vine cafeaua, lăptarul, meșterul care îi schimbă butelia la aragaz sau îi va repara întrerupătorul electric. În trecut, toate acestea le puteau face oamenii înșiși. Se descurcau singuri. Asprimea, vitalitatea și autonomia vieții pe care le aveau cei din trecut și, în general, cugetul și viața de acest fel au dispărut astăzi.

În afară de aceasta, mai există și stricăciunea firii omenești. Omul contemporan este prin excelență îndurerat. Nu găsești oameni echilibrați, pentru că, de obicei, nu au avut părinți care să se iubească. Familiile se destramă, părinții se ceartă ca fiii vitregi, se luptă fie cu sărăcia, fie cu înșelăciunea bogăției, când sunt familii bogate.

Școala le slăbește tinerilor mintea. S-a dus vremea în care elevul, și copilul în general, știa să își ascută mintea, inima, cugetarea. Cu cât progresează epoca noastră și se dezvoltă mijloacele tehnice, cu atât starea se înrăutățește. E trist! S-ar putea ca un copil să știe astăzi ce se petrece în America, cum stau lucrurile în politică, dar

nu poate să înţeleagă lucrurile pe care le putea face mai demult un copil mic.

De asemenea, toate idealurile de luptă, de asceză, de iubire a patriei, a familiei, toate s-au prăbuşit, au devenit un morman de dărâmături. Singurul ideal pe care îl mai are epoca noastră este „Aşa vreau!", „Eu vreau asta!". Nu mai îndrăzneşte nimeni să-i spună ceva celuilalt. Oamenii sunt ca nişte rinoceri, se înţeapă tot timpul.

A dispărut până şi acea viaţă naturală de la ţară. Ţăranii şi-au pierdut naturaleţea. Hora şi cântecele populare, plimbarea în afara satului, animalele de la care viaţa îşi trăgea o anumită naturaleţe au dispărut. Dacă mai există vreun cioban prin câte un sat, nu ştie ce să facă cu animalele şi vrea să le vândă. În general, toate s-au schimbat.

Toate acestea produc o stricăciune şi în felul de gândire al omului, în universul său sufletesc. Oamenii sunt nefericiţi, îndureraţi, năpăstuiţi, zăpăciţi. Nu poţi vorbi cu ei şi să te înţeleagă, sunt bănuitori, nu au încredere unul în altul, nu au deloc încredere în puterile lor, că ar putea să facă ceva. Unii găsesc soluţia în anarhie; alţii în păcat, în braţele unui băiat sau ale unei fete; alţii în însingurare, trăindu-şi rănile singuri; alţii lăsându-se pierduţi în gloata din sălile luminate în tot felul de culori, prin cluburile de noapte, cu luminile şi umbrele lor, cu mulţimile de oameni adunate acolo, cu melodiile moderne. Toate acestea îl fac pe om să uite acolo de sine, să se piardă, să se predea şi să rămână un simplu băiat sau o fată, un anonim... Toată lumea este alcătuită din oameni cu personalitatea răvăşită.

Dar aceste persoane, cu toate problemele lor, sunt totuşi nişte suflete care păstrează amintirea raiului şi vor

să devină monahi sau monahii. Provin din iubire, din păcat, din bunătate, dintr-o familie destrămată sau dintr-una întreagă, provin de pretutindeni. Dar acestor oameni le este foarte greu să înțeleagă măreția monahismului pe care trebuie să-l trăiască. Ceva care pentru un altul era, în trecut, foarte ușor de împlinit acum este de nerealizat.

În plus, sănătatea oamenilor s-a zdruncinat astăzi, este șubredă. Oamenii din trecut cărau bolovani, saci, diferite poveri. Aceasta dădea organismului lor un echilibru. Astăzi cine să mai ridice o cât de mică povară? Cărei fete să-i poți spune să lucreze cinci minute în grădină? „Oh, șalele!", îți va spune îndată. Cărei fete să-i spui să-și spele hainele cu mâna? Dacă nu are mașină de spălat, va pune în lighean o groază de detergent peste rufe, ca să nu le frece și să nu își obosească mânuțele. De fapt, lucrul acesta este o boală sufletească, o suferință a sufletului, constituie o neputință pentru o viață adevărată.

Așadar, neputința trupească și sufletească a tinerilor de azi este o problemă mare pentru monahism. Pe de altă parte, lumea, societatea, dușmanii Bisericii interpretează din propriul lor punct de vedere venirea tinerilor la monahism. „Acum ce va fi, vor merge toți la mănăstire?", spun ei. S-ar putea ca noi să spunem că toți merg spre păcat, dar aceștia văd mulțimea care vine la mănăstiri și pe oamenii care au intenția să devină monahi. Este o întrebare foarte obișnuită și firească, pe care fiecare o înțelege din perspectiva sa: orice profesor, orice filozof, orice teolog, laic, cleric dă propriile explicații.

Ce este, în realitate, monahismul?

Mai întâi de toate, trebuie să vedem, pe temeiul Sfintei Scripturi, care este obârșia monahismului. Nu întemeierea lui, pentru că nu ținem acum o lecție despre monahism, ci doar spunem în mod simplu câteva gânduri, ca să avem o privire de ansamblu asupra filozofiei monahale. Locurile din Sfânta Scriptură care subliniază viețuirea monahală și o includ în trupul Bisericii sunt clasice. Un text, un înțeles, dacă vreți – nu ne vom referi la texte anume, pentru că sunt cunoscute –, care se află în Evanghelie și în Epistolele Sfântului Pavel și la toți Părinții este acela că viața monahală, viața de feciorie este cea pe care o preferă Biserica și Hristos. Este calea pe care a deschis-o nașterea din Fecioară a feciorelnicului Iisus. Biserica este fecioara care fuge în pustie (*cf.* Apoc. 12, 6, 14). Născătoarea de Dumnezeu închipuie Biserica însăși. Domnul i-a considerat pe monahi drept oștirea Sa prin excelență. Același lucru îl fac Apostolul Pavel în epistolele sale și Evanghelistul Ioan în evanghelia sa. Monahii sunt feciorelnicii care urmează Mielului (*cf.* Apoc. 14, 4).

Într-adevăr, „este dezbinare între femeie și fecioară" (1 Cor. 7, 34). Se produce o separație deplină între viețuirea celei căsătorite și a celei necăsătorite. Viețuirea celei necăsătorite nu are înțelesul că cineva nu s-a căsătorit, ci al vieții feciorelnice, al vieții de feciorie afierosite lui Hristos, adică a viețuirii monahale. Pe cât e de departe cerul de pământ, omul de Dumnezeu, pe atât se deosebește viețuirea monahală de viața în lume. Monahul este cel care Îi aparține lui Dumnezeu, cel care L-a iubit pe Dumnezeu în mod foarte firesc, cel a cărui venire la mănăstire este urmarea firească a iubirii

sale. Așadar, când exista cineva care de mic copil L-a iubit pe Dumnezeu, era normal ca Biserica să-l îndemne spre mănăstire.

Dar și cineva care a căzut din credință și a trecut la vreo erezie sau a devenit musulman era foarte normal ca, atunci când revenea la viața Bisericii sau la spovedanie, să vrea să-și spele haina sufletului cu cel de-al treilea botez, cu botezul lacrimilor, adică al viețuirii monahale, întrucât cel de-al doilea botez, martiriul sângelui, nu era posibil oricui. De asemenea, când cineva, tânăr sau adult, cădea în păcat, era normal să i se spună: „Dacă Îl iubești pe Dumnezeu și vrei atât de mult să-ți schimbi viața, ca să-ți refaci ființa, trebuie să mergi la mănăstire."

Prin urmare, viețuirea monahală este prin excelență trăirea lui Hristos. Este tot ceea ce Biserica recunoaște ca fiind întipărirea cerului pe pământ, este o oglindă care reflectă trăsăturile Împărăției cerurilor. Acesta este un adevăr.

Un al doilea adevăr este că „nu toți înțeleg acest cuvânt, ci numai cei cărora li s-a dat" (Mt. 19, 11). Pe acest text se bazează punctul evanghelic de pornire al monahismului. În vremea Noului Legământ nu îi mai este cuiva de folos să se căsătorească, dar faptul acesta este ascuns pentru cugetul, înțelegerea, cunoștința și voința oamenilor. Oamenii nu-l înțeleg. Oamenii cred că firescul constă în a trăi o viață de căsătorie și li se pare anormal când văd vreun monah. Cineva a vrut să se facă monah și toți din jurul lui s-au împotrivit. Tot satul, de la preot până la ultimul țăran, s-au coalizat ca să-l împiedice. Dar și toți părinții consideră că e un păcat dacă copiii

lor pleacă la mănăstire. Vezi cum tatăl și mama se roagă lui Dumnezeu, fac privegheri, citesc paraclise pentru ca Dumnezeu să-i descopere copilului lor că ceea ce face nu e corect, că trebuie să se căsătorească. Vieţuirea monahală rămâne departe de gândirea, de înţelegerea și de voinţa oamenilor. De aceea Domnul spune că „nu toţi înţeleg acest cuvânt". Nu toţi înţeleg vieţuirea monahală.

Vieţuirea monahală este o taină, ceva din afara lumii, am putea spune, și, ca taină, nu este un lucru care se vede, ci care se înţelege cu duhul. Prin urmare, nu toţi oamenii îl pot înţelege și, de aceea, nici nu pleacă la mănăstire. Îl înţeleg numai aceia care au învăţat să pipăie tainele. Așadar, în acest text avem un punct de plecare evanghelic: vedem de unde începe chemarea monahală. Ea începe din alegerea omului.

Vieţuirea monahală este o chemare pentru toţi oamenii. Vreau ca toţi oamenii să fie așa cum sunt eu, spune Apostolul Pavel (*cf.* 1 Cor. 7, 8). Aceasta este vestea cea nouă pe care a adus-o Biserica. Aceasta este ridicarea crucii și porunca iubirii, smerenia și trăirea celor de pe pământ și răspunsul afirmativ al cerului. Aceasta este depășirea timpului și cuprinderea veșniciei. Aceasta este recapitularea, alfa și omega pământului și cerului. Dar, pentru fiecare suflet, aceasta este un punct de pornire spre adâncurile fiinţei sale, unde are loc alegerea, judecata și înţelegerea.

În realitate, vieţuirea monahală este ceva care a existat înainte de întruparea Domnului, înainte de existenţa Bisericii văzute. O întâlnim în toate simbolurile Vechiului Legământ, la anumiţi proroci şi în anumite învăţături dumnezeieşti. Fecioria a existat mai dinainte, sus, în cer,

în viaţa Sfintei Treimi. Prin urmare, vieţuirea monahală este tot atât de veşnică pe cât de veşnic este şi Dumnezeu. Este ceva care a căzut din cer pe pământ, dar strălucirea ei a început din vremea Marelui Constantin. Atunci este punctul de pornire istoric şi social al monahismului ca viaţă organizată.

Perioada constantiniană este o perioadă de vârf a Bisericii, dar, în acelaşi timp, şi o perioadă de decădere generală şi de criză. Observăm o criză în domeniul cultural şi în toate domeniile vieţii omeneşti: de exemplu, în legăturile dintre oameni, crima era considerată un lucru simplu. Chiar Marele Constantin, deşi era un suflet foarte bun şi avea o mare sensibilitate şi legătură cu lumea de dincolo, ca să poată domni ca un împărat drept, a trebuit să-şi omoare chiar şi rudele, faptă pe care au repetat-o şi urmaşii lui. Marele Constantin este o personalitate autentică şi unică, dar, cu toate acestea, nu a putut să iasă din cadrele epocii sale. Perioada Marelui Constantin a fost o perioadă, am spune, înfricoşătoare.

Pentru că a fost dată o libertate deplină, pentru că viaţa creştină a fost recunoscută şi preferată şi pentru că monahii erau obiectul de admiraţie al poporului şi al împăraţilor, al teologilor şi al filozofilor, al tuturor cetăţenilor, au intrat în Biserică mulţimi de oameni. Dar toţi aceştia au devenit o problemă pentru Biserică, au devenit cauza începutului compromisurilor, a începutului decăderii cugetului bisericesc, pentru că desăvârşirea este pentru cei care o aleg, şi nu pentru cei care o urmează în masă. Tot aşa se poate şi ca într-o mănăstire să existe 30, 40, 50, 60, 100 de monahi, dar să trăiască în cel mai pământesc fel, şi numai unul, doi

sau trei să trăiască adevărata viețuire monahală, pentru că alegerea se săvârșește în adâncul sufletului omului.

Așadar, când un suflet trăia această decădere a cugetului bisericesc, această stricăciune și deșertăciune, dacă voia să trăiască viața de feciorie, dacă voia ca în el să supraviețuiască înstrăinarea și căutarea cerului, trebuia să găsească o modalitate esențială de viețuire. Nu putea să-și dezlege problema, să găsească cerul pierdut dacă nu găsea un alt mod de viețuire. Înainte de epoca constantiniană, credincioșii trăiau în catacombe, își vărsau sângele, cerul era pentru ei ceva foarte aproape. Vedeai lucruri minunate, cum creștinii mergeau singuri să-și mărturisească credința și să se predea martiriului. Erau atât de mulți, încât statul și Biserica au fost siliți să le interzică să caute singuri martiriul. Gândiți-vă ce râvnă exista în acea perioadă, așa încât Biserica să trebuiască să dea canoane prin care erau afurisiți cei care doreau să devină martiri. O atât de mare râvnă exista, atât de multă trăire a celeilalte vieți!

Deoarece în perioada constantiniană prigoanele au încetat, iar râvna a început să se piardă, această epocă devine spațiul și timpul firesc al organizării istorice a monahismului, al fugii în pustie a fecioarei din Apocalipsă (*cf.* Apoc. 12, 6). Decăderea conștiinței și a vieții bisericești a purtat în pântece acest mare vlăstar. A fost o binefacere a lui Dumnezeu, Cel ce pe toate le lucrează spre bine (*cf.* Rom. 8, 28), binefacere care a umplut pustiile și a făcut ca în locurile unde mai înainte se aflau numai demoni să viețuiască cetățeni ai Cerului. Așa încât voia omului este punctul de plecare evanghelic al chemării sale personale la viețuirea monahală, iar

criza Bisericii, a societății, a culturii și a civilizației oferă vieţuitori pentru locurile de vieţuire monahală, pentru organizarea și dezvoltarea vieţii monahale. Prin urmare, vieţuirea monahală este un dor după desăvârșire și o alegere a ei, motiv pentru care este o fugă în pustie.

Vieţuirea monahală nu este un protest, așa cum cred mulţi, ci este ceva foarte firesc. Așa cum apa unui râu curge firesc la vale, tot așa este și vieţuirea monahală. Este ieșirea luminoasă din întunericul în care umblă firea omenească în această lume și, în același timp, este o povăţuire pentru oamenii care vor să își trăiască libertatea și drepturile. Ce înseamnă că vieţuirea monahală este o ieșire luminoasă? Că pustia este tărâmul luminii.

Bisericile din lume sunt pline de oameni care, în viaţa lor de zi cu zi, totuși nu cred. Oamenii din lume practică creștinismul și totuși nu-și amintesc de Hristos. Pentru aceasta, trebuie să se întâmple ceva: o moarte, un accident de mașină, o boală, vreun necaz sau altceva pentru ca ei să-și aducă aminte de Hristos. Aceasta este o realitate pe care o trăim.

Acești oameni nu sunt creștini? Sunt. Se îngrijesc, pe de o parte, de cele ale lumii, dar sunt creștini, fii ai lui Dumnezeu. Acești oameni pierduţi, rătăciţi, lumești, păcătoși, care nu-și amintesc de Hristos, care nu iubesc Biserica, de care uneori se și leapădă, aceștia care săvârșesc crime, curvii, cu toţii sunt fii ai lui Dumnezeu. Valoarea pe care o avem noi înaintea lui Dumnezeu, o au și ei. Orice drepturi avem noi, le au și ei. Orice doruri avem noi, le au și ei. Motivul pentru care o tânără a pornit, probabil, pe calea păcatului și a desfrânării este

același care m-a făcut pe mine să iau calea mănăstirii. Sufletul omenesc este același. Prin urmare, toţi aceștia sunt fiii lui Dumnezeu. Este lumea pe care a făcut-o Dumnezeu, iar ei sunt făpturile Părintelui ceresc. Noi, monahii, nu ne deosebim cu nimic de oamenii din lume.

Mai ales, dacă stăm să ne gândim bine, noi, care am cunoscut mai multe lucruri, s-ar putea chiar să fim mult mai păcătoși, mai de nimic, mai stricaţi și mai ipocriţi decât aceia. Cel puţin aceia nu sunt ipocriţi. Noi, purtând rasa, se poate să ascundem diferite patimi, cărora le dăm, eventual, și o coloratură creștină sau le putem considera drept îndatoriri sau să credem că Îl slujim pe Dumnezeu, ca să ne putem astfel susţine în viaţă. Mireanul spune că nu crede în Hristos și, astfel, este uneori mai cinstit decât noi care, cu fapta, s-ar putea să nu credem în Dumnezeu.

Când un monah se chinuie toată ziua cu o muncă sau alta, iar seara, când merge în chilie, vede icoanele și își aduce aminte de Dumnezeu, ce este aceasta? Nu este o înșelăciune, o minciună, o ipocrizie? Monahul se poate explica, se poate îndreptăţi, i se poate face un pogorământ, dar realitatea este realitate. Așadar, dedesubtul acestora se ascunde un adevăr, anume că întreaga lume este ceea ce suntem și noi, dar îi lipsește putinţa să cucerească (*cf.* 1 Tim. 6, 12), să răpească Împărăţia cea cerească, să se sprijine pe ea.

În această situaţie fără ieşire, în acest întuneric şi confuzie a lumii, în această deşertăciune constrângătoare în care trăiesc oamenii, monahismul este o ieşire luminoasă. Oamenii sunt năuciţi, nefericiţi. Patimile, păcatul, singurătatea, necazurile, coşmarul serviciului

sunt o beznă deasă. Ieşirea luminoasă din această beznă este vieţuirea monahală. Dar oamenii devin monahi prin voia lor. Nu poţi să-i spui cuiva: „Fă-te călugăr! Cei mai mulţi nici măcar nu se gândesc să se facă monahi. Adeseori se întâmplă ca unii să se fi gândit la asta, dar nu se fac niciodată monahi, pentru că nu au conştientizat niciodată că sufletul lor este un suflet pe care l-a ales şi l-a privit Hristos şi pe care l-a chemat să trăiască cerul pe pământ. Prin urmare, vieţuirea monahală este o ieşire luminoasă, o trăire care îi povăţuieşte şi îi cheamă pe acei oameni care vor să trăiască libertatea şi bucuria alegerii personale.

Când lumea este aşa cum am descris-o, omul nu este liber. De exemplu, Sfântul Apostol Pavel zice: „Te-ai legat de femeie?", să nu cauţi să te eliberezi de ea, eşti un sclav (*cf.* 1 Cor. 7, 27). Omul căsătorit nu poate să trăiască liber. Se poate ca soţia să vrea să se împărtăşească, dar soţul să-i spună: „Nu, astăzi te vreau!" şi, prin urmare, nu se va mai putea împărtăşi. Nu-şi poate refuza soţul. Este obligată să-i spună soţului ei „Da!", iar lui Hristos să-I spună „Hristoase, nu mă voi împărtăşi!".

Dar şi soţul este obligat să facă ce vrea soţia. Fiecare este obligat să participe la păcatele celuilalt. Să luăm alt exemplu. Părinţii sunt obligaţi să trăiască în fiecare zi deşertăciunea, furtuna copilului, neliniştea vieţii, coşmarul luptei pentru o poziţie bună, să nu ştie dacă există vreun om care se interesează de ei, să trăiască groaza robiei contemporane, a nesiguranţei contemporane, să participe la viaţa lumească. Nu-i poţi spune cuiva să nu fie om lumesc. Cum va putea trăi în societate?

Desigur, sunt mulţi cei care vor să spună că sunt oameni duhovniceşti şi că trăiesc, chipurile, o viaţă creştinească. S-ar putea ca tocmai aceştia să fie cei mai aspri, mai anormali, mai ciudaţi, mai egoişti, mai morocănoşi, aşa încât să nu te poţi înţelege cu ei, şi întreaga lor evlavie şi viaţă să fie, în cele din urmă, o înmormântare.

Prin urmare, lumea este o lipsă de libertate. Nu poţi trăi aşa cum vrei. Alţii te duc unde nu vrei, aşa cum i-a spus Domnul Apostolului Petru (*cf.* In. 21, 18), numai la Hristos nu. La mănăstire, dimpotrivă, ai o libertate duhovnicească. Poţi să-ţi rânduieşti viaţa. Vrei să te rogi? Poţi să te rogi. Vrei să te înfrânezi? Poţi să te înfrânezi. Vrei să posteşti? Poţi să posteşti. Vrei să te închini lui Dumnezeu? I te vei închina, în timp ce în lume nu poţi să le faci pe toate acestea.

În plus, de vreme ce omul nu este liber în viaţa sa zilnică, nici nu poate să aleagă. Omul nu poate să hotărască ce să facă fiul său, nici să-şi aleagă soţia cu deplină siguranţă. Alege pe cineva, crede că este persoana care i se potriveşte, dar, de fapt, este altfel. Atunci nu-i mai poate spune: „Te părăsesc, te schimb!" Va muri alături de acel om. Sau îşi duce copilul la Hristos, dar acesta ajunge un vagabond, un comunist sau un tânăr răzvrătit. În cele din urmă, nu poţi să alegi nici viaţa pe care o duci, nici viaţa copilului tău. Nu poţi să-ţi alegi calea, eşti târât împreună cu toţi ceilalţi. Aşa cum un torent antrenează, în curgerea lui, hârtii, gunoaie, cutii, pietre, pungi, tot ce a aruncat lumea sau au adus apele, tot aşa sunt târâţi şi oamenii în viaţă. Nu poţi să te gândeşti ce vei face astăzi. Viaţa te târăşte. Astăzi hotărăşti să mergi la biserică şi, în ultima

clipă, îţi vine în vizită soacra. Ce o să faci? Nu te vei mai duce la biserică, te vei uita la soacră-ta.

La mănăstire însă îţi alegi nu numai felul de viaţă de zi cu zi, ci şi orientarea fundamentală a vieţii tale. Nu trăieşti ca întreaga lume, ci ca un om liber. Prin urmare, avem chemarea monahală personală, care, împreună cu chemările celorlalţi, alcătuieşte monahismul, trăirea libertăţii şi a drepturilor omului, pentru că nu-ţi poţi afla libertatea şi drepturile altundeva.

Un mirean nu poate să spună: „Nu vreau să merg în armată!", ci este obligat să meargă. Nu poate spune: „Nu mă căsătoresc!", pentru că fiecare om din lume este îndatorat să se căsătorească. Dacă nu se căsătoreşte, va fi o fiinţă nefirească şi ciudată. Iar dacă va avea parte de un dezastru în căsnicia sa, probabil că este vrednic de compătimire, dar toţi îl vor privi ca pe o ciudăţenie, îndată se vor gândi că „ceva se întâmplă". Cei necăsătoriţi sunt, de obicei, oameni suciţi, complicaţi şi văicăreţi. Trăiesc în lumea lor însingurată şi încearcă prin mii de feluri să-şi acopere golurile sufletului lor. Dar surogatele lor sunt foarte slabe.

Dimpotrivă, vieţuirea monahală este un lucru nobil, ceva care te duce în siguranţă la toate câte le doreşte sufletul tău. Ai bucuria să alegi, să hotărăşti şi să ieşi din întuneric, din criza socială şi duhovnicească în care trăieşte epoca noastră. Pentru că există cu adevărat o criză, şi socială, şi culturală, şi spirituală. Ieşi din această criză şi intri în altă formă de vieţuire. Vieţuirea monahală devine dreptul tău.

Am spus că vieţuirea monahală este o fugă în pustie. De fapt, nu este vorba de o fugă, ci de ctitorirea unei cetăţi, de o cucerire. Nu este fuga de obligaţii, de bucurie,

de doruri, de noi înșine. Este găsirea și afirmarea celor mai profunde dorințe, trebuințe și aspirații ale sufletului omenesc. Monahii nu sunt niște fugari, nu sunt niște nesociabili. Viețuirea monahală nu este ceva irațional. Viețuirea monahală este închegare a unei societăți.

În societatea obișnuită trăiești o dizolvare, o însingurare. Locuiești într-un bloc și nu-l cunoști pe cel care stă în apartamentul de alături. Vezi că iese o doamnă, dar nu știi: e căsătorită, necăsătorită, are bărbat, are copii? Ce lucru înfricoșător! Dimpotrivă, în satele grecești, până acum câțiva ani, toți se cunoșteau unii pe alții.

Mergi astăzi la Sfântul Munte și tot Sfântul Munte, până și ultimul pustnic, știe unde este cutare monah. Iar dacă se întâmplă ca cineva să aibă mâine febră de 37,2°C, o va afla întregul Athos. Se păstrează această viață firească și umană. Așa ceva nu întâlnești în lume.

Societatea contemporană este o destrămare a societății, o însingurare, o polarizare. Toți se izolează, nu pot să pășească împreună, să se potrivească unul cu altul. Așa cum universul se dilată, tot așa și societatea este o diastolă, și nu o sistolă. Cu atât mai puțin este o unire.

Viețuirea monahală însă este constituirea unei societăți, dar de natură liberă și personală, este crearea unei societăți alese în mijlocul societății. Este aluatul dinlăuntrul întregii frământături, pe care o face să dospească, o crește, o face să fie ca ea (*cf.* 1 Cor. 5, 6). A urma viața de feciorie nu înseamnă a merge în peșteră sau a te cocoța într-un copac. Trebuie să-mi vină chemarea ca să mă urc în copac, trebuie ca acolo să mă povățuiască semnele lui Dumnezeu. A urma viața de feciorie înseamnă a fi introdus într-o formă

de viețuire și o obște sau a alcătui o obște. Iau parte la alcătuirea unei societăți libere și personale. Adică *eu* vreau și mă fac monah, *eu* înțeleg acest lucru, *eu* îl cer și îmi salvez, astfel, existența mea personală de la pieire. „Cine își va pierde sufletul său, acela îl va găsi" (Mt. 16, 25). În această formă de viețuire, fiecare este persoană, încetează să fie o făptură lipsită de libertate, își păstrează cele mai adânci drepturi pe care i le-a dat Dumnezeu în sufletul său. Ceea ce omul a pierdut prin păcat, ceea ce Dumnezeu i-a dat ca dorire, pe acestea le găsește la mănăstire.

Prin urmare mănăstirea, viețuirea monahală, este o comuniune liberă și personală cu alți oameni. Cu toții alcătuim împreună un trup, care e, în realitate, însuși Trupul lui Hristos și reușim să le păstrăm pe toate câte nu putem să le păstrăm în societatea destrămată și dezmembrată. Care sunt acestea?

B. Trăsăturile viețuirii monahale

1. O viață de iubire

Primul lucru pe care mănăstirea mă ajută să-l păstrez este viața de iubire. La mănăstire, într-un anume fel, nu trăiesc pentru un alt scop decât pentru a deveni aproapele celuilalt, pentru ca sinele meu să fie înlocuit de celălalt, ca să-l slujesc pe celălalt. Adică adevăratul meu sine este aproapele. Adevăratul meu sine, pe care îl înfățișez înaintea lui Dumnezeu și în funcție de care Dumnezeu mă judecă este aproapele, pe care îl așez înaintea lui Dumnezeu. Potrivit cu cât trăiesc eu ca și cum aș fi tu sau, mai bine zis,

ca şi cum ai fi tu eul meu, potrivit cu cât de mult gândesc eu cu mintea ta, cu inima ta, cu pretenţiile şi dorinţele tale, pe atât sunt de adevărat înaintea lui Dumnezeu şi pe atât sunt de unit cu tine şi cu Dumnezeu. Dar când merg într-o direcţie opusă, atunci puteţi înţelege că urmează însingurarea mea inevitabilă şi totalul dezechilibru al acţiunilor mele sociale şi personale. Prin urmare, echilibrul legăturilor mele şi temelia vieţuirii sociale este celălalt.

Când spunem că mănăstirea este o viaţă de iubire, nu înţelegem că iubirea este ceva reciproc, te iubesc şi mă iubeşti, îţi dau şi îmi dai, pentru că şi cei din lume tot aşa fac (*cf.* Lc. 6, 32-33). Lucrul acesta nu valorează nimic, este o înţelegere, un contract pe care îl fac oamenii din lume. „Îţi dau aceasta – zic ei – şi îmi vei da atâţia bani." Îţi dau iubire şi îmi vei da iubire.

La mănăstire este cu totul diferit. Trăiesc în iubire înseamnă: mă simt viu, împlinit. Simt că trăiesc, că sunt puternic tocmai când fac ceea ce Dumnezeu cere de la mine: să fiu celălalt, să lucrez pentru celălalt, să ostenesc pentru celălalt. Cea mai mare satisfacţie a omului este această iubire, pentru că atunci trăim pentru Dumnezeu. Creştinul care are legătură cu Dumnezeu şi cu obştea creştină înţelege că devine mare când încetează să mai existe el, pentru că locul său l-a luat celălalt.

Viaţa de iubire mă face mare şi mă aşază pe primul loc înaintea lui Dumnezeu. Această iubire nu este iubirea din lume, care poate să-l tulbure pe omul credincios, să-l facă să-şi piardă nopţile, liniştea, programul, să alerge încolo şi-ncoace vizitând bolnavii de prin spitale, săracii de pe drumuri, bătrânii din azile. Aceasta este o altă slujire

a Bisericii. Acum noi nu vorbim despre așa ceva. Pentru un monah astfel de lucruri sunt considerate cea mai mare mândrie, cădere din monahism, lepădare a chemării monahale, pentru că iese în evidență egoul său. El nu mai există pentru Dumnezeu, ci aleargă încolo și-ncoace ca mirenii. Pentru un monah nu există nici milostenie, nici misiune, nici alergătură, nici frământare, nici legături cu alții – ce să fac, cum să trăiesc cu celălalt –, așa cum se întâmplă, de exemplu, în căsătorie, unde trebuie să te potrivești cu o femeie sau cu un bărbat.

La mănăstire, prisma prin care privim lucrurile este cu totul diferită. Îmi urmez calea, am parte de tăcere, de rugăciune, de studiu duhovnicesc, de privegherea de noapte, de viețuirea mea îngerească. Eu sunt cel care mă înfățișez înaintea lui Dumnezeu și devin ca tine. Mă fac totul pentru tine. Tu ești promovat înaintea lui Dumnezeu. Lucrul acesta vine în mod firesc, mă întâmpină în chilie, în orice loc unde mă aflu, la slujirea mea, la ascultarea mea, în legăturile mele de zi cu zi cu oamenii. În toate acestea nu-mi lepăd personalitatea, ci felul meu de gândire, părerile mele, fără să-mi schimb părerea și felul de gândire, pentru că cele ale celuilalt s-ar putea să fie greșite. Îl susțin pe celălalt și îi cinstesc personalitatea pentru ca celălalt să fie liber, bucuros și fericit.

Prin urmare, întâi de toate, în viețuirea monahală se realizează o viață de iubire care nu poate exista nicăieri altundeva, întrucât în lume criteriul este foarte diferit.

2. O viață de egalitate

Viețuirea monahală, după cum spun toți Părinții, este o viață de egalitate. Lucrul acesta au încercat să îl realizeze atâtea și atâtea sisteme filozofice și sociale, dar, în cele din urmă, au eșuat. Până și încercarea pe care a făcut-o Biserica primară din Ierusalim a eșuat în această privință, pentru că a pornit de la alte premise, iar rezultatul a fost apariția a două pături sociale, una privilegiată, a evreilor, și una inferioară, a eleniștilor (*cf.* F.A. 6, 1).

Același lucru îl întâlnim și în socialism, în comunism și în alte sisteme sociale asemănătoare, cu diferența că se schimbă clasa conducătoare. De exemplu, dispare monarhia, apare un dictator; încetează să mai existe un conducător politic, apare un comandant militar. Banii trec de la proprietari în posesia statului, îi deține un alt conducător, care este un element al statului și, de cele mai multe ori, are caracter militar. În realitate însă, nu există nicio egalitate. Egalitatea există numai în straturile de jos care apar, între plebei. Egalitatea există, în acest caz, în condițiile lipsei de drepturi, de sărăcie, de golătate, în absența libertății de expresie, a dorințelor, în lipsa de autoritate până și asupra propriilor copii, asupra femeii, asupra soției tale sau a soțului tău. Aceasta însă nu este egalitatea pe care o caută sufletul omului.

Dimpotrivă, în viețuirea monahală nimeni nu deține nimic, pentru ca toate câte aparțin tuturor să fie ale sale. În monahism, viața de egalitate este o realitate înțeleasă

potrivit poruncii adevăratului Dumnezeu: toate sunt în comun, nimeni nu primeşte nici măcar o drahmă, nici nu are de dat. Într-un regim de egalitate realizat pe baza principiilor filozofice, politice, militare sau de alt fel, egalitatea înseamnă că toţi au în mod egal, că toţi pot să primească şi să dea în mod egal.

În trecut, monahii nu aveau nici măcar rasa proprie. Rasele, mantiile şi le agăţau în cui şi fiecare mergea şi îşi lua una dintre ele. Aceasta înseamnă egalitate din perspectivă creştină: să mă lepăd de toate din voia mea şi, în mod liber, să nu am absolut nimic al meu, nici măcar o drahmă. Toate sunt ale mele, în înţelesul că toate aparţin trupului comun, şi atunci pot să le folosesc ca fiind oferite tuturor. Mie însă nu-mi aparţine nimic, în sensul exercitării stăpânirii, nici măcar voia proprie.

Un monah nu poate să aibă păreri. Părerea este ceva personal, iar el o leapădă. Nu poate să aibă voie proprie. Voia care apare înlăuntrul lui trebuie să I-o predea lui Hristos. Din moment ce I-o predă înseamnă că nu mai are voie proprie. Nu-şi face niciun fel de planuri, nu-şi poate asuma din proprie iniţiativă nicio responsabilitate. De exemplu, un monah nu poate să promită ceva şi să spună: „Bine, în regulă, am înţeles ce vrei, îţi promit că îţi voi da ce ceri sau că te voi ajuta." Îşi înjoseşte rasa dacă promite ceva. Nu poate să primească, nici să facă daruri. Din clipa în care primeşte sau dă ceva, chiar şi cel mai mic lucru, se aseamănă cu cel care a desfăcut steagul de pe catarg şi face din el o cârpă. Unul ca acesta a încetat să mai fie monah, pentru că a desfiinţat egalitatea creştină

și duhovnicească pe care a adus-o Biserica prin calea desăvârșirii și a lepădării.

Nu am nimic, nu îmi aparţine nimic. Dacă am ceva, celălalt poate să mi-l ia cu binecuvântarea Stareţului, fără ca măcar să mă întrebe dacă nu cumva am nevoie de el. Stareţul poate avea discernământul să mă întrebe dacă celălalt îmi poate lua un lucru, dar poate să nu mă întrebe pentru nimic. Iar eu, după ce mi-am făcut planuri să fac ceva cu lucrul pe care mi l-au luat, când vine dimineaţa n-o să-l mai am. Mi-l vor fi luat ca să îmi amintească faptul că am plănuit în mod rău să fac ceva cu el. Singurul lucru pe care îl pot plănui sunt lacrimile pentru păcatele mele și iubirea, după putere, ca să câștig Împărăţia cerurilor. Câtă vreme bunul meu nu este, după cum zice Psalmistul, nici dincolo de Dumnezeu, nici lângă Dumnezeu, ci numai Dumnezeu (*cf.* Ps. 15, 2), înţelegeţi că toate cele din jurul lui Dumnezeu, oricât de bune și de luminoase ar fi, chiar și strălucirile Sfântului Duh dacă ar fi, mi le pot însuși numai când le refuz.

În acest fel, avem o viaţă de egalitate, în care nimeni nu are ceva al său. Tocmai pentru că nimic nu aparţine cuiva anume, toate sunt în uzul tuturor. Avem un pom care face fructe minunate. Nimeni nu are dreptul să culeagă fructele, prin urmare ele sunt ale tuturor, cu toţii putem să le mâncăm. În timp ce dacă unii dintre noi vor merge să culeagă și să mănânce, pentru ceilalți nu ar mai rămâne nimic.

Egalitatea nu se bazează pe tăgăduirea eului, așa cum se întâmplă cu iubirea, ci pe tăgăduirea oricărui alt lucru

care este în legătură cu mine și care, în esență, dă viață și îmi însuflețește egoul. Oricât aș vrea să îmi îngrop egoul, dacă nu sunt atent la acest aspect, de exemplu, la elementul proprietății personale – în înțelesul oricărei posesiuni materiale, sufletești sau duhovnicești – egoul întotdeauna se va întărâta, își va aprinde flăcările și va ajunge un uriaș. Să luăm un exemplu. Oricât m-aș ruga, oricâtă credință și iubire aș avea pentru Dumnezeu, oricâtă dispoziție aș avea ca să le fac pe toate, dacă mănânc mult, dacă organismul meu este hrănit, sufletul slăbește. Dimpotrivă, cu cât trupul slăbește, cu atât sufletul prinde din nou viață, se încălzește, se înnoiește (*cf.* 2 Cor. 4, 16), se modelează din nou, prinde putere. O astfel de influență are orice lucru pe care îl simt că este al meu. Este ca și cum aș mânca mult, iar atunci trupul prinde viață, dă viață egoului, caracterului meu trupesc, și încetez să mai fiu viu pentru Dumnezeu.

Prin urmare, viețuirea monahală înseamnă, în primul rând, o viață de iubire autentică, în faptă și contemplație. În al doilea rând, viețuirea monahală este o viață de deplină egalitate.

3. O viață de bucurie adevărată

Viețuirea monahală este o viață de bucurie adevărată, deplină și lăuntrică. Dacă presupunem că eliminăm bucuria din viețuirea monahală, atunci ea nu ar mai fi viețuire monahală. Ar fi, poate, un sistem budist, un sistem mistic sau orice altceva, dar nu ar fi monahism

creștin ortodox. Viețuirea monahală este o prăznuire zilnică. Lucrul acesta se exprimă foarte bine la privegherile noastre din biserică, în timpul cărora toate dănțuiesc, dar se exprimă foarte frumos și prin diversitatea slujbelor noastre și prin săltările inimii fiecărui om, când începe viața de rugăciune din timpul nopții sau când trăiește, după putință, singur cu Dumnezeu cel singur. Bucuria lăuntrică este ca și cum ai avea un obiect ale cărui molecule le pui în mișcare cu ajutorul curentului electric. În scurt timp întregul obiect se clatină, vibrează. Tot așa și bucuria constituie un câștig al întregii obști. De aici și expresii precum „bucurați-vă, drepților" (Ps. 31, 12), „toate popoarele, bateți din palme" (Ps. 46, 1), „strigați lui Dumnezeu cu glas de bucurie" (Ps. 46, 1) predomină în textele noastre ascetice și în toate slujbele noastre.

Cuvântul „entuziasm" exprimă o adevărată săltare lăuntrică în viața monahală. Este ceea ce înseamnă cuvintele „în Dumnezeu", are loc o îndumnezeire. Prin urmare, o viață în Dumnezeu nu poate să fie decât un entuziasm, o bucurie, o beție sfântă. Monahii trăiesc veselindu-se, beau un vin duhovnicesc. De aceea un străin poate să-l considere pe monah ca fiind beat. Aceasta se întâmplă, cu siguranță, pentru că monahul nu trăiește prezentul, așa cum omul beat nu trăiește prezentul pe care îl trăiesc oamenii obișnuiți, oameni care, în realitate, dorm. Monahul trăiește o altă realitate, nu imaginară, ci adevărată, existențială, ontologică.

Monahul care nu trăiește această bucurie, ci întreaga lui viață este o văicăreală, o durere, o frământare

înseamnă fie că a încetat să mai fie monah, fie că se întâmplă ceva cu el: trece printr-o încercare serioasă, vremelnică sau constantă. Desigur, trece printr-o încercare, pentru că îi lipsesc tăria și siguranța vieții, îi lipsește cunoștința adevărată, adică dacă se află între cei mântuiți sau nu. În cel mai bun caz, este un om care, chiar dacă încă nu e părăsit de harul lui Dumnezeu, chiar dacă Îl iubește pe Dumnezeu, are înăuntrul său lucruri care îl țin prizonier, încă opune rezistență. Înăuntrul său sunt voci care spun: „Pleacă, Dumnezeule, mă împovărezi!" Este omul căzut, care se zbate. Așa cum, dacă te apropii de un animal pe care l-a împușcat un vânător, îl vezi cum se zvârcolește, tot așa se zvârcolește și acest om din cauza durerii, a văicărelii, a frământării, pentru că înlăuntrul său există urmele glonțului păcatului, i-a rănit persoana sau firea. Acesta este halul în care a ajuns neamul omenesc din cauza păcatului în care a căzut și pe care îl purtăm în spate!

Nu există plâns duhovnicesc? Sigur că există. Există plânsul care provine din propria străpungere și este o strădanie de a ne pocăi. Există plânsul duhovnicesc pe care Dumnezeu îl dăruiește omului. Acest plâns tonifică, dă putere și păstrează bucuria. Biserica noastră l-a văzut întotdeauna ca pe un izvor de bucurie și desfătare. De aceea, când monahii se bucură, au tendința să plângă în chilie, ca să nu piardă bucuria. Chiar și când, din insuflarea Sfântului Duh, plâng pentru păcatul lor, sunt conduși din nou la entuziasm. Astfel, „Miluiește-mă!" se amestecă de îndată cu „Slavă Ție, Dumnezeule!", una o

aduce pe cealaltă. Din acest motiv monahii iubesc atât de mult plânsul.

Ca să înţelegem mai bine plânsul duhovnicesc, să dăm un exemplu. Vii să te spovedeşti şi aştepţi de la mine, duhovnicul, înţelegere, compătimire. În loc de aceasta, eu îţi dezvălui tot păcatul din sufletul tău. În faţa acestei descoperiri, ochii tăi varsă lacrimi. Ce sunt aceste lacrimi? Sunt de la Dumnezeu? Sunt de la spovedanie? Sunt datorate înţelegerii pe care ţi-o arăt? Sau nu cumva sunt lacrimi care dovedesc că respingi ceea ce îţi spun, chiar dacă pricepi? Vei înţelege ce lacrimi sunt dacă ele îţi aduc pace sau îţi provoacă tulburare, strâmtorare, durere, dezamăgire, împotrivire, gânduri, probleme. Dacă ele îţi aduc pace, fericire, bucurie, atunci înseamnă că L-ai primit pe Dumnezeu şi că Dumnezeu începe încet-încet să vorbească în sufletul tău.

Când nu ştii ce trebuie să faci, când îţi faci probleme, când te frământi, când te temi, când te îndoieşti, când ai gânduri, când îndată vrei să-mi scrii şi să mi te plângi că m-am purtat cu tine aspru, că nu te-am înţeles, toate acestea arată un dezechilibru. Arată că nu este vorba de plânsul cel adevărat, de plânsul care este izvorul unei vieţi dumnezeieşti, al unei bucurii dumnezeieşti. În orice caz, ele arată că înlăuntrul tău nu vrei ceea ce îţi spun, chiar dacă înţelegi. „Nu, zici, eu nu vreau asta", aşa cum celălalt spune: „Dumnezeul meu, cred în Tine, dar pleacă de aici, pentru că mi-e frică de Tine! O să-mi pierd pâinea, o să-mi pierd reputaţia." Aşa cum cei care o exploatau pe demonizată se temeau că îşi vor pierde câştigul pentru că Apostolul Pavel scosese demonul din ea (*cf.* F.A. 16, 16-19), tot

așa ne temem și noi ca nu cumva să ne pierdem ideologia sau poziția personalității noastre, așa cum am îndrăgit-o. De aceea ne apucă frica și agonia.

Viețuirea monahală este o viață de bucurie. Pot exista, desigur, și dureri, și necazuri, și frământări, de vreme ce în lumea aceasta trupul a fost unit cu duhul, de vreme ce există păcat. Dar, pentru că există pocăință, există pentru mine o nădejde și de aceea sunt un om bucuros. Dar când fac din viața mea un plâns sau o durere sau o neliniște, atunci îmi piere orice nădejde. Cu toate acestea, chiar și în cele mai nefericite condiții de viață mănăstirească, este sigur că bucuria până a și celui mai nefericit monah este mult mai mare decât bucuria celui mai fericit mirean. La aspectul acesta vom reveni, însă ceea ce vreau să spun acum este că viețuirea monahală are o atât de mare binecuvântare de la Dumnezeu tocmai pentru că îi dă omului putința să fie bucuros.

Ce le-a spus Apostolul Pavel fecioarelor care voiau să se mărite? Vă puteți mărita, dar „veți avea suferință din cauza trupului" (1 Cor. 7, 28). Adică veți pierde ceea ce vă dă mănăstirea, bucuria, iar viața voastră va fi o strâmtorare. Prin urmare, chiar și cea mai mare bucurie a unui mirean este, pentru monah, întristare. Câtă bucurie există la mănăstire! Prin urmare, dacă pentru un monah bucuria mirenilor este un necaz, puteți înțelege cât de mare este bucuria unui suflet de monah care, chiar și în cele mai rele condiții de viață, trăiește o viață fericită și frumoasă.

Când se plimbă cineva pe asfalt poate să cadă fie pentru că a plouat și alunecă, fie pentru că s-a speriat

de o mașină care venea și a făcut o mișcare bruscă, fie pentru că privea undeva foarte sus și nu a fost atent la o piatră care era pe jos. Tot astfel poate să cadă cineva și în viața monahală, pe „asfaltul" viețuirii monahale. Pentru că Biserica noastră vede monahismul ca pe un asfalt, îl vede ca pe o cale a tihnei și a bucuriei, ca pe bulevardul pe care poți conduce foarte repede și să călătorești prăznuind. În timp ce viața de căsătorie, Biserica o vede ca pe o viață cu impasuri, o viață care-l face pe om să-și plece neîncetat capul și inima.

4. O viață de libertate

Ajungem acum la cel de-al patrulea element al viețuirii monahale. Viețuirea monahală este o viață de libertate. Când spunem că la mănăstire domnește libertatea, că există tihnă, că nu există silire, înseamnă că fiecare poate să facă ce vrea, să trăiască așa cum crede, așa cum dorește? Sigur că nu. În mod principial și fundamental, libertatea constă în putința alegerii libere, adică în dreptul să urmez liber nu ceea ce face întreaga lume, ci ceea ce mă face pe mine afierosit înaintea lui Dumnezeu, care mă face un ales înaintea Mielului celui înjunghiat (*cf.* Apoc. 5, 6). Libertatea este ceea ce îmi dă dreptul să mă înfățișez zi și noapte înaintea jertfelnicului pământesc și a celui ceresc, îmi dă putința să-L trăiesc pe Dumnezeu în fiecare ceas și clipă, tainic și la arătare, personal și în obște. Adică sunt liber să-L trăiesc pe Dumnezeu.

Sunt liber să pot să înşfac lucrul pentru care am venit la mănăstire: pe Dumnezeu.

O viaţă de libertate înseamnă că sunt liber, ca om, să plec din mizeria duhului lumesc şi să urmez vieţuirea monahală, adică să mă lepăd de lume, care înseamnă necaz, înseamnă criză. Vă amintiţi că am spus că monahismul a început într-o epocă de criză înfricoşătoare, de criză socială, militară, politică, culturală, spirituală, filozofică. Toate se năruiseră, dar a venit viziunea patristică asupra vieţii, care a fost înălţată şi a atins piscul în viziunea filozofică monahală asupra lumii şi a creat o lume în afara acestei crize. Toate au străbătut şi străbat o criză. De aceea, când cineva se apropie de un cleric care trăieşte în lume sau de un activist social, chiar şi de un prefect sau de un primar, toţi vorbesc de criză. Toate străbat o criză: ţara, economia, politica... Prin urmare, cineva iese din criză şi din lumea compromisurilor şi îşi construieşte propria formă de vieţuire. Astfel, este liber să trăiască, şi nu să sufere în lanţurile crizei sau ale depresiei pe care o produce lumea. Este liber să trăiască fără compromisuri.

O femeie, aşa cum am spus, este obligată să trăiască aşa cum vrea soţul ei, iar soţul, aşa cum vrea femeia. Nu pot face altfel. „Te-ai legat de femeie sau de bărbat" (1 Cor. 7, 27)? Nu există divorţ. La mănăstire însă se dezleagă legăturile oricărui fel de compromis, chiar şi legăturile păcatului. Pentru că, chiar dacă vrei să trăieşti în lume fără păcat, nu poţi. Orice ai face, chiar dacă nu este păcat, va fi în păcat. Şi laptele pe care vei vrea să-l vinzi va fi măsluit. Orice ai face, va fi

o minciună, o înşelăciune. Această realitate o trăieşte fiecare om din lume.

Dar când cineva pleacă la mănăstire, o face pentru a trăi liber de toate acestea. Liber şi faţă de păcat, pentru că iese din lumea exilului lui Adam. Când monahul vine în pustie, în singurătate, evită toată această zarvă care îi fură putinţa de a trăi liber şi îi găseşte pe ceilalţi şi pe Dumnezeu, care constituie mediul său zilnic. În realitate, ei alcătuiesc sinele său. Moartea lui faţă de lume devine nemurirea lui şi atunci se simte dezlegat de toate motivele care l-au chinuit în viaţă, de orice obligaţie şi devine un întemniţat al harului şi al libertăţii „cu care Hristos ne-a eliberat" (Gal. 5, 1), al libertăţii pe care a ales-o şi care este ceva cu totul al lui.

Vieţuirea monahală este refuzul celor pe care le îmbrăţişează omul din fiecare epocă. Mă eliberez de toate, aşa încât să pot să spun liber: „Doamne, Îţi dau sinele meu!" Refuz nu numai păcatul, ci şi tot ceea ce decurge din legăturile sfinte. Adică refuz căsătoria, refuz viaţa bisericească din parohia mea, pe care a rânduit-o Însuşi Dumnezeu. Îmi părăsesc până şi poporul: sunt francez şi vin în Grecia; sunt grec şi merg în Anglia, sunt african şi vin la o mănăstire din Grecia; sunt grec şi merg la o mănăstire din Franţa. Au existat mănăstiri în care monahii nu se puteau înţelege pentru că aveau naţionalităţi diferite şi nu s-au lepădat de poporul lor, de trupul şi de sângele lor. Mă lepăd de locurile pline de moaştele martirilor şi plec ca să nu pierd dorul meu după Dumnezeu, pe care îl văd în lume ca fiind ceva trecător, ca o umbră. Mă lepăd până şi de

lumea întreagă. Mă lepăd până şi de cele mai scumpe odoare ale Bisericii. O Biserică din lume poate să aibă un episcop sfânt, poate să aibă clerici neprihăniţi, şi totuşi mă lepăd de ei.

Dacă un eterodox vrea să devină ortodox, ceea ce de obicei îi opreşte hotărârea este simţirea că „Da, sunt eterodox, dar oamenii Bisericii noastre, păstorii, teologii sunt nişte luptători, sunt oameni care s-au lepădat de toate şi Îl iubesc pe Dumnezeu şi vor ca Biserica noastră să fie cât mai ortodoxă cu putinţă". Fiind uimit de această frumuseţe a păstorilor săi, a teologilor, el nu poate părăsi cele pe care le trăieşte.

Monahul însă părăseşte toată sfinţenia parohiei lui, a ţinutului lui, a Bisericii: predica ce poate că l-a entuziasmat, predica pe care el însuşi a ţinut-o, orice fel de podoabă pe care a avut-o Biserica, le părăseşte pe toate şi merge la un pustnic care nu ştie să-i spună nici măcar un cuvânt de folos sau merge la un Stareţ care nu are niciun fel de cunoştinţe de teologie, de psihologie, de sociologie, de antropologie, nu ştie să se poarte omeneşte, este grosolan, pentru că în lume a fost păstor de porci. Şi totuşi, acesta este monahul liber. S-a lepădat chiar şi de cele care îi plăceau, dar îl legau de lume.

Se leapădă chiar şi de somn şi încearcă să-l micşoreze cât poate mai mult. Se leapădă de mâncare, nu mănâncă deloc carne, nu mănâncă untdelemn nici măcar lunea, nu mănâncă la masa de seară, îi e ruşine să mănânce, la fel ca atâţia şi atâţia sfinţi. Se leapădă de averi, cu toate că Sfânta Scriptură spune să nu muţi hotarele aproapelui tău (*cf.* Pilde 22, 28), să respecţi bunurile celuilalt;

dacă cineva îți fură animalul, să mergi la preot și să-i ceri să-ți facă dreptate. Monahul se leapădă de toate acestea. Se leapădă în mod evident și de sine însuși, nu vrea să fie legat nici măcar de el însuși.

Prin urmare, mă eliberez de toate. Nu fac compromis cu nimic. Nu mă conformez cu nimic din cele lumești. Există diferite sisteme și feluri de viață, feluri de viață duhovnicească în familie, dar eu lepăd întotdeauna compromisul. Nu încerc să mă modernizez întru nimic. Mă lepăd până și de frământarea pentru a ști cum să mă port, dacă nu cumva trebuie să-mi lungesc rasa sau dacă nu cumva trebuie s-o scurtez. Cam tot ceea ce purta Marele Pahomie purtăm și noi. Cum gândea, cum se hrănea el, tot așa gândim și ne hrănim și noi[2].

Monahul devine, oarecum, ca un haiduc care a dat cu piciorul la toate ca să poată să rămână singur cu Dumnezeu. Libertatea lui însă nu este o dezrădăcinare din tradiție, pentru că, fiind eliberat de toate, se adâncește cât poate mai mult în sine însuși, în sufletul său, ajunge până la rai. Prin urmare, este omul cel mai tradiționalist, dar și cel mai modern, pentru că este atât de liber.

Prin urmare, nu mă dezrădăcinez din istorie, din istoria tatălui meu, a mamei mele, care este atât de frumoasă. Nu îmi smulg rădăcinile din filozofia poporului meu. Fiecare monah gândește în felul în care l-a învățat bunicul lui, filozofia, școala, universitatea la care a studiat. Nu

---

[2] *Viața Sfântului Pahomie (a patra)* 29, *ΒΕΠΕΣ*, vol. 41, p. 97.

mă dezrădăcinez din viață. Trăiesc cu adevărat. Le trăiesc pe toate, dar le trăiesc pe toate fără ca măcar să fie ale mele, fără să mă leg de ele. M-am izbăvit de tot ce putea să fie al meu. Nu pot să fac nici măcar o promisiune.

Monahul nu se dezrădăcinează din poporul său, ci tocmai atunci devine un element productiv al poporului său. Câţi nu iubesc, de exemplu, Egiptul, deoarece cutare sfânt a fost egiptean! Câţi nu se duc în Serbia, întrucât cutare sfânt a fost sârb, iar ei au cunoscut Serbia prin el! Câţi nu vin în Grecia deoarece cutare sau cutare sfânt a fost grec sau a vorbit greceşte, ca Sfântul Ioan Gură de Aur, chiar dacă nu a fost grec. Sau iubeşte cineva Grecia pentru că vrea să iubească ortodoxia.

Într-un fel asemănător, dacă un om iubeşte monahismul, iubeşte şi acel popor, acea filozofie, acea istorie în care a înflorit acel monahism, fără ca acel om să fie la fel sau să ajungă ceva asemănător. Astfel, are rădăcini puternice în tot ceea ce ţine de el însuşi, de tradiţia lui, de rădăcina lui. Şi cu cât este înrădăcinat mai în adânc, cu atât devine de neclintit şi nimic nu-l poate doborî.

Prin urmare, monahii sunt întotdeauna nişte persoane dificile pentru modernişti, pentru cei care vor să facă schimbări, experimente, încercări. Dacă se pune problema modernizării într-o mănăstire, s-ar putea ca aceasta să se desfiinţeze. Atât de legată este viaţa unui monah şi a unei mănăstiri de tradiţionalism şi de conservatorism! Dar acest conservatorism dezvăluie puterea libertăţii monahului, adâncimea şi veşnicia libertăţii lui, nemărginirea, dacă vreţi, libertăţii lui şi, în acelaşi timp, statornicia lui înaintea lui Dumnezeu. Monahul rămâne

neclintit înaintea lui Dumnezeu ca un susţinător puternic înaintea lui Dumnezeu sau, dacă vreţi, ca un înger, care nu poate fi smuls de niciun vânt de dinaintea feţei Domnului. „Robul Tău sunt eu" – Îi spune lui Hristos – şi m-am făcut robul Tău pentru că „ai rupt toate legăturile mele" (Ps. 115, 7). Rupând toate legăturile şi călcând cu putere pe calea tradiţiei, a ajuns robul care este cel cu adevărat liber.

Avem, aşadar, tradiţionalismul, zăbăvnicia monahului de a se mişca din locul său, dar şi marea diversitate a vieţii lui, nenumărate feluri de vieţuire monahală, precum şi nenumăratele feluri de sfinţenie. Câte caractere există, atâtea feluri de vieţuire monahală se pot plămădi. Sunt afirmate diversitatea şi libertatea. Cu greu ar putea găsi cineva în monahism calupi; încearcă să creeze nişte calupi, dar neîncetat îi scapă, întrucât viaţa monahală este ceva viu, în mişcare, curgător, vivace. Nu este un sistem de viaţă încremenit într-o formă finală sau o anumită cale. Este o înfăţişare înaintea lui Dumnezeu, o întemeiere care conservă şi susţine toată această libertate care le sparge pe toate, le aruncă pe toate, le leapădă pe toate.

Monahismul nu este nici măcar o tehnică. De aceea nu este nici asceză; există cazuri de monahi care n-au fost deloc ascetici. Nu este nici post; există monahi care n-au postit, fără să dezlege posturile rânduite de Biserică. Pot să postesc, dar nu postul mă face călugăr. Pot să priveghez, dar nu privegherea mă face călugăr. Pot să mă rog, dar nu rugăciunea mă face călugăr, pentru că rugăciunea este obligaţia oricărui muritor.

Viața monahală este o obște de oameni liberi care s-au adunat împreună deoarece vor aceasta și niciunul nu deține nimic, absolut nimic. S-au lepădat de toate pentru că toți la un loc vor cu adevărat nu să-L privească pe Dumnezeu, ci să formeze Trupul lui Dumnezeu. Viața monahală este adevărata viață de libertate prin lepădarea de toate, oricâte am putea aduna în jurul nostru. În sfârșit, viața monahală înseamnă: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați de El cu cutremur!" (Ps. 2, 11). Adică este unirea personală și ipostatică cu Dumnezeu a omului, întru libertatea sa de fiu al lui Dumnezeu. Este unirea desăvârșită cu Hristos, de Care nu mă mai pot separa.

Așadar, viața monahală este o viață de libertate față de legături, față de păcat, față de datorii, de necazuri, de frământare, de aventuri, de furtună, de voia proprie, de toate câte le-a făcut și le face fiecare om; și lumea întreagă. Liber! Scot, scot; scot și sinele meu, și rămâne numai Cel ce Se află în toate, Dumnezeu Care le umple pe toate. Rămânem El și cu mine – viața mea care se ascunde în El. Rămâne unirea mea ipostatică cu Hristos! Rămâne doar El!

Prin urmare, viața monahală este o viață de iubire, de egalitate, de bucurie, de libertate. Lumea le înțelege pe toate acestea într-un mod complet diferit. Altceva înțelege lumea când spune libertate, altceva au înțeles francezii, altceva înțelege astăzi comunismul, altceva înțelege socialismul englez și altceva monahul. Limba pe care o folosim noi, monahii, este limba Cuvântului lui Dumnezeu, iar viața noastră

este viaţa lui Hristos, a lui Hristos Însuşi, a Domnului Însuşi. Cugetul nostru, gândirea noastră, părerile noastre sunt Însuşi Sfântul Duh, Care îi conduce pe credincioşi şi Biserica la tot adevărul.

C. Stareţul

Dar cine este cel care va învăţa toate acestea sufletul care vine la mănăstire?

Când în lume se naşte un om, se bucură toţi. Dar, în acele clipe, biata mamă plânge pentru că suferă, este sfâşiată, este extenuată (*cf.* Ioan 16, 21). În timp ce mama plânge, ceilalţi se bucură şi râd. Vine la lumină un copilaş care plânge şi el şi încet-încet va începe să zâmbească. Acest copilaş are în el toate aceste seminţe: cere egalitate, iubire, libertate. Cine îl va învăţa ce înseamnă fiecare dintre acestea? Lăuntric cunoaşte ce este binele, alege binele, respinge răul; caută dreptatea, nu vrea nedreptatea; are simţămintele, premisele jertfei, ale iubirii, dar cine îl va învăţa ce înseamnă jertfă, ce este iubirea?

Tot aşa şi cineva care vine la mănăstire pentru a deveni frate începător este un organism care suferă şi se naşte. La început toate i se par grele, de neînţeles. „Credeam, zice el, că la mănăstire toţi sunt sfinţi şi buni. Credeam că Stareţul meu, când mă voi îmbolnăvi, se va pleca asupra mea şi mă va întreba cu interes: «Ce ai păţit, sufleţelul meu? Să te ajut!»" Dar fratele pe toate le-a găsit pe dos. În aceste prime întristări ale sufletului,

în ciocnirile lui cu Stareţul sau cu Stareţa, în descoperirea că universul mănăstirii este altul vedem ceva asemănător cu plânsul pruncului. Când pruncul se naşte, începe să descopere, să înţeleagă, să recunoască, să zâmbească, să plângă, iar în cele din urmă învaţă, studiază, se educă. Cine ia asupra sa acest rol de pedagog şi de povăţuitor în mănăstire?

După cum vă puteţi da seama, acest rol şi-l asumă Stareţul, iar într-o mănăstire de maici, duhovnicul şi Stareţa. Stareţul este reazemul, axul şi motorul care imprimă mişcarea pe traiectoria liberă a oamenilor care trăiesc toate acestea. Prin urmare, în această iubire, în această lepădare de toate, în această egalitate, în această lipsă de averi, în această libertate – cu toţii suntem liberi, dar când nu suntem cu adevărat liberi putem ajunge o junglă şi să credem că suntem creştini – axul în jurul căruia se mişcă monahul este Stareţul. Reazemul care dă vieţii mele înflorire, motorul care pune în mişcare măsurile libertăţii mele, siguranţa mea, reuşita mea, ceea ce îmi dăruieşte viaţa şi comuniunea în mănăstire nu e nimeni altcineva decât Stareţul sau Stareţa.

Stareţul menţine dialogul dintre persoane. Dialog înseamnă convorbire, dar, în mod fundamental, înseamnă comuniune. Dialogăm ca să ne înţelegem între noi şi atunci comunicăm, ne unim. Când îţi spun: „Ai aflat? Oamenii au mers pe lună", dacă tu îmi răspunzi „Încă nu au mers", înseamnă că încă nu ne-am înţeles, pentru că eu spun că au mers, iar tu spui că nu au mers. Când îţi spun: „Oamenii au mers pe lună", iar tu îmi răspunzi: „Aşa e, Părinte Stareţ? Au găsit şi oameni acolo? Slavă

Ţie, Dumnezeule! Cred că mâine vor scrie despre asta şi ziarele!", de îndată ne-am înţeles, de îndată te voi iubi, de îndată devii una cu mine. Transpuneţi acest lucru în viaţa de zi cu zi, până la cele mai duhovnicești fibre care trebuie să se împletească.

Prin urmare, viaţa noastră duhovnicească, siguranţa noastră este dialogul dintre persoane, adică dintre fiinţele libere, dintre fiinţele libere care se unesc şi aleg să comunice între ele, dar, în mod esenţial, cu Stareţul şi, prin el, cu Dumnezeu. Ascultarea este tocmai această convorbire dintre persoane, purtată în iubire şi dragoste. „Iubesc" înseamnă accept, mă plec înaintea celuilalt, mă dăruiesc celuilalt. Eu mă pierd, cad la pământ ca să trăiești tu.

Prin urmare, dialogul dintre persoane, comuniunea înseamnă totalitatea oamenilor care au ca centru persoana Stareţului, care îi coalizează şi îi unește. Criteriul iubirii noastre, al egalităţii, al părerilor noastre, al bucuriei, al libertăţii noastre, al faptului de a fi sau nu o obște este legătura şi unirea noastră cu Stareţul. Deschiderea ochilor noștri şi a cunoașterii noastre către toate acestea o face cuvântul Stareţului, adică măsura în care îmbrăţişez ceea ce a spus Stareţul sau Stareţa. Nu există libertate, egalitate, iubire, drepturi, adevăr! Există numai ceea ce a spus Stareţul sau Stareţa! Asta-i tot!

În concluzie, decăderea Bisericii şi amintirea raiului l-au condus pe om la crearea unei societăţi în care domnește iubirea, egalitatea, bucuria şi libertatea, având ca ax central Stareţul sau Stareţa, în persoana cărora monahul Îl vede pe Însuşi Dumnezeu.

2

MONAHISMUL ŞI LUMEA CONTEMPORANĂ*

A. Întregirea şi caracterul universal al persoanei

A urma viaţa monahală înseamnă să nu vreau să fiu obligat să trăiesc în acelaşi mormânt cu toţi oamenii. Vreau ca pe acest pământ să pot să afirm cerul, să pot să trăiesc fără să fiu obligat să urmez legile şi problemele lumii, care mă fac să fiu şi eu tras de locomotiva lumii. Societatea se află ca într-un vagon de tren; trăind în sânul ei, sunt obligat şi eu să urmez locomotiva.

Setea sufletului omenesc de a trăi cerul pe pământ, unită cu înţelepciunea patristică şi cu trăirea Evangheliei prin înălţarea minţii şi a inimii la cer şi prin plecarea duhului omului în adâncurile Sfântului Duh, a reuşit să realizeze cea mai desăvârşită formă de viaţă socială. A reuşit să facă ceva fără egal în lume. Toţi Părinţii accentuează faptul că numai monahismul este egal şi asemenea cu cerul. Dar cu vieţuirea monahală nu există nimic egal şi asemenea. Prin urmare, Părinţii au izbutit să realizeze

* Cateheză ţinută în Sf. Mănăstire „Bunavestire a Maicii Domnului", Ormylia, 27/28.09.1979.

„această viață desăvârșită", după cum spune și slujba tunderii în monahism, care înlesnește afirmarea și dezvoltarea persoanei, formarea și ajungerea ei la deplinătate și, în cele din urmă, îl face pe monah un om universal.

În mănăstire avem numai persoane care pot să își cultive personalitatea. Viețuirea monahală nu este ceva care realizează o unitate de masă, nu este o tagmă, nu este un pluton militar. Este un trup – trupul lui Hristos. Hristos, după cum spune limpede Evanghelistul, sporea zi după zi „cu înțelepciunea, cu vârsta și cu harul" (Lc. 2, 52), cu toate că în realitate, ca Dumnezeu, era desăvârșit și nu avea nevoie de niciun fel de sporire. Ceva asemănător se întâmplă și cu viețuirea monahală, în cadrul căreia omul ajunge la piscul dezvoltării persoanei umane. Aici încetează să mai existe individul, cifrele, roboții. Aici omul cu mentalitate de sclav nu poate să trăiască, ci trebuie să fie liber sufletește și duhovnicește. Aici omul nu poate să nu fie atras de o viață de desăvârșire. Prin urmare, monahismul îi oferă omului opusul a tot ceea ce el găsise mai înainte în societate.

Să aruncăm o privire asupra omului, și mai ales asupra omului contemporan, ca să vedem câteva dintre trăsăturile lui. Cine nu știe că omul este caracterizat de o dezbinare? Există o boală care se numește schizofrenie, ceea ce înseamnă personalitate dezbinată. Schizofrenicul în clipa aceasta trăiește ceva, iar în clipa următoare, uneori chiar în același timp, trăiește altceva. Acum este bucuros și, după un minut, când nu te uiți la el așa cum vrea, îl vezi că se întristează și plânge și îți spune: „De

ce mă privești așa?" Vrea binele și face răul; te iubește și fuge departe de tine.

O astfel de dezbinare, o astfel de sfâșiere – asta înseamnă schizofrenia: sfâșierea personalității umane – o trăiesc, mai mult sau mai puțin, toți oamenii. Nimeni nu poate spune că nu are o dezbinare lăuntrică. Vezi pe câte unul că înaintează minunat în viață, că își iubește fără limite soția, dar odată, când merge la birou, află că a fost dat afară, deși în urmă cu o săptămână, cu o lună aștepta să fie avansat. Se întoarce acasă și își ia nevasta la bătaie, iar tu te întrebi: „Cum de s-a putut întâmpla așa ceva?"

S-a întâmplat pentru că personalitatea lui s-a sfâșiat. Imediat ce a primit lovitura, ea nu s-a mai putut menține unitară. Așa cum mai înainte mergea unificat lăuntric la birou, tot așa trebuia să-și scoată pălăria și, unificat lăuntric, să spună: „Îmi pare foarte rău, domnilor, pentru nedreptatea pe care o faceți, dar demnitatea mea nu mă lasă să folosesc mijloace dureroase și nedemne la fel cu ale voastre. Vă urez cele bune, în ciuda nedreptății dumneavoastră!" Și să plece apoi unificat lăuntric, așa cum a venit; să plece învingător, să plece întreg. Și, după ce a fost învins în lupta cu lumea prin faptul că oamenii mici la suflet și josnici de la birou sau de la departament sau de la minister l-au dat afară de la serviciu, deși merita avansarea, el i-ar fi învins în duh rămânând unificat lăuntric, așa cum și-a păstrat odinioară unitatea ființei sale elinismul și lumea elenistică față de cea romană.

Vedem că personalitatea omului suferă cu ușurință o astfel de sfâșiere. Oamenii sunt sfâșiați lăuntric. Să

mai luăm un exemplu. O am pe soţia mea, dar umblu şi la o femeie străină. Ce înseamnă asta? Sfâșiere a personalităţii. Vii şi îmi faci un cadou, iar eu spun în sinea mea: „Oare de ce mi l-a dat? E de bine sau de rău?" Îl primesc și am temerile mele – sfâșiere a personalităţii. Îmi spui ceva, şi eu îndată mă întreb: „Unde vrea să ajungă cu cele spuse? Ce concluzie vrea să tragă omul acesta? Oare ce-mi va spune dacă îi răspund «da» sau «nu»?" Sfâșiere a personalităţii! În general, oamenii societăţii noastre sunt atât de loviţi și de îndureraţi tocmai pentru că sunt sfâșiaţi lăuntric.

Când spunem: „Am ispite, gânduri, neputinţe, dorinţe", nu înţelegem nimic altceva decât sfâșiere. Să presupunem că sunt maior și vreau să ajung general; aceasta este o dezbinare lăuntrică, înseamnă că am în mine doi oameni, cel care sunt și cel care cred că ar trebui să fiu și de aceea trăiesc ca și cum aş fi general, iar când merg undeva am pretenţia să se poarte cu mine ca și cu un general.

Dezbinarea lăuntrică este soarta tragică a omului și a epocii noastre. Pui să discute doi filozofi, doi istorici, doi politicieni din același partid, cu aceeași mentalitate, din aceeași epocă, cu aceeași şcoală şi vor spune lucruri contrare. Te întâlnești cu cineva şi acum îţi spune că nu există Dumnezeu, iar după puţin timp îţi spune că Dumnezeu există, că n-a spus nimeni că Dumnezeu nu există. Dar dacă va suferi vreo rană, va spune tocmai contrariul. Sau cineva își începe cariera într-un anumit fel, iar apoi, după ce avansează, devine alt om. O sfâșiere lăuntrică stăpânește neîncetat asupra

lui. Medicul, omul de știință, funcționarul se gândesc că nu vor avea aceeași valoare cu ceilalți dacă nu vor fura, dacă nu vor înșela, dacă nu vor ajunge specialiști în toate nebuniile vieții umane.

Spre deosebire de acest om dezbinat lăuntric, care se dezbină pentru că își întoarce privirea încolo și-ncoace și caută să le facă pe toate ale sale, avem omul simplu și deplin, monahul, care a pus premisele unității ființei sale prin lepădarea de toate, motiv pentru care nu mai există nimic care să îl sfărâme în bucăți. Nu mai există nici dorință, nici planuri, nici program, nici lume, nici soție, nici copii, nici trup. S-a lepădat de toate și, așa cum este, simplu și unificat lăuntric, se întoarce către Dumnezeu nu numai prin dorință, prin voință și prin partea irascibilă, ci și în mod inteligibil și rațional (νοερῶς καὶ λογιστικῶς).

Monahul își unifică atât de mult propria ființă atunci când se întoarce în întregime la Dumnezeu, încât nimeni nu mai poate să-l vadă separat de Dumnezeu. Așa cum dacă pui un obiect înaintea ochilor unui om, acest obiect îi va atrage privirile și el se va uita și va avea impresia că i se lipesc ochii de acel obiect, tot așa Îl privește pe Dumnezeu și omul care se întoarce în întregime la Dumnezeu: nu acceptă să lase un spațiu sau un răstimp între el și Dumnezeu, așa încât să se împartă și să fie îmbucătățit. Devine omul deplin, simplu, unificat. Simplu ca un copil, nu are nici viclenie, nici nu se mândrește, nu face pe grozavul. Poți să-l înșeli, poți să-l amăgești, nu va spune nimic. Îl trimiți la cutare slujire, se duce; îl trimiți la alta, se duce. Un singur lucru caută: să-i fie

pe plac Stareţului său. Criteriul bucuriei sale este: lucrul pe care îl fac îi place oare Stareţului meu? Îl fac pentru Dumnezeu sau pentru altceva?

Această unitate şi plinătate a monahului se vede foarte bine în rugăciunea lui, mai ales la rugăciunea de un singur gând, dar şi în cadrul slujbelor bisericeşti şi, în general, în felul său de viaţă simplu şi lipsit de răspunderi. Nu se poate ca un monah să fie şi aşa, şi aşa. Desigur, se poate, dar acesta trăieşte în mod evident drama omului care are o comoară şi nu se poate folosi de ea. Se spune că cinci surori au murit de foame şi de golătate din cauză că nu aveau bani, fiindcă nu ştiau că aveau nişte săculeţe cu lire de aur şi de argint. Tot aşa murim şi noi, lipsiţi şi săraci şi dezbinaţi, atunci când trăim altceva în afară de Dumnezeu.

Nu poate să trăiască monahul care se alipeşte de ceva sau îşi face planuri şi se socoteşte cu el însuşi: „Pe cutare o să-l aranjez eu, o să-i arăt eu lui!" – unul ca acesta nu este monah, este mai rău decât orice mirean. Monahul pe care îl interesează chiar şi cunoaşterea Sfintei Scripturi, progresul său în studiu şi simpla cunoştinţă a cuvintelor Părinţilor nu este monah, pentru că această dorinţă îl dezbină. Singurul lucru care îl odihneşte este deplina nepătimire, patima după Dumnezeu, care se exprimă prin pomenirea neîncetată a numelui lui Iisus. Rugăciunea neîncetată a minţii este un element unificator minunat, îl face pe om deplin, îl face o fiinţă foarte profundă.

Un al doilea element al vieţii umane este însingurarea şi pustia. Toţi oamenii trăiesc în propria lor

singurătate. Cu cât stau mai aproape unul de celălalt, cu atât mai însingurați sunt. Să presupunem că mergi prin pustiul Sinai. Mergi, mergi..., dintr-odată vezi o trestie singuratică. Mergi, mergi..., nu mai găsești altă trestie, pentru că nu există nicăieri apă. Se poate auzi un foșnet, se poate ca o pasăre să zboare dintr-o oază și să ajungă acolo, se poate de asemenea ca un nor trecător sau o ploaie torențială să-i dea trestiei senzația de tovărășie. Dar omul contemporan nu are nici măcar acest simțământ elementar al comuniunii. Trăsătura caracteristică a omului contemporan – căsătorit, necăsătorit, realizat, ratat, școlit, neînvățat, dar mai ales a celui lipsit de școală – este însingurarea; omul este cu totul pustiu. Aceasta este nefericirea lui și de aceea îi place să exprime acest adevăr în cântecele lui.

Acestei însingurări și izolări monahismul nu îi opune un sistem anume care îmbunătățește neputința omului; nu folosește un sistem psihologic sau moral, ceva care să cizeleze caracterul omului și să îl ajute să simtă că și ceilalți sunt frații lui, care îi seamănă, îl iubesc. Nu există un pogorământ, așa cum ar face cineva pentru un mirean. Monahismul nu încearcă să îl facă mai bun, mai desăvârșit, să îi micșoreze însingurarea, să îi micșoreze izolarea, ci realizează o schimbare ontologică și îl face pe om un om universal. Adică nu merge să îl convingă că „Știi, nu ești singur!". Oare mirenii nu știu că la ușa de alături locuiește o familie cu șapte membri, că dincolo stau alte trei persoane, că la ușa de vizavi locuiesc alți patru? Oare nu locuiesc ei înșiși cu copilul

lor, femeia nu stă cu bărbatul ei, bărbatul cu femeia lui? Și totuși nu trăiesc comuniunea.

Monahismul nu urmărește să pregătească un om social, în înțelesul lumesc al cuvântului, ci un om universal, un om global, am zice; universal, nu în sensul că în el se cuprinde întreaga lume, ci în înțelesul că el singur, în singurătatea sa, este un om universal, întrucât monahismul îl face să nu fie mai prejos de ceea ce este Dumnezeu. Nu îl înalță, nu îl promovează, nu îl îmbunătățește, nu îl prelucrează ca să producă ceva, ci îl ia așa cum este, cu sănătatea sa, cu boala sa, cu înclinațiile sale, cu patimile lui și îl face un mădular conștient al Trupului lui Hristos. Îl face mădular al Trupului unic și în fiecare clipă îl face părtaș la pulsația universală a cosmosului, care este unit – văzut și nevăzut – în existența lui Dumnezeu.

Omul devine un om universal deoarece este făcut cămară – și trup, și duh – și mădular al lui Hristos. Din punctul de vedere al calității, omul este totul, întregul, iar din punctul de vedere al timpului, omul este nemărginirea, adică universalitatea lui se prelungește din timp în veșnicie. Nu poate nici să fie despărțit de Dumnezeu, nici să moară. Iar în singurătatea lui este împreună cu sfinții, cu îngerii, cu Tatăl, cu Fiul și cu Sfântul Duh, cu toți. Mănăstirea îi dă educația necesară pentru a descoperi ceea ce este cu adevărat, și nu ceea ce simte el. Ceea ce simte el este o minciună. Așa cum, dacă ochii noștri suferă, ni se pare că vedem niște musculițe, dar știm că nu sunt musculițe, ci că ochii noștri sunt bolnavi, tot așa și

monahul simte cât de căzută este natura umană, că una trăiește și alta găsește, și că în starea aceasta l-a adus păcatul strămoşesc. Tocmai de aceea mănăstirea îl învaţă să găsească fiinţa cea mai profundă, și nu aparenţele. Îl învaţă să străpungă cu privirea dincolo de cele pe care le sesizează ţărâna, să vadă dincolo de ele. Prin urmare, devin un om universal. Trăiesc ca şi cum nu aş avea un capăt, ca şi cum nu aş avea un orizont, hotare, ca şi cum nu aş avea început sau sfârșit. Mă unesc pe deplin cu Dumnezeu. Personalitatea nu mi se dezbină, întrucât mă îndeletnicesc numai cu Dumnezeu și cu nimic altceva.

Prin urmare, monahismul opune dezbinării plinătatea, însingurării îi opune universalitatea spaţiului și a timpului, iar apoi, nesiguranţei și zbuciumului omului contemporan îi opune tot ce are mai frumos. Oriunde ar merge cineva dă peste oameni înlănţuiţi din cauza nesiguranţei lor. Există tot felul de nesiguranţe. Nesiguranţa realizării în viaţă: „Mă voi căsători? Nu mă voi căsători? Voi reuși? Nu voi reuși? O să am copii? N-o să am?" Există nesiguranţe legate de locul de muncă: „Voi avansa? Nu voi avansa? Voi învăţa meseria? N-o voi învăţa? Voi reuși la facultate? Nu voi reuși?" Există frământări ale sufletului, ale inimii, ale viselor. Există astfel de dureri și astfel de crize pe acest tărâm sufletesc, încât oamenii preferă uneori moartea în locul unei astfel de vieţi de frământare și nesiguranţă. Nu vei auzi pe nimeni care să îţi spună că este mulţumit. Nu vei auzi pe nimeni care să îţi spună că, în sfârșit, toate merg bine. Vei vedea că toţi ascund înlăuntrul lor o frică faţă

de ziua de mâine. Ziua de mâine sau ceea ce se ascunde înapoia zidului este ceva care îi îngrozește.

Această nesiguranță și frământare ale omului contemporan nu sunt atât un lucru trupesc sau comun sau sufletesc. E vorba de ceva foarte profund. Cu cât este omul mai avansat, mai civilizat, mai educat – din păcate, oamenii epocii noastre sunt tot mai formați intelectual, iar aceasta înseamnă că sunt deformați, că se dezbină, catastrofa lor se întregește –, cu atât mai profundă este și starea lui de sălbăticie, pentru că devine nesiguranță a duhului lui.

Când vă întâlniți cu un cioban care are o sută sau cinci oi, sau cu o fetiță din munții Chisav sau Olimp sau din Vlahohoria din ținutul Trikalei, vedeți că au o anumită frumusețe, o grație, o simplitate. Are fiecare problemele lui, nesiguranțele lui, frământarea lui, și această fetișcană, și acest cioban care nu știe cui să-i lase oile – copilul lui merge să studieze și el nu poate plăti un alt cioban ca să-i păzească turma –, dar această frământare nu îl împiedică să doarmă liniștit sau să-și ia fluierul și să-și doinească doinele, să umple câmpul și munții cu chiote și cu ecoul vocii sale țărănești, frumoase și puternice. Nu îl împiedică, atunci când vine în sat, cu mustățile și cu ciomagul lui și cu cioarecii lui, să fie o mândrețe de om și să-l admire toți. Vezi că păstrează o anumită autenticitate, deși are și el problemele omului contemporan.

Dar când fata aceasta va merge la universitate, dacă nu-și păzește rădăcinile, veți vedea că nu se deosebește cu mult de un mort. Pentru că acum dezbinarea, însingurarea, nesiguranța, frământarea vor deveni ceva mai

lăuntric, vor lua alte dimensiuni, vor deveni o ruptură totală. Nu va mai fi o simplă dezbinare, ceva care s-a fisurat în urma unui cutremur, ci va fi o explozie uriașă, ca și cum ar fi căzut o bombă cu hidrogen care a spulberat totul, iar acum vezi numai fum, foc, cenușă, groază; vezi că oamenii, animalele și peștii mor, plantele se usucă, nimic nu mai rămâne în picioare. Ceva asemănător se va petrece și în sufletul acestui om.

Această fată își va pierde încet-încet legăturile ei cu Dumnezeu. Va începe să-L uite pe Dumnezeu. Își va scoate de la gât crucea pe care i-a dat-o mama, pentru că prietenul ei îi va spune: „Ce înseamnă asta? A, deci crezi în Hristos?“ Va lepăda și morala, va arunca fusta lungă și va lepăda simplitatea purtărilor și a obiceiurilor. Își va pierde buna-cuviință, pentru că trebuie să facă față minciunii și înșelăciunii. Va începe să bâjbâie lăuntric: „Ce să fac? Pe ce să mă bazez?“ Va lăsa deoparte educația primită de la mama ei. Va ajunge să creadă că mama ei a fost o țărancă și că, biata de ea, nu a priceput și nu a știut cum stau lucrurile, și va încerca, prin urmare, să găsească ceva nou, pe care să-l poată da și copiilor ei, așa încât să nu ajungă nefericiți, așa cum este ea nefericită, ci să facă față în societatea contemporană.

Prin urmare, își va întrerupe legăturile cu mama, cu bunicul, cu bunica. Iar acest lucru înțelegeți că reprezintă niște cutremure neîntrerupte. Își va întrerupe legăturile ei cu izvorașul din satul ei, cu pârâul la care mergea să-și spele picioarele sau cuverturile. Își va întrerupe legăturile cu preotul satului, cu clopotul din satul ei, cu sărbătorile, iar acum nu mai are nimic al ei. Biserica va deveni ceva

străin pentru ea. Oamenii care o înconjoară vor fi pentru ea niște străini, pentru că sunt interesați de alte probleme. Și cu cât se va forma mai mult la școală, cu atât dezbinarea se va adânci mai mult și va căpăta un caracter filozofic, istoric, dialectic; va deveni ceva care îi pune în primejdie nu numai prezentul, ci și veșnicia.

Această rupere de rădăcinile ei, de tradiția satului ei, de comunitatea ei, de poporul ei, de Biserică, de credința ei o va conduce la un întuneric. Păcatul, prietenul care a părăsit-o, singurătatea pe care o va trăi, abandonarea acelei nădejdi, făgăduința care nu i-a fost împlinită, așteptările nerealizate prin studiile efectuate, speranța că problemele ei se vor dezlega prin filozofie sau prin matematică sau prin psihologie sau printr-o acțiune personală sau prin teoria probabilităților sau prin orice altceva – așa cum fac astăzi toți oamenii –, toate acestea sunt niște ruine și o vor conduce într-un întuneric dens, pe care nu-l va mai putea străpunge. Va fi ca și cum nu ar mai vedea nimic. Viața ei va fi o bâjbâială în întuneric, în dezamăgire, în nesiguranță. Și cu cât va fi mai învățată, cu atât mai mult va ajunge să spună: „La ce bun să mai trăiesc? Ce mă mai așteaptă? Ce mai are un rost?" Dar nu se va găsi nimeni care să-i dea un răspuns. Numai un Samarakis i-ar putea da răspunsul și să-i zică: „Ia o pușcă și du-ți la împlinire hotărârea și gândul!"[1] Ce tragedie!

---

[1] Antonis Samarakis, *Arnoume*, Ed. Elefteroudaki, Atena, 1996, p. 37.

Pentru această nesiguranță și frământare a omului contemporan monahismul oferă libertatea tradițională. Vedeți ce importanță are fiecare lucru și felul în care, încă din prima clipă, monahismul a fost întemeiat și întărit așa încât să fie viabil pentru toate epocile? Nu numai pentru toate epocile, ci chiar și pentru Cer, când toate vor fi înălțate acolo Sus, în chip metafizic și dincolo de simțuri (*cf.* Evr. 1, 10-12; 2 Ptr. 3, 10-13).

Omul care le-a părăsit pe toate: necredință, „bărbat, femeie, copii, țarini, ba chiar și sufletul său" (Lc. 14, 26) – pentru că toate acestea devin piedici care îl fac nesigur și lovit de furtuni – trăiește liber ca un haiduc. Însă păstrează tradiția. Tradiția bunicului, a bunicii, a neamului, a Bisericii. Tradiția, comoara am spune, pe care Dumnezeu Însuși ne-a predat-o și care este Trupul Lui. Ne-a încredințat însuși Trupul Său, făcându-ne și pe noi trup al Lui. Ne-a pregătit acest trup, Trupul lui Hristos. Iar Hristos este veșnic, Cel ce este în sânurile Tatălui. Pentru Hristos este valabil cuvântul „nu era o vreme în care El nu era". Prin urmare, tradiția mea filozofică, duhovnicească, teologică este o tradiție ontologică, o tradiție a persoanei, a lui Hristos Însuși, a Cuvântului lui Dumnezeu, Care era neîncetat în sânurile părintești și, fără să le părăsească, a venit și S-a sălășluit în mine și El a devenit eu. „O, adâncul bogăției și al înțelepciunii lui Dumnezeu!" (Rom. 11, 33).

De aceea monahismului îi este greu să se acomodeze, să se schimbe. Zice monahul: „Așa am primit, așa am spus *Lumină lină*, așa am făcut cutare și cutare lucru!"

Fiecare amănunt arată că suntem foarte atenţi la tradiţie. Dacă spui: „Asta s-o scoatem, de cealaltă nu avem nevoie azi", nu ştii dacă mai rămâne ceva în picioare. O să cadă piatră după piatră, iar apoi va cădea zidul şi, în cele din urmă, se dărâmă casa, se prăbuşeşte, ajunge o ruină. De aceea există acest tradiţionalism în libertate al monahismului. Prin urmare, monahismul are de arătat nesiguranţei lumii această libertate tradiţionalistă, care ne face neclintiţi şi ne maturizează.

În sfârşit, să mai luăm încă un element al monahismului, care este consecinţa firească a tuturor celor amintite mai înainte.

Monahul, orice ar face, se orientează după Stareţul său. Iar dacă este o mănăstire de maici, după Stareţă – slavă lui Dumnezeu că Biserica, în înţelepciunea ei, a rânduit astfel lucrurile. Are parte monahul de vreo bucurie? De îndată bucuria se răsfrânge asupra relaţiei sale cu Stareţul. Are monahia o întristare? Îndată întristarea i se va reflecta asupra relaţiei cu Stareţa. Are o ispită? Simte că e respinsă? Va gândi diferit? Pentru toate va fi de vină Stareţa. La fel, şi chiar mai mult, acest lucru e valabil şi pentru Stareţul şi Părintele şi Învăţătorul nostru, Dumnezeu. Când cineva se ceartă cu Stareţul sau cu Stareţa are întotdeauna sentimentul că i se zdruncină legătura cu Dumnezeu Însuşi. Dimpotrivă, îndată ce săvârşeşte o priveghere, îndată ce simte o veselie dumnezeiască, vrea să meargă să-l îmbrăţişeze pe Stareţul său, de îndată se uneşte iarăşi cu el.

Ce taină! Monahismul îl face pe monah una cu Dumnezeu şi adună şi înalţă totul în Unul, în Dumnezeu. Omul a început de la Dumnezeu, pentru că Dumnezeu

nu doar că l-a făcut cu mâinile Sale, ci și „a suflat în fața lui", i-a dat această energie a Sa, viața Sa, suflarea Sa (Fc. 2, 7). Prin urmare, ființa cea mai adâncă și adevărată a omului a ajuns să fie Dumnezeu Însuși.

Cu toate acestea, omul contemporan ajunge să se certe cu Dumnezeu pentru orice lucru. Deși este de vină el însuși pentru dezbinarea sa, pentru propria sa pustiire, pentru nesiguranța sa, totuși pentru toate dă vina pe Dumnezeu, așa încât trăiește ca un ateu. Caracteristica epocii noastre este ateismul. Dar nu ateismul ca fapt intelectual, spiritual, ca și cum cineva ar fi dovedit că nu există Dumnezeu, ci prin îndoiala față de Dumnezeu în orice lucru, pentru ca omul să-și poată susține sinele, el singur să rămână ca dumnezeu. Așa cum îndumnezeirea noastră este ontologică – pentru că este unire cu Dumnezeul care există cu adevărat și veșnic –, tot așa și ateismul este ontologic, în sensul că cel ce nu crede se pune pe el însuși ca o entitate veșnică.

Totuși, dacă oamenii aud că cineva a avut o descoperire de la Dumnezeu, aleargă imediat acolo. Oriunde există un semn al prezenței lui Dumnezeu se adună multă lume, fie în Răsărit, fie în Apus. Prin urmare, ateii din lume dovedesc că sunt atei nu pentru că nu cred, ci pentru că nu au lucrul pe care îl așteaptă cu nerăbdare inima lor.

Când prinzi în cursă un șoricel, dacă faci puțină liniște, încearcă să iasă. Îndată ce te vede, se oprește; după aceea, încearcă din nou să iasă din cursă. Vrea să trăiască. Așa facem și noi. Suntem niște bieți șoricei, niște furnici sărmane, crezând că putem să Îl înlocuim

noi pe Dumnezeu! În acea clipă trăim atât de mult ceva din această lume, încât, pentru noi, cu adevărat nu mai există Dumnezeu, ci numai sinele nostru. Când sunteţi însinguraţi, când doriţi ceva, când căutaţi ceva, chiar și un simplu cui, oare vă amintiţi în acele momente de Dumnezeu? Ăsta-i omul, cel foarte nefericit! Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia (*cf.* Rom. 7, 24)? Cine mă va face să înţeleg că e păcat să stau în umbră, pentru că această umbră este inexistentă! Acesta este ateismul omului contemporan, care poate să pătrundă oriunde, așa cum șarpele a pătruns până și în rai (*cf.* Fc. 3, 1).

Dar slavă lui Dumnezeu! În locul egalităţii cu Dumnezeu pe care ne-a făgăduit-o demonul cel viclean în rai (*cf.* Fc. 3, 5), Dumnezeu ne-a dat corespondentul duhovnicesc al raiului, echivalentul duhovnicesc, raiul pământesc, Biserica, aflată între cer și pământ, între viitor și prezent, și totul se ridică precum o cortină. Oamenii însă, deși cred în Dumnezeu, totuși Îl văd ca pe un călău. Dacă se îmbolnăvesc, întreabă: „De ce, Dumnezeul meu, mi-ai dat boală?" Dumnezeu e un călău pentru ei. Dă sărăcia peste ei? „De ce, Dumnezeul meu, mă nedreptăţești?" Au necazuri? Orice s-ar petrece, Dumnezeu e de vină. În alte momente Dumnezeu le este binefăcător. Atunci Îl simt ca pe prietenul lor. Dar, când ţin la ceva al lor, acest prieten devine de nesuferit, și oamenilor li se pare că trebuie să-L alunge din viaţa lor.

Cu toate acestea, Dumnezeu rămâne pentru ei o nădejde, întrucât în întunericul și nesiguranţa lor ei înţeleg că numai Dumnezeu le poate vorbi. Prin urmare,

toţi oamenii sfârşesc prin a aştepta ceva de la Dumnezeu şi, din când în când, înţeleg că Dumnezeu este singurul cu care au comunicare, că este dezlegarea tuturor problemelor lor. Cu toate acestea, continuă să trăiască în prăpastie, într-un întuneric dens, să-şi trăiască ateismul.

Cum întâmpină monahismul ateismul? Fiţi atenţi, ca să înţelegeţi! Omul ajunge la ateism pentru că vrea să se promoveze pe sine însuşi. Dumnezeu însă, deoarece cunoaşte sufletul omenesc, îi făgăduieşte toate bunurile duhovniceşti, zicându-i: „Fericiţi cei săraci cu duhul, pentru că aceia vor moşteni Împărăţia cerurilor. Fericiţi cei blânzi... Fericiţi cei smeriţi... Fericiţi cei curaţi cu inima, pentru că aceştia Îl vor vedea pe Dumnezeu. Fericiţi... Fericiţi..." (*cf.* Mt. 3, 5 ş.u.).

Monahismul pare să ne spună: „Vezi unde ai ajuns? Eu, vieţuirea monahală, îţi dăruiesc întoarcerea la tine însuţi, întoarcerea în tine însuţi, adică îţi dăruiesc redobândirea deplină a sinelui tău. Iar aceasta se realizează prin moartea sinelui tău. Trebuie să te pierzi pe tine însuţi, să suferi, să-ţi refuzi sinele ca să-l găseşti (*cf.* Mt. 10, 39). Atunci îţi voi da ceea ce cauţi."

De aceea Hristos spune: „Oricine a lăsat fraţi, surori, copii, tată, mamă, femeie, ţarini, chiar şi sufletul său, va lua însutit", va primi însutit fraţi, surori, tată, mamă, cu excepţia femeii (*cf.* Mc. 10, 29-30), pentru că femeia, în acest caz, este simbolul caracterului lumesc, al patimilor, al şarpelui şi, prin urmare, al păcatului. Spune „cu excepţia femeii", adică cu excepţia caracterului trecător, a naşterii muritoare, a tuturor celor stricăcioase, a caselor dărâmate, a comorilor pe care molia,

viermele, stricăciunea și rugina le distrug. „Cu excepția tuturor acestora, ți le dau pe toate celelalte, și mai ales pe tine însuți, sufletul tău, viața ta" – zice Hristos. Prin urmare, avem o întoarcere în noi înșine, care se realizează prin intrarea părții noastre conducătoare, a minții noastre în noi înșine. Atunci trăiesc în întregime, fără să mă mai limiteze nimic altceva.

Această întregire a întoarcerii mele are loc, în mod evident, în timpul rugăciunii minții și la adunarea de slujbă și îmi dă o desfătare, o bucurie, o liniște. Așa cum se simte cineva care se întoarce acasă, așa cum se simte cel care își regăsește sinele său după o perioadă de letargie, tot așa se întâmplă și cu noi, și ne desfătăm, și progresăm în viață. Simțim ca și cum am înainta în noi înșine. Mintea noastră parcă ar înainta, parcă s-ar îndrepta spre un loc. Așa cum poți vedea în vis că mergi, deși ești nemișcat, tot așa și eu simt ca și cum aș înainta în mine, în cel care m-am pierdut în Dumnezeu. În acest fel am desfătarea cea întru Dumnezeu. Sinele meu nu l-am descoperit prin toate câte le-am lepădat, ci l-am găsit pierzându-l. Murind, am înviat, iar învierea mea este Hristos arătat în alt chip. Sunt deja cel înviat în Hristos, în Dumnezeu.

B. Trăirea celeilalte vieți în viețuirea monahală

Toate cele spuse mai înainte reprezintă motivul pentru care chemările la monahism i-au mișcat întotdeauna pe oameni, iar oamenii au stat înaintea celor

cu vocație monahală fie cu o anumită teamă, fie cu o oarecare împotrivire, fie cu cinstire și, în același timp, cu o nedumerire: oare ce este acest lucru? Nu puteau să priceapă nici părinții, nici rudele, nici oamenii din preajmă ce putere i-a răpit pe fata aceasta sau pe tânărul acesta și i-a dus la mănăstire. De cele mai multe ori însă, îi răpea pe cei mai puternici și mai buni, pe cei mai iubiți și mai aleși, pe cei care aveau un viitor, de la care oamenii aveau așteptări. Era o taină. Părinții, rudele se împotriveau, făceau totul, ca Cynegirus[2], ca să-l înșface pe om și să nu-l ia mănăstirea și să-l îngroape în haine negre. Dar, aproape întotdeauna, cine s-a hotărât să se facă monah a ajuns monah! Nu l-au putut smulge din mâinile puterii care îl atrăgea, al puterii care, în cele din urmă, dovedea că era ceva nevăzut, ca ieșită dintr-o altă lume, ca și cum ar fi coborât și l-ar fi răpit pe acest om.

---

[2] Cynegirus a fost un erou antic atenian și luptător la Maraton (490 î.Hr.), fratele poetului tragic Eschil și al lui Ameinias, erou în bătălia navală de la Salamina. Potrivit lui Plutarh, a fost unul dintre generalii atenieni. Împreună cu fratele său, Eschil, a luptat în bătălia de la Maraton. După prima fază a conflictului, în care partea persă a fugit, perșii rămași s-au grăbit să scape cu flota lor. În lupta încrâncenată care s-a dat apoi în jurul navelor inamice, Cynegirus, încercând să împiedice un vas să se depărteze de țărm, l-a înșfăcat cu o mână, așteptând să sosească tovarășii săi de arme și să-l captureze. Atunci când un pers i-a retezat mâna, Cynegirus a apucat vasul cu cealaltă mână. Când persul i-a tăiat și cealaltă mână, Cynegirus a apucat vasul cu dinții. Atunci persul i-a tăiat capul (episod relatat de istoricul roman Justinus, sec. II).

Chemarea monahală este atât de profundă deoarece este modalitatea pe care o găseşte sufletul pentru a-L trăi pe Dumnezeu. Această chemare coboară de la Dumnezeu, este vădită de Biserică și confirmă toate dorinţele profunde ale sufletului şi le împlineşte. Iar când sufletul cu chemare monahală pleacă la mănăstire, spre deosebire de toţi cei pe care i-a lăsat în urmă, simte că a găsit ceea ce căuta.

Există situaţii în care unii oameni cu sufletul foarte simplu nu au cunoscut nimic altceva decât viaţa monahală. Alţii trăiau în păcat, alţii o viaţă lumească, alţii în compromis și totuși au urmat cea mai înaltă formă de viaţă monahală. Nu simţeau doar trebuinţa de a împlini ceea ce căuta sufletul lor, ci simţeau mai ales și că acolo există ceva adânc, de a cărui existenţă sufletul îşi dădea seama, dar nu-l găsea. Acest simţământ îi făcea pe acești oameni să aibă multă credinţă că vor găsi acel ceva. Ce era acesta? Strămutarea la o altă viaţă. Nu la o viaţă contrară cu această viaţă, ci strămutarea în cealaltă viaţă. Nu în viaţa în care merg cei morţi, ci în cealaltă viaţă, pe care a cunoscut-o, pe care a iubit-o, pe care o dorește şi de care se miră că nu este ea viaţa de aici.

Viaţa în care omul se strămută când vine la mănăstire este viaţa de care își amintește firea omenească de când a făcut-o Dumnezeu. Atunci omul, deși la început era singur, iar apoi cu Eva, nu avea simţământul singurătăţii, ci trăia cu cunoştinţa unei comuniuni universale. Viaţa lui era o altă viaţă, era cealaltă viaţă, cea deplină, desăvârșită.

Dumnezeu l-a plăsmuit pe Adam, și-a împlinit creaţia și a văzut că omul era desăvârşit. Era atât de desăvârşit

încât, când a hotărât să o facă pe Eva, nu a mai făcut-o așa cum l-a făcut pe Adam, ci a luat-o pe Eva din plinătatea lui Adam (*cf.* Fc. 2, 21-22). A tăiat o bucată din trupul lui Adam și pe aceasta a făcut-o deplină, desăvârșită și frumoasă, așa cum și Adam era deplin și desăvârșit, nu-i lipsea nimic.

Când Dumnezeu i-a dat-o lui Adam pe Eva ca tovarășă de viață, Adam a simțit că nu e bine ca omul să fie singur, ci să fie împreună cu cineva asemenea lui. Adam nu simțea deloc singurătatea nici când era singur. Acum, când vede că ceva se adaugă vieții sale, se minunează și spune: „Cum de am putut sta până acum fără femeie!" Înțelegeți că atunci când Dumnezeu a spus: „Nu este bine ca omul să fie singur" (Fc. 2, 18) nu a vrut să spună că bărbatul nu poate să fie fără femeie sau femeia fără bărbat. Pentru că, în acest caz, Adam nu ar fi simțit mai înainte această deplinătate, iar Biserica noastră nu ar fi restaurat starea originară desăvârșită prin monahism, în care se șterge oarecum diferența de gen, ci ar fi găsit un alt fel de viață feciorelnică pentru cele două genuri. Dumnezeu nu a făcut dualitatea de gen (τὸ δίφυλο) nici pentru îngeri, nici pentru viața dumnezeiască, nici pentru starea restaurată desăvârșită și dreaptă de la început.

Fără îndoială, Dumnezeu a făcut firea omenească cu cele două genuri ale ei, așa încât unul să îl împlinească, într-un anumit fel, pe celălalt și ca să existe această atracție care amintește de atracția lui Dumnezeu. Un gen îl simbolizează pe Dumnezeu, pe Hristos, iar celălalt simbolizează sufletul, Biserica, trupul lui Hristos, pe care o încălzește Hristos, capul Bisericii.

Existența celor două genuri este expresia, simbolul, amintirea atragerii firii omenești de către Dumnezeu. Același lucru îl întâlnim în multe aspecte ale vieții noastre bisericești și, în general, ale iconomiei lui Dumnezeu. Prin urmare, Adam nu a simțit niciodată singurătatea, ci, îndată ce a văzut-o și s-a desfătat de bucuria Evei – fără să existe încă nicio cunoștință sau simțire a diferenței de gen, a stricăciunii sau a nestricăciunii pământești – a simțit că nu e bine ca omul să fie singur, deoarece a trăit această comuniune și bucurie.

Așadar, omul pornește de la trăirea comuniunii și mărturisește frumusețea comuniunii și urâțenia singurătății. Nu ajunge de la singurătate la comuniune, ci de la comuniune la singurătate. Lucrul acesta are o foarte mare însemnătate pentru viețuirea monahală, care este o viețuire, mai bine zis o împreună-viețuire, este o comuniune, dar, în același timp, este și o osteneală, un suiș, o scară, o modalitate de aflare a acestei trăiri, a acestei bucurii care l-a făcut pe Adam să spună că nu este bine ca omul să fie singur.

În această viață omul își trăiește singurătatea, își trăiește dezbinarea, durerea, nefericirea, dar amintirea bucuriei și a comuniunii din rai îl face să dorească viețuirea monahală. De aceea la viețuirea monahală nu vin, în afara unor cazuri rare, suflete îndurerate și nefericite, inimi ratate și zdrobite, așa cum cred mulți. Sigur că și aceste inimi zdrobite și suflete îndurerate sunt primite de Dumnezeu, niciun om nu este dat afară. Și „cei osteniți și împovărați" (Mt. 11, 28), cu toții sunt chemați înaintea lui Dumnezeu. Dar viețuirea monahală începe de la trăirea bucuriei

și a comuniunii, din trebuința revenirii la vechea stare și la deplinătatea comuniunii din rai, așa cum și-o amintește omul după trecerea veacurilor.

Vedem acest lucru și la omul precreștin, care și-a făurit multe zeități: uneori un râu, alteori un foc, un moloh[3], alteori o stea, alteori soarele sau luna. Folosea toate elementele pământului și cerului, chiar și elementele din lăuntrul său. Zeul Ares, de exemplu, sau zeița Atena sunt manifestări ale sufletului său, sunt expresii ale mișcărilor sufletului său, ale dorurilor și ale descoperirilor propriei sale existențe. Elementele pe care le-a văzut în sufletul său, precum asprimea sau iubirea, duioșia și curăția, le-a transferat pe toate asupra zeităților. De aici provine faimoasa teorie a inexistenței lui Dumnezeu: câtă vreme Dumnezeu este rezultatul dorințelor inimii omului înseamnă că nu există un Dumnezeu adevărat; ceea ce există cu adevărat este dorința omenească pe care omul o face Dumnezeu.

---

[3] Zeitate a puterilor subpământene, în special a focului. Cultul lui s-a răspândit și în Israel, în principal în secolele al VIII-lea și al VII-lea î.Hr.; includea sacrificii umane, chiar și de copii, prin foc. [Termenul are în Vechiul Testament o dublă accepțiune: apare atât cu sensul de „zeitate" (Moloh) – fiind pentru evrei o formă de idolatrie (Lev. 18, 21; 20, 2-5; Ier. 32, 35; F.A. 7, 43), considerându-l mai ales „idolul amoniților" (3 Împ. 11, 5, 7, 33) –, cât și cu sensul de „jertfă" sau „sacrificiu" prin foc, în special al copiilor, practică condamnată de altfel în Israelul antic (Ier. 7, 31; Iez. 16, 21; Ps. 105, 38) – împăratul Ahaz și-a ars copiii în foc (Paral. 28, 3), la fel și împăratul Manase (4 Împ. 21, 6), pe când Iosia a nimicit înălțimile lui Moloh (4 Împ. 23, 10) – și încheiată în perioada Exilului. – n. red.]

În realitate, omul împrumută materie de la pământ, de la cer, de la sine însuși și plăsmuiește un dumnezeu ca să vadă dacă nu cumva este Dumnezeul pe Care L-a cunoscut în rai. Caută să găsească cheia raiului pe care l-a pierdut și să-L descopere pe acel Dumnezeu, acea comuniune pe care nu o are aici. De aceea vorbește cu îngerii, de aceea cugetă la cele cerești și la cele pământești. În acest fel arată că sufletul lui e nesatisfăcut de tot ceea ce vede și, în același timp, arată întoarcerea lui, înclinația lui, aplecarea lui, mișcarea lui spre ceea ce nu vede, dar simte că este cealaltă viață. De aceea, când cineva moare, spunem că a plecat în cealaltă viață. Aceasta arată că cealaltă viață îi este cunoscută omului, că a trăit-o, arată credința lui că cel adormit a plecat iarăși acolo de unde a început.

Așadar monahismul, viețuirea monahală, este întruparea dreptului pe care îl are omul de a se strămuta, de a se întoarce în cealaltă viață, care este Împărăția cerurilor. Prin urmare, viețuirea monahală este o gustare din trăirile cerești, o pipăire a trăirilor cunoscute. Toate cele nevăzute, pe care omul nu le găsește cu ușurință în lume, devin prezente în chip nevăzut la mănăstire.

Monahii vorbesc despre cele nevăzute mai mult decât despre cele văzute. Îl laudă pe Dumnezeu în cântări și Îl primesc ca adevărat. Îl laudă sau se închină unui sfânt și îl simt că e prezent. În mănăstire vorbesc despre vedenii, despre profeții sau fac profeții, vorbesc despre harisma străvederii, despre minuni, despre vindecări miraculoase, despre îngerii care coboară, despre sfinții care au dat o soluție și un adăpost unui om și, astfel, cele nevăzute vin și se amestecă și împreună-călătoresc cu umbrele care

par văzute. Adică noi, oamenii morţi, împreună-călătorim cu această viaţă adevărată ca să ne împărtăşim în cele din urmă de ea. Monahii ajung înălţaţi cu duhul, pentru că duhul omului, atunci când este cultivat, îi dă omului putinţa să se desfăteze şi să se bucure de toate aceste realităţi.

Când mergem într-o ţară străină şi ne întâlnim cu un grec, îl îndrăgim pe dată, îi strângem mâna, iar el ne va spune: „Vreţi să vă duc undeva?" Am vizitat cândva o ţară comunistă şi scena cea mai tristă pe care am trăit-o a fost la miliţie. Am mers acolo ca să semnăm nişte acte şi să declarăm scopul vizitei, adresa la care vom sta, câte zile vom rămâne. Între timp, miliţienii se mişcau exasperant de încet. O mulţime de oameni aşteptam într-un hol mic ca să intrăm într-o cameră mare şi goală, în care se aflau miliţienii, ca să semnăm şi să răspundem la întrebările lor. În hol eram îndesaţi unii în alţii, nimeni nu vorbea. Toţi erau sârbi. Desigur, dacă erau la miliţie înseamnă că aveau unele probleme curente. Se afla acolo şi un grec. Îndată am observat chipul lui deosebit. Noi nu i-am vorbit, dar când a descoperit că suntem greci s-a repezit la noi şi a început cu întrebările despre Grecia. Singurii care vorbeam eram noi. Ne-a întrebat diferite lucruri despre Grecia. Cred că avea în jur de 30 de ani. Ne-a vorbit cu un curaj, cu o bucurie, de parcă ne-ar fi cunoscut de mulţi ani, cu toate că acest lucru se putea să-i producă neplăceri. Deoarece trăia în această ţară, se presupunea că asimilase în întregime politica ei. Faptul că vorbise cu nişte clerici nu era un lucru lipsit de primejdie într-o ţară comunistă. Când a venit momentul să intrăm

în cameră, ne-a strâns mâna şi ne-a spus încet: „Sper să nu am probleme pentru că am vorbit cu voi!"

Ce-l făcuse să tresară, să vină ţintă la noi? Era amintirea. Nu cred că își mai amintea ceva din Grecia, pentru că atunci când plecase era copil mic. L-au luat cu ei mama și tatăl lui. Sunt sigur că nu își aducea aminte nimic și că nici nu mai venise în Grecia. Și totuși, avea simţământul că şi le amintea pe toate. Din discuţie am înţeles că nu ştia nimic nici despre Sfântul Munte, nici despre Meteore. Despre toate însă spunea: „A, da, da, am citit... A, da, îmi amintesc..." Nu-și amintea nimic, dar aceasta arăta că intrase imediat în comuniune cu noi.

O astfel de comuniune cu cealaltă viaţă, cu cea pe care ne-o amintim, este vieţuirea monahală. De aceea vă şi spun că vieţuirea monahală este ceva foarte puternic, foarte intens. De aceea nu e cu putinţă ca cineva să îndepărteze un om din mănăstire sau să nu aibă loc chemări la viaţa monahală, după cum nu este cu putinţă să desparţi trupul de picioare. Tot așa era al meu și raiul sufletului meu, al firii mele. Dacă vei vrea să smulgi din rădăcină un arbore gros, n-o să poţi, atunci cu atât mai puţin vei putea să-mi smulgi însăşi rădăcina mea, faptul că ne amintim că am fost în rai. Și le ştim pe toate câte le-am trăit cu milenii întregi înainte, ca să nu spunem cu milioane de ani înainte.

Vedem lucrul acesta mai ales la oamenii simpli. Când vorbești unui om simplu, care nu are cunoștinţe, despre sfinţi și îngeri, va crede, va accepta. Deși nu pricepe multe, te ascultă ca și cum ar înţelege totul, pentru că sunt ale lui, sunt patria lui. Întreaga lui conştiinţă şi inimă sunt atât de pline de cele pe care i le spui.

Așadar, viețuirea monahală este un fel de gustare din cele nevăzute, din realitățile pe de o parte nevăzute, dar, pe de altă parte, cunoscute. Viețuirea monahală, viața monahală, este oarecum ceva la care omul merge fără să se gândească. Prin urmare, cei mai mulți nici nu pot să explice de ce s-au făcut monahi și spun vorbe goale. Se poate să spună un motiv pentru care au venit la mănăstire, în timp ce cauza adevărată este alta. Cele care l-au adus pe fiecare la mănăstire sunt, pe de o parte, nevăzute, dar, pe de altă parte, sunt cunoscute, sunt o realitate în care a trăit și trăiește. Așa cum cineva care își termină lucrul închide ușa magazinului său și merge acasă nemaigândindu-se că merge la soție, la copii, tot așa fiecare vine la mănăstire fără să poată spune ce l-a atras. De aceea, atunci când suntem întrebați, nu putem spune de ce ne-am făcut monahi. Iar când are loc un interviu, unul spune una, altul alta, iar ziariștii încearcă, de obicei, să dea peste vreo decepție sentimentală ca să justifice chemarea tânărului la monahism.

Viețuirea monahală este ca și cum ai prinde și ai vârî înlăuntrul tău elemente nevăzute, ipostatice. Ipostatice, adică existente, având o realitate. Dar, pentru că sunt nevăzute și de neînțeles, pentru că sunt ceva pe care nu poți să-l apuci cu mâinile, le simțim ca fiind cerești. De aceea toate textele noastre monahale, dar și trăirile și experiențele exprimate în slujbele noastre vorbesc despre ceva înalt. Înalt a devenit sfântul, înaltă a fost mintea lui, viața lui și toți cei care au ajuns înalți cu duhul s-au sfințit și oamenii li s-au închinat. Prin urmare, viețuirea monahală este depășirea locului pe care călcăm și a timpului pe care îl trăim astăzi.

Depășire nu în sens filozofic, ci de trăire. Depășesc spațiul și timpul și ajung acolo unde trebuia să fiu.

De aceea, iubiții mei copii, toate sufletele oamenilor, chiar și cele simple, de țăran, vorbesc la nuntă – iar nunta este cel mai carnal eveniment, dar este și o taină mare, „în Hristos și în Biserică" (Ef. 5, 32) – despre rai, despre îngeri, despre cheile Apostolului Petru, despre Hristos și despre Maica Domnului. Cum se întâmplă asta, ca omul să se căsătorească și să vorbească despre astfel de lucruri? Aceasta arată ce se ascunde în spatele căsătoriei lui, dincolo de toate câte le face. Căsătoria este, oarecum, plăsmuirea unei zeități despre care el se întreabă: „Nu cumva aceasta este ceea ce caut? Nu cumva acesta este adevăratul Dumnezeu?" De la o zeitate trece la alta și fiecare devine „super-zeul" său pentru o zi, ca să ajungă, în cele din urmă, să-L descopere pe Dumnezeu, Care înseamnă „ Cel luminos", adică „Cel văzut".

Cine L-a văzut pe Dumnezeu? Și totuși, nevăzutului Dumnezeu omul Îi dă numele de „Cel văzut" și Îl numește „Dumnezeu", adică „Cel ce vede și este văzut". Îl denumește cu acest cuvânt care înseamnă și „Cel foarte iute" și „Cel ce vine și cade deodată peste tine, ca să vină la tine și să te ajute". De asemenea, cuvântul „Dumnezeu" are și înțelesul de „deplinătate a lumii". Așa cum lumina le umple pe toate, tot așa și Dumnezeu este Cel care umple și face sufletul omenesc și întreaga viață atât de luminoase și de străvezii. Omul conștientizează că nici zeitatea aceasta, nici aceea, nici cealaltă nu este ceea ce caută el. Cine este cel căutat? Dumnezeul cel nevăzut, Dumnezeul cel necunoscut, Cel spre care tinde!

Ceva asemănător este căsătoria, ceva asemănător este Botezul pe care îl primește omul matur – aceasta simbolizează lumânarea pe care o aprinde. Toate acestea îl leagă pe om de Cel pe Care Îl caută. Iar răspunsul cel mai deplin, adevărat și de neîntrecut la căutarea lui este viețuirea monahală.

Înțelegem acum de ce, când cineva vizitează un călugăr și îl aude vorbind despre lucruri lumești, bisericești, omenești, politice, despre vreme, despre munți, despre văi, rămâne gol pe dinăuntru și pleacă fără să simtă nimic și fără să-l laude pe acest monah. Dar când călugărul îi vorbește despre vedenii, prorocii, despre șerpii care au ascultat de porunca unui om al lui Dumnezeu, despre pereții și ușile care s-au deschis și a trecut omul, despre îngeri, de îndată vizitatorul se așază, ascultă și spune: „Am găsit astăzi un monah!" De ce? Viața monahului pe acestea le simte. Și viața mireanului care se duce la un monah pe acestea le vrea în profunzime, dincolo de toate celelalte. Prin urmare, viața monahală este o viață tainică, adică nu este ceea ce văd înaintea mea și creez eu, ci ceea ce se află dincolo de acest lucru.

Alaltăieri am botezat un străin la arsanaua noastră. Era foarte bucuros. Nici nu vă puteți închipui cât de extaziat era în timpul Botezului, dar și după aceea, și cred că încă mai este așa. Să fi fost din cauza apei înghețate în care l-am afundat? Să fi fost din pricina efortului pe care îl făcea ca să intre în apă și să nu alunece? Sau pentru că un bărbat matur își începe acum viața? Sau pentru faptul că s-ar putea ca soția lui să se simtă acum afectată, să simtă că s-au despărțit și nu că s-au unit, fiindcă ea este

catolică, iar el a devenit ortodox? Nu cred să fi fost entuziast pentru niciunul din aceste motive. Era așa deoarece găsise acest altceva, pentru că înțelegea taina petrecută în el prin slujba Botezului. Ceea ce trăia îl bucura. Bucuria lui era ca bucuria pe care o simt mirii la nuntă, ca bucuria celui întâi-zidit când a văzut-o pe Eva, ca bucuria pe care o are oricine aleargă și vine la mănăstire și acceptă să rabde toate necazurile ca să ajungă monah.

Viețuirea monahală este atât de atrăgătoare! E un loc al chemării, deoarece cred că găsesc aici ceea ce am căutat și recunosc, înțeleg că ființa mea se ascunde în acest loc şi că el este ascuns în Dumnezeu. Adică eu exist înlăuntrul acestui loc. Descopăr faptul că acest loc este casa mea, este locul odihnei mele, fotoliul meu și pot să vorbesc despre lupte duhovnicești, despre ispite, despre diavoli, despre patimi, despre Stareț, care îmi poate spune și să mă arunc în prăpastie.

Înțelegeți acum de ce oamenii din lume nu pot pricepe ce este viața monahală. „Omul sufletesc nu primește cele ale Duhului" (1 Cor. 2, 14). Toate cele ale Duhului sunt o nostalgie după trăirea originară. Dar mireanul care își găsește mulțumirea în ceea ce vede și face cu mâinile lui, care crede numai în idolii pe care îi zărește, care are râvnă numai spre cele omenești, spre cele văzute cum să le priceapă pe cele nevăzute care se găsesc în monahism?

Acest element nevăzut, tainic, pe care l-am pierdut în rai, acolo unde intru din nou cu adevărat prin viețuirea monahală, este atracția, puterea și iuțimea care mă fac să plec la mănăstire și să rabd orice, lepădarea de toate

lucrurile. Acesta este motivul – cu dublul său înţeles, de „punct de plecare" şi de „unire, comuniune" – pentru care sufletele sunt îmboldite atât de uşor spre viaţa monahală. Prin urmare, puterea vieţii monahale nu este puterea omului, puterea sufletului meu, a hotărârii mele, a iubirii mele. Puterea este acest rai, această întrupare a raiului, Făcătorul cerului și al pământului, Însuși Hristos.

Acum putem să înţelegem de ce, când vine cineva la mănăstire, se spune că a fost înşelat de vreun om. Cine l-a înşelat? L-au înşelat vreun Stareţ, vreo Stareţă... Întotdeauna când cineva se face monah, cei din lume caută să găsească vinovatul. De multe ori lumea, dar și părinţii spun: „Știu cine te-a amăgit, știu cine te-a înşelat, cine te-a fermecat!", și se referă la diferite persoane. E ridicol! Singurul care te-a fermecat este Cel care a făcut pământul și cerul, Cel care umple vieţuirea monahală; în timp ce Stareţul este cel care poate să le facă văzute pe cele nevăzute în ochii celui ce dorește să devină monah. El poate să înveţe sufletul să creadă, să iubească, să trăiască, să se bucure.

Stareţul prelucrează elementele adevărate pe care i le dă monahul ca să le transforme în elemente ale raiului. Dar ce trebuie să găsească Stareţul în inima monahului ca să o poată face contemplativă? În primul rând, neștiinţa (ἄγνοια) și uitarea a toate. Nu poţi să ajungi la trăirea celor nevăzute dacă nu vrei să le abandonezi pe toate. De la neștiinţă și de la uitare Stareţul te poate conduce la cunoașterea celor cerești și, mai cu seamă, de la neştiinţă te poate conduce la cunoștinţa celor cerești și a lui Dumnezeu, iar de la uitarea tuturor, la amintirea raiului. El poate să-ţi povestească despre rai, iar tu să spui „Da, da, da...", așa

cum spunea grecul acela din Serbia: „Da, da, îmi amintesc, îmi amintesc..." O monahie ne-a povestit multe lucruri din viața ei de călugăriță și apoi am întrebat-o la ce vârstă a plecat la mănăstire, iar ea ne-a răspuns că la cinci ani. Am rămas uimiți. Cum de își amintea de toate de la vârsta de cinci ani? Tot așa își amintește sufletul de toate. Prin urmare, Stareţul le reamintește pe cele cerești, dar le reamintește prin uitarea tuturor, bune și rele, și prin neștiință. Dacă tu însă știi și îți amintești chiar și cel mai mic lucru diferit, atunci nu-L vei putea cunoaște pe Dumnezeu, nici să-ți amintești de rai. Trebuie să îți schimbi mentalitatea lumească pe deplin ca să poți să reușești la mănăstire.

În al doilea rând, Stareţul trebuie să găsească tăcerea în inima monahului. Dacă o găsește, o ia și, prin ea, îl ajută să ajungă la ascultarea glasului ceresc și să știe cum să-I grăiască lui Dumnezeu. Ca să poți înțelege ceva, trebuie să taci. Când cineva îți spune ceva, îi zici: „Oprește-te, așteaptă puțin!" și taci ca să cugeți la ceea ce îți spune. Sau, atunci când vorbești tu, nu îl asculți pe celălalt. Trebuie să taci ca să îl auzi. Iar dacă vrei să auzi Cerul, trebuie să taci. Atunci vei auzi un alt glas, care îți va aminti de frumusețile Cerului.

Monahul trebuie să fie un om tăcut și, oarecum, să le impună cu isteţime și celorlalți tăcerea. Când monahul are puterea de a-i înrâuri pe ceilalți, când reușește să tacă și îl obligă și pe celălalt să îl cinstească și să tacă înaintea lui, atunci este receptiv la auzirea glasurilor cerești și la învățarea limbii iubirii lui Dumnezeu. Dacă nu tace, nu poate să reușească în acestea. Dacă tu nu îmi dai tăcerea ta, nu e cu putință să te învăț cum vorbește Dumnezeu și

cum să-I vorbeşti tu lui Dumnezeu. Adeseori îmi cereţi să vă vorbesc despre rugăciune. Dar ce să vă spun despre rugăciune când voi trăncăniţi toată ziua, când îl sfârtecaţi pe om cu gura, când vă plângeţi, când bombăniţi, când ţipaţi? Mă aflam departe şi vă auzeam cum vorbiţi. Cum vreţi să-L auziţi pe Dumnezeu? Numai tăcerea poate fi preschimbată în undele acustice ale raiului.

În al treilea rând, Stareţul trebuie să găsească în tine o inimă fără raţionamente (ἀλογία), ca să te facă să trăieşti Cerul, cealaltă viaţă, raiul desfătării în care Dumnezeu l-a închis pe om. Ce înseamnă fără raţionamente? Fără raţionamente înseamnă că nu-mi fac socoteli, că nu raţionez, înseamnă că nu e cu putinţă să ajungem la cealaltă viaţă cu raţionamente, cu logica acestei vieţi. Cel care face raţionamente este un om sufletesc şi nu poate ajunge sus, în Cer. Nici măcar Hristos, ca om, nu a putut ajunge în Cer înainte de învierea Sa. Dumnezeu-Omul S-a schimbat prin învierea Sa, S-a înduhovnicit şi, schimbat, S-a înălţat sus, la Ceruri. A trebuit să coboare la iad ca să iasă de acolo nou, schimbat. Trupul nu moşteneşte Cerul (1 Cor. 15, 50). Prin urmare, nicio logică omenească şi nicio raţiune omenească nu sunt suficiente ca să ne facă să-L cunoaştem şi să-L iubim pe Dumnezeu. Trebuie să dobândim starea fără raţionamente (ἀλογία), să ajungem oarecum nesimţitori faţă de orice cuvânt şi problemă omeneşti, faţă de orice afecţiune şi trebuinţă umane, faţă de orice există în această viaţă. Să fim fără gânduri, să nu clocim gânduri, nici simţăminte, pentru că simţămintele sunt cauzele faptelor.

Să presupunem că doi prieteni vin să se facă monahi, dar unul pleacă și celălalt rămâne singur în mijlocul monahilor bătrâni. Cum va rezista singur? Așteaptă, așteaptă și crede că singurătatea i se va risipi când se va întoarce prietenul său. Dacă din întâmplare se întoarce, îl va primi așa cum a visat, îl va îmbrățișa așa cum s-a gândit, îl va săruta așa cum și-a imaginat, îi va pune întrebări așa cum s-a gândit la acestea. Toate vor fi exact așa cum le-a gândit el. Tot ce-ți pui în minte, izbutești.

Dar când te gândești sau cugeți sau îți imaginezi sau pui întrebări despre lucrurile pământești, mâna ta nu poate să apuce nimic ceresc. La ce se gândește omul, aceea i se întâmplă. Se gândește la pământ? La țărână? La un lucru omenesc? Acesta vine de la sine. Trebuie să ne schimbăm logica, să ne schimbăm mintea. Așteptăm pământ nou și ceruri noi (*cf.* 2 Ptr. 3, 13). Tot așa trebuie să ne făurim și o inimă nouă, potrivit Psalmistului (*cf.* Ps. 50, 12). Când reușești acest lucru, atunci te va putea ajuta Stareţul tău, adică Însuși Dumnezeu, ca să ajungi la „în-cuvântare" (ἐνλογία), adică să intri în Cuvântul dumnezeiesc, să intri în Cauza energiilor lui Dumnezeu. Va putea să te ajute să simți caracterul nenăscut al Tatălui, să înțelegi slava Fiului, purcederea Sfântului Duh, adevărurile dumnezeiești. Te va ajuta să-i pipăi pe îngerii cei de nepipăit, să trăiești sfințenia sfinților, a martirilor, a cuvioșilor, a drepților, a fecioarelor, a monahului. Și, mai ales, să înțelegi taina unirii cu Cuvântul. Aceasta înseamnă „în-cuvântare": să ajungi cu adevărat mare, cu rațiune, format, să-L găsești pe Dumnezeu, să ia chip Hristos în tine.

Prin urmare, la mănăstire poţi cu adevărat să găseşti şi să înşfaci cealaltă viaţă. Ajunge să i le dai Stareţului pe cele pe care le vrea ca să-ţi umple inima cu ce vrei, așa cum i-ai da cuiva niște bani ca să-ţi dea ceea ce vrei. „Daţi-mi un punct de sprijin și voi răsturna pământul", a spus Arhimede. Dă-mi și tu sinele tău, şi atunci vei privi dincolo şi le vei vedea pe cele de acolo. Aşa cum vine un nor, se apropie de tine şi te umbrește, tot așa te va umbri, te va acoperi harul dumnezeiesc. Neștiinţa și uitarea, tăcerea și lipsa raţionamentelor alcătuiesc această taină: îţi dau cunoștinţa şi gustul lui Dumnezeu, îţi dau cele mai frumoase auziri, mult-glăsuirea inimii tale și a Cerului, îţi dau unirea cu Hristos, întruchiparea lui Hristos în tine.

Vieţuirea monahală este cu adevărat o coborâre a Bisericii cerești, adică a tainelor cerești. De aceea spunem că monahii sau că mănăstirea este o adunare bisericească, o adunare a Bisericii universale. Pe toate câte le dorim și le cerem, pe toate cele pentru care Hristos ne-a chemat la viaţă, le găsim la mănăstire. Prin urmare, și chemarea la îndumnezeire se realizează în monah, devine chemare la vieţuirea monahală, care este foarte cuprinzătoare. Chemarea universală la vieţuirea monahală – „Vreau ca toţi oamenii să fie ca mine", zice Apostolul Pavel (1 Cor. 7, 7) – izbuteşte. Îndată ce înţeleg aceasta, simt că trebuie să devin monah. Mulţi dintre începători, alţii chiar înainte să vină la mănăstire, trăiesc gustul și bucuria vieţii monahale.

Vieţuirea monahală este, dacă vreţi, o icoană a prototipurilor cereşti. Tot ce există ca model în Cer există ca icoană în mănăstire. Lucrul acesta l-a trăit atât de

puternic Sfântul Teodor Studitul și l-a transmis monahilor și mirenilor. Uneori le arăta frumusețea viețuirii monahale și folosea expresii pe care un altul le-ar fi considerat nepotrivite. Dar el le spunea acestea monahilor ca să înțeleagă ce este ceea ce părăsim și ce este prototipul către care suntem înălțați[4].

Viețuirea monahală, care este cealaltă viață, este imitarea viețuirii îngerești. Monahii, imitând viețuirea îngerească, completează ceata îngerilor căzuți. Îngerii sunt modelul și, așa cum am spus mai înainte, viețuirea monahală este o trăire a Bisericii cerești și o adunare a Bisericii universale. Biserica universală se află pe pământ, acoperă întreaga suprafață a pământului, dar este partea văzută a celei nevăzute, a Bisericii cerești. Așa o înfățișează, cu ierarhia și cu tainele ei, Sfântul Dionisie Areopagitul și Sfântul Maxim și toți misticii și autorii bisericești. Viețuirea monahală este viețuirea cerească.

În plus, viețuirea monahală este reprezentarea realității treimice. Ce se petrece în Sfânta Treime se găsește și aici. Prin urmare, nimic nu poate să schimbe viețuirea monahală, pentru că fiecare element este imaginea Cerului; la fel cum Moise nu putea să facă cortul ceva mai mare decât modelul pe care i-l arătase Dumnezeu, fiindcă aveau importanță dimensiunile, culoarea pietrelor

---

[4] Vezi Sfântul Teodor Studitul, *Catehezele mari* 7, 99, trad. rom. de Laura Enache, Ed. Doxologia, Iași, 2018, pp. 51, 410; *Catehezele mici* 13, trad. rom. de Laura Enache, Ed. Doxologia, Iași, 2018, pp. 85-86.

preţioase şi lemnul pe care trebuia să le folosească. Toate aveau legătură cu o realitate cerească. Aşa cum în ochi nu poate intra un corp străin, tot aşa nici în mănăstire nu poate să intre niciun element străin.

În mănăstire, toate se fac aşa cum se făceau în primele veacuri: şi Liturghia, şi privegherea, şi postul; aşa cum se făceau atunci metaniile, tot aşa le facem şi astăzi; aşa cum primeau atunci nume pentru pomenit, aşa primim şi astăzi; aşa cum se tundeau monahii atunci, aşa ne tundem şi azi – pentru că toate acestea sunt icoane ale modelelor cereşti. Trăim tainele Cerului prin transformarea elementelor pe care le oferim noi şi cu ajutorul imaginilor pe care le avem în jurul nostru şi care fac Cerul prezent. Într-o mănăstire, cel mai bun şi mai iubit element este taina, minunea, elementul ascuns.

Dar ceea ce domneşte într-o inimă monahală este numele mult-cântat şi mult-lăudat şi mult-iubit al lui Hristos, pentru că acesta, aşa cum spune Sfânta Scriptură, le recapitulează pe toate (*cf.* Ef. 1, 10), întrucât toate se cuprind în Hristos. Şi dacă sunt cuprinse în cea mai mică picătură a Sângelui Lui sau în cea mai mică fărâmitură a Trupului Lui, cu cât mai mult sunt cuprinse în Însuşi Hristos, al Cărui nume domneşte în inimile noastre. Din acest motiv şi rugăciunea noastră, mijlocul nostru de deplasare, de înălţare la Cer, este pomenirea numelui lui Iisus. Pentru noi, numele lui Iisus este putere, prezenţă, înţelepciune şi lucrare. El cuprinde toate însuşirile lui Hristos. Dacă presupunem că un monah săvârşeşte numai rugăciunea lui Iisus, dacă o face cu adevărat, e de ajuns numai ea. Bine ar fi să moară aşa, săvârşind numai rugăciunea lui Iisus.

Pentru ca tot ceea ce facem în mănăstire să fie adevărat, trebuie să fie însoțit de pomenirea lui Iisus. Dacă viața noastră nu este așa, dacă viața noastră nu este cealaltă viață întru simțire și credință puternică, adică dacă nu trăim și nu acceptăm faptul că suntem orbi și neștiința noastră, uitarea și lupta noastră duhovnicească, ispita noastră și boala noastră, sănătatea noastră și moartea noastră, păcatul nostru și sfințenia noastră ca elemente prin care suntem înălțați la taina Cerului, atunci nu vom putea să spunem, ca Apostolul Pavel, că nu am alergat în zadar, că am isprăvit călătoria și că am ajuns la viața veșnică (*cf.* Flp. 2, 16; 2 Tim. 4, 7). Alergăm în zadar, copiii mei, dacă nu simțim viețuirea monahală în acest fel!

Viețuirea monahală nu este nici virtute, nici ascultare, nici celibat. Dumnezeu a binecuvântat căsătoria. Viețuirea monahală este cealaltă viață. Prin urmare, când facem ceva, să știm că facem un lucru: alergăm ca să ajungem la cealaltă viață. Să presupunem că ai venit din lume și că ești un om iute la mânie. Te afli la mănăstire de 20 de ani, de 30 de ani și încă te mai mânii. Vii însă și îmi spui: „Gheronda, lovește-mă cât vrei, dacă vrei taie-mi capul, dar vreau să scap de mânie!" Îmi spui aceasta cu încredere, cu bucurie, prăznuind, și pleci ca și cum nu ai mai fi iute la mânie. Sau faci o greșeală și vii și mi-o mărturisești fără să cazi în dezamăgire. E ca un lucru pe care îl iei cu mâinile tale și mi-l dai. Alt exemplu: ai un handicap, o neputință sau o boală. Ești pus să lucrezi la atelierul de lumânări. Ceilalți se mișcă foarte repede, dar tu ești lent și ți-e rușine pentru asta. Această lentoare dă-I-o lui Dumnezeu. Este și acesta un element al tău – dă-I-l lui Dumnezeu! Aceasta ai

adunat tu până acum. Ceea ce ai dăruiește-I lui Dumnezeu. Atunci devii sfânt, te înflăcărezi, devii foc!

Orice lucru pe care îl avem și îl dăm la mănăstire este o materie pe care o prelucrăm. O prelucrăm așa cum femeia prelucrează aluatul și îl face pâine, iar Biserica ia această pâine și o face Trupul și Sângele lui Hristos. Elementele la care ne-am referit anterior le prelucrăm și iese Împărăţia cerurilor, adică energiile lui Dumnezeu. Dăruiește-i mănăstirii inima ta fără frică și vei vedea că toate duc la Împărăţia lui Dumnezeu.

Prin urmare, vieţuirea monahală, cu adâncimea și înălţimea ei, cu orizontul larg deschis și cu strâmtorarea, cu boala și cu sănătatea, cu căderea și cu ridicarea, chiar și cu pereţii și cu imaginile lumești și cu Liturghia pământească, cu toate ale ei – de la cele mai lumești până la cele mai duhovnicești – ne așază în Cer, și dacă simţim, și dacă nu simţim aceasta, și dacă o trăim, și dacă nu o trăim. Așa cum, aflându-ne în mașină, ajungem la destinaţie fără să ne dăm seama, tot aşa se întâmplă şi aici.

M-a impresionat felul în care se împotriveau și plângeau tatăl și mama unui novice, cum strigau, câte îi spuneau ca să-l convingă să nu se facă monah. Chiar și preotul satului se împotrivea! Bietul de el, încă îi mai scrie novicelui scrisori ca să-l convingă să nu se facă monah! Au luat Evanghelia și au citit-o ca să vadă dacă e de acord cu viaţa monahală. Ce mai e și omul! În cele din urmă, privește la model – în cazul de faţă la Evanghelie – care este întipărirea Împărăţiei cerurilor. Tatăl unui novice, când fiul lui pleca, i-a spus plângând și strigând: „Dar dacă te faci monah, să ajungi un monah bun! Nu vreau

să ne scrii scrisori, să-ți amintești de noi, să ne duci dorul! Vreau să fii călugăr!" Nu-i exclus ca acești părinți să devină și ei monahi mâine-poimâine. Dacă îl iubesc atât de mult pe fiul lor, s-ar putea ca iubirea lor să se întoarcă acum spre Dumnezeu. Lucrul acesta este extrem de firesc. În sufletul lor au aceleași elemente care l-au condus pe fiul lor la mănăstire. Acesta este sufletul omului.

Copiii mei, să ne închinăm lui Dumnezeu întru cunoștință, cu simțire! Nimeni să nu fie sărac la mănăstire, pentru că are toate bunătățile Cerului! Câte strădanii a depus Dumnezeu pentru fiecare dintre noi pentru că avem inima învârtoșată și duhul îngreuiat! Domnul a asudat și a însetat și a flămânzit ca să meargă la femeia samarineancă. A făcut și „fărădelegea" convorbirii cu o femeie, deși era interzis. Oare câte astfel de osteneli și de strădanii a făcut și pentru noi ca să ne apuce și să ne aducă aici! Ar fi mers și prin pustii, și în Ierihon, s-ar fi urcat El Însuși în sicomor... El S-a plecat asupra firii omenești, a îmbrățișat-o și a luat-o asupra sa. Multe icoane o înfățișează pe Maica Domnului aplecată asupra lui Hristos. Și Hristos S-a aplecat asupra omului. Să ne plecăm și noi înaintea Lui!

3

STAREȚUL ȘI ADEVĂRATA IUBIRE FAȚĂ DE STAREȚ*

Acum câteva zile l-am prăznuit pe Sfântul Mucenic Emilian, acel minunat bărbat care a avut curajul să se ia la luptă cu demonii și cu idolii care erau cinstiți pe vremea aceea și cărora li se aducea închinare ca unor dumnezei adevărați[1]. Astăzi, după câteva zile, îl cinstim pe Sfântul Emilian Mărturisitorul, episcopul Cizicului, a cărui viață a fost cu adevărat martirică, pe acest păstor minunat pe care îl iubeau atât de mult fiii săi și care voia să-i păzească de orice primejdie duhovnicească[2]. Cu

---

* Cateheză ținută la Mănăstirea Simonos Petras, 08.08.1979.

[1] A trăit în secolul al IV-lea. Provenea dintr-o familie nobilă, fiind fiul lui Sebastian, prefectul Durostorumului; în vremea lui Iulian Apostatul, la o vârstă tânără, a suferit martiriul la Durostorum (Silistra de astăzi, în anul 362). Pomenirea lui se face pe 18 iulie. Vezi Ierom. Macarie Simonopetritul, *Noul Sinaxar al Bisericii Ortodoxe*, vol. 11, Ed. Indiktos, Atena, 2008, p. 189.

[2] A trăit spre sfârșitul secolului al VIII-lea și începutul secolului al IX-lea. A fost exilat din pricina cinstirii icoanelor, iar în locul

acest prilej l-aţi sărbătorit pentru a doua oară pe părintele vostru duhovnicesc şi inimile voastre i-au cântat la slujba de dimineaţă, aş spune în mod spontan, *polihroniul*[3].

E cu neputinţă ca această atitudine a voastră să nu mă mişte, deoarece cunosc iubirea voastră, cunosc şi inima voastră, cunosc fiecare privire a ochilor voştri, dar şi că, în fiecare clipă a vieţii voastre, în faţa voastră se află Stareţul. Era firesc să fiu plin de recunoştinţă şi de aceea m-am gândit să avem această întâlnire, aşa încât *kerasma*[4] noastră sărăcăcioasă să fie expresia mesei pe care Dumnezeu o pune înaintea noastră zi de zi, tocmai datorită acestei iubiri.

Socotesc că polihroniul este o izbucnire a inimii voastre şi nu înseamnă atât urarea voastră pentru o viaţă cu mulţi ani, cât arată toate dorurile voastre care vă învăluie în fiecare zi inima şi, în realitate, se întorc către cer. Toate aceste doruri sunt împletite, într-o mănăstire, cu persoana Stareţului. Este adevărat că Stareţul este înţeles şi văzut ca fiinţa cea mai frumoasă

---

său de exil, mai târziu, a fost omorât. Pomenirea lui se cinsteşte pe 8 august; *Ibidem*, vol. 12, 2009, p. 81.

[3] Din gr. πολυχρόνιο – πολύ (mult) şi χρόνος (an) –, este vorba de imnul aniversar „Mulţi ani trăiască!", însă după tradiţia bizantină, păstrată şi obişnuită încă în Sfântul Munte, care se cântă la sfârşitul Sfintei Liturghii cu ocazia evenimentelor importante din viaţa mănăstirii: hramuri, ziua sfinţirii bisericii, ziua de nume a Stareţului etc. (n. tr.).

[4] Din gr. κέρασμα („cinstire", de la verbul κερνώ, „a face cinste, a trata pe cineva cu mâncare şi băutură"), este o trataţie oferită pelerinilor în mănăstirile din Sfântul Munte şi în general din Grecia, constând dintr-un pahar cu apă rece, cafea, uzo şi dulceaţă (n. tr.).

nu pentru că ar fi așa sau pentru că merită, ci pentru că locul și misiunea și ființa sa duhovnicească sunt altceva decât ceea ce se vede.

Starețul este un părinte, nu este un om. Domnul a spus însă în mod clar că nu e îngăduit să numim pe nimeni „părinte" pe pământ. Unul singur este Părintele nostru, Cel din ceruri (*cf.* Mt. 23, 9). Cum este, așadar, cu putință ca într-o mănăstire să vedem și să numim un om, în fiecare zi, părinte și egumen? Este cu putință să ajungem într-o contradicție atât de evidentă cu porunca evanghelică? Nu este o împotrivire față de cuvântul lui Hristos? Nu. Pur și simplu este o confirmare a cuvântului lui Dumnezeu, pentru că în persoana Starețului Îl vedem pe Dumnezeu Însuși. În orice caz, ca semn văzut al lui Dumnezeu, Starețul constituie centrul vieții obștii, al tuturor celor care alcătuiesc mănăstirea. Este centrul unui elan, centrul multor lupte duhovnicești și al multor strigăte care izbucnesc zi de zi de la fiecare ușă, de la fiecare fereastră, din fiecare chilie și se înalță foarte sus.

Are o bucurie monahul? Dacă o are, se bucură pentru că i-a zâmbit Starețul. Se bucură din nou monahul? Se bucură pentru că Starețul este bucuros pentru el. Vine monahul la Stareț? Starețul se bucură pentru că simte încrederea ucenicului. Îi vorbește Starețul? Se înnoiesc toate puterile monahului deoarece i-a vorbit Starețul. Tace Starețul? Monahul iarăși se bucură, ca atunci când i-a vorbit. Se mânie Starețul? Se bucură monahul, ca atunci când Starețul îl laudă. Monahul se bucură și când Starețul tună și fulgeră, și când zâmbește. Rezultatul este întotdeauna același: bucurie în inima lui. Monahul se

bucură mult mai mult pentru că îl vede în chip văzut pe părintele său, pe Stareţul său, şi pentru aceasta îi mulţumeşte în mod aparte lui Dumnezeu. Pentru Stareţ bate clopotele, pentru el strigă, pentru el cântă.

Monahul ştie că s-ar putea să nu-l mai vadă pe Stareţ, dar faptul că încă îl vede îi aminteşte de îndelunga-răbdare şi de mila, de bogăţia şi de iubirea lui Dumnezeu Însuşi. Nimic de pe pământ, nici măcar stelele, am putea spune că nici măcar raiul, nu i-ar putea da monahului atâta bucurie câtă îi dă Stareţul, pentru că le-a împletit pe toate cu persoana sa, adică cu modelul său, cu icoana sa, pentru că îl vede drept chip al lui Hristos. Monahul stă în chilia sa pentru că simte prezenţa Stareţului. Dacă nu ar simţi-o, viaţa lui ar fi un martiriu. Când e bucuros, de îndată îl cheamă pe Stareţ. Când e trist, şi atunci îl are alături pe Stareţ. În orice desfătare, în orice durere şi în orice dor de-al său îl vede şi acolo pe Stareţ mai uşor de sesizat decât orice altceva. Dar chiar şi în vis îl vede pe Stareţ, uneori mânios, alteori dulce.

Îmi amintesc de cineva care mi-a povestit un vis pe care l-a avut. Pentru că se ocupa la mănăstire de fleacuri, de probleme fără importanţă, de lucruri false şi fără consistenţă, s-a trezit dintr-odată îngrozit, pentru că l-a văzut în somn pe Stareţ, tunând şi fulgerând: „O să-ţi dau una..." Atunci monahul i-a spus: „Nu o să mai fac!" şi s-a trezit. Întâmplarea aceasta a reprezentat începutul unei vieţi noi, fără preocupări pentru fleacuri şi chestiuni fără consistenţă.

Un altul, trist, îndurerat şi obosit de pe urma căderilor sale şi a necazurilor pricinuite de sănătatea lui, a simţit

că i se schimbă întreaga viață când a văzut, în somn, că a intrat ceva ca un fulger, apoi ca o persoană, apoi a înțeles că era Starețul, care i-a spus nemulțumit: „De ce ești așa, copilul meu? Nu ți-am spus că Dumnezeu este atât de aproape de tine? Uite, dacă îți va atinge fața, toate se vor schimba cu tine." Dimineața, acolo unde a văzut că l-a atins Dumnezeu, fața lui era roșie și caldă, și toate se schimbaseră cu el.

Un tată s-a dus odată la mănăstire să-și caute copilul, pentru că i se părea că monahii i l-au răpit. Văzându-l pe Stareț în biserică, a zis unui monah care era lângă el: „Uite, acesta este cel care a venit la noi acasă și a vorbit trei nopți la rând cu copilul meu, l-a înșelat și l-a adus la mănăstire. I-am recunoscut vocea din prima." Oricât i-ar fi explicat Starețul că nu s-a dus niciodată în ținutul lui, el nu credea și răspundea: „Exclus! Ai venit în duh, te-am simțit și te-am auzit. Mi-am luat toate măsurile ca să te prind, dar nu am putut, pentru că nu puteam să înțeleg pe unde pleci și ce ești."

Fiecare lucru din mănăstire are legătură cu acest om (Starețul), pentru că nu este doar un om. Despre Hristos au spus „Iată omul!" (In. 19, 5) atunci când Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât pe pământ, pentru că era văzut ca un fiu al omului. Pe Stareț îl simțim ca pe Dumnezeu, deși este un om, fiindcă știm că, pentru el, sunt într-adevăr valabile acele cuvinte profetice și adevărate: „În mijlocul vostru se află Cel pe Care voi nu-L știți" (In. 1, 26). Am putea spune, oarecum tipologic, și despre Stareț că în spatele a ceea ce vedeți la el și nu înțelegeți ce este – în realitate, el nu este nimic – Se

ascunde Dumnezeu Însuși. Stareţul ar fi cenuşă, ar fi o mască pe care ar batjocori-o oamenii dacă în spatele lui nu S-ar afla cu adevărat Hristos.

Dar cum este cu putinţă ca acest om atât de viu, de palpabil și de cunoscut, ca o realitate atât de palpabilă să fie pentru monah altceva, să fie un element nevăzut? Da, este cu putinţă, pentru că în Biserica noastră nu există nimic adevărat în afara elementului tainic. Ce este Biserica? Biserica sunt toţi aceștia care păcătuiesc, toate clasele sociale, toate felurile de orânduiri, toate grupările duhovnicești care au apărut, toate tipicoanele care au fost scrise și care au fost abandonate. Biserica sunt toate acestea pe care le vedem în fiecare zi înaintea noastră: candelabrele din Biserică, lumânările, cădelniţele, episcopul şi preoţii, însă, în realitate, nimic din acestea nu este Biserica. Biserica este ceva cu totul tainic, este Hristos Însuși. Biserica este numai Hristos şi, de aceea, porţile iadului nu pot să o biruiască (*cf.* Mt. 16, 18). Celelalte sunt lumina cu umbrele ei, care se pierd în lumina cu totul strălucitoare a veșmintelor Domnului.

Ce este viaţa? Care este hrana noastră a monahilor, dar şi a tuturor credincioşilor? Tainele. Şi ce sunt tainele? Ceea ce se ascunde în spatele elementelor văzute. Ce este unitatea tuturor credincioşilor? Cum putem să fim un trup noi, care suntem atâtea mii şi miriade de persoane şi care ne mâncăm şi ne jignim unii pe alţii şi nu putem să avem niciodată măcar doi dintre noi aceeași părere? Suntem un trup, pentru că nu suntem noi, ci această fire omenească asumată în trupul Domnului, pe care nu o vedem, ci doar

o înţelegem în trupul şi în existenţa şi în adunarea noastră de slujbă.

Într-un fel asemănător, ce este oare, copiii mei, iubirea noastră, iubirea copiilor faţă de tatăl lor, a monahilor faţă de Stareţul lor? Ce este comuniunea, legătura tare care îi uneşte pe copii cu tatăl lor, dacă nu tocmai acest element tainic? Iubirea noastră este Hristos cel dorit. Dacă un monah nu doreşte după Hristos, dacă nu se topeşte şi nu se mistuie de acest dor, e cu putinţă să-l iubească vreodată pe Stareţul său? Orice lucru omenesc am face – chiar dacă ne-am petrece ziua şi noaptea împreună vorbind şi glumind, chiar dacă v-aş da sfaturi zi şi noapte, dacă v-aş îndemna, v-aş certa, v-aş împărtăşi cuvântul lui Dumnezeu, chiar dacă ne-am privi zi și noapte în ochi –, este oare cu putinţă să simţim adevărata comuniune dacă nu simţim legătura cu Însuși Domnul, dacă nu există coeziune și întrepătrundere, unire și comuniune cu Hristos? Dacă nu suntem uniţi cu Domnul în biserică, în chilie, la muncă, peste tot, este oare cu putinţă ca, atunci când ne apropiem de Stareţul nostru, să simţim comuniune cu el și iubire? Este cu putinţă să simţim că el şi noi suntem una?

Această legătură cu Hristos, legătura dorurilor şi a dispoziţiilor noastre lăuntrice, a inimilor noastre și a luptelor noastre, a strădaniilor şi a strigătelor noastre tainice către Hristos, sau, mai bine zis, Însuși Hristos – Care ia chip în noi prin durerile noastre – este și iubirea noastră, și comuniunea noastră. De aceea putem să-i cântăm Stareţului polihroniul, care se potrivea împăraţilor şi mitropoliţilor, pentru că și ei, din același motiv, erau priviţi

ca întruchipări ale lui Hristos, împăratul fiind primul din cei din afara Bisericii, iar mitropolitul, primul din cei din Biserică. De aceea putem să-i cântăm Stareţului imne, care sunt potrivite doar pentru Maica Domnului şi Biserică, pentru că în persoana lui se recapitulează tot ceea ce există în inima noastră. Aşa cum ciobanul trage şi scoate cu toiagul oaia căzută în groapă, tot aşa şi Stareţul ne trage cu toiagul său şi când ne conduce la biserică, şi la chilie, şi la muncă, şi peste tot unde Se află Hristos. Spuneţi-mi, dacă nu ar exista chilia voastră, l-aţi putea iubi pe Stareţ? Aţi mai rămâne la mănăstire? Dacă nu ar exista adunarea Bisericii, ar exista Stareţul? Dacă nu ar exista slujirea, care uneşte întreolaltă mădularele aceluiaşi trup, ar putea să existe Stareţul, să existe Părintele? Cu neputinţă!

Biserica! Ce este biserica? În biserică Se află Dumnezeu întreg. Mergem acolo pentru că ştim că Stareţul sau reprezentantul lui le va rândui pe toate: pe oameni la locurile lor, pe slujitori la slujirile lor, pe preoţi îi va pune în ordinea lor de rând la slujire, pe îngeri îi va rândui pe unde să intre şi pe unde să iasă, pe sfinţi, unde să şadă, iar acolo va veni şi va fi de faţă, va prinde concreteţe Dumnezeu Însuşi. Nu este aşa adunarea noastră de slujbă în realitate? Nu este biserica împărăţia noastră, locul tuturor visurilor noastre, locul unde îl punem mai întâi pe Stareţ şi, când îl vedem, ne ridicăm ca să cântăm mai frumos sau ca să ne rugăm mai bine? Nu am putea să spunem că, dacă cineva moare în biserică, în timpul slujbei, nu s-ar deosebi de cei care s-au mutat vii la cer? Adunarea noastră în biserică nu este oare Cerul în toată măreţia lui?

Ce este munca noastră? Nu este oare o lucrare creatoare, o slujire pe care o mână o aduce celeilalte mâini, un deget celuilalt deget? Nu este privirea în aceeași direcție a celor doi ochi ai noștri? Nu este mersul firesc al picioarelor, unul alături de celălalt? Prin urmare, munca noastră nu este oare o altă adunare pe care o facem cu iubirea, cu jertfa și cu privegherea noastră? Munca noastră este Însuși Hristos. Munca ne unește cu Starețul, pentru că, atunci când lucrăm creator și cu rezultate, ca înaintea Domnului, atunci avem de îndată dispoziția să mergem la Stareț și să primim laude de la el. Iar aceste laude sunt pentru noi mai de preț decât mii de comori. Dar dacă trăim ca niște mortăciuni, ca niște făpturi lipsite de creativitate, lipsite de participare și comuniune la trebuințele fraților, atunci nu avem nici curaj și nici dispoziție ca să mergem la Stareț.

Ce este iubirea dintre noi, îngăduința pe care ne-o arătăm unul altuia, faptul că dăm întâietate în orice clipă voinței, dorinței sau părerii celuilalt? Ce este lupta pe care o dăm ca să recunoaștem că celălalt are drepturi față de noi? Bucuria celorlalți nu este oare ceea ce ne face să ne simțim tihnit și bine, iar această bucurie alături de ceilalți nu ne dă oare îndrăzneală ca să ne înfățișăm înaintea Domnului? Într-adevăr, o mănăstire este părtășia la viața și la bucuria tuturor monahilor. Fiecare monah este, pentru fiecare dintre noi, cineva care are propriul său har, propria frumusețe, propriul puls, propriul ritm înaintea lui Dumnezeu, dar în acord cu ritmul unic al obștii. Are propriile strigăte lăuntrice, propriile dureri, propriile bucurii. Fiecare monah este, pentru noi, un sfânt care are

propria lui asceză, este un înger care stă înaintea Domnului, este cineva care nu e nimic altceva decât un chip al lui Dumnezeu. Chiar și atunci când îl vedem căzând, noi îl simțim ca pe unul ce se ridică. Și când îl vedem păcătuind, știm că nu încetează să fie mădular al lui Hristos. Această părtășie la bucuria obștii, la viața celorlalți frați ne dă dreptul să simțim că Stareţul este al nostru.

Dar când îi judecăm pe frați, când îi osândim, când îi sfârtecăm cu mintea, cu judecata, cu gura, cu pretențiile, cu izolarea pe care o creăm în acest fel între noi și ei, atunci simțim că înghețul izolării se apropie, ca o gheață înfricoșătoare, și de inima noastră. Dar îndată ce arătăm iubire unui frate, îndată ce îl dorim, îndată ce îl ajutăm, îndată ce ne jertfim pentru el, de îndată simțim că ne unim cu Stareţul și mergem zâmbitori să-i împărtășim ceea ce am trăit.

Dar și chilia noastră! Ce este chilia noastră? Este locul prezenței neîncetate a Stareţului, pentru că acolo stăpânește Hristos. Chilia nu este un loc de odihnă. Desigur că ne și odihnim când mergem în chilie, dar chilia este, mai întâi de toate, o arenă, o palestră. Acolo merge monahul în grabă de îndată ce iese de la biserică, de îndată ce își termină munca, de îndată ce își termină întâlnirea cu Stareţul. Aleargă la chilie pentru că știe că acolo el este „pururea împreună cu Domnul și Domnul pururea împreună cu el"[5]. Chilia îl silește pe monah

---

[5] Vezi *Sfânta Liturghie*, rugăciunea de dinainte de „Să luăm aminte: *Sfintele Sfinților*".

să se întoarcă la ea alergând, oriunde s-ar fi dus. Chilia este, pentru monah, singurul său loc de odihnă duhovnicească, pentru că este tronul lui Hristos Însuși.

Chilia este postul de observație al monahului. Așa cum fiecare soldat ocupă un post, tot așa și postul monahului este chilia lui. Dacă e cu putință ca cineva să-și abandoneze postul, dacă e cu putință ca o plantă să iasă din pământ, o floare să-și părăsească ghiveciul, stelele să plece de pe cer, țărâna – de pe pământ, îngerii – din jurul tronului lui Dumnezeu, cu atât mai puțin se poate ca monahul să lipsească din postul său, din chilia lui. Chilia lui este straja lui (*cf.* Avac. 2, 1), punctul lui de observație, din care urmărește „intrările și ieșirile" lui Hristos, și acolo poate să-L cheme să rămână cu El și, în același timp, poate să urmărească mișcările vicleanului demon, ale mărilor învolburate ale patimilor, ale primejdiilor care îl amenință, și așa să-L pună pe Hristos să risipească toate piedicile.

Nu este oare pentru noi, copiii mei, chilia biserica noastră de fiecare clipă? Nu este ea sfântul altar? Nu este ea însuși locul unde Moise a fost silit să-și scoată încălțările ca să stea și să audă glasul lui Dumnezeu care ieșea din rugul care ardea fără să se mistuie (*cf.* Ieș. 3, 2-5)? Simțiți că chilia ar putea fi vreodată ceva mai puțin decât acel rug aprins? Mi se pare cu neputință.

Cu adevărat, chilia este o lumină înfricoșătoare! Este locul luminii, izvorul luminii, din care monahul scoate lumină, pentru că acolo Îl câștigă în timpul nopții pe Dumnezeul lui, dar și în timpul zilei, și se umple de Dumnezeu, Care „este lumină" (1 In. 1, 5). Și pentru că Dumnezeu este lumină, lumină este și chilia monahului.

Chilia monahului este și un foc care se aprinde în măruntaiele sale – „Foc am venit să arunc pe pământ, și cât aș vrea ca să fie acum aprins!", zice Domnul (Lc. 12, 49) – și nu îl lasă să se liniștească. Dar când se aprinde focul în măruntaiele monahului, dacă nu în acele căutări de zi și de noapte ale lui Dumnezeu?

Într-adevăr, chilia este locul unde îngenunchez, ca monah, înaintea Celui care „cercetează inimile și rărunchii" (Ps. 7, 9), înaintea Celui care știu că îmi vede inima care Îl dorește și, prin urmare, poate să îmi dea după dorirea mea, după inima mea, după osteneala mea. El este singurul care poate să mi le dea. Nimic altceva nu ar putea să-i dea ceva unui călugăr care s-a înstrăinat de toți și de toate.

În sfârșit, chilia este locul unde Îl chem pe Dumnezeu ca să simtă deplină odihnă, unde urmăresc ca fiecare lucru să fie în așa fel încât să fie un tron al lui Dumnezeu, să se poată odihni Dumnezeu. Cel al Cărui tron sunt heruvimii și Care pășește peste adâncuri, Acesta, așa cum a acceptat să fie înfășurat în scutece, la fel primește să fie cuprins și în chilia mea, iar chilia aceasta să ajungă mai presus decât heruvimii; cu atât mai presus cu cât Hristos S-a dat, S-a jertfit și a murit pentru om mai mult decât pentru îngeri. Chilia mea este tronul Lui și, prin urmare, propriul meu tron, carul de luptă în care mă pune Hristos.

Poate un monah să trăiască fără chilia lui? Poate, dacă vreți, să trăiască un monah dacă viața lui nu este chilia lui? Poate să trăiască un monah dacă își găsește odihnă oriunde altundeva și nu își află odihna în chilie? Pentru că în chilie, știm asta cu adevărat, Se află Hristos. Spuneți-mi, copiii mei, e cu putință să nu fie

chilia locul Dumnezeului nostru? E cu putință să nu Se afle acolo Hristos? Iar dacă Hristos este acolo, cum se poate ca monahul să nu-L trăiască zi și noapte prin privegherea adevărată a duhului său și prin starea în picioare a inimii sale? Chilia noastră nu este o priveghere de șase, de opt, de cincisprezece sau de optsprezece ore în biserică, ci o priveghere care nu se termină nicicând.

Așa cum preotul se înfățișează înaintea jertfelnicului şi le rânduiește pe toate ca să-i coboare pe îngeri și pe Hristos, iar apoi stă cu inima foarte smerită, dar și cu duhul demn și plin de duhul cunoștinței și Îi vorbește Tatălui, Îi poruncește Tatălui prin Duhul Sfânt să-L unească pe Hristos cu Darurile puse înainte și să le prefacă în Hristos, să le folosească pe toate și să le îndumnezeiască, tot așa și jertfelnicul și biserica monahului sunt chilia lui.

În mănăstire, fiecare este monah. Aceasta înseamnă că fiecare este în chilia sa un împărat, un preot, un săvârșitor de cele sfinte, un conducător al săvârșirii celor sfinte, un adevărat stăpân. Le rânduiește pe toate, se gândește la toate, le trăiește în așa fel, încât pot să i-L dea pe Hristos. Dar, dimpotrivă, chilia nu-i spune nimic dacă nu-L găsește în ea pe Hristos. Fără îndoială, experiența celui din urmă şi mai nerealizat monah care a existat vreodată este aceasta: îndată ce L-a cerut pe Hristos, îndată ce a asudat puțin, ca Hristos în grădina Ghetsimani, îndată ce s-a luptat și s-a nevoit puţin, îndată ce a uitat puțin de el însuși, îndată ce a uitat ce cere, de îndată i S-a înfățișat Hristos și le-a schimbat pe toate și l-a transformat și pe acest monah într-un preot tainic, într-un împărat, în cineva care recapitulează și

el în sine însuși universul. Preotul este conducătorul săvârșirii celor sfinte în biserică. Un conducător al săvârșirii celor sfinte este și monahul în chilia sa. Prin urmare, „curtea" Domnului în care este aruncat monahul (*cf.* Ps. 83, 11) este chilia lui cea atât de mică. Aceasta este întreaga curte a Domnului, întreaga Biserică.

Chilia este, cu adevărat, locul în care monahul se predă Stareţului său. Desigur, în orice clipă, oriunde s-ar duce monahul şi orice ar face, există eventualitatea să îl întâlnească faţă în faţă pe cel care este înlăuntrul său – egoul lui –, ca gând, ca părere, ca idei, ca perspectivă, ca o prezenţă latentă, ca orice altceva doriţi. Pentru ca cineva să se predea, trebuie ca mulţi alţii să-l lege de mâini și de picioare. În chilia monahului nimeni altcineva nu poate face aceasta decât monahul însuși. Câștigându-L pe Hristos, monahul se predă Stareţului şi spune: „Gheronda, sunt al tău, m-ai învins!", pentru că fiecare dificultate a sa este o dificultate cu Stareţul, fiecare gând al său se transformă în gând împotriva Stareţului, fiecare problemă a sa se transformă în problemă cu Stareţul, fiecare nereușită a sa este o cădere de la legătura cu Stareţul, după cum şi fiecare bucurie a sa devine o bucurie cu Stareţul. Este ca și cum s-ar lupta mereu cu Stareţul.

Din acest motiv, pe cât îl iubeşte pe Stareţ, pe cât se bucură de el, tot pe atât se teme de el, se ceartă cu el și îl simte ca pe o dificultate, ca pe un călău, ca pe un fulger, ca pe un tunet, după cum spuneam mai înainte, dar și ca pe o îmbrăţişare, ca pe un părinte, ca pe o inimă care bate pentru el. Niciun monah nu simte că Stareţul este părintele celorlalţi, ci că este părintele lui. Iar lucrul

acesta îl simte în chilia sa îndată ce Îl trăiește pe Hristos. Atunci spune: „Gheronda, mă predau ție!“ În realitate însă, s-a predat lui Hristos. Este ca și cum iubirea lui este părăsită de Stareț și răpită de Hristos. Dar știe că așa Îl cucerește, în cele din urmă, pe Dumnezeu. Prin urmare, chilia este locul unde monahul se unește cu Starețul. Iar când îl întâlnește, i se pare că nu îl vede abia acum, ci că l-a văzut tot timpul, că nu l-a pierdut nicicând.

Chilia mai este și locul în care ne încredințăm viața noastră lui Hristos. Pentru că viața monahului este ca și cum ar trăi pe muchie de cuțit, când el se sprijină cu putere pe Domnul și I se încredințează și nu se teme de un lucru atât de subțire de care atârnă viața lui, atunci spune: „Cerul este al meu!“ Monahul trăiește între credință și necredință, între vedere și orbire, între durere și răpirea lui Hristos, între boală și sănătate, între sărăcie și bogăție, dar Dumnezeu Se face toate pentru el atunci când monahul încetează să-și mai vadă și necredința și credința, și căderea și statul lui în picioare, și zice: „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!“ (Mc. 9, 24), când se lasă pe sine în întregime în seama lui Hristos, ca bolnavul care se lasă în mâinile medicului ca să-l anestezieze, să-l adoarmă.

Prin urmare, chilia este locul în care ne predăm Starețului, în care ne încredințăm lui Hristos, locul în care ne ostenim, asudăm, gâfâim, am putea spune, în care ne bătătorim genunchii, în care inima ne doare de această multă luptă duhovnicească. Dar prin osteneală dobândim predarea în mâinile Starețului și încrederea în el. Starețul, atrăgând inimile și privirile noastre, dorurile noastre, durerile și bucuriile noastre, atrăgându-le pe toate, devine

cel care ne adună în jurul lui și devenim una cu el, devenim sfânta sinaxă, sfânta Biserică, bucuria îngerilor, cea mai dulce vedere a lui Dumnezeu Însuși. Când Psalmistul a spus: „Iată ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună" (Ps. 132, 1), a rostit aceasta ca proroc, văzând mai dinainte Biserica și sfintele insule ale Bisericii (*cf.* Is. 24, 15) și sfintele adunări ale Bisericii, sfintele locașuri ale trupului lui Hristos.

Copiii mei, ceea ce facem noi este făgăduința tuturor prorociilor! Vă amintiți de acea prorocie a lui Isaia (Is. 53, 2), care se găsea în situația neplăcută de a vesti mai dinainte toate chinurile lui Hristos în cel mai dramatic fel. Inima Prorocului plângea, așa cum plângeau și ale celorlalți proroci atunci când Dumnezeu le arăta în vedenie pățaniile viitoare ale lui Israel și care preînchipuiau patima lui Hristos. Prorocul Isaia, continuând, atunci când a ajuns să spună că Dumnezeu va fi omorât și va fi îngropat, chiar în acea clipă a vestit mai dinainte neamul care va țâșni din mormântul rece al lui Hristos: „Iar neamul lui cine-l va spune?" Ce lucru ciudat! Cine poate înțelege, să povestească, să spună, să-și imagineze și să tâlcuiască faptul că din mormântul lui Hristos, prin învierea Lui, va țâșni neamul Lui? Care e neamul acesta?

Faptul că viața țâșnește din mormântul Domnului sau din propria noastră tundere, din propria noastră îngropare, este un lucru atât de minunat, atât de tainic! „Acesta este neamul celor care-L caută pe Domnul", zice Psalmistul (Ps. 23, 6). Acest neam este ceva tainic, inaccesibil minții și inimii omenești. Este cu neputință de privit cu ochii omenești și de cuprins cu mintea

omului ceea ce noi săvârșim în această clipă și în fiecare zi, fie îndemnându-ne tainic unul pe altul la chilie, fie împreună-luptând în biserică, fie adunându-ne sus, la stăreție, fie oriunde altundeva.

Prorocul Isaia spune că Domnul, Cel pe Care Îl vor îngropa fără copii, fără femeie, fără un pântece care a rodit, El va moșteni mulți fii. El nu va moșteni multe, adică țarini, seminții, ogoare, averi imobile sau mobile, ci va moșteni și va lăsa ca moștenitori ai Săi oameni. Ce cinste să fim moștenitorii lui Hristos, adică ai morții Lui, prin mărturiile vieții noastre, prin părtășia noastră la moartea și la învierea Lui, prin schimbările noastre zilnice în Hristos! Ce ar putea fi mai bun și mai de preț decât aceasta? „Mulți vor fi moștenirea Sa", zice Prorocul. Dar iată, noi suntem moștenitorii lui Hristos! Despre noi a vorbit Prorocul, despre noi și despre toți cei care sunt împreună cu noi în mod văzut și nevăzut. Noi suntem sorțul Lui. Noi suntem neamul Lui. Noi suntem moștenirea Lui. Prin urmare, noi devenim înveșnicirea lui Hristos, astăzi pe pământ, mâine sus, în Cer. Asta este Starețul cu ucenicii săi! Dacă izbândim acest lucru, atunci slavă lui Dumnezeu care ne-a adunat de la marginile pământului așa cum adunăm semințele și facem pâinea cea una, pe Hristos cel unul!

Dar eu sau tu, adică fiecare păcătos, înfășurați în păcatele noastre, în nenorocirea noastră, în sărăcia noastră, putem deveni cu adevărat verigi ale acestui lanț sfânt? Putem să fim mădulare vii ale acestui trup sfânt? Nu vi se pare că, din cauza păcatului și a neputinței noastre duhovnicești, trăim mai mult moartea, mizeria, nefericirea

decât frumusețea și această măreție a lui Hristos? Nu simțim mai mult dificultățile și problemele noastre? Pentru început, să spunem că da, așa este. Dar ce am spus mai înainte? Ființa noastră nu este ceea ce simțim, ceea ce știm sau vedem, ci ceea ce nu simțim, ce nu trăim, ce nu vedem, ce nu înțelegem. Este ceea ce e tainic și nevăzut, pentru că e ascuns în nemărginire, în desăvârșirea lui Hristos Însuși.

În sfârșit, care sunt problemele de care ne izbim în fiecare zi și ne fac să ne plecăm capul și să suferim, să le vedem pe ele, și nu pe Hristos cel viu și prezent în noi, pe Hristos Care devine propria noastră ființă? Care sunt luptele noastre duhovnicești? Care sunt problemele noastre? Care sunt dificultățile noastre? Întâi de toate, cele mai multe de care ne lovim sunt lucruri trecătoare.

Te trezești dimineața, ai o trăire foarte frumoasă și atunci îți zici: „De acum înainte voi trăi pentru Hristos." După Pavecerniță te întorci în chilie, e zăpușeală, îți scoți rasa, nu poți să respiri, deschizi fereastra să intre puțină răcoare și intră căldură! „Ce să fac?", te întrebi. Deschizi și ușa chiliei ca să se facă puțin curent. S-a dus cu hotărârea ta, ai uitat-o! Ai uitat trăirea de dimineață și îți rămâne trăirea căldurii. Ce e omul! Zici: „Astăzi voi priveghea." Mergi la chilie să priveghezi, te dor picioarele și îți spui: „Să mă odihnesc puțin!" Odihna îți va aduce, peste puțin timp, moțăiala; moțăiala îți va strecura gândul că trebuie să dormi puțin ca să poți priveghea toată noaptea. Și o

să te trezească nu clopotele, nu monahul însărcinat cu trezirea, nu cel trimis special ca să te trezească, ci probabil însuşi Stareţul, care va deschide furios şi cu zgomot uşa chiliei, va aprinde lumina şi-ţi va spune: „De ce eşti aici? Cum de s-a întâmplat asta?"

Cum suntem noi, oamenii! Oboseala trecătoare de azi, căldura verii, frigul iernii, răceala, boala, febra, durerea de dinţi de azi, durerea de cap de mâine, în sfârşit, întâmplările care ne lovesc, toate acestea ne învăluie şi Îl uităm pe Dumnezeu.

Câte întâmplări nu dau peste noi! Aflăm ceva care nici măcar nu ar trebui să se apropie de inima noastră, şi totuşi simţim că ne-o uneşte cu pământul şi cu praful, şi inima noastră se face praf. De exemplu, aflu că tatăl meu e pe moarte. Tatăl meu, de care m-am lepădat, al cărui nume, pe care mi l-a dat la Botez, l-am părăsit, tatăl meu, pe care l-am şters din viaţa mea, l-am îndepărtat şi l-am „urât" după Hristos (Lc. 14, 26), pe acest tată al meu îl găsesc în acea clipă atât de mare şi de viu înlăuntrul meu, încât să-L poată omorî şi pe Hristos, pe Care n-au putut să-L omoare toţi dracii. Dar oricât ar dura aceste stări şi întâmplări, ele sunt trecătoare, adică ne dau târcoale, pleacă şi dispar. Iar, în cele din urmă, luptătorul duhovnicesc, dacă într-adevăr luptă duhovniceşte, rămâne cu Hristos.

Mai avem în viaţa noastră şi tot felul de temeri. În lupta noastră întâmpinăm frici, lenevie, dăm peste problema lipsei de obişnuinţă cu privegherea, cu rugăciunea, cu adunarea minţii, cu supunerea. În plus, fiecare dintre noi îşi descoperă câte o neputinţă, câte o boală,

câte o patimă, câte un păcat – şi toate acestea devin propriul chin, propriul ac care ne înţeapă inima.

Fiecare om are un ghimpe, un ac care îl înţeapă neîncetat ca să-l smerească. „Datu-mi-s-a un ghimpe în trup" ca să mă asuprească, zice Apostolul Pavel, „ca să nu mă trufesc" (2 Cor. 12, 7). De caută, fiecare dintre noi va găsi cel puţin un ghimpe. Dar l-am avut și ieri, și alaltăieri, și răsalaltăieri, și până acum n-a putut să mă biruie, pentru că eu slujesc la altarul lui Hristos, în biserică, la stăreţie, în chilie, la muncă. Prin urmare, ceea ce mă face să sufăr, să mă frământ și să mă tem se dovedește că nu poate să mi-L răpească pe Hristos din viaţa mea. Hristos fie nu va lua în seamă acel bold, fie îl va alunga, ca să-Și arate puterea, fie îl va lăsa, ca să arate că este mai puternic lăsându-l și biruind toate celelalte neputinţe din viaţa mea.

Așa cum cineva își cunoaște hainele și le poartă, așa cum își cunoaște ceasul pe care și-l pune pe mână și e pregătit să meargă apoi la muncă, tot așa poate să poarte în fiecare zi și boala sa, păcatul său pe care încă nu l-a învins, ca să-l predea lui Hristos și să-I spună: „Pironește-l, Doamne, cu piroanele puterii Tale! Așa cum pironul Tău mi-a străpuns inima, tot aşa să străpungă şi acest păcat – care nu are suflet, dar are putere să mă ţintuiască –, așa încât să crape şi să-l învingi."

Purtăm ca pe o haină boala noastră, ne purtăm neputinţa noastră, patimile noastre, pe care le-am moștenit de la tatăl nostru sau pe care ni le-am vârât noi înşine în suflet, şi mergem cu acestea la Hristos. Spuneţi-mi, ce altceva avem să-I dăm lui Hristos dacă nu aceste lucruri? Pe acestea le avem ca să I le dăm, pe acestea I le

arătăm și numai cu acestea putem să zdrobim ceea ce simţim noi că ar fi caracterul dificil și învârtoșarea lui Hristos, pentru ca El să ni Se dea întreg și să ni le ia. Problemele noastre sufletești și omenești le purtăm ca pe o haină și le cărăm cu noi. Dar ce sunt toate acestea?

Vezi pe un altul că e bucuros în fiecare zi și spune: „Sunt monah." În fiecare zi spune „Slavă Ţie, Celui ce ai arătat lumina" în viaţa mea, dar, dacă vede că celălalt are ceva mai bun decât el, îl va invidia. Ce lucru omenesc! Dacă Stareţul va lăuda pe altcineva, el va suferi, va simţi o strâmtorare lăuntrică, fără să știe de unde i se trage. Nu-i vine de nicăieri de altundeva decât din faptul că Stareţul a lăudat pe altcineva, chiar dacă pe el l-a lăudat de mii de ori, iar pe celălalt doar o dată. Şi totuși, această neputinţă a noastră, această carne, această ţărână I-o dăm lui Hristos ca să sufle asupra ei şi să-i dea Duhul Lui.

De asemenea, de câte ori suferim în mănăstire pentru că ieșim din ea prin aducerile-aminte, prin discuţiile noastre legate de viaţa noastră din trecut sau de cele lumești. Înfricoșător păcat – să accept eu, călugărul, să discut subiecte care nu se potrivesc nici măcar pe buzele mirenilor, să vorbesc despre problemele oamenilor din lume, despre păcate, despre imaginaţii, despre ispite, despre pofte, despre părerile oamenilor sau să-mi amintesc despre un lucru pe care l-am făcut mai demult și l-am părăsit; sau să accept ca mintea mea să cutreiere prin mii de împărăţii, așa cum demonul s-a dus la Hristos și I-a spus: „Toate împărăţiile lumii Ţi le voi da" (*cf.* Mt. 4, 8-9). De multe ori păţim şi noi aceasta prin amintirile noastre, prin discuţiile noastre, prin lecturile noastre, prin discuţiile

cu vizitatorii care vin, iar noi alergăm să-i întâlnim, și în atâtea alte feluri. Toate acestea sunt dintre cele mai grele păcate pe care le poate săvârși un monah. Dar și pe acestea I le dăm lui Dumnezeu, mărturisind: „Doamne, pentru ultima oară am făcut asta! Doamne, nu-mi socoti mie aceasta!" Dar numai pe acestea?

Fleacurile trecătoare de fiecare zi, care răpesc și atrag mintea noastră nu sunt și ele întâmplătoare, dar, cu toate acestea, zilnice? Faptul că astăzi mi s-a spart geamul poate să mă absoarbă cinci zile. Mă adresez monahului care are slujirea să mi-l schimbe, îl rog din nou, și el tot nu mi-l schimbă. Mă înfurii și merg la epitrop, dar nici el nu mă ascultă. Atunci alerg la Stareț și, în loc să-i spun alte lucruri, îi vorbesc despre geamul care mi s-a spart și pe care călugărul răspunzător nu mi l-a schimbat și mă revolt înaintea Starețului zicând: „Ce om este acesta?"

Mi s-a stricat puțin pantoful și mă preocupă mai mult decât mă preocupă Hristos. Când ies din mănăstire, s-ar putea să uit să mă închin la Sfântul Simon, dar dacă rasa mea e mototolită, nu voi uita să o calc. Cuvântul spus instantaneu, cel mai simplu, minciuna pe care mi-o va spune celălalt, cuvântul care dezvăluie educația celuilalt și care ar fi trebuit să mă facă să-mi fie milă de el se poate să mă facă să sufăr mai mult decât păcatele mele și decât absența Dumnezeului meu și decât faptul că nu Îl văd.

Pe lângă aceasta, câte pofte adânci avem înrădăcinate în suflet, dar care sunt deșarte și care nu ascultă de ordinele noastre, ci rămân înlăuntrul nostru, pentru că sunt profunde și nu vor să iasă! Făgăduim că le vom lăsa în seama lui Dumnezeu și, cu toate acestea, dormim și ne

trezim cu ele. Dorinţe din copilărie, dorinţe din tinereţe, dorinţe îmbătrânite înlăuntrul nostru, dorinţe păcătoase, dorinţe pline de slavă deșartă, dorinţe ireale și irealizabile, despre care ştim că nu s-au împlinit, nu se împlinesc, nici nu se vor împlini vreodată. Şi totuşi, ne unim cu ele, dormim cu ele, ne trezim cu ele. Câte dintre acestea devin cuvertură de pat, devin o masă frumos executată, o citire plină de bucurie sau o priveliște minunată în faţa ochilor noștri! Câte ne atrag, câte ni-L fură pe Dumnezeu! Toate acestea, iubiţii mei, clatină mai întâi legăturile cu Stareţul nostru. Dar oare nu cumva și sfinţii au trăit între astfel de probleme și cu altele asemănătoare și având mai multe patimi omenești și demonice? Nu s-au închinat chiar și demonilor? Mulţi dintre ei nu s-au suit oare până la Ceruri și apoi au căzut atât de mult, încât a fost nevoie ca Dumnezeu să Se răstignească iarăși pentru ei? Câţi dintre ei s-au luptat și a fost nevoie să ajungă în ultima clipă ca să vadă „Cerurile deschise și pe Domnul binecuvântându-i"!

Ce înseamnă toate cele spuse până acum pentru noi? Nimic altceva decât faptul că monahul, cu toate acestea, trebuie să-și continue lucrarea în mod foarte bine organizat, să-și trăiască viaţa fără păcat. Mă doare capul? Îmi voi continua privegherea. Viaţa mi-a fost călcată în picioare? Mi-o voi înălţa prin priveghere. Sufăr? Mă va vindeca Hristos, e de ajuns să-mi continui viaţa în mod obișnuit. Ce sunt toate acestea? Niște furtuni. Dar nu a certat Domnul vijelia atunci când părea că doarme, și de îndată s-a oprit vântul, și s-a făcut liniște, așa încât se mirau chiar și apostolii (*cf.* Mc. 4, 35 ș.u.)? A certat vijelia. Atunci nu va certa patimile, problemele, păcatele noastre?

Altădată, „a certat duhul necurat și l-a tămăduit pe copil" (Lc. 9, 38-42). Nu va certa atunci și duhul nostru necurat dacă vom dori aceasta și dacă ne vom înfăţişa înaintea Lui la fel ca acel copil, așa încât, chiar şi scoţând spume din inimă și hule pe gură și aruncând fulgere din priviri, să-I arătăm totuși în acest fel dorinţa noastră cea mai adâncă – mai adâncă decât acele pofte adânci și deșarte –, să-I arătăm dorul voirii noastre, dorinţa vieţii noastre monahale, dorinţa chemării noastre monahale, care este Însuși Hristos? Iar după ce a fost vindecat copilul, „s-au mirat toţi de măreţia lui Dumnezeu".

Patimile şi dificultăţile noastre, furtunile şi duhurile noastre necurate există pentru ca măreţia lui Dumnezeu să se dezvăluie înaintea ochilor oamenilor, la judecata și mărturia istoriei, în experienţa Bisericii și în inima noastră. „Erau uimiţi de măreţia lui Dumnezeu" – zice evanghelistul Luca. Cred că, adeseori, noi toţi ne-am minunat în multe feluri și în multe locuri „de măreţia lui Dumnezeu". Dar chiar dacă nu ne-am fi minunat niciodată, veţi vedea că aceasta se va întâmpla. Dar înainte ca Domnul să scoată demonul rău din noi, vine acesta şi stârnește în noi acea ultimă scuturătură, așa cum l-a scuturat pe copil „lăsându-l ca mort", iar tatăl lui a început să plângă și a spus: „Am adus pe fiul meu la ucenicii Tăi, dar n-au putut să-l vindece." Atunci Domnul a spus: „O, neam necredincios şi stricat! Până când voi fi cu voi? Ia-mă, Tată, ca să nu mai văd această necredinţă!" Apoi a certat duhul necurat, iar copilul s-a tămăduit. Atunci s-au mirat toţi, dar a trebuit ca mai înainte copilul să fie scuturat de demon, să scoată spume și să cadă ca mort la pământ pentru

ca ucenicii să admită că nu au putut face nimic. A trebuit ca toate acestea să premeargă ca să vină mâna uimitoare a lui Dumnezeu, măreţia Lui, sabia care urma să-l scoată pe demon şi să săvârşească minunea.

Adeseori însă, ne vine și nouă gândul ucigător şi simţământul înfricoşător că „sfinţii şi ceilalţi au putut, dar eu nu pot". Este ultima lovitură pe care trebuie cineva să o învingă. Eu să cred și să spun că nu pot? Eu care sunt mădularul lui Hristos; eu care devin cu totul lumină întru Lumină; eu care devin cort al lui Dumnezeu; eu care devin dumnezeu; eu pe care m-a botezat cu adevărat Fiul lui Dumnezeu; eu care mă împărtăşesc cu El, eu care nu aş trăi nici măcar o zi dacă suflarea Lui nu mi-ar da viaţă? Pentru mine le-a făcut Dumnezeu pe toate! Pentru mine a făcut cerul, pământul, pentru mine a îngăduit să existe până și demonii și să fie „stăpânitori" pe pământul acesta, deși ar fi putut să-i trimită în tartar, pentru mine a făcut bolile, pentru mine morţile, pentru mine le-a făcut pe toate. Mai întâi a făcut grădina raiului, împreună cu șarpele, iar mai înainte de acestea, l-a făcut pe îngerul care a ajuns apoi demon și căruia i-a îngăduit să intre în grădina raiului, iar apoi l-a făcut pe om (*cf.* Fc. 1, 26). Toate acestea au fost un motiv ca să-i dăruiască omului protoevanghelia mântuirii lui (*cf.* Fc. 3, 16 ș.u.), iar apoi mântuirea.

Clipa decisivă este când simt că prin acestea mă voi apropia de Dumnezeu. Dumnezeu mi le dăruiește pe acestea mie, care nu am trăirea lui Hristos, ca să-mi dea nădejde și bucurie. Nu mi le dă ca să cad în dezamăgire, în deznădejde, ca să spun că mor, ci mi le dă ca să-mi

aducă aminte că trebuie să strig mai mult: „Doamne, în Tine cred, pe Tine Te caut, chiar dacă sunt necredincios!"

Patimile noastre, sărăcia noastră, necazurile noastre, suferințele, nereușitele, păcatele, morțile noastre să ne amintească de faptul că Dumnezeu are îngeri care sunt mai prejos de noi, cărora, îndată ce e nevoie, le poruncește pentru noi ca să ne păzească (*cf.* Ps. 90, 11). Le va porunci nu numai să ne mântuie, ci și să ne ajute să ne îndumnezeim. După ispitirea Domnului din pustie, îngerii au venit și Îi slujeau (*cf.* Mt. 4, 11).

Copiii mei, a avut oare Hristos nevoie de îngeri? Nu, dar a făcut-o pentru noi. Pentru noi a postit, pentru noi a flămânzit, pentru noi a fost tăiat împrejur, pentru noi le-a primit pe toate, chiar și să arate că Împăratul este ajutat de slujitorii Lui, de îngeri, ca să ne amintească de faptul că pentru noi există îngerii, că pe noi ne așteaptă și că ei vor veni îndată ce va fi nevoie, când îi chemăm și când îi strigăm.

În toate cele de mai sus se află și Stareţul. Peste el cad toate necazurile noastre, toate durerile noastre, toate bolile şi tristeţile noastre, toate trăirile noastre, toate frumuseţile şi urâţeniile noastre, toată faima noastră și toate defăimările noastre, și cele bune, și cele rele. Așa cum valurile se sparg de ţărm, tot așa toate se izbesc de Stareţ, pentru că pe el le sprijinim. S-ar putea ca, de exemplu, războiul gândurilor să fie înfricoşător. Spune-i însă Stareţului gândurile tale și te vei liniști.

Ai un război; îi scrii Starețului și războiul contenește. Ce taină! Ai o bucurie; unde vei merge prima oară să o spui? Vei merge la Starețul tău ca să i-o încredințezi. Așa cum mama își pune pruncul în brațele preotului ca să-l binecuvânteze și să-i dăruiască roua cerului, tot așa le aduceți și voi pe toate la Stareț. Toate câte le au monahii sunt adunate în inima, în mintea, în mâinile, în sufletul și în chilia Starețului. Iar toate acestea, copiii mei, pentru că Dumnezeu ne-a chemat aici ca să I ne închinăm! Starețul este cel mai frumos lucru din mănăstire, pentru că atunci când el există, există și această familie. Există Starețul? Există mănăstirea, există atmosfera de familie, există căldura sufletească. Nu există Stareț? Nu există mănăstirea.

Dacă Părintele obștii va muri, Dumnezeu ridică de îndată un părinte și ne purtăm cu el la fel cum ne-am purtat față de celălalt. Dar cu siguranță că Părintele este întotdeauna un părinte unic. Există Părinte? Există Dumnezeu și în timpul liniștii, și în timpul furtunii, și jos în câmpie, și sus la munte, și ziua, și noaptea. Există Stareț într-o mănăstire? Bat pentru el inimile și îl iubesc și suferă și se bucură împreună cu el? Înseamnă că Hristos e viu și împărățește. Înseamnă că Dumnezeu binecuvântează această mănăstire, fiindcă, dacă ar înceta să o binecuvânteze, ar înceta, în primul rând, să mai existe Părintele obștii.

Prin urmare, adevărata noastră legătură, copiii mei, ceea ce poate cu adevărat să vă unească cu mine, ceea ce poate fi polihroniul inimii voastre și al gurii voastre pentru mine, ceea ce poate fi adevărata voastră iubire este să trăiți așa și să-l iubiți în acest fel pe Starețul vostru. Să

trăiţi aproape de el şi să-l iubiţi pe Stareţul vostru pentru Hristos, cu Hristos. Trăind în mod unic și cu putere chilia, rămânând în ea zi și noapte, în felul în care ni l-a predat Biserica, adică cu toiagul în mână, cu mijloacele încinse și cu sandalele în picioare (*cf.* Ieș. 12, 11), înseamnă că așteptăm clipa în care îngerul va trâmbița, că Îl așteptăm pe Hristos (*cf.* Mt. 24, 30-31). Când nu facem nimic altceva decât să Îl așteptăm în acest fel pe Hristos, atunci îl iubim pe Stareţ şi îi cântăm polihroniul.

Când mergem la slujirile noastre și la biserică în acest fel, când ne iubim astfel unul pe altul, nu pentru că ar fi cineva ceva – fiecare este, bineînțeles, un înger, este un sfânt, este un luptător al lui Dumnezeu –, ci pentru că, într-un fel sau altul, fiecare este o icoană la care trebuie să ne închinăm, fiindcă închinarea se strămută la prototip[6], la Dumnezeu, atunci pot să vă simt legaţi de mine. Ceea ce ne leagă, copiii mei iubiţi, este legătura voastră tainică cu Domnul!

Celor pentru care Hristos este „Cel dorit“ li se dă putinţa ca şi Stareţul să fie pentru ei ceva viu, iar ei devin veselia şi desfătarea atât de dulce a Stareţului. Stareţul vostru ştiu că este foarte sărac şi, ca robinet al harului, este foarte îngust şi ruginit, dar harul le arde pe toate şi le lărgeşte pe toate. Însă, fără Stareţ, harul nu ajunge la nimeni.

Aş vrea ca dorul vostru, dorinţa voastră fierbinte, osteneala voastră să fie cu adevărat pentru Dumnezeu, și

---

[6] Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh* 18, 45; *PG* 32, 149C.

atunci veți vedea cât de al vostru va fi Dumnezeu în fiecare zi. Eu, pentru a fi vrednic de voi, ar fi trebuit să fiu, așa cum zice Psalmistul, „pară de foc" (Ps. 103, 5), să fiu imaterial, dar, din nefericire, nu sunt. Dorul vostru însă, osteneala voastră, lupta voastră, rugăciunea voastră mă vor transforma într-unul ca acesta, pentru că voi vreți aceasta, o cereți, tot așa cum rugăciunea preotului preface adeseori pâinea mucegăită și vinul oțetit în Trupul și Sângele lui Hristos. Nu se transformă atunci pâinea și vinul în Hristos? E cu putință să nu se prefacă?

De aceea, iubiții mei copii, mulțumindu-vă astăzi pentru rugăciunile voastre, pot să vă spun că, dacă mă voi lupta, mă voi lupta pentru voi și că, dacă mă voi ruga, mă voi ruga pentru voi. Dar dacă nu va exista această nevoie, să exist pentru voi, atunci să-mi dea Domnul învierea morții. Iar voi să vă luptați și să vă rugați pentru mine care am atâta nevoie, nu pentru că îmi dau seama de aceasta, ci pentru că, păstrând măsurile, mă încredințez de această nevoie din cuvintele lui Pavel, care spunea că avea trebuință de rugăciunile și de luptele fiilor săi (*cf.* Rom. 15, 30; Ef. 6, 18-19); iar dacă el avea nevoie, cu atât mai mult am eu... Înțeleg această trebuință pentru că „Duhul Se roagă împreună cu noi cu suspine negrăite" (Rom. 8, 26), adică cere și îi dăruiește omului rugăciuni puternice, pentru ca Duhul Sfânt să nu Se întristeze. „Nu întristați pe Duhul Sfânt", zice Apostolul Pavel (Ef. 4, 30). Dacă Duhul Sfânt Se poate întrista, dacă Dumnezeu poate pătimi și dacă omul trebuie să se roage și să se lupte, cu cât mai mult trebuie să vă rugați voi pentru Părintele vostru.

Aceste rugăciuni ale noastre vor fi legătura mare care ne va uni, marea voastră recunoștință și marea mea mulțumire. Ce să spun, copiii mei, decât ceea ce a spus Apostolul Pavel: „Sufăr din nou durerile nașterii" (Gal. 4, 19). Pentru cine sufăr? Pentru voi. Nu spune „pentru care sufăr", ci „sufăr". Pentru voi sufăr durerile nașterii, pe voi vă nasc din pântecele meu duhovnicesc. Copiii mei, pe care vă am atât de adânc în ființa mea, „până când va prinde Hristos chip în voi", după cum le spune Apostolul Pavel galatenilor, am vrut să vin în alt fel (Gal. 4, 19-20), vin lângă voi în mii de feluri, uneori mânios, alteori aspru, alteori dulce, alteori tăcut, alteori cuvântând, alteori zâmbind, alteori amărât, alteori luminos, alteori întunecat, dar de fiecare dată este ca și cum v-aș naște.

Îngăduiți-mi ca, de aniversarea mea, împreună cu mulțumirile, să vă amintesc că Pavel suferea durerile nașterii pentru oameni ca să prindă chip Hristos în ei, să aibă, adică, și aceștia durerile nașterii lui Hristos în ei. Și eu vreau să vă rog, copiii mei, „aveți durerile nașterii lui Hristos"!

4

TRĂSĂTURILE ADEVĂRATULUI MONAH*

Apostolul Pavel ne îndeamnă întotdeauna să ne bucurăm. Şi Sfântul Teodor Studitul întreabă: „Aşadar, întotdeauna ne bucurăm?". Şi răspunde: „Întotdeauna se bucură doar adevăraţii monahi, care nu se îngrijesc de nimic, ci au doar o grijă, cum să-I fie plăcuţi Domnului."[1] Prin urmare, noi ne bucurăm?

Ca să se bucure cineva, zice Sfântul Teodor, trebuie să fie monah adevărat. Dacă nu este monah adevărat, nu e cu putinţă să aibă neîncetat bucuria Domnului. Monahii adevăraţi se bucură pentru că nu au nicio grijă. Singura lor grijă este cum să-I fie plăcuţi Domnului. Şi îndată Sfântul îi pune în contrast cu mirenii: „Cei căsătoriţi nu se pot bucura pentru că aici [în căsătorie] se află împrăştierea cea vicleană."

* Cateheză ţinută în Sf. Mănăstire Simonos Petras, 17.06.1978.

[1] *Cf.* Sfântul Teodor Studitul, *Catehezele mici* 110, ed. cit., p. 427.

În acea perioadă lumea era constituită din cei căsătoriți și doar mănăstirile aveau oameni necăsătoriți. Instituția preoților necăsătoriți este foarte recentă. Puținii preoți necăsătoriți care existau nu erau cuprinși în ceata monahilor și de aceea nu purtau haine monahale.

În lume, zice Sfântul Teodor, „există împrăștierea cea vicleană". Prin expresia „împrăștierea cea vicleană" este limpede că nu înțelege relele împrăștieri care provin din păcate. „Viclean" înseamnă chinuitor, obositor, „viclean" este cel care creează osteneala și durerea, lupta și necazul. Prin urmare, aici se referă la calitatea, la însușirea împrăștierii. Împrăștierea este ceva care-ți dă dureri, necaz și, prin urmare, viclenia și suferința în viață.

Și continuă. Fecioria „îl urcă pe om la starea aceea de odinioară în care se găsea în rai, când nu exista căsătorie, nici robia cărnii, ci viețuirea lipsită de griji și petrecerea liberă și lipsită de întristare". De la căsătorie se întoarce la întipărirea și calea raiului, la calea stării de odinioară, de dinainte de cădere, care este viața feciorelnică, petrecerea monahală. În vreme ce căsătoria conduce la nașterea de prunci cea supusă morții, fiind înainte-mergătoarea mormântului, fecioria este nestricăciunea care îl duce din nou pe om la frumusețea de odinioară din rai.

„Când nu exista căsătorie, nici robia cărnii." Sfântul se referă la căsătorie, pentru că ea este pe deplin opusă asemănării cu cerul. Nu era cu putință, prin urmare, să existe căsătorie în rai. „Nici robia cărnii" – Sfântul numește fiecare lucrare și însușire care îi este potrivită căsătoriei „robie a cărnii", nu cu înțelesul păcatului – al

păcatului trupesc, am spune –, ci cu înțelesul robiei trupului, al robiei omenești.

„Ci viețuirea lipsită de griji și petrecerea liberă și lipsită de întristare." Opune căsătoriei unica viețuire lipsită de griji. Robiei trupului, robiei firii omenești îi opune petrecerea liberă și lipsită de întristare. Prin urmare, caracteristicile definitorii ale raiului spre care tindem – de aceea trebuie să fim bucuroși – sunt viața lipsită de griji și împreună-petrecerea cu Dumnezeu întru libertate, fără nicio sclavie. „Și lipsită de întristare." Omul din rai nu este presat de nimic în viața sa, pentru că altfel n-ar mai fi liber și lipsit de griji. Cel lipsit de griji este întotdeauna și lipsit de întristare. Întristarea nu este urmarea stărilor lăuntrice sau exterioare, ci urmarea lipsei de libertate, neputința de a trăi împreună cu altceva. Din clipa în care mă opun, mă lupt sau acționez împotriva a ceva, de îndată cad în întristare. Pe când, orice mi s-ar întâmpla, orice piedică lăuntrică sau exterioară aș întâlni, dacă o primesc cu libertate, ca un om liber, nu mă întristez. Întristarea este rezultatul unui suflet robit. Prin urmare, nu era cu putință ca omul să aibă întristare, nici stricăciune în rai. Toate aceste înțelesuri Sfântul le redă prin cuvântul „feciorie".

În continuare, Sfântul întreabă: „Ce vă face să fiți întristați? Nu cumva faptul că ați păcătuit? Păcatul vi l-a iertat Dumnezeu. Nu cumva din această cauză? Nu cumva din cealaltă?" După ce le respinge pe toate, încheie: „Doar un drept și o obligație are omul: să fie bucuros. Iar bucurie se află în această lipsă de griji și

liniște, în această libertate care îi este proprie în mod exclusiv adevăratului monah."

Având în vedere elementele pe care ni le-a dat Sfântul Teodor Studitul, aș dori să-l descriu pe adevăratul monah, nu în toată adâncimea și lățimea lui, desigur, ci pe baza celor pe care ni le-a spus Sfântul Teodor.

1. Însingurare întru comuniunea cu ceilalți

Pentru început, Sfântul separă monahul de viața în căsătorie, adică, am zice noi, de societate. Monahul trăiește ceva separat de toți și, prin urmare, o trăsătură a adevăratei călugării este însingurarea întru comuniunea cu ceilalți. Nu e cu putință ca monahul să trăiască în afara comuniunii cu ceilalți, deoarece monahismul este creația unei noi societăți, adică a unei obști. Este o societate pe care a pogorât-o Dumnezeu pe pământ în opoziție cu lumea. Aveam lumea, iar acum Dumnezeu ne dă în acest trup al Bisericii, obștea celor care aparțin exclusiv lui Hristos, a famenilor, a pârgii, a aleșilor, obștea „dumnezeilor", a tuturor celor pe care Dumnezeu i-a luat pentru Sine în același fel și în același loc dintre zidurile Ierusalimului (*cf.* Is. 56, 4-5; 62, 6).

Așadar, monahul trăiește doar în comuniune cu alții. Chiar și singur să fie, această singurătate a lui este legată de trupul Bisericii, este întreaga Biserică cu toți sfinții, cu întreaga istorie a Bisericii și cu timpul fără de început al lui Dumnezeu. Dar, în timp ce monahul se află într-o obște, trăiește totuși o însingurare

deplină. Altfel, nu ar putea să aibă această legătură exclusivă cu Dumnezeu, grija de a-I plăcea Domnului (*cf.* 1 Cor. 7, 32), de a-I fi bineplăcut Domnului (*cf.* Evr. 11, 5). Fără însingurare întru comuniunea cu ceilalți, nu există monahism.

Cineva ar putea să spună că există monahi care trăiesc o viață cu totul izolată, cum sunt pustnicii, nevoitorii, cei de prin peșteri, stâlpnicii, toate acele feluri de viețuire monahală transmise istoric, fie că mai există astăzi, fie că nu mai există. Dar acesta nu este monahism în sensul propriu al cuvântului, este pustnicie, isihasm sau multe altele.

Monahismul este o societate în societate, având însă trăsătura însingurării depline şi absolute. De aceea monahul este cel dăruit de Biserică lui Dumnezeu şi, fiind astfel, are o vrednicie. Este prescura, darul adus ca pârgă[2] de către trupul Bisericii și oferit lui Dumnezeu. Adevărata însingurare, fizică și ca mod de viață, este scoaterea în afara taberei[3], este faptul de a fi separat, de a sta singur ca un lucru afierosit lui Dumnezeu. Prin urmare, monahul este jertfa cea jertfită, adusă de Biserică înaintea lui Dumnezeu.

---

[2] Israeliții, ca expresie a recunoştinței lor față de Dumnezeu, erau datori să aducă în dar Domnului cele mai bune dintre primele roade ale pământului, pe cei întâi-născuți ai animalelor sau copii. În Noul Testament, un asemenea dar este monahul.

[3] În pustie, a fost nevoie ca israeliții să iasă din tabără ca să-L întâlnească pe Dumnezeu la poalele muntelui Sinai. La fel, și-au aşezat cortul mărturiei afară din tabără şi acolo se întâlneau cu Dumnezeu. Tot așa și credinciosul e dator să iasă din tabără, adică să lase toate, ca să-L întâlnească pe Dumnezeu. Ieș. 19, 16-17; Ieș. 33, 7; Lev. 4, 12.

De aceea monahul are o atât de mare importanţă în Biserica noastră. De aceea tunderea monahală se şi numeşte nuntă. De aceea fecioria este numită nuntă duhovnicească. De aceea monahia este numită mireasă, iar Hristos mire, mai ales al monahului, iar apoi nu se mai poate săvârşi o altă nuntă, chiar şi cea mai bisericească. Aşa cum elementul exclusiv al unui bărbat sau al unei femei este soţia, respectiv soţul, tot aşa şi singurul element desăvârşit care ar putea fi pus înaintea lui Dumnezeu şi dat lui Dumnezeu este un monah care imită această vieţuire îngerească. În lume nu există nimic duhovnicesc, după Dumnezeu, decât această vieţuire îngerească.

Cu prilejul aducerii ca dar a monahului – aducerea este izolarea, separarea lui –, aş vrea să vă amintesc pilda mărăcinelui, pe care o înfăţişează Vechiul Testament atât de viu şi pe care mi-o amintesc de mic copil, pentru că m-a impresionat adânc. După moartea lui Ghedeon şi după problemele care au apărut prin înjunghierea fiilor săi (*cf.* Jud. 9, 1-6), ultimul său fiu care a urcat pe munte a spus, înainte să se ascundă, această pildă foarte frumoasă (*cf.* Jud. 9, 7-15).

Copacii s-au hotărât, zice el, să-şi ungă drept rege un copac, iar primul căruia i-au propus aceasta a fost măslinul plin de roade. Dar măslinul le-a dat un răspuns foarte frumos: „Ceea ce îmi cereţi este un lucru copilăresc. Cum aş putea să-mi las eu însuşirea mea, pentru care oamenii Îl slăvesc pe Dumnezeu, şi să încep să umblu printre copaci, printre pomi, adică să fiu împăratul lor?" Lucrul cel mai de preţ pe care i l-ar fi putut oferi a fost considerat de măslin foarte mic în comparaţie cu ceea ce oferea el.

Într-adevăr, untdelemnul este elementul fundamental care este întrebuinţat ca dar pentru Dumnezeu şi întru slava lui Dumnezeu. Untdelemnul este pentru folosul sfinţilor care zidesc jertfelnice lui Dumnezeu (Ieş. 29, 2). Toate erau pregătite cu untdelemn. De aceea oamenii Îl slăveau pe Dumnezeu prin el.

Prin urmare, fără însingurare, nu se poate concepe o existenţă monahală. Însingurarea în comunitate înseamnă că monahul trăieşte, fără îndoială, comunitatea fără să fie un simplu element care o generează sau care a căzut în ea şi nu ştie ce este şi ce face. Monahul se află acolo în mod conştient. Dacă nu ştie aceasta nu înseamnă că se desprinde de comunitate, dar nu se hrăneşte suficient şi moare.

Obştea monahală este comuniunea trupului unic al viţei-de-vie, comunitatea ramurilor măslinului dăruit lui Dumnezeu, este comunitatea mădularelor Trupului lui Hristos, este Însuşi Dumnezeu. De aceea monahul trăieşte în obşte. Unit cu un trup monahal, lepădându-se de societatea profană, de căsătorie, de naşterea de prunci, de vieţuirea lumească, monahul face ceva atât de specific, dar în acelaşi timp atât de adevărat şi atât de duhovnicesc în trupul său pământesc. Monahul Îl vede pe Hristos în această comunitate. Când spunem „însingurare în societate", înţelegem comuniunea conştientă, întru cunoştinţă, întru găsirea lui Dumnezeu.

Prin urmare, monahul nu Îl găseşte pe Dumnezeu doar în slujba de la biserică, în rugăciune, în post şi în orice altceva, ci Îl găseşte neîncetat întru comuniunea cu ceilalţi, în legătura lui cu ei, în interacţiunea lui cu ceilalţi, în „sistola" şi „diastola" lui cu ceilalţi, în purtarea plină de

iubire, dar și în ura și în împotrivirea pe care le va întâlni, în întristările pe care le va gusta, în bucuriile de care va avea parte. În toate acestea Îl vede pe Hristos, pe Care reușește să-L trăiască sau să nu-L trăiască, să-L cunoască sau să-L uite, și încearcă întotdeauna să-L caute. Noua viață de comuniune pe care o creează Biserica noastră, aceste comunități care sunt mădulare ale trupului unic, adică, am putea spune, Bisericile locale, sunt un mare dar al lui Dumnezeu, sunt ceva în care mă introduce Dumnezeu Însuși și mă unesc cu Dumnezeu, mă împărtășesc de El, nu mă despart deloc de El.

Dar în această comunitate, în această părtășie a mea, de voie sau fără de voie, la viața celorlalți, nu pot să uit că trebuie să fiu singur. Dacă nu voi fi singur, nu voi fi un monah. Această însingurare este, în mod evident, o însingurare a inimii și a minții, a cugetului, a părții poftitoare a sufletului și a trăirii. Trăiesc singur înaintea lui Dumnezeu pentru că, altfel, conținutul meu vor fi ceilalți oameni și celelalte lucruri, nu Dumnezeu. Se însingurează mintea, cugetul, totul. În timp ce în jur există gălăgie, strigăte de veselie, bucurii, psalmodie, nu se poate ca monahului să îi lipsească însingurarea nici măcar o clipă. Un monah, oricât ar trăi în comuniunea lui cu ceilalți, dacă nu trăiește și însingurarea lui duhovnicească, este un bolnav, îi lipsește sensibilitatea față de primirea și înțelegerea lui Dumnezeu. Este un monah care nu își cultivă cele lăuntrice și, de aceea, are o anumită nesimțire înaintea lui Dumnezeu.

Așadar, când vorbim despre însingurare, nu vorbim despre isihasm sau despre pustnicie, ci despre însingurare așa cum o înțelegea Sfântul Simeon Noul Teolog,

Sfântul Isaac Sirul și cum o înțelegeau toți sfinții Bisericii noastre. De bună seamă că însingurarea se trăiește cel mai în siguranță în deplina însingurare exterioară, atunci când omul a depășit cadrele obișnuite ale vieții sale sufletești, dar se trăiește, de asemenea, în mod autentic și tihnit și nemijlocit și în obște. De aceea monahismul a înflorit în grădina chinoviei și, în același timp, i-a avut ca podoabe pe pustnicii care trăiau singuri.

Însingurarea despre care vorbim și pe care trebuie să o urmărim nu este un fel de lux, ceva pe care trebuie să-l împlinească cine poate, nu este ceva pe care ar fi bine să-l avem și noi. Însingurarea este un drept inalienabil al omului, dar și al lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu poate să mă ia în stăpânire dacă eu nu sunt, în mod exclusiv, împreună cu El în gândirea mea, în inima mea, în cugetul meu și în toate ale mele.

Când cineva este adus la altar pentru a fi tuns monah, cuvintele Stareţului par să le repete pe cele spuse de Moise către iudei: „Astăzi [...] să alegi viaţa", viaţa pe care vrei să o trăiești, „ca să trăiești tu și seminţia ta". Adică pe voi, iudeii pe care v-am adus aici, înaintea zidurilor Canaanului, în realitate v-a adus Dumnezeu. Eu voi rămâne afară. Dumnezeu nu mi-a dat dreptul să intru. Voi însă să alegeţi viaţa dacă vreţi să intraţi. Și continuă: „Că aceasta este viaţa ta și îndelungarea zilelor tale." Care este viaţa voastră, care este îndelungarea vieţii, care e îndelungarea zilelor, care e fericirea voastră? Am putea spune că este „să locuiţi pe pământul pe care Dumnezeu S-a jurat că vi-l va da" (*cf.* Deut. 30, 19-20).

„Alege viața." Cineva alege viața, iar această viață a lui este să locuiască pe pământul pe care Dumnezeu a făgăduit și S-a jurat că îl va da aleșilor Lui. Noi putem spune că acest pământ este mănăstirea, propriul nostru univers. Această viață înseamnă să locuiești în acest fel autentic, este această comuniune și așezare a noastră înaintea lui Dumnezeu. Prin urmare, atunci când cineva duce o viață monahală e cu putință să trăiască sau să nu trăiască. E cu putință să fie un mort dacă nu este un monah autentic. E cu putință să fie viu atunci când este monah.

Însingurarea este ochiul, este simțirea adevăratului Dumnezeu, mijlocul prin care intrăm în comuniune cu Dumnezeul cel închinat „în duh și adevăr" (In. 4, 24). Însingurarea este posibilitatea dată omului de a fi pus în lucrare de către Dumnezeul cu Care se află în comuniune.

Așadar, o trăsătură pe care trebuie să o urmărească, vrând-nevrând, cineva în mănăstire pentru a fi un monah adevărat este însingurare întru comuniune. Această însingurare depinde, cu siguranță, de conjunctura exterioară, de diferitele situații, de condițiile pe care le ai, de diferite alte lucruri. Dar, fără îndoială, elementul fundamental de care depinde este voia omului. Dacă vreau, prin alegerea mea, să fiu un om singur cu Dumnezeu cel singur, Dumnezeu ia asupra Lui această dorință din clipa în care o vreau și o urmăresc. Pentru că însingurarea mea este expresia rămânerii mele în Dumnezeu, expresia dorinței după nunta mea, și din acea clipă El mă asumă. Dacă femeia este făcută pe potriva bărbatului de către Dumnezeu, cu atât eu, monahul, sunt făcut pe potriva Bisericii, pe potriva acestui Dumnezeu! Toată lucrarea este a lui Dumnezeu!

Ceea ce depinde de mine este trăinicia acestei conștiințe, anume că în societate trebuie să fiu singur. Prin urmare, însingurare întru comuniune este o trăsătură a adevăratului monah. O altă trăsătură este rugăciunea la slujire.

2. Rugăciunea la slujire

După cum am văzut, Sfântul Teodor Studitul subliniază că „singura grijă este lipsa de împrăștiere în toate și cum să placi Domnului" (*cf.* 1 Cor. 7, 32). „Lipsa de împrăștiere" este grija pentru rugăciune, este această convorbire cu Dumnezeu. Odinioară raiul era un rai al comuniunii cu Dumnezeu, al unui dialog neîncetat cu Dumnezeu, era o stare continuă. Această stare este rugăciunea la slujire[4].

De ce spun „rugăciune la slujire"? Pentru că mănăstirea este o obște. De vreme ce este o obște, în fiecare clipă, ziua și noaptea, stau în prezența celorlalți, pe care, vrând-nevrând, îi slujesc, lucrez pentru ei. Monahul poate să doarmă, poate să mediteze în câmpie (Fc. 24, 63), să zâmbească, să ia un arc și să-l întindă, așa cum spun istorisirile frumoase despre Sfântul Antonie[5], poate să facă ce vrea. Dar lucrarea fundamentală pe care o face este conviețuirea lui într-un anumit trup văzut: în obște.

---

[4] Prin „slujire" Gheronda se referă la munca săvârșită de monahi în mănăstire. (n. tr.)

[5] *Pateric*, *Avva Antonie* 13, *PG* 65, 77; 80.

Această conviețuire a sa este, în mod obligatoriu, o dăruire reciprocă, şi tocmai acest lucru este slujirea. „Fiul omului a venit ca să slujească" (Mt. 20, 28), cu atât mai mult este îndatorat monahul să slujească.

Prin urmare, semnul distinctiv şi văzut al monahului nu este atât studiul duhovnicesc, îndeletnicirile duhovnicești, felurítele contemplații, convorbirile sau orice altceva, cât această slujire. Slujirea care se realizează cu iubire şi jertfă, cu îngăduință, cu renunțare la sine şi cu recunoașterea celuilalt. Deoarece când îți recunosc valoarea, atunci te slujesc cel mai bine. Când accept că ești sensibil şi sunt atent să nu-ţi ating sensibilitatea, când ştiu că ești ciudat, când ştiu că ești bolnav, când ştiu că ești un om rău, un hoţ şi nu-ţi fac greutăţi în viață, ci sunt atent să te menţii pe cât se poate mai liniștit, atunci sunt slujitorul tău. Există nenumărate elemente asemănătoare de slujire. Slujire (διακονία) este şi munca (διακόνημα). Slujire este lucrarea duhovnicească, lucrul fizic, manual, săvârșit cu mâinile, tot ceea ce facem. Slujire este şi rugăciunea care se face pentru mănăstire sau însăşi rugăciunea pe care pot să o fac. Orice este o slujire.

Câtă vreme mă aflu în mănăstire, sunt neîncetat în comuniune cu ceilalți. Fiind în comuniune, mă aflu neîncetat în slujire. Cine nu are simţul slujirii este un olog şi un orb, nu are nici mâini, nici ochi. Nu poate nici să îmbrăţişeze, nici să vadă, nici să sărute, nici să simtă. Este un om izolat sufletește.

Slujirea este cea care îmi dă dreptul să mă iubească celălalt, să mă trăiască, să mă înțeleagă, să se bucure de mine, să mă caute, să mă accepte, să mă laude. Slujire

înseamnă că sunt în mănăstire așa cum mă vrea celălalt. Iar când eu sunt așa cum mă vrea celălalt, atunci pe mine mă va lăuda, pe mine mă va iubi, fără mine nu va putea să trăiască. Atunci sunt cel bineplăcut, cel iubit, fiul lui Dumnezeu. Slujirea este cea mai mare iubire şi misiune sfântă în cadrul trupului, al elementului văzut al adunării bisericești, al vieţuirii monahale. Slujirea este ceea ce mă unește cu toţi ceilalţi.

Monahii care nu ştiu ce înseamnă slujire sau care nu slujesc în felurile arătate trăiesc, fără îndoială, într-o izolare. Nu însingurarea duhovnicească despre care am vorbit mai înainte, ci una distrugătoare. Ei trăiesc neîncetata tuberculoză a sufletului lor, moartea cea de pe urmă, prăvălirea cea mai mare, nefericirea cea mai mare. Îi veţi vedea că au mereu numai lipsuri, numai stări melancolice, numai dureri, numai împotriviri, numai nemulţumiri, numai probleme, numai plânsete în secret şi emoţii, eventual. Mulţi dintre cei sensibili, cei care se emoţionează, care plâng sunt, de obicei, niște oameni izolaţi şi îndureraţi. Însingurarea lor nu le aduce bucurie, ci este însingurarea omului nefericit, a omului izolat, nesociabil. Acest om nu este un vas comunicant, nu este mădular al unui trup.

Slujirea este cea prin care ne odihnim în mănăstire. Cel ce slujește este Stareţul, protosul, cel mare, cel iubit de Dumnezeu, chipul lui Hristos. Cel ce slujește este cel mai iubit om. Îl iubesc până şi oamenii cu caracterul cel mai dificil. În schimb, cel care nu are această conștiinţă, cel care, de exemplu, este vorbăreţ, face pe înţeleptul, pe omul de bine, cel care dă porunci, sfaturi,

emite păreri, cel care face observaţii, care se amestecă în toate treburile, unul ca acesta nu este iubit de nimeni. Dar cel care, dimpotrivă, se jertfeşte, care se dăruieşte este dorit de toţi oamenii, şi de păcătoşi, şi de sfinţi, şi mai ales este cel iubit de Dumnezeu. Putem spune: „Nimănui nu fiţi datori cu nimic, decât cu iubirea unuia către altul" (Rom. 13, 8), ceea ce înseamnă toate cele spuse mai înainte.

Prin urmare, slujirea este atmosfera în care trăieşte monahul. Cine nu este slujitor, cine nu slujeşte cu o astfel de conştiinţă este ca o ramură de măslin tăiată, care nu simte nimic şi se usucă treptat. Această uscăciune i se vede în ochi, în trup, în păcatele pe care le face de unul singur sau cu ceilalţi, cu gândul, cu toate ale sale. El însuşi este un păcat. Aceasta, deoarece lipsa slujirii este o tulburare a comuniunii noastre şi, deoarece comuniunea noastră este o comuniune cu Hristos, este o tulburare a întregii Biserici. De aceea, cine nu îi slujeşte pe oameni este un nefericit, cade în ispite şi în păcate. Şi un om nefericit, un om care cade în păcate nu ştie să slujească. Iar când spunem „monah", înţelegem un slujitor, cineva care trăieşte pulsul muncii, de la cea mai simplă până la cea mai grea, mai dificilă, îl înţelegem pe cel care devine sclavul celorlalţi, îl înţelegem pe cel care doarme cu grijă, cu atenţie, aşa încât să fie gata să-i slujească pe ceilalţi.

În ciuda acestor lucruri, în timpul acestei slujiri, care pare atât de dificilă, dar care este veriga de legătură cu restul trupului obştii, monahul trebuie să se roage. Adică prin slujirea mea mă bucur de frumuseţea şi de iubirea obştii mele, dar, în acelaşi timp, sunt absolut legat de

Dumnezeu, ca şi cum nu ai exista tu, cel pe care te slujesc. Pentru că nu pe tine te slujesc, Îl slujesc pe Dumnezeu. Nu te iubesc ca om, te „urăsc" în înţelesul evanghelic. Dacă te iubesc, te iubesc pentru că eşti mădular al trupului lui Hristos. Te „urăsc" pentru că aceasta este porunca lui Dumnezeu: dacă nu-ţi urăşti tatăl, fratele, sora, nevasta, copiii, rudele, care sunt primii tăi duşmani, dacă nu-ţi urăşti ochii, mâinile, zice Domnul, nu poţi să fii ucenicul Meu (*cf.* Lc. 14, 26). Prin urmare, te urăsc ca om, dar te iubesc şi sunt legat de tine pentru că eşti mădular al lui Hristos. În acest înţeles, când slujesc, când pun la dispoziţie timpul meu, zilele mele, nopţile mele, anii mei, când asud, când îmbătrânesc în această slujire, atunci, având această conştiinţă, pot să fiu un om de rugăciune. Adică cel pe deplin însingurat cu Dumnezeu, Căruia Îi vorbesc.

Dar ce izbutesc prin rugăciune? Am spus că însingurarea este dreptul meu înaintea lui Dumnezeu şi dreptul lui Dumnezeu în viaţa mea. Este afierosirea mea. Rugăciunea mea este absorbirea lui Dumnezeu de către mine, faptul de a fi în mod nedespărţit împreună cu Dumnezeu.

Potrivit pildei pe care am amintit-o mai înainte, copacii, după ce n-au izbutit să îl facă pe măslin rege, au chemat smochinul. „Pentru că măslinul nu vrea – i-au spus ei smochinului – vino tu să fii regele nostru! Vei avea cea mai mare slavă şi cinste. Noi, toţi pomii şi copacii, ne vom închina ţie." Smochinul a zâmbit, a fost nedumerit de o rugăminte atât de simplă, de naivitatea copacilor, de nechibzuinţa lor şi le-a spus: „Dar cum s-ar putea să-mi părăsesc dulceaţa şi roadele mele bune şi să mă fac regele vostru? Ce să fac ca rege al vostru?

Voi umbla printre voi şi vă voi da porunci. În loc să vă dau porunci, prefer să am dulceaţa mea şi roadele mele, să am fructele mele bune" (*cf.* Jud. 9, 10-11). Smochinele sunt, într-adevăr, dulci. Smochina este considerată atât de dulce şi de bună, încât este fructul prin excelenţă care îl atrage pe om şi îl duce în ispită.

Am putea spune că, mai întâi, însingurarea în obște este preînchipuită de valoarea copacilor. În al doilea rând, că rugăciunea în timpul slujirii este dulceaţa mea, participarea mea la frumuseţea lui Dumnezeu şi, în același timp, rodul meu. Este rodirea mea, felul prin care pot să nasc şi să îmi cresc fiii şi fiicele. Rugăciunea mea mă face un om roditor, deoarece intră Dumnezeu. Vieţuirea monahală fără rugăciunea neîncetată şi slujire este ceva de neconceput.

Vă amintiţi de întrebarea lui Iov: „E cu putinţă să mănânci pâine fără sare?" Această pâine nu va fi pâine, ci va fi o azimă. Dar când spunem „pâine", nu înţelegem azimă. Iov întreabă din nou: „Găseşti oare mâncare în cuvinte deșarte?" (*cf.* Iov 6, 6). Aţi auzit vreodată să ofere cineva mâncare prin cuvinte? Dacă nu există obiectul care se pune pe masă şi poţi să-l mănânci şi să te saturi, nu se poate vorbi despre o mâncare. Omul se hrănește cu cuvântul lui Dumnezeu. Mâncarea care nu constă în „cuvinte deșarte" este rugăciunea.

Rugăciunea este umplerea mea cu Dumnezeu, este sarea, este ceea ce îmi dă existenţă, ceea ce mă face pâine, care mă face viu, care mă hrănește, nelăsându-mă flămând. Când monahul se roagă dovedește că Îl trăiește pe Dumnezeu, chiar dacă nu Îl înţelege şi chiar dacă nu Îl vede şi

chiar dacă nu Îl aude. Ba chiar şi dacă nesimţirea şi păcatul lui sunt atât de mari, încât să nu aibă nicio cunoştinţă a lui Dumnezeu şi să-şi trăiască orbirea mai rea decât orice întuneric, cu toate acestea Îl trăieşte pe Dumnezeu de vreme ce se roagă. Îl trăieşte pe Dumnezeu, pentru că această rugăciune îi dă nădejdea că întunericul – această mulţime de păcate, această urâciune – se va risipi şi el se va găsi faţă în faţă cu Dumnezeu (*cf.* Ieş. 33, 11). Rugăciunea este înaintarea monahului, premisa înaintării duhovniceşti, deschiderea spaţiului dintre mine şi Dumnezeu. Despre omul care se roagă se potriveşte cel mai bine să spunem că va rămâne uluit, va încremeni minunându-se, atât de mare îi va fi uimirea faţă de ceea ce îi va arăta Dumnezeu. Cu adevărat, rugăciunea este deschiderea căii care duce la un loc luminos. Mergi, mergi... pentru că te-a luat de mână Însuşi Dumnezeu.

Să nu uităm că, atunci când vorbim de lupta duhovnicească, nu vorbim despre viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească este dincolo de luptă. Lupta este ceea ce pot face eu. Lupta este unul dintre diferitele elemente ale vieţii mele. Prin luptă dovedesc în viaţa mea de zi cu zi că Îl iubesc pe Dumnezeu. Lupta este punerea în lucrare a alegerii mele libere şi a voinţei mele, a dispoziţiei mele lăuntrice şi a libertăţii mele într-o voire, într-o hotărâre, într-un dinamism. Lupta mea constă în faptul că şed şi Îi spun lui Dumnezeu: „Stau aici şi Te vreau." Lupta mea cea de multe feluri. Lupta de fiecare clipă. Lupta ca să nu am gânduri. Lupta pentru privirea mea, nu ca să nu văd păcatul – această luptă este a mireanului –, ci pentru ca ochii mei să nu vadă nici măcar

frumuseţile naturii, nici răsăritul, nici apusul soarelui, nici frumuseţea peisajului din jur, ochii mei să nu vadă nimic. Lupta să îmi închid ochii ca să pot să-mi deschid ochii sufletului către Dumnezeu.

Prin lupta mea Îl fac pe Dumnezeu să creadă şi să accepte că eu Îl vreau. Dar viaţa duhovnicească vine după aceasta. Nu este rezultatul luptei mele. Este rezultatul exclusiv al harului şi al puterii lui Dumnezeu, adică începe de la Dumnezeu şi este pusă în lucrare de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, în viaţa duhovnicească omul este pus în mişcare de către... un duh, de către un energumen[6]. Aşa cum un demonizat este pus în mişcare de către demonul cel viclean şi nu poate face nimic – doar în puţinele clipe de libertate, în clipele sale de luciditate, în clipele de oarecare uşurare poate să spună „nu" demonului sau îşi poate pleca grumazul sub epitrahilul preotului, dar în general este energumenul (cel pus în lucrare) –, tot aşa şi în viaţa duhovnicească, omul este pus în mişcare de către Sfântul Duh. Harul Duhului lucrează şi puterea Duhului le împlineşte pe toate. Omul oferă, poate să facă orice, dar toate acestea rămân jos, pe pământ. Ceea ce te poate înălţa o jumătate de milimetru deasupra pământului, dar care te poate duce şi până la Cer este harul lui Dumnezeu.

Prin urmare, rugăciunea este mijlocul care mă uneşte cu harul. De aceea nici nu poate fi imaginată viaţa monahală fără rugăciune. Fără ea, toată lupta mea nu are

---

[6] Prin „energumeni", în Biserica veche erau numiţi demonizaţii. (n. tr.)

niciun sens. E valabil ceea ce Dumnezeu spune în mod repetat în Psalmi și în Proroci: „Sufletul Meu urăște postul și sărbătorile voastre" (Amos 5, 21; Is. 1, 13-14). Nimic din toate acestea pe care le fac nu le vrea Dumnezeu câtă vreme nu există rugăciunea, mijlocul de pogorâre a harului lui Dumnezeu. Câtă vreme viața duhovnicească este o astfel de intrare mistică a harului și a puterii lui Dumnezeu în ființa mea, e firesc ca ea să se săvârșească prin rugăciune, prin mijlocul duhovnicesc al comuniunii mele cu Dumnezeu și care mă face să fiu singur cu El.

Această rugăciune are anumite caracteristici, ia anumite forme și înfățișări prin care pot, de fiecare dată, să stau înaintea lui Dumnezeu, dar care, în esență, sunt unul și același lucru. Pentru că am vorbit mai înainte despre luptă, lucrarea rugăciunii este lupta. Sau, mai bine spus, pentru că această luptă este darul voinței mele și cel mai bun element al darului voinței omului este privegherea și postul, am putea să spunem că o formă de rugăciune este privegherea și postul. Adică epuizarea, reaua-pătimire, lepădarea trupului, osteneala, truda pe care o depun. Postul este stingerea sinelui meu, topirea sinelui meu sau, dacă vreți, omorârea de bunăvoie a eului. Tocmai de aceea nu poate fi imaginată viață duhovnicească fără post. Omul nu poate călători către veșnicie dacă rugăciunea nu este post și dacă postul nu este rugăciune. Prin urmare, pot fi monah dacă postesc – postul, în sensul cel mai strict al cuvântului, înseamnă: „nu mănânc nimic și nu fac nimic decât ceea ce mă face să mor înaintea lui Dumnezeu".

În afară de post, care este o micșorare lăuntrică și o neîncetată cădere înaintea lui Dumnezeu – o cădere a

trupului meu, a voinței mele și a inimii mele înaintea Lui –, rugăciunea ia și forma cererilor. „Întru toată cererea“, cum ar spune Apostolul Pavel (Flp. 1, 4). Cererile sunt asemenea strădaniilor pe care le face pruncul ca să poată umbla, să meargă la creșă, să învețe să vorbească. Cererile sunt încercările pe care le fac ca să învăț să vorbesc. Așa cum un străin se străduiește să învețe câteva cuvinte grecești, tot așa și eu mă voi strădui să învăț să-I vorbesc lui Dumnezeu. Cererile sunt strădaniile pe care le fac eu, păcătosul, nenorocitul, ratatul, cel care L-am uitat pe Dumnezeu, care nu-L cunosc pe Dumnezeu, care L-am răstignit pe Dumnezeu și Îl tot răstignesc în fiecare zi, dar care am neîncetat cereri – „cereri și rugăciuni“ (Evr. 5, 7).

Cererile sunt strădania pentru o nemijlocită comuniune a duhului și a voinței mele cu Dumnezeu. Sunt cuvintele mele sărace, pentru că, orice aș spune și orice aș face, tot sărac este. Este darul meu personal. Este ceea ce dau eu odată cu tot păcatul meu, pentru că sunt un păcătos. Așa cum pruncul se naște cu toate necurățiile din pântecele mamei lui, tot așa și cererile mele ies din inima mea necurată și din cugetul meu. Cu toate acestea, Dumnezeu le primește, pentru că sunt pruncii inimii mele, ai dorinței mele, ai minții mele, ai gurii mele. Mă rog lui Dumnezeu, strig pentru păcătoși, pentru bolnavi, pentru tatăl meu, pentru mama mea, pentru păcatul meu, ca să mă mântuiască și, cu toate astea, se poate să fiu un om aspru, nesimțit, se poate să fac iarăși aceleași păcate. Se poate să nu vreau să-L văd pe Dumnezeu, să nu-L cunosc pe Dumnezeu și totuși să mă rog Lui.

Cererile sunt diferitele noastre strădanii ca să Îl înțelegem pe Dumnezeu, ca să ne sensibilizăm pentru a-I vorbi. În neputința noastră, uităm iarăși și iarăși de rugăciune. Uit, de exemplu, să Îi vorbesc cinci zile, iar apoi, în loc să mă întristez, în loc să șed și să-mi spun că nu m-am rugat cinci zile, încep să mă rog chiar din acea clipă. Cererile sunt săltările firii mele omenești neputincioase și ale dorului după Dumnezeu. Sunt neputința mea, a omului handicapat, care urmăresc să ajung cândva la rugăciune.

De câte ori se întâmplă să descopăr că cererile mele au fost egoiste! De câte ori se întâmplă să descopăr că acolo nu se ascundea dorul după Dumnezeu, ci se ascundeau dorințele mele, egoismul meu, visele mele neîmplinite, atașamentele ascunse, care ies acum la iveală. Îl caut, chipurile, pe Dumnezeu, dar, în realitate, încerc să mă afirm în societatea umană, în mănăstire sau oriunde altundeva. Sau mă rog lui Dumnezeu pentru frații mei, dar, în realitate, se poate să nu am absolut nicio legătură cu fratele meu. Iar apoi mă întreb: „În definitiv, ce fac?"

Aceste cereri, aceste îndulciri, care adeseori descopăr că sunt niște batjocuri înaintea lui Dumnezeu, sunt însă lucrul pe care îl pot face astăzi, pe care îl pot da astăzi. Se poate să spun „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine păcătosul!" și să mă gândesc când va veni vremea mesei, dar, în clipa de față, asta este ceea ce pot să fac. Prin urmare, din aceste cereri ajungem, încet-încet, la stăruința în rugăciune a sfinților, la stăruința în rugăciune din Noul Testament, cea a apostolilor, a cuvioșilor Bisericii noastre.

„Întru toată stăruința" (Ef. 6, 18). Rugăciunea stăruitoare înseamnă că mă rog așteptându-L cu răbdare

pe Dumnezeu. Stau înaintea lui Dumnezeu şi Îl aştept răbdător. Aceasta este o înaintare, o anumită deschidere a inimii mele. Acum încep să descopăr ceva, să Îl simt ceva mai mult pe Dumnezeu, să mă izbăvesc de grosolănia mea. Cu toată stăruinţa sau cu toată aşteptarea răbdătoare înseamnă că, deşi sunt nimic şi nu pot face nimic, stau aici şi zic: „Dumnezeul meu, dacă vrei, ia-mă! Dacă vrei, dă-mi ani de viaţă, dar eu mor înaintea Ta." Este atât de uşor ca cineva să trăiască înaintea lui Hristos întru toată stăruinţa şi aşteptarea răbdătoare, iar această stăruinţă a sa – care poate să nu fie o rugăciune – să fie totuşi cea mai frumoasă rugăciune din viaţa lui, să fie însăşi dăruirea sinelui său.

În continuare, Apostolul Pavel spune: „Întru toată rugăciunea" (Ef. 6, 18). Această expresie are, la Părinţii Bisericii, înţelesul exclusiv al rugăciunii minţii, al rugăciunii care uneşte cu Dumnezeu, despre care Dumnezeu nu poate să spună: „Nu postul acesta l-am ales, nici să nu-l numiţi post primit" (*cf.* Is. 58, 5). Dumnezeu cunoaşte şi doreşte foarte mult tocmai această rugăciune şi Se dăruieşte pe Sine rugătorului. Această rugăciune nu înseamnă cuvinte, pur şi simplu, ci trăirea adevăratului Dumnezeu.

3. Isihie întru ascultare

După ce am văzut însingurarea în comuniune şi rugăciunea la slujire, să trecem acum la o altă pereche, la isihia întru ascultare, una fiind conţinutul şi cealaltă vasul.

Aș prefera să ne referim din nou la pilda copacilor și să ne amintim că copacii au rugat apoi vița-de-vie să fie împărăteasa lor, iar ea a râs și mai mult decât ceilalți copaci și a zis: „Mi se pare un lucru foarte neserios să las deoparte vinul, care îi înveselește pe Dumnezeu și pe oameni, și să mă ocup de problemele împărătești (*cf.* Jud. 9, 12-13).

Într-adevăr, „vinul înveselește inima omului" (Psalm 103, 5), dar aici Sfânta Scriptură spune că Îl înveselește și pe Dumnezeu, pentru că este înveselit Fiul. Veselia Fiului este veselia Tatălui. Vinul Îl înveselește pe Dumnezeu pentru că este cea mai frumoasă libație înaintea lui Dumnezeu, este darul vieții omenești, darul sănătății omului, al fericirii lui, al frumuseții lui, al iubirii lui, al orice are și iubește, al orice îl înveselește. Iar dăruirea veseliei sale este chenoza lui. Dacă vreți, vinul înveselește mai mult pe Dumnezeu, pentru că este elementul care se transformă în Sângele lui Dumnezeu cel binecuvântat și vesel. Cred că vinul nu poate să lipsească, așa cum nici cele două elemente amintite mai înainte nu pot lipsi din spațiul unde slujește monahul.

Slujirea este rezultatul comuniunii, este consecința ei firească. Dar într-o mănăstire, și chiar într-o societate oarecare, nu există slujire dacă nu există ascultare. Ascultarea este cea care ține la un loc obștea. Este instrumentul unirii voințelor noastre, al dorințelor noastre, al acțiunilor noastre. Este mijlocul călătoriei noastre împreună, al armonizării pașilor noștri. Fără ascultare, chiar și cea mai duhovnicească obște devine o junglă, după cum și uimitoarea adunare a lui Dumnezeu a ajuns o adunătură de oameni care se închinau la idoli. Prin urmare,

ascultarea este elementul care conservă obștea monahală. De aceea și monahul este numit ascultător, de aceea viața monahală este numită supunere, de aceea primul lucru care este accentuat este ascultarea, mai cu seamă ascultarea fără discernământ, ascultarea lăuntrică, nu simpla supunere. Prin urmare, când spunem „monah", îl înțelegem pe omul ascultării, pe cel identificat pe deplin cu persoana care Îl slujește pe Dumnezeu. Iar persoana asta este atât egumenul, cât și întreaga frăție. De aceea monahul făgăduiește că va asculta de întâi-stătător și de toată frăția[7].

Frăția este fiecare mădular care se găsește înaintea mea în orice moment, în viața mea practică, în alergarea mea de zi cu zi, pentru că întotdeauna celălalt are întâietate. Și, de vreme ce întotdeauna celălalt are întâietate, această ascultare decurge din voința și osteneala de a mă lepăda de mine însumi. Ascultarea de Stareț însă este nu numai o dăruire de moment – a unei fapte sau a voinței –, ci dăruirea trăirilor mele celor mai lăuntrice, a celor mai intime laturi ale existenței mele, ale inimii mele. Ascultarea înseamnă deplina identificare cu omul, pentru Dumnezeu. Această deplină identificare nu este anularea și eliminarea voinței omului, nici a cugetului său ori a logicii sale, ci este o identificare deplină, de bunăvoie, lăuntrică, deoarece omul nu mai trăiește decât pentru Dumnezeu.

Dacă monahul întâmpină dificultăți sau se odihnește duhovnicește în mănăstirea sa depinde de capacitatea sa de a asculta. Iar capacitatea sa de a asculta este

---

[7] Slujba tunderii în schima monahală.

potrivit cu măsura smereniei lui. Pe cât eul cuiva este viu înaintea lui Dumnezeu, pe atât el nu există pentru ascultare. Pentru aceasta ascultarea este un adevărat martiriu, o neîncetată vărsare, picătură cu picătură, a întregului sânge pentru orice lucru mărunt care se va putea petrece. Chiar şi numai dacă îţi voi spune: „Fă ce-ţi spun!" ajunge ca să te tulbure şi să simţi ce-ar simţi un om căruia i s-ar absorbi tot sângele, vârându-i-se un burete în inimă. Dar când, dimpotrivă, nu există o susţinere a egoului, atunci există o ascultare desăvârșită. Ascultarea desăvârșită nu este nici logică, nici absurdă, nici înţeleaptă, nici neînţeleaptă. Ea este, pur şi simplu, inexistenţa egoului; este omul cel nou, care decurge din unirea voinţei lui și a universului său viu cu Dumnezeu.

Ascultarea se presupune că există. Lipsind ascultarea, nu poate fi vorba despre un monah. Monahul este cineva care se luptă ca să poată trăi. Va trăi? Va fi fericit? Îl va cunoaşte pe Dumnezeu? Va merge în Împărăţia cerurilor? De ce să nu meargă? Dumnezeu Şi-a vărsat sângele și pentru el. Dumnezeu l-a răscumpărat și pe el din robia vrăjmaşului şi aşteaptă clipa, chiar și un secol, în care monahul să-I spună: „Doamne, iartă-mi egoismul!" Atunci Dumnezeu îl va înșfăca și-l va mântui. Dacă Dumnezeu va găsi chiar și numai o clipă favorabilă o va exploata şi-l va mântui. Dar până în acea clipă a mântuirii lui, monahul își va vărsa neîncetat sângele.

Prin urmare, când spunem „monah", și mai ales un monah care se bucură, aşa cum zice Sfântul Teodor, înţelegem monahul care are această ascultare. Pentru că ascultarea este temelia bucuriei, este rădăcina ei, iar

bucuria sunt frunzele și rodul acestui pom al ascultării. Monahul trăiește în ascultare pentru că aceasta este moartea lui, crucea lui, felul său de a urma lui Dumnezeu și calea acestei urmări, călătoria viețuirii monahale. Dar, de vreme ce monahul are ascultare, adică de vreme ce nu are nimic altceva decât ceea ce are Stareţul său și obștea sa și este ceea ce este Stareţul său și obștea sa, înseamnă că el nu are nimic și că nu este nimic. Și ce face atunci? Nu trăiește. Este un mort față de toate, unul care nu se mișcă, nu acţionează, nu suferă. Trăiește un „nu".

Toate aceste tăgăduiri realizează unica afirmare a vieţii sale celei noi, care este Însuși Hristos, „viaţa noastră" (Col. 3, 4), Care intră în cele mai dinlăuntru ale noastre atunci când acestea au murit. Nu poţi să faci ce vrei cu celălalt dacă nu-l legi, dacă nu-l omori. Atunci îl duci cu ușurinţă, îl jefuiești, îi înlănţuiești familia, faci ce vrei cu el. Tot așa și Dumnezeu, dacă nu va birui prin moartea mea, dacă nu va birui prin moartea noastră, nu e cu putinţă să facă ceva. Nici noi nu-L putem slăvi pe Dumnezeu.

Așadar, trăim moartea noastră. Această moarte a noastră, această pierdere a oricărei forme de viaţă este pentru noi isihia noastră, este ceea ce spune Sfântul Teodor: faptul de a fi neîmprăștiat. Dacă nu există ascultare, există împrăștiere. Dacă există ascultare, nu există împrăștiere, există bucurie. Este cu neputinţă ca monahul să fie bucuros dacă este împrăștiat. Este cu neputinţă să fie neîmprăștiat dacă nu are isihie, această seninătate și tăcere, am zice, a morţii, ca numai Dumnezeu să trăiască și numai Dumnezeu să Se miște. Prin

urmare, monahul poate să se îndrepte spre Dumnezeu dacă este, în toate privințele, fără griji.

Isihia este legată în mod evident de liniștea fizică, de liniștea lăuntrică, de liniștea celorlalți oameni. Fiecare are rolul său. Dacă eu vorbesc, devin un călău al tuturor celorlalți din mănăstire. Dacă bârfesc, dacă fac glume, dacă ironizez, devin un „cioclu" al obștii. Nu al obștii care trăiește în isihie, ci al celei care trăiește în gălăgie, care nu trăiește pulsul lui Dumnezeu. Dacă fac tulburare, dacă gălăgia produce tulburare, dacă chilia mea este gălăgioasă, dacă aerul, timpul și toate celelalte sunt lipsite de liniște, atunci viața monahală întâmpină dificultăți. Toate au legătură între ele. Dacă am gânduri, dacă sunt lipsit de pace înseamnă că încă nu sunt monah, că încă nu Îl am pe Dumnezeu. Viața duhovnicească nu se poate însoți cu tulburarea gândurilor și a ideilor, a patimilor și a dorințelor. Toate joacă un rol. Dar ceea ce joacă rolul primordial pentru isihie este, din nou, voința omului. Deoarece chiar și în deplina acalmie a văzduhului se poate ca voința mea să producă o asemenea gălăgie, încât să se cutremure și să se zguduie tot cerul. Întrucât ceea ce fac eu are ecou în întregul cer, isihia are, în mod fundamental, legătură cu voința mea.

Am vorbit mai înainte despre slujire, despre locul în care ne-a așezat Dumnezeu ca să slujim. Ieri am avut locul acela, astăzi îl am pe acesta, mâine voi avea altul, răspoimâine mormântul, iar apoi cerul, al treilea, al patrulea, al șaptelea, cel pe care-l vrea Dumnezeu. Dar acolo voi fi un om plin de isihie. Prin urmare, această isihie are caracteristica lipsei de griji, a faptului de a fi fără griji, fără împrăștiere. Nu mă îngrijesc de nimic, doar fac ascultare.

Ascultarea poate să fie și îndeletnicirea mea neîntreruptă, dar ascultarea nu sunt eu; ascultarea este celălalt, ascultarea este Dumnezeu. Eu nu am nicio grijă. Doar mă îngrop sub cele pe care mi le dă celălalt și, astfel, în această legătură a mea cu Dumnezeu plină de supunere, sunt întotdeauna omul liniștit. De voia mea rămân neîmprăștiat, în afară de ceea ce mi se pune înainte pentru a împlini, în afară de ceea ce mi se cere să fac. Am răspunderea lucrului pe care sunt chemat să-l fac. Monahul este un om neîmprăștiat, fără griji, eliberat de orice altceva. Se preocupă să facă doar ceea ce i s-a încredințat, în mod conștient și autentic, iar aceasta este cu adevărat voia lui Dumnezeu.

Monahul nu are voință pentru ceva, nu are patimă, nu are dispoziții pentru ceva, chemare pentru ceva, întristare, bucurie, pentru că aceste elemente sunt legate de universul psihic al omului. Ce există? Există această pace a omului care s-a unit cu Dumnezeu. Orice alt element este omenesc. Chiar și orice fel de bucurie nu încetează să fie ceva lumesc, un element trupesc. O singură bucurie pot să am: când îndur necazuri, când mă doare, când mă îmbolnăvesc, când pătimesc pentru Dumnezeu.

Prin urmare, isihia înseamnă desprinderea de orice legătură, desprindere de orice lucru care mă poate uni cu El, de vreme ce singurul unit cu mine este Dumnezeu; desprindere, mai întâi de toate, de cele care mă țin în robie, mă țin legat prin propria mea alegere; desprindere de împrăștierile cele pământești. De exemplu, de ce am făcut drumul pe acolo și nu l-am făcut pe aici? Ce te privește? Lucrul acesta este o împrăștiere pământească. Sau: „De ce a păcătuit cutare monah, ce fel de călugăr este? Ne-a făcut

de râs obștea, o să scrie ziarele despre noi." Și aceasta este altă împrăștiere pământească, plină de dorința de a plăcea oamenilor, plină de o patimă înfricoșătoare, plină de cinism, plină de obrăznicie, de împătimire, de ipocrizie, pentru că se înveșmântează cu haina iubirii pentru fratele. Câte împrăștieri sunt vlăstare odrăslite cu voia! Cele mai multe dintre împrăștieri ne aruncă în tulburări, în frământări, în problematizări și sunt legături care ne despart, ne taie din legătura cu obștea, cu Stareţul, cu Dumnezeu. Sunt legături care nu decurg din porunca limpede a lui Dumnezeu sau din ascultarea predanisită.

Ascultarea înseamnă, de asemenea, desprindere de legăturile de iubire, ură și păcat. Legăturile de ură și de păcat pot să se realizeze fără implicarea voinței mele, iubirea însă este ceva pe care eu îl vreau. Iubesc persoane, lucruri, idei, iubesc o filozofie, teologia, pictatul de icoane, o carte, pe îngeri. Nu pot să le iubesc pe toate acestea. Doar pe Dumnezeu am dreptul să Îl iubesc. Am dreptul să le iubesc pe toate din clipa în care spun: „Dumnezeul meu, sunt un om lumesc!" Dar din clipa în care mă înfățișez înaintea lui Dumnezeu ca mireasă a lui Hristos, nu am dreptul să arunc nici măcar o privire la altceva decât la Dumnezeu.

Prin urmare, legăturile de iubire sunt excluse! Orice întoarcere a inimii și a minții mele și orice gând este ceva lumesc, mă transformă într-un preacurvar înaintea lui Dumnezeu, pentru că așezarea și chemarea inimii mele este în Dumnezeu. Nu trebuie să iubesc nimic. Fără îndoială, Îl iubesc pe Hristos și iubesc tot ce se află în Hristos. Dar altceva este să găsesc ceva în Hristos și în iubirea lui Hristos, și altceva să vreau să Îl găsesc pe Hristos în iubirea

pentru oameni, în iubirea pentru diferite concepții, lucruri, voințe și să încerc să le aduc pe toate la Dumnezeu ca să-mi acopăr păcatul. Legăturile sunt interzise.

Legătură este și studiul meu duhovnicesc atunci când îl iubesc. Legătură este și rugăciunea mea când o iubesc. Tot ce iubesc trebuie să dispară, pentru ca inima mea să fie nelucrătoare. Bine, dar eu nu sunt așa. Dacă nu sunt, cel puțin să-mi cunosc păcatul și să spun: „Păcatul meu îl cunosc și fărădelegea mea înaintea mea este pururea" (Ps. 50, 5). Cel mai mic lucru pe care îl iubesc dovedește că acolo există un șarpe ascuns în iarbă.

Pe lângă aceasta, trebuie să lipsească patimile păcătoase. Patimile păcătoase pe care le lucrez și nu le pătimesc sunt de bunăvoie. Există unele patimi păcătoase pe care le sufăr potrivit îndelungii-răbdări a lui Dumnezeu, potrivit voinței îngăduitoare a lui Dumnezeu, potrivit unei iconomii a preștiinței lui Dumnezeu, Care a știut dinainte că, prin intermediul acestora, trebuie să îmi îmblânzească inima mea învârtoșată. Prin urmare, mă lasă să cad în patimi păcătoase ca să pot cândva și eu să stau întreg înaintea Lui și, astfel, să mă mântuie din mocirla mea, pentru că eu n-am vrut niciodată să mă mântuiesc. Patimile păcătoase pot să mă pironească, pot să mă zdrobească și să mă facă să-mi pară rău. Dumnezeu Se preface că nu înțelege și ia această părere de rău nu ca pe un regret, ci drept pocăință ca să mă înhațe și să mă mântuie. Dar împotriva patimilor păcătoase, în care există chiar și numai o urmă de voie proprie, lupta mea trebuie să fie, cu siguranță, neîntreruptă. Patimile mele fără de voie, pentru care nu pot să fac absolut nimic, trebuie să le las în seama lui Dumnezeu, pentru

ca Dumnezeu să mă vadă și să-I fie milă de mine. Dacă pot să fac chiar și cel mai mic lucru, îl voi face, pentru ca Dumnezeu să vadă zdrențele mele şi să mă poată milui.

Odată cu patimile păcătoase trebuie să-mi țin sub observație şi toate obișnuințele. Am obiceiul să mă rog într-un anumit fel; am obiceiul să merg acolo; am obiceiul să mă culc devreme și, de aceea, nu mă rog; am obiceiul să mă culc târziu și, de aceea, nu pot să mă trezesc dimineața ca să merg la biserică; am obiceiul să citesc întins în pat și, de aceea, mă apucă moțăiala şi apoi adorm. Mii de obiceiuri! Obiceiul este o legătură nemijlocită. Legătura păcatului poate să-mi producă furtuni, să mă farmece, să mă emoționeze. Obiceiurile însă sunt căpșoarele pe care le mângâiem, pentru că nu avem propriii noștri copii legitimi. Era mai bine să fi fost căsătoriți şi să fi avut copiii noștri pe care să îi mângâiem, decât să avem aceste căpșoare – obiceiurile, pe care le drăgălim şi le încălzim cu palmele noastre, care aparțin doar lui Dumnezeu. Orice obicei ne ține legați. Există însă uneori și lucruri nedefinite, neclare și fără însemnătate, care ne scapă sau ne rămân neobservate, pe care nu le luăm în seamă, dar pe acolo intră vrăjmașul şi face cu noi ce vrea.

Când alungăm toate aceste legături care provin din voia noastră, putem să ne aruncăm privirea asupra părții inconștiente din noi, care acționează fără voie. Atunci putem să cunoaștem adevăratul nostru sine, pentru că el se află sub toate acestea. Să nu credeți că lupta noastră sunt ispitele, legăturile, patimile, obiceiurile. Acestea sunt mângâierile pe care ni le facem, distracția noastră. Pe acestea le vrem, ne plac. Sunt privirile furișe pe care le aruncăm de-a

lungul vieții, dar care nu ne sunt îndreptățite. Nu pot să mă uit şi la soţia mea, şi la o femeie străină. Când nu mă voi mai uita la acea străină, atunci voi lua aminte la soţia mea, dacă este frumoasă sau urâtă, dacă mi se potriveşte sau nu, dacă îmi place sau nu-mi place, dacă trebuie să o îngrijesc sau să o schimb. Atunci o voi vedea pe soţia mea unică, sufletul meu, și voi putea să o simt.

Când pleacă cele amintite anterior, îmi descopăr sinele, omul lăuntric și, prin urmare, și lupta lăuntrică împotriva puterilor întunecate, împotriva patimilor din subconștientul firii, împotriva demonului celui viclean, această ființă dezgustătoare şi înfricoşătoare care chinuie neamul omenesc și întregul univers, firea creată și sufletul meu, și pe care nu-l cunosc.

Să fim sinceri! Ori de câte ori spunem că ne ispitește Satana ne batem joc de noi înşine şi încercăm să ne dovedim că suntem sfinţi, că am depășit ispitele, legăturile, patimile, obiceiurile și că, acum, iaca vine și Satana să ne ispitească! Ori de câte ori spunem că ne ispitește Cel rău ne batem joc de Dumnezeu și de oameni. Noi singuri ne ispitim. Păcatul, ieșind dinlăuntru, izvorăște şi grozăviile lui, iar noi le descoperim. Demonul cel viclean se ascunde, știe să se camufleze, este foarte isteţ. Demonul cel viclean este un ticălos care nu stă să-și piardă timpul cu noi, făpturile de nimic. Când suntem ispitiţi, noi singuri ne ispitim. Când vom înceta să ne ispitim pe noi înşine, când vom spune: „Nu ne duce pe noi în ispită" (Mt. 6, 13) și nu ne vom ispiti pe noi înşine, atunci Satana va accepta să vină să ne ispitească. Până în acel moment, doarme liniștit şi tihnit, fără să-i

pese de noi. Chiar dacă Satana ar fi ascuns înlăuntrul nostru, tot nu am simți aceasta.

Când spunem că ne ispitește Satana, nu-l înțelegem pe Satana, ci înțelegem că noi ascundem în spatele lui propria noastră voință. Iar dacă uneori ne ispitește Satana, nu descoperim ispita pe care ne-o face, ci cea pe care noi o îmbrățișăm din voia noastră proprie. Când le vom depăși pe toate acestea, atunci ne vom descoperi pe noi înșine, începem să cunoaștem cursele viclene ale Satanei, uneltirile lui, mijloacele lui întunecate prin care dracul acesta întunecat vine și ne ațâță și ne tiranizează. Atunci putem începe să vorbim despre lupta tainică, despre războiul nevăzut. Putem să spunem că încep și eu acum să fiu un luptător. Până în acel moment vorbim, râdem, plângem, ne luptăm cu cele văzute și cu lucrurile.

Dar cele văzute sunt lipsite de consistență, iar lucrurile sunt ale lumii acesteia, lipsite și ea de consistență, deoarece natura prezentă nu se află în Dumnezeu și va fi nimicită cândva, și apoi va fi refăcută, și va fi un cer nou și un pământ nou (*cf.* 2 Ptr. 3, 13). Prin urmare, până în acel ceas lupt cu cele văzute și cu lucrurile lipsite de consistență. Din acel ceas însă, încep să lupt cu cele care au consistență, cu demonul și cu patimile, care se ascund din clipa în care Adam a păcătuit.

Prin urmare, isihia, lipsa de griji, faptul de a nu fi împrăștiat, tăcerea, această moarte a mea mă fac să încetez să mai trăiesc pentru orice lucru și să intru în mine însumi, să mă ascund în mormântul meu, care trebuie să fie biserica permanentă a lui Dumnezeu

(*cf.* 1 Cor. 3, 16-17), unde Îi voi auzi pașii. Adunarea în mine însumi mi le descoperă pe toate acestea.

Aș vrea să vă amintesc ceea ce spune Sfânta Scriptură în diferite feluri. „Faceţi aceasta – adică de fiecare dată – şi veţi vedea puterea sau slava lui Dumnezeu" (Ieș. 16, 7). Ceea ce Dumnezeu cere de la mine, monahul, este căutarea, cu toată puterea și ascultarea, și dobândirea isihiei de bunăvoie la slujire și în obște, adică, aș spune, în mijlocul zarvei, în măsura în care sunt obligat să mă găsesc într-un loc gălăgios, sau în chilia mea jilavă, pe care o supără porumbeii sălbatici, o scutură cutremurele sau orice altceva. În aceste condiţii sunt chemat să îmi trăiesc isihia, liniștea mea zilnică, pentru a putea să ajung la o isihie mai mare, pe care mi-o poate dărui Dumnezeu. Pentru că „cel credincios în puţin este credincios și în mult" (Lc. 16, 10). Atunci Dumnezeu îmi va dărui isihia desăvârșită, iar această desăvârșire va fi în cealaltă viaţă.

„Împliniţi cuvântul acesta şi veţi vedea slava lui Dumnezeu." De câte ori israeliţii, creștinii, sfinţii, martirii şi cuvioșii au așteptat slava lui Dumnezeu! Și au văzut-o de fiecare dată. Martirul a văzut-o în focul care îl răcorea. Cuviosul a văzut-o în osteneală, când diavolii îl băteau și îl lăsau ca mort, iar Dumnezeu venea și îl făcea sănătos, iar cuviosul Îl întreba: „Unde ai fost, Doamne, atâta vreme?"[8]; iudeul, când vedea că se înalţă stâlpul și norul; preotul, când vede că Sfântul Duh

[8] Sf. Atanasie cel Mare, *Viața Sfântului Antonie* 9, 10, *PG* 26, 857B-860A.

preface în chip văzut sau nevăzut Cinstitele Daruri. Dumnezeu Se descoperă. Pentru mine, monahul, cel mai bun mod ca să văd și să dobândesc slava lui Dumnezeu, ca să mă împărtășesc de slava lui Dumnezeu este această urmărire și câștigare a isihiei. Pentru că isihia este ceva care sporește neîncetat, nu se dobândește dintr-odată, ci treptat, și ajunge la deplinătate în eshaton.

Isihia este mijlocul care mă conduce la pace, pentru că îmi dezvăluie lăuntric această slavă a lui Dumnezeu, Care îmi dăruiește pacea. Ce înseamnă pace? Pacea este cunoașterea de sine însuși. Cunoașterea sinelui meu îmi dăruiește nădejdea lui Dumnezeu, cunoașterea lui Dumnezeu și siguranța că Dumnezeu Se va pleca și va pătrunde în inima mea. Pacea mă unește cu Dumnezeu, este legătura mea cu Dumnezeu, este starea din rai lipsită de împrăștiere. Pentru că raiul, zice Sfântul Teodor, nu cunoștea nici căsătoria, nici grijile. Era o trăire lipsită de griji și o viețuire liberă și fără întristare. Prin urmare, această lipsă de griji este pacea mea în Dumnezeu, este întoarcerea mea în rai. Nu am nicio întristare pentru că știu cine sunt, Îi dau lui Dumnezeu întregul meu sine întru cunoștință, conștient, și am un loc înaintea Lui.

Isihia este, adică, adunarea sinelui meu din întreaga lume, adunarea cugetului meu, a gândurilor mele, a dorințelor mele. Pe toate acestea le pun înaintea lui Dumnezeu. Este această absorbire exclusivă de către Dumnezeu. Înțelegeți însă că, atunci când cineva trăiește astfel, acest lucru este pentru el Dumnezeu. Fiindcă te asemeni și devii ceea ce aștepți, ceea ce dorești, ceea ce ceri, lucrul spre care tinde sinele tău. Asta ajungi în

cele din urmă. Dacă faci aceasta, devii un dumnezeu. Prin urmare, isihia întru ascultare este cu adevărat întoarcerea mea în rai, este Dumnezeu care a devenit al meu.

„Foarte frumoase sunt toate acestea, Gheronda!", ar putea spune cineva. Dar când slujirea mea este una de responsabil, atunci slujirea mea e o slujire cu împrăștiere, atunci nu o să mă împrăștii? Dacă sunt bucătar și merg să mă rog, n-o să-mi vină în minte oalele? Aceasta nu este o împrăștiere? Cum să o depășesc? Sau este o împrăștiere binecuvântată pentru că se petrece din ascultare față de mănăstire?

Am putea spune că, decât să se împrăștie cineva făcând un lucru pe care îl vrea, este cu siguranță cu mult mai binecuvântat să se împrăștie făcând o muncă pe care i-o încredințează obștea, Stareţul, iar atunci nu se slujește pe sine însuşi, cel puţin în ceea ce privește dispoziția lăuntrică.

Dacă, împlinind această slujire, te împrăștii, ești, pe de o parte, în ascultare, dar împrăștierea îți arată că nu ai curăţie lăuntrică. Adică vasul tău nu este curat şi, de aceea, ai împrăștieri. În măsura în care recunoaștem că vasul nostru nu este curat, binecuvântăm oarecum munca săvârșită, deoarece e firesc ca ea să fie pe măsura vasului. Când pui vinul într-un vas potrivit, va fi bun, când îl pui într-un vas nepotrivit, se va oţeti. Astfel, şi câștigul tău, adică neîmprăștierea sau împrăștierea ta, vor fi pe măsura curăţiei tale lăuntrice.

Aici e nevoie să deosebim munca ce ne împrăștie de cea care pretinde un anumit timp. Timpul nu este o îndeletnicire a minţii, este o stare firească a omului viu. Se poate ca cineva să fie absorbit zi şi noapte în munca pe

care i-a încredinţat-o Stareţul său. Nu i-a încredinţat-o ca să o facă singur sau ca să adauge muncă peste muncă sau ca să născocească noi treburi de făcut, pentru că aceasta este altceva. Dacă îţi spun să împleteşti patru coșuri, tu nu trebuie să împleteşti opt. Dacă împleteşti opt, trebuie să le arunc, așa cum a făcut şi Sfântul Pahomie[9]. Dar dacă ţi le arunc o dată, de două ori, de trei ori, după aceea nu mai pot să o fac, pentru că înseamnă că nu vrei, iar atunci te voi lăsa să te încurci cu coşurile şi cu sacii și să fii cu totul împrăştiat. Desigur că munca încredinţată ţie, mărimea, calitatea și felul muncii reprezintă o îndeletnicire, o folosire a timpului și a energiei, o folosire a trupului și a sufletului, dar nu reprezintă o împrăștiere a inimii și a minţii. Este folosită cugetarea, dar aceasta nu împiedică puterile duhovnicești ale omului.

Împrăştierea este o caracteristică a necurăţiei sau a neputinţei noastre lăuntrice. Așa cum revărsarea minţii este rezultatul păcatului, tot așa şi împrăştierea este rezultatul păcatului din mine, și atunci sunt răspunzător, pentru că e implicată voia mea liberă. Dacă voia proprie încetează să mai existe, atunci va dispărea şi împrăştierea; și, dacă nu iubesc în mod autentic, această iubire va dispărea; dacă invidiez, invidia îmi va dispărea; dacă urăsc, ura va dispărea. Când mă preocupă ceva și mă întristez sau mă bucur, înseamnă că nu sunt curat. De exemplu, te pun să lucrezi la bucătărie, iar tu începi să te gândești la vasele

[9] *Paralipomena la viaţa lui Pahomie și Teodor* 15, *ΒΕΠΕΣ*, vol. 40, pp. 216-217.

de gătit, te gândești cum să faci mâncarea mai gustoasă, cum să nu o arzi. Toate acestea nu țin de ascultare, ci de o neputință personală, sunt patimă.

S-ar putea să pară că această împrăștiere e necesară. Dar împrăștierea nu e niciodată necesară monahului. Când, la un moment dat și într-un loc anume, e necesar un lucru, va veni singur. Îl aduce necesitatea. Din clipa în care această muncă te împrăștie, cel mai cinstit lucru pe care îl poți face este să ceri schimbarea ei, dacă, desigur, nu ești implicat într-o răspundere importantă legată de ea. Dacă ai o răspundere, atunci oriunde te-aș pune, chiar și în biserică dacă te-aș pune să stai întins, tot vei avea împrăștieri. O să spui: „De ce m-ați pus cu capul încoace și nu încolo?"; Dar te-am pus cu fața la răsărit. „Nu, așa se pun morții!", vei zice, „iar eu vreau cu fața încolo." Iar dacă te pun cu fața încolo, o să spui: „Bine, dar acum sunt cu fața la apus." Împrăștierile ies ca niște vlăstare din inima și din cugetul nostru. Mintea celui ascultător care se curăță și se sfințește pe sine este goală.

S-ar putea să-mi spui: „Eu, Gheronda, nu am asta!" Dacă nu o am, este bine să îmi caut partea de răspundere, să-mi caut păcatul, să ajung să-l găsesc și pe Satana care îmi creează împrăștierea, iar eu cred că mi-o creează slujirea. Sau, cel puțin, să știu că toate acestea mărturisesc că sunt încă un om căzut. De aceea să mă rog: „Dumnezeul meu, de cele ascunse ale mele curățește-mă (*cf.* Ps. 18, 13)! Cele nearătate și cele ascunse ale mele scoate-le, izbăvește-mă de vărsarea de sânge (*cf.* Ps. 50, 16)! Izbăvește-mă de toate vărsările de sânge care sunt în trupul și în duhul meu și care mă stăpânesc atât de mult, încât să cred că ele

sunt ale firii." Așa cum cineva care păcătuiește crede că păcatele lui sunt conforme cu firea – pentru că așa a învățat –, tot așa și eu, când am împrăștieri, m-am frământat cu ele atât de mult, încât cred că ele țin de fire, în timp ce ele sunt împotriva firii; nu sunt rezultatul muncii din cadrul slujirii mele, ci decurg din omul lăuntric. Așa cum dacă mă smintesc când te văd făcând ceva, cred că tu ești de vină, deși de vină este păcatul care locuiește în mine, iar tu ești doar un simplu prilej, tot așa și slujirea devine un prilej pentru împrăștiere.

Prin urmare, când am împrăştieri la slujire, voi rândui lucrurile împreună cu Stareţul. Şi fie voi păstra slujirea, fie o voi lăsa. Voi face ceea ce pretinde înţelepciunea, chibzuinţa, interesul meu duhovnicesc, nevoile mănăstirii, voia Stareţului, dar toate cu lacrimi şi stăruinţă, ca să ajung la ceea ce este desăvârșit. Cunoscându-mi însă păcatul, să mă las în seama lui Dumnezeu și să spun: „Dumnezeul meu, păcatul este ceea ce am să-Ţi dau."

Să nu confundăm împrăştierea şi neliniştea cu slujirea. Așa cum neghina înfăşoară grâul şi este un lucru străin, ceva diferit de grâu, dar pare că sunt unul singur, iar cine nu știe le poate încurca, tot așa şi împrăştierile şi slujirea sau iubirea noastră pentru Dumnezeu sunt lucruri străine, s-au amestecat înlăuntrul nostru. Bine ar fi ca Dumnezeu să ne ajute să le putem deosebi! Oricum, după măsura şi felul împrăştierilor noastre putem şti cât de mult Îl iubim pe Dumnezeu.

Desigur, există şi excepţii, cum sunt împrăştierile Martei. Marta Îl iubea foarte mult pe Domnul, probabil chiar mai mult decât Maria, pentru că era o fiinţă tandră, mai

sensibilă și mai exteriorizată. Ceea ce a făcut nu era o împrăștiere și, cu toate acestea, Hristos a mustrat-o: „Te îngrijești și te împrăștii (περισπᾶσαι) pentru multe" (Luca 10, 41). El dorea să-i arate deplina dăruire către Dumnezeu, care nu este o problemă de activitate sau de dinamism exterior, ci una de dinamism și de bogăție lăuntrică.

Domnul, mai cu seamă prin cuvintele: „Marta, Marta, te îngrijești și te împrăștii pentru multe, dar un singur lucru trebuie!", a vrut să-i spună: „Marta, lasă acum discuțiile, pentru că te vor arunca într-o ispită nouă!" Ea deja căzuse în ispită, în frământare, în necredință, pentru că Hristos îi spusese: „Fratele tău va învia!", iar ea a răspuns: „Știu că va învia la înviere, în ziua de apoi" (In. 11, 24). Nu putea să priceapă adâncimea învățăturii lui Hristos. Însă Hristos, prin atitudinea Lui, părea să-i spună: „Fii atentă, nu mai spune alte lucruri, pentru că vei rămâne la literă! Nu vei putea să ajungi la Duh! Eu am venit pentru un lucru mai important. Nu am venit pentru asta. Am venit ca să-l înviez pe fratele tău. Am venit ca să te învăț ceva pe care nu-l poți nici măcar concepe. Așa cum ești, ocupată cu treburi, nu vei mai auzi nimic, nu vei înțelege. Vei înțelege superficial pilda, dar nu și adâncimea cuvintelor." Prin urmare, cele spuse de Hristos Martei au un alt înțeles. Dar, așa cum v-am spus, Hristos mustră chiar și această împrăștiere.

Prin urmare, am putea spune că nu există împrăștieri duhovnicești și materiale. Toate sunt împrăștieri. Auzi că la Sfântul Munte a avut loc un cutremur și te întrebi: „Ce s-o fi petrecut la mănăstire? Ia să îngenunchez și să mă rog: «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, scapă-i!»"

Nu este aceasta o împrăștiere? Pare a fi un interes duhovnicesc, dar oare nu este o împrăştiere? Împrăştiere este, pentru că lași pacea în Dumnezeu şi te îndeletniceşti cu cutremurul! Te îndeletniceşti cu vreun eventual mort, în loc să-l lași pe cel mort ca să-l îngroape ceilalţi morţi, așa cum spune Evanghelia (*cf.* Mt. 8, 22).

Există nenumărate întâmplări care par duhovnicești, adică noi le simţim așa, deși singurul lucru duhovnicesc este ceea ce ne dă Sfântul Duh. Pe celelalte le numim noi „duhovnicești", pentru că astfel ne simţim mai bogaţi, ne simţim mai tihnit. Arăt iubire, te învăţ, ajut pe cineva, fac o lucrare duhovnicească și, astfel, simt că trăiesc, că fac și eu ceva în viaţă. În timp ce lucrarea duhovnicească este, în esenţă, doar lucrarea Sfântului Duh, ceea ce săvârșește Sfântul Duh în mine.

În orice caz, să presupunem că nu am deloc rugăciune, că nu am deloc ascultare, că nu am deloc isihie. Aceasta înseamnă că trebuie să simt această lipsă și să doresc aceste virtuţi, să știu că aceasta mă face monah. Aici, în mănăstire, unde mă aflu, cu acest Stareţ pe care îl am, cu acești fraţi pe care îi am – cu cârtitorul acesta, cu arţăgosul acela, cu sucitul celălalt –, cu aceștia trebuie să pot să trăiesc. Pentru că până și dispoziţia de a-i schimba pe fraţii mei poate să fie o altă împrăştiere, mai înfricoşătoare decât orice împrăştiere lumească şi satanică. Dar poate să fie o împrăștiere dumnezeiască atunci când vine din partea Stareţului, şi nu de la monahi.

Dar pentru că Dumnezeu ne-a pus aici, aceasta arată că ne-a chemat pentru această vieţuire monahală. Cât de frumos spune Isaia: „Toate fiarele pădurii veniţi să mâncaţi!"

(*cf.* Is. 56, 9). Chiar şi fiare de-ale pădurii dacă am fi fost, Dumnezeu ne cheamă să mâncăm. Ne-a adus aici ca să mâncăm, să-L mâncăm pe Dumnezeu. Nu există ceva mai nesupus decât fiarele pădurii. Şi totuşi, chiar şi ele pot să mănânce, pot să guste şi să bea apa pe care le-o dă Hristos.

Tot aşa şi noi. Dacă Dumnezeu ne-a adus aici, deşi suntem oamenii cei mai dificili, mai păcătoşi, mai ciudaţi, mai nefericiţi şi nedreptăţiţi, mai chinuiţi, mai orbi, mai şchiopi, mai handicapaţi, înseamnă că suntem şi noi capabili să mâncăm. Suntem capabili să ne bucurăm, să simţim veselia pe care o poate da Dumnezeu. Dumnezeu nu ne-ar fi adus aici – ar fi fost nedrept – dacă nu am fi putut să mâncăm. Ajunge ca aceasta să fie căutarea noastră! Aşa cum fiara sălbatică scoate urlete, „puii leilor răcnesc ca să răpească şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor" (Ps. 103, 22), după cum zice Psalmistul, tot aşa şi noi, în neputinţa noastră, cel puţin să strigăm, cerând să-L simţim şi să ne bucurăm de Dumnezeu. Iar dacă Îl cerem, atunci Dumnezeu există. Dacă n-ar exista, e o altă problemă. Dar Dumnezeu există.

Dacă ne lipseşte pacea, dacă avem gânduri, să cercetăm şi vom găsi nu doar o cauză, ci mii de cauze, independente de cauzele naturale care pot exista. Să săpăm singuri temeliile vieţii noastre! Oricum ar fi, viaţa monahală e mai presus de cea a împăratului pământesc!

4. Bucurie în suferinţe

După ce am văzut caracteristicile de mai înainte ale adevăratului monah, să trecem acum la o altă caracteristică: bucuria în suferinţe.

Printre caracteristicile adevăratului monah este şi ascultarea. Dar ascultarea, pentru oamenii care au în inimă urme de egoism sau de răzvrătire, urme de voie proprie şi de împotrivire faţă de societate şi faţă de Dumnezeu, este un mare chin. Dimpotrivă, pentru cel care este un om cu adevărat liniştit, ascultarea este o plăcere, o mulţumire, o desfătare, o odihnă deplină. Ascultarea este cea mai bună pernă pe care poate să doarmă monahul. Adoarme şi se trezeşte şi este în deplină siguranţă şi înscris în catastiful oamenilor lui Dumnezeu. Iar isihia, în această ascultare, îl face capabil neîncetat să treacă de la o uimire la altă uimire şi să se bucure de desfătările pe care i le dăruieşte Dumnezeu.

Aşadar, când vorbim despre bucurie în suferinţe, nu înţelegem suferinţele întâmplătoare, pe care omul le are din cauza împotrivirilor lumii sale lăuntrice, din cauza răzvrătirilor sufletului, inimii sau raţiunii lui. Acestea sunt simptome de natură psihică, nu sunt probleme ale vieţii duhovniceşti. Dar, cu siguranţă, când un monah are astfel de izbucniri, se va lupta şi împotriva lor şi va prefera să cadă mort, decât să înfrunte altfel problema sa. Când ascultarea sau obştea sau rugăciunea sau orice alt lucru îi produce suferinţe, atunci va prefera să fie un om care suferă, un pustnic care suferă. Iar această suferinţă cu şi fără de voie, adică suferinţa pe care nu o vrea,

dar pe care și-o declanșează el însuși, îl va ridica și va fi încă o cruce în viaţa lui. Dar în inimă va avea nădejdea că va întâlni iubirea şi tandreţea lui Dumnezeu.

Vorbim despre bucuria în suferinţe pe care monahul o întâlnește în mănăstire. Adică monahul intră într-o obște pe care nu o creează el însuşi. De altfel, nimeni nu poate să ajungă creatorul nici măcar al unui fir de păr din capul său (*cf.* Mt. 5, 26) și, cu atât mai puţin, al stării lucrurilor din preajma lui. Cine merge la mănăstire întâlnește mereu situaţii diferite. Cele pe care le întâlnește sunt adeseori cu totul diferite de cele pe care le doreşte. De aceea monahul trebuie să fie pregătit, aranjat dinainte, exersat dinainte ca să poată răbda orice fel de climat în obște. Vine cineva la mănăstire ca să găsească iubire și găsește duritate. Vine să găsească pace și găsește război. Vine să-L găsească pe Dumnezeu și găsește o mulţime de păcate. Vine să găsească liniște şi s-ar putea să găsească tâlhari, ca să folosim o întâmplare istorică petrecută în multe mănăstiri.

Va întâlni în lupta sa probleme pe care nu le-a mai întâlnit niciodată. De exemplu, se poate ca atunci când era în lume să se roage, iar ochii să-i verse lacrimi sau să trăiască anumite emoţii, iar după ce s-a dus la mănăstire să vadă că la rugăciune rămâne cu totul nemișcat. Se poate ca în lume să fi avut străpungere sau să fi mers la biserică și să se bucure de slujbe, iar acum, după ce a mers la mănăstire, să vadă că se întâmplă ceva diferit. Se poate să facă toate jurămintele că va lucra o virtute sau alta, dar să vadă că dă cu piciorul în toate acestea. Se poate să cunoască ispite care în lume îi erau necunoscute. Desigur că o a treia privire, privirea Stareţului sau a unui frate,

poate să le înțeleagă de îndată pe toate, să i le explice și să-i spună: „Liniștește-te!" Dar el însuși, care le trăiește, nu le poate pune cap la cap, trebuie să se lepede de sine ca să le poată pricepe. Pentru el rămân o taină, o durere.

Monahul poate să întâlnească neîncetat astfel de dureri, astfel de suferințe. Iar mai întâi de toate sunt ispitele. Nu numai monahul, dar nici oamenii în general nu știu ce fel de ispite vor da peste ei. Și cel care se căsătorește, și cel care navighează pe mare, și cel care pleacă la studii sau începe o muncă nouă va avea mii de ispite. Cu toate acestea, la mănăstire este ceva diferit. Când cineva se află în lume, toți îi vor spune că așa e viața, că tuturor li se întâmplă așa. La mănăstire, monahul, trăind într-o însingurare relativă, nu vede că toți suferă în același fel și crede că numai el are această ispită, această problemă sau acea dificultate. Astfel, se însingurează și crede că i se întâmplă ceva înfricoșător.

Această uimire în fața ispitei este o altă ispită foarte mare, pe lângă ispita pe care o are. Această uimire îl poate duce la întristare. Întristarea este o ispită în plus și cel mai mare păcat înaintea lui Dumnezeu. Întristarea poate apoi să aducă dezamăgirea, în loc să aducă răbdarea, care ar pune capăt ispitei, în timp ce dezamăgirea duce la începutul unei noi drame. Înțelegeți în ce furtună poate cădea monahul când nu înțelege că cine s-a făcut monah va cădea în neîncetate suferințe, cum i s-ar fi întâmplat și dacă ar fi mers oriunde altundeva.

Cu toate acestea, trebuie să știm că suferințele tuturor monahilor nu se pot compara cu suferințele unui singur mirean. Suferințele mireanului sunt întotdeauna mai

multe, deoarece caracteristica vieții în lume este suferința în trup, durerea zilnică: „Unii ca aceștia vor avea suferință în trup" (1 Cor. 7, 28). Dar mireanul consideră viața lui de dureri ca fiind firească și, de aceea, o rabdă.

Dar pentru că viața monahală este o viață de tihnă, o viață a odihnei – „Iar eu vă voi odihni pe voi", zice Dumnezeu (Mt. 11, 28) –, când monahul nu este pregătit, nu înțelege că odihna lui „își sprijină picioarele" pe suferințe. Suferințele sunt stâncile cele mai frumoase și mai trainice care pot să susțină clădirea fericirii. Monahul trebuie să fie gata pentru primejdii neprevăzute, pentru primejdii de tot felul. Se poate, desigur, să nu fi ajuns niciodată în situații primejdioase, dar, dacă va ajunge, puteți înțelege cât de mult îl pot clătina.

Monahul mai trebuie să fie gata și pentru întâmplările neprevăzute. Se poate să mergi la mănăstire și să te îmbolnăvești. Se poate să mergi la mănăstire și mănăstirea să se închidă, așa cum, dacă te-ai fi căsătorit, se poate să-ți moară soțul sau soția. Se poate să mergi la mănăstire și să ți se producă în organism o schimbare care să-ți genereze nenumărate probleme neprevăzute, care naște o altă perspectivă în sufletul tău.

Trebuie, de asemenea, să fii gata pentru boli, eventual și pentru propria ta moarte. Nu poți să fii bucuros dacă nu ești gata de moarte. Ceea ce făceau monahii din vechime – își pregăteau mormântul și locuiau acolo, scaunul și patul lor erau un mormânt, chilia și biserica lor erau un mormânt, toate erau un mormânt – era o realitate. Mai ales pentru moarte trebuie să fie monahul atât de pregătit,

încât să o aştepte ca un muribund. Atunci va avea cea mai mare siguranţă în ceea ce priveşte veşnicia sa. Dar omul care trăieşte ca şi cum nu s-ar afla în pragul morţii este întotdeauna un om cu o simţire mincinoasă, întrucât moartea este cea mai mare realitate. În plus, trebuie să fie gata pentru moartea rudelor lui, a persoanelor dragi, a prietenilor, a oamenilor cu care avea legături şi care au, cu toţii, rădăcini în sufletul lui. De exemplu, merg la mănăstire şi sunt monahul cel mai supus, dar, de îndată ce aflu că mi-a murit mama, cad imediat în întristare.

Prin urmare, monahul trebuie să fie gata să îndure suferinţe. Dar mai ales trebuie să-şi provoace el însuşi suferinţe. De obicei, nu acceptăm ceea ce ni se întâmplă. Credem că viaţa este aşa cum am plăsmuit-o noi în visele noastre. Viaţa însă este ceea ce îngăduie Dumnezeu să se înfăţişeze înaintea noastră. De aceea, în viaţa fiecărui monah, se pune întotdeauna întrebarea pe care i-o puneau prietenii lui Iov, când, potrivit cu spiritul şi cu dreptatea sa, el aştepta ca Dumnezeu să i le dea numai pe cele bune: să-i dea sănătate, viaţă lungă, fericire. Dar Dumnezeu i le-a dat tocmai pe cele contrare. În cele din urmă, a simţit că problema consta în putinţa lui de a-L lăuda pe Dumnezeu în orice stare s-ar fi găsit (*cf.* Iov. 35, 14). Până în acel moment L-a judecat oarecum pe Dumnezeu, zicând: „De ce, Dumnezeul meu, mi le dai pe toate acestea? De ce-mi faci asta? De ce îmi faci asta?"

Dar problema este „dacă poţi să-L lauzi aşa cum este". În loc să pui întrebări, în loc să cauţi informaţii, în loc să te interesezi, în loc să ceri explicaţii, în loc să scrii, să răspunzi, în loc să ai legături pentru a-ţi rezolva o problemă, cel mai

bun lucru este „să-L lauzi pe Dumnezeu" așa cum ţi Se înfăţişează. Ţi Se înfăţişează Dumnezeu ca surd? Ţi Se înfăţişează ca fiind rău? Ţi Se înfăţișează ca pedepsitor? Ţi Se înfăţişează ca lipsit de milă? Ţi Se înfăţişează ca plin de iubire? Oricum ţi S-ar înfăţişa, este Dumnezeul tău. Dumnezeu este, desigur, întotdeauna același, dar noi Îl vedem astfel, prin prisma îngustă a inimii noastre strâmte, care Îl judecă potrivit cu propriile ei trăiri.

„Dacă poţi, laudă-L așa cum este." De exemplu, speram ca, în doi ani, să ajung la o astfel de rugăciune, încât să mă înalţe la cer, dar rugăciunea mea nu m-a ridicat nici măcar un milimetru de la pământ. Am vrut ca Dumnezeu să fie cu totul al meu, dar nu am înţeles nici măcar dacă există Dumnezeu. În lume aveam mai multă credinţă, iar acum am pierdut-o și pe aceea și nu mai am nici măcar o sămânţă sau un atom dintr-o sămânţă de credinţă. Am venit la mănăstire cu nădejdea că voi învinge această patimă, acea neputinţă, şi n-am învins nimic. L-am rugat pe Dumnezeu pentru aceasta și pentru cealaltă, dar nu mi-a răspuns la nimic. Dumnezeu este surd. Dacă ar fi fost o statuie, ar fi auzit mai mult decât aude acum.

Şi totuşi, acest Dumnezeu este Dumnezeul meu, este Dumnezeul cel adevărat, Dumnezeu Căruia I se închină sfinţii. Este Dumnezeul cuvioșilor, al prorocilor şi, prin urmare, este și Dumnezeul inimii mele. Pot oare să-L laud pe Dumnezeu așa cum Îl întâlnesc, așa cum Îl simt, așa cum cred în El, așa cum nu cred în El, așa cum mă îndoiesc, așa cum nu îmi place, așa cum mă răzvrătesc înaintea Lui și faţă de toate lucrurile aflate înaintea mea? Atunci am o adevărată bucurie în suferinţe. Bucuria este

liniştea care produce acceptarea tuturor stărilor din mănăstire, a tuturor oamenilor, a Stareţului meu şi a lui Dumnezeu. Aşadar, tot ceea ce găsesc pe calea mea, în viaţa mea, la fraţii mei, accept, sărut, îmbrăţişez, mă bucură. Nu vreau să se schimbe nimic, nici în sănătatea mea, nici în viaţa mea, nici în casa mea, nici în cer, nici pe pământ, nicăieri.

O speranţă, dorinţa unei schimbări – să vreau, de exemplu, să nu mă mai doară capul – ajunge ca să-mi risipească toată fericirea. Dimpotrivă, iubirea pentru durerea de cap îmi va da de îndată fericirea. Sau vreau să îmi dispară cicatricea de pe faţă sau mă tem că durerea de mână pe care o am va persista. Doar această teamă este o lipsă de armonie în legătura mea cu Dumnezeu. Dar oare sănătatea sau durerea mea de mână sau de cap sau de stomac sau de orice altceva are o asemenea importanţă în legăturile mele cu Dumnezeu? Toate acestea sunt ale clipei de faţă, ale momentului de faţă lipsit de existenţă şi nu au niciun fel de loc înaintea lui Dumnezeu. Prin urmare, nu pot să le dau greutate și să pierd gustul lui Dumnezeu.

Sunt fericit când înfrunt lucrurile în acest fel, când ştiu că voi avea suferinţe de la ceilalţi, de la lucruri și chiar de la Dumnezeu. Nu că Dumnezeu dă suferinţe, nu că ceilalţi sau lucrurile sunt dureroase cu adevărat, ci individualismul nostru, egoismul nostru ne face să le vedem așa. Am venit la mănăstire ca să moară egoul nostru şi tot despre ego vorbim?

Egoul este cea mai dură realitate a omului. Este cel pentru care luptăm şi care va ieşi după ce va părăsi trupul și, de aceea, trebuie să ştim că egoul este o moarte

iminentă, care ne amenință neîncetat. Orice tulburare a legăturii noastre cu ceilalți, orice strâmtorare sau întristare, orice insatisfacție, orice se zdruncină înlăuntrul nostru, chiar și orice gând sau ispită, orice dorință sau neliniște, orice patimă – toate au legătură cu egoul, care am spus că I l-am dat lui Dumnezeu. Și totuși, în viața zilnică, vedem că îl avem și că este dumnezeul nostru.

Acceptând toate acestea și având această cunoștință, putem să trăim cu fericirea adevăratei bucurii. Această bucurie este bucuria mea, bucuria pe care eu, să zicem, am făurit-o prin lepădarea sinelui meu. La aceasta se adaugă plinătatea bucuriei lui Hristos, și dobândesc, astfel, bucuria lui Dumnezeu. Dobândesc adevărata pace la care ne-am referit mai înainte. Dobândesc pacea personală în mijlocul suferințelor. În plus, în această bucurie a lui Hristos simțim siguranță, pentru că ea vine de la Dumnezeu, iar Dumnezeu, după cum știm, „nu Își ia darurile înapoi" (Rom. 11, 29). Prin urmare, putem întotdeauna să avem bucuria Lui pentru că ne-a făgăduit că e cu neputință să-Și calce cuvântul.

Prin urmare, bucuria pe care o am, bucuria lui Hristos, este pe deplin semnată, pecetluită, rânduită și tezaurizată pentru mine. Pot să o am în fiecare clipă. Dar această bucurie a mea, umplută de plinătatea bucuriei lui Hristos, pentru a deveni merindea unei vieți duhovnicești și mai înalte, poate să ia înfățișarea suferinței de bunăvoie. Această suferință de bunăvoie poate avea foarte multe înfățișări, dincolo de suferințele pe care le întâlnim sau le producem noi, și provine din suferința lăuntrică, anume că-L întristăm pe

Duhul Sfânt în fiecare clipă. Un exemplu de această suferinţă este Părintele Filotei Zervakos[10], care nu cerea să moară pentru alt motiv – pentru că avea 95 de ani şi obosise –, ci pentru că, cu fiecare clipă care trecea, păcătuia tot mai mult înaintea lui Dumnezeu şi Îl întrista pe Dumnezeu.

Prin urmare, suferinţa de bunăvoie provine din simţământul că Îl întristăm pe Dumnezeu, pe Duhul Sfânt, deşi porunca spune: „Nu întristaţi pe Duhul Sfânt" (Ef. 4, 30). Această suferinţă provine din faptul că Îl jignim pe Dumnezeu, din faptul că, în loc să devenim instrumente ale slavei lui Dumnezeu, Îl necinstim pe Dumnezeu cu ţărâna trupului nostru şi cu emanaţiile care ies din sufletul nostru, care se curăţă sau este deja curat. Pentru că, oricât ne-am sfinţi, ne aflăm încă în această lume murdară. Sfinţenia noastră

---

[10] Stareţul Filotei, având în lume numele Constantin, s-a născut în Lakonia în anul 1884. Părinţii lui erau oameni credincioşi şi plini de virtuţi. Încă din copilărie, mergea regulat la biserică, se ruga singur şi citea Sfânta Scriptură, vieţile sfinţilor şi din Sfinţii Părinţi. L-a cunoscut pe Sfântul Nicolae Planas, la biserica Proorocului Elisei, şi mai târziu pe Sfântul Nectarie, la îndemnul căruia, în anul 1907, s-a făcut monah în Mănăstirea Longobarda (din Paros), luând numele Filotei. În 1930, a murit egumenul mănăstirii lui, Ierotei Vosiniotis, lăsându-l urmaş al său. În paralel cu lucrarea de egumen, a făcut şi misiune. A făcut multe călătorii în diferite părţi ale Greciei. A slujit Biserica rodind îmbelşugat, socotindu-se totodată pe sine drept un smerit călător care se grăbeşte să ajungă la capătul drumului. A adormit în chip cuvios în Sfânta Mănăstire Thapsana, pe 8 mai 1980.

nu este lucrarea și adevărul nostru, ci este o împărtăşire de sfinţenia lui Dumnezeu. Noi suntem păcătoșii, cei care suntem făcuţi să strălucim, suntem curăţiţi şi înveşmântaţi de către sfinţenia lui Dumnezeu. Prin urmare, sfinţenia monahului este prin împărtăşire străină, nu este a lui, nu o are, ci a primit-o, o primește de la Dumnezeu şi se înveşmântează cu ea. Noi Îi dăm păcatul nostru în toată clipa, pentru că până și cea mai mare dreptate a noastră este un păcat murdar înaintea lui Dumnezeu (*cf.* Is. 64, 6).

Cu acest înţeles Îi oferim suferinţa noastră de bunăvoie, care sporește iubirea lăuntrică şi reprezintă lacrimile noastre cu care ne spălăm patul în fiecare noapte (*cf.* Ps. 6, 7), masa și pământul pe care îngenunchem. Astfel, cu aceste lacrimi semănăm sămânţa veșnică în Cer, semănăm cel mai bun grâu al vieţii duhovnicești. Prin urmare, în viaţă avem, pe de o parte, suferinţa, lacrimile vieţii noastre duhovnicești, pentru că Îl întristăm pe Dumnezeu, iar pe de altă parte, avem băutura plăcută pe care o bem în fiecare zi. Astfel, băutura desfătării lui Dumnezeu se amestecă cu lacrimile. Această băutură se amestecă și este atât de plăcută, iar lacrimile din băutura pe care mi-a dat-o Dumnezeu, din pocalul meu, sunt jertfa sării și focului meu care se înalţă către Dumnezeu (*cf.* Lev. 2, 13), întorcându-I darurile.

Lacrimile mele, dar lacrimile mele duhovnicești – pentru că nu există vieţuire monahală fără lacrimi – sunt însă un preludiu. Noul Testament nu spune: „Fericiţi cei ce se bucură!" Deși spune că trebuie să ne bucurăm pururea (*cf.* 1 Tes. 5, 14), totuși spune: „Fericiţi cei ce plâng" (Mt. 5, 4;

Lc. 6, 21), fericiţi cei ce varsă lacrimi! Adevăratul monah călătoreşte în siguranţă în viaţa duhovnicească, cu lacrimi şi cu băutura dumnezeiască.

5. Sfârşitul trăit în prezent

Aşa stând lucrurile, ajungem la o ultimă corespondenţă. Am spus că mănăstirea este comuniune. De vreme ce este comuniune, înseamnă că este slujire (διακονία) şi, în continuare, ascultare şi osteneală. Mănăstirea noastră este un trup divino-uman, un întreg divino-uman, este ceea ce e Biserica, este ceva văzut şi nevăzut, în afara timpului şi deopotrivă în timp. Mănăstirea noastră nu este ceea ce am dori să fie, este ceea ce este. Are prezentul ei şi, în prezentul mănăstirii, sunt chemat să trăiesc sfârşitul, cel la care vreau să ajung cândva. Va trebui acum să intru acolo unde vreau să ajung cândva.

Prin urmare, ultimul element la care vreau să mă refer, deoarece Sfântul Teodor împleteşte lucrurile atât de frumos, este sfârşitul trăit în prezent. Fecioria nu îl va înălţa cândva pe omul viu de la pământ la cer, ci deja l-a înălţat. Îl face să trăiască starea primordială din rai. Trăieşte starea care a existat cândva şi în care va merge. Trăieşte în prezent sfârşitul.

Poate că aş dori ca mănăstirea mea să fie mai duhovnicească. Dar mănăstirea mea este aceasta. Aş vrea ca mănăstirea mea să fie mai săracă sau mai bogată, dar este aşa cum este. Aş vrea ca Stareţul meu să fie sfânt, dar este un ticălos. Aş vrea ca fraţii mei să aibă iubire, dar sunt

răi. Aș vrea să am virtuțile tuturor sfinților și duhovnicia tuturor arhanghelilor, dar eu zac în propria mizerie. Din păcate, tot așa sunt și ceilalți frați ai mei. Aș vrea ca mănăstirea mea să fi depășit problemele vremii noastre, dar aceasta, din păcate, nu se poate.

Avem prezentul mănăstirii noastre. Prezentul este starea mănăstirii, natura ei, clima, oamenii, plimbarea noastră, toate cele bune și cele rele. Din clipa în care vreau ca prezentul să fie altfel, nu mai pot trăi. Adică, dacă încep să mă împotrivesc prezentului, nu pentru motivele la care ne-am referit mai înainte, ci pentru că prezentul intră în conflict cu idealurile mele, atunci nu mai pot trăi. Deși omul, în realitate, este purtat de pofta sa, de ceea ce are putere ca trăire înlăuntrul său, totuși adeseori vrea să trăiască drept existent ceea ce se găsește în lumea sa de idei. Adică identifică sinele său cu idealurile sale și uită că sinele său este altceva. De exemplu, am idealul de a ajunge pustnic. Având idealul pustniciei, pierd prezentul mănăstirii mele, pierd comuniunea cu frații mei, îmi pierd rugăciunea, nu realizez nimic. Alt exemplu: am avut idealul de a face misiune, am vrut să merg în Africa. Mănăstirea însă îmi spune că nu o să mă duc nicăieri. În loc să trăiesc acum viața pustnicească sau de obște pe care o am în mănăstire, pierd și misiunea, pierd și mănăstirea, Îl pierd și pe Dumnezeu, îmi pierd și pacea, le pierd pe toate.

Idealul pe care mi-l făuresc sau mi l-am făurit și la care vreau să ajung este unul dintre cei mai răi dușmani ai sufletului meu și ai viitorului meu. De exemplu, cred că sunt

un om înțelept sau specialist în ceva. Simplul fapt că cred aceasta îmi va tulbura orice legătură cu oamenii. Mai ales când idealul meu nu are legătură cu mine, ci cu ceilalți, atunci suntem necruțători și pretențioși. Dăm buzna peste ceilalți, ca să trăiască și ei idealul pe care îl avem în mintea noastră. Nu ne interesează atât de mult ce vrea, ce iubește sau cere Dumnezeu, cât lucrul în care noi credem, căruia ne închinăm și cu care, în cele din urmă, vom muri.

Oamenii mor de foame, de sete, de golătate, dar mor și cu idealul lor. Chiar și în clipa morții îi puteți vedea revenind la cele în care credeau. De aceea trebuie să știu că sfârșitul pe care l-am trasat pentru mine și pentru mănăstirea mea este un pericol. Are importanță prezentul ca să pot trăi sfârșitul pentru care m-a rânduit și m-a chemat Dumnezeu.

Prin urmare, trebuie să trăiesc realitatea firească a vieții mele. Este altceva dacă prezentul conține elemente negative, care pot fi puse în rânduială așa cum se cuvine, canonic, cucernic și în mod potrivit cu Dumnezeu. Cu siguranță, monahul este chemat să facă chilia lui cât mai odihnitoare cu putință pentru Dumnezeu, nu pentru el însuși, potrivit cu modalitățile transmise de către Biserică. Astfel, începem cu afirmarea prezentului și lăsăm schimbarea prezentului în seama oamenilor care sunt specialiști și potriviți pentru asta. Eu sunt chemat ca în prezent să trăiesc sfârșitul. Să trăiesc sfârșitul în această chilie, cu acest caracter și cu această sănătate pe care le am, cu umezeala din chilia mea, cu cutremurul care are loc aici și, mai ales, cu prezentul întregului în care trăim.

Dar acest sfârșit este sfârșitul tuturor veacurilor, Împărăţia cerurilor. Adică în starea prezentă – la slujirea mea, la slujbă, oriunde –, eu trebuie să trăiesc ca şi cum aş fi un mort, ca şi cum aş fi la jertfelnicul ceresc. Să le trăiesc pe cele eshatologice în această clipă, în decorul pe care îl am în mănăstirea mea. Să trăiesc în mod personal cele eshatologice, şi nu să le urmăresc pe cele eshatologice sau să urmăresc să izbutesc ceva. Inima mea să înveţe să găsească lumea în care se odihnesc toţi sfinţii. Odihna sfinţilor este raiul.

Eu să găsesc raiul aici unde mă aflu. Să-l găsesc în sufletul meu sau să-l făuresc în sufletul meu. Să-l făuresc la slujirea mea, să-l făuresc peste tot. Astăzi sunt bucătar, mâine voi fi arhondar. Oriunde aş fi, va trebui mai întâi să pun înainte Împărăţia cerurilor şi după aceea să merg eu. Așa cum antreprenorul îşi trimite mai întâi utilajele, uneltele şi după aceea merge el şi începe treaba, tot astfel şi eu mai întâi să găsesc şi să înţeleg Împărăţia cerurilor şi apoi să pot să mă odihnesc acolo. Așa cum se odihnesc sfinţii în cer, tot așa trebuie să mă odihnesc şi eu aici, să ştiu că această odihnă este una singură, aceeași odihnă.

Vă amintiţi ce spune Evanghelia: „Sunt unii dintre cei care stau aici care nu vor gusta moarte până ce nu vor vedea Împărăţia cerurilor venind întru putere" (Mc. 9, 1). Bine ar fi să fi fost şi noi printre ascultătorii lui Hristos în clipa în care spunea că unii dintre voi nu vor muri dacă nu vor vedea mai întâi Împărăţia cerurilor „venind cu putere". Dacă într-un mediu lumesc s-ar spune că unul dintre voi va ajunge rege, din

acel moment toţi vor trăi cu această bucurie, deoarece fiecare se va gândi că va ajunge, poate, rege. Sau dacă ni s-ar spune: „Doi dintre voi vor ajunge sfinţi", vom trăi cu toţii cu bucuria că vom ajunge sfinţi, pentru că vom crede că eu şi poate acest frate sau, mai probabil, celălalt va fi al doilea sfânt.

„Sunt unii dintre cei care stau aici." De-am fi şi noi „cei care stau aici" sau dintre „cei care stau aici", care vom intra înainte de moarte în Împărăţia cerurilor. Fără îndoială că dacă nu intru astăzi, „până ce putem zice astăzi" (Evr. 3, 13), nu voi intra niciodată.

De aceea trebuie să Îl descoperim pe Dumnezeu înlăuntrul nostru, să descoperim Împărăţia cerurilor în prezentul mănăstirii noastre, în sânul obștii noastre. Atunci, toate cele eshatologice se vor năpusti înăuntru, pentru că nu există cele eshatologice, ci numai Dumnezeu care le umple şi face din toate una şi aceeași realitate, şi pe cele prezente, şi pe cele trecute, şi pe cele viitoare.

Copiii mei, aceasta este familia noastră! Familia noastră care ne dăruiește prin ea însăşi comuniunea dumnezeiască şi omenească, neîncetata comuniune dumnezeiască şi omenească, necurmata adunare a mădularelor lui Hristos. Familia noastră este o slujire întru ascultare, o atmosferă de ascultare. Familia noastră sunt ostenelile: ostenelile care ne fac părtași vredniciei apostolice a lui Hristos, ne fac apostoli. Trebuie să ne ostenim ca să fim apostoli. Dacă nu ne ostenim, nu suntem apostoli. Dar dacă nu suntem apostoli, atunci de ce am venit aici? Familia noastră este prezentul,

este o bucurie negrăită. În toate acestea sunt chemat eu personal – nu mă interesează ce fac ceilalţi – să trăiesc însingurarea mea, să-mi trăiesc rugăciunea şi isihia sau să-mi creez isihia şi bucuria mea personală, ca să am şi bucuria lui Hristos şi să trăiesc în acest prezent sfârşitul meu, adică pe cele veşnice.

Într-o astfel de situaţie, ce ne mai lipseşte? Dumnezeu ar putea să ne întrebe: „Nu cumva vă lipseşte ceva (*cf.* Lc. 22, 35)?" Nu ne lipseşte nimic. Apostolul Pavel şi toţi sfinţii au trăit tot timpul în lipsuri. Sufereau mereu de foame, de sete, de golătate (*cf.* 1 Cor. 4, 11). Lipsurile erau realitatea lor zilnică. Şi totuşi, fiecare auzea strigătul: „Nu cumva vă lipseşte ceva?" Nu suntem lipsiţi de niciunul dintre elementele Împărăţiei cerurilor. Suntem lipsiţi numai de cele ale căsătoriei, adică numai de lume, de elementele stricăciunii, ale deşertăciunii, ale bolii, ale curgerii. Dacă ne lipseşte ceva, moartea este cea care ne lipseşte, elementele aducătoare de moarte, duhoarea exalată de cadavru. Dumnezeu ne lipseşte numai de acestea. În rest, Dumnezeu ni le-a dat pe toate. Ce mai rămâne? „Un singur lucru trebuieşte", zice Domnul (Lc. 10, 42), iar această trebuinţă putem spune că este credinţa, pentru că prin credinţă le trăim pe toate acestea.

Oare noi le trăim? Dacă cred, le trăiesc. Dacă nu cred...? Trebuie să cred! Acest „un singur lucru trebuieşte" este credinţa că le voi avea pe acestea, că le voi trăi. Şi îndată se schimbă prisma prin care privesc lucrurile, inima şi sufletul mi se lărgesc ca un alt univers şi le găsesc pe toate acestea înlăuntrul meu. Eu însă aş spune:

De vreme ce nu am fost lipsiţi de nimic, atunci ce rămâne? Rămâne ceea ce am în faţa mea şi este ceva foarte simplu: este comuniunea, ascultarea, slujirea, pentru mine sunteţi voi, ca ucenici, şi eu, ca Stareţ, sunt pentru voi. Toate celelalte, tot ce trăim fiecare în mod personal sunt căpătâiul tuturor, alfa şi omega (*cf.* Apoc. 1, 8) universului şi timpului: Hristos. Prin urmare, pentru mine rămâneţi voi, copiii mei, şi Hristos. Iar pentru voi rămâne Stareţul vostru şi Hristos. Dar şi voi sunteţi în Hristos, şi eu sunt în Hristos. Prin urmare, ceea ce rămâne pentru noi toţi este ceea ce câştigăm, ceea ce avem în mâinile noastre, în palmele noastre, în mintea noastră, în dispoziţia noastră, ceea ce avem de la Botez. Apoi, le avem pe cele de la tunderea noastră cu care ni s-au împrospătat culorile şi ni s-a reînnoit pecetea. Adică Hristos cel veşnic, Cel ce este, Cel ce era şi Cel ce va fi (*cf.* Apoc. 1, 4).

Aş vrea să mai adaug încă ceva. Deoarece vieţuirea monahală este o comuniune care se sprijină pe ascultare, tocmai de aceea vieţuirea monahală înseamnă un Stareţ şi un trup, o obşte. Nu este cu putinţă să existe vieţuire monahală fără Stareţ, pentru că nu ar avea nicio noimă o asemenea vieţuire monahală. Şi nu e cu putinţă să existe un Stareţ fără monahi, pentru că Stareţ înseamnă părinte, iar părinte se numeşte cel care are copii. Dacă un părinte trupesc nu poate fi numit părinte dacă nu are copii, ci este doar un bărbat sau o femeie, tot aşa şi un părinte duhovnicesc, un Stareţ, nu este Stareţ dacă nu are cel puţin un copil pe care i l-a dăruit Dumnezeu.

Eu mă bucur pentru ceea ce am, care este voi şi Hristos. Vreau întotdeauna ca şi voi să vă bucuraţi pentru ceea ce aveţi, care este Însuşi Hristos. Vedeţi că vieţuirea monahală este ceva pe care ni-l dă Dumnezeu, ceva pe care îl dobândim în mod personal, prin puterea şi harul lui Dumnezeu. Avem două vieţi: una personală şi una obştească. Una decurge din legătura noastră personală cu capul, iar cealaltă decurge din legătura noastră personală cu persoanele cu care suntem în legătură, cu fraţii mănăstirii noastre.

Prin urmare, în mănăstire avem o existenţă duhovnicească dublă: ceva găsesc aici şi ceva fac şi eu. Ceea ce găsim este ceva obiectiv. Ceea ce facem este ceva foarte personal, foarte subiectiv. Prin urmare, se poate ca eu să fiu un sărac şi tu să fii un bogat. Eu să fiu smerit, iar tu mândru. Eu să-L am pe Dumnezeu, iar tu să nu-L ai. Eu să fac ascultare, tu să nu faci. Prin urmare, se poate ca eu să fiu plin de slava dumnezeiască, iar tu să nu fii. Sau invers: tu să fii, iar eu să nu fiu.

Tocmai de aceea pentru fiecare dintre noi rămâne această mare şi înfricoşătoare luptă: să-L câştige fiecare pe Hristos în viaţa sa personală. Aceasta este viaţa mistică a omului. Viaţa de obşte este o condiţie necesară pentru ca această viaţă personală să existe. Viaţa noastră obştească este Biserica noastră, adunarea noastră de slujbă. În Biserică dobândesc dreptul la o viaţă personală. Nu pot să trăiesc nici ca un catolic, nici ca un om care trăieşte doar taina unităţii Bisericii, nici ca un protestant, care are doar viaţă personală. Ca ortodox, pot să fiu monah doar dacă trăiesc dimensiunea

obștească a mănăstirii mele și dimensiunea mistică a vieții mele personale. Dacă una lipsește, viața mea în Hristos Iisus este nedesăvârșită.

Prin urmare, fiecare dintre voi este apăsat de o mare povară personală, de răspunderea personală a însămânțării și cultivării Împărăției cerurilor în propriul suflet. Pentru aceasta, pot să fiu Starețul vostru și să vă dau cele ce țin de Stareț, bine sau rău, deplin sau nedeplin, pe toate sau nimic – viața monahală nu încetează din această cauză –, dar asupra voastră rămâne, cu siguranță, acest drept și această obligație: să vă trăiți răspunderea personală. Să nu vă închipuiți că răspunderea cade asupra mea. Așa cum eu, în această clipă, sunt cel ce încheagă această viețuire, tot așa și tu, ca să fii monah, trebuie să ai propria ta viață personală. Aceasta este cu totul și cu totul problema ta. Eu nu pot să îți fac nimic.

Așadar, să nu așteptați nimic de la mine! Să nu așteptați nimic de la Dumnezeu! Să nu așteptați nimic de la nimeni, nici de la locul acesta! Să așteptați numai de la voi înșivă! Să fiți imparțiali, neînduratori numai cu voi înșivă! Nu ca să vă strâmtorați sinele, nu ca să-l acuzați, ci ca să-l imboldiți spre această deplinătate a vieții lăuntrice mistice.

V-am dat această cale, adică Dumnezeu v-a dat-o, mai ales vouă, pe care vă am alături de mici copii, iar voi mă aveți de atunci înaintea ochilor și în brațele voastre. Foarte probabil că nu ați fi avut această cale înainte dacă n-aș fi existat eu. V-am dat calea pe care am găsit-o eu însumi cu atâta trudă. V-am dat această casă pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu. Vi L-am dat pe Dumnezeul

meu. Pe Dumnezeu însă L-am cunoscut așa cum L-am iubit, așa cum L-am primit, dacă vreți, așa cum L-am trăit, așa cum m-am bucurat de El și cum am putut să vi-L dau, în chip imperceptibil sau vădit. Aceasta v-am predat, dar asta nu are nicio importanță. Aceasta este comuniunea noastră.

Ceea ce are importanță este ce veți face voi de acum înainte. Viitorul mănăstirii și viitorul fiecăruia dintre voi înaintea lui Dumnezeu depind de propria voastră viață. Ceea ce spune Scriptura rămâne adevărat: „Am pus înaintea ta viața și moartea. Ți le-am pus înainte ca să alegi ce vrei" (*cf.* Deut. 30, 15). Înaintea voastră este cerul, înaintea voastră este și pământul. Trebuie să alegeți în fiecare clipă. Să hotărâți în fiecare clipă. Să trăiți în fiecare clipă.

Eu, mulțumindu-I lui Dumnezeu pentru ceea ce ne-a dat și pentru ceea ce v-a dat și vouă prin mine, mă rog după datorie și spun: Fiecare dintre voi să aibă înaintea ochilor răspunderea sa personală și să fie creatorul propriei sale desăvârșiri, al propriei sale veșnicii în Dumnezeu, Dumnezeu fiind Cel ce conduce realizarea a toate acestea. Vă rog nu să păziți, ci să dați ceea ce așteaptă de la voi Biserica, ce așteaptă sfinții, ceea ce așteaptă Dumnezeu!

5

ELEMENTE ALE VIEȚII DUHOVNICEȘTI A MONAHULUI ȘI TRĂIREA STAREȚULUI ÎN EL*

Vreau să-mi exprim bucuria pentru intrarea noastră în noul an și să-I mulțumesc Domnului, Care ne-a învrednicit să sărbătorim minunatele praznice împărătești ale Nașterii Domnului, al Tăierii-împrejur, al Epifaniei Sfintei Treimi, adică al Botezului, această nouă smerenie și chenoza Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, Care a primit să fie botezat ca un rob. L-am prăznuit apoi pe Sfântul Ioan Înaintemergătorul, stânca dintre cele două Testamente, borna care arată unirea dreptății Vechiului Legământ cu cuvioșia Noului Legământ, omul la care au ajuns veacurile de dinainte de Hristos și de la care au început cele de după Hristos.

Praznicele acestei perioade le simțim mai cu seamă noi, fiindcă mănăstirea noastră are hramul în acest răstimp, chiar dacă hramurile sunt destul de dăunătoare duhovnicește, pentru că înseamnă zarvă și activitate,

* Cateheză ținută în Sf. Mănăstire Simonos Petras, 09.01.1982.

care contrazic duhul în care trebuie prăznuite marile evenimente ale Bisericii noastre.

În plus, vreau să-mi exprim bucuria pentru intrarea noastră în noul an, având cele mai bune premise: o obște unită și plină de iubire, o obște alcătuită din oameni care luptă, care își pleacă creștetul înaintea harului lui Dumnezeu și au cuget smerit și dispoziția să primească sămânța semănătorului și a celui care le vestește voia Tatălui ceresc, așa cum pământul primește apa care cade din cer.

Această dispoziție smerită și dorită de sfinți se vede mai ales la sinaxe, oficiale și neoficiale, la care veniți cu toții, ca și cum ele sunt prisosul căutării voastre duhovnicești. Este adevărat că sinaxele refac echilibrul legăturilor dintre noi, al legăturilor fiecăruia cu conștiința lui și al legăturilor obștii noastre cu Dumnezeu. Acest echilibru este foarte folositor, pentru că reașază pașii noștri pe calea Domnului.

Calea Duhului este în absolută contradicție cu voia trupului. Dar pentru că omul este influențat de trup, sinaxele sunt atât de necesare. Sinaxele arată unitatea noastră, dar și șederea noastră înaintea Domnului ca învățător, ca părinte, ca mijlocitor, ca arhiereu, ca împărat al Bisericii. Nu am putea să ne imaginăm obștea fără sinaxe, nu i-ar fi cu putință să supraviețuiască.

Acum, când începe noul an, aș vrea să vă spun că nu trebuie să fim distrați când venim la sinaxe și să simțim mulțumire de sine, personală sau ca obște în general. Sinaxele sunt o înaintare în viața duhovnicească, un imbold pe care îl dă Însuși Dumnezeu, sunt niște auziri dumnezeiești. Într-un fel sau altul, sinaxele sunt clipe care unesc inimile noastre cu lumea inteligibilă, care

constituie adevărata noastră realitate. Leagă copiii de părinte și părintele de copii și pe noi toți de sfânta noastră Biserică și devin oarecum începutul unei noi adunări de slujbă și continuarea alteia. Totuși, nu trebuie să simțim nicio mulțumire de sine din cauza sinaxelor. Trebuie să știm că sinaxa are importanță atunci când suntem conștiincioși față de cele pentru care am fost chemați ca să fim monahi. Așa cum slujba noastră de dimineață nu este bună de nimic dacă nu îi premerge privegherea de noapte, tot așa și dacă nu există dispoziția de a priveghea, sinaxele nu pot rodi. Este ca și cum ai vărsa puțină apă la rădăcina unui pom și frunzele i se înverzesc din nou, dar această puțină apă nu e suficientă pentru ca pomul să înflorească și să dea roade. Prin urmare, este nevoie și de ceea ce premerge sinaxelor și de ceea ce urmează după ele.

În plus, sinaxele ne dau nădejdea, bucuria, încredințarea pentru viitorul mănăstirii noastre. Dar nici acest lucru nu trebuie să ne dea simțământul siguranței. În realitate, viitorul inimilor noastre și al mănăstirii noastre depinde de viața noastră personală.

Adeseori am spus că, dacă presupunem că mănăstirea noastră s-ar învrednici să dea, de asemenea, un sfânt la o sută de ani, am putea spune că scopul ctitoririi și existenței mănăstirii în acest secol s-a împlinit, că mănăstirea și-a îndreptățit existența, că Dumnezeu a slăvit-o, că Biserica a cinstit-o și că lumea s-a îmbogățit prin ea. Cu atât mai mult mănăstirea își îndreptățește existența și se înalță către Cer dacă nu numai unul singur devine sfânt, ci cu toții ne sfințim tot mai mult. Pentru că sfințenia este o lucrare dinamică săvârșită de către Sfântul Duh.

Prin urmare, nu există niciun motiv de dezamăgire, nici de nereușită. Dimpotrivă, există perspectiva reușitei, mai ales a unicei reușite, care înseamnă dobândirea Sfântului Duh și cucerirea Împărăției cerurilor.

Sfințenia este ceva dinamic, pentru că Sfântul Duh lucrează neîncetat înlăuntrul nostru și am putea spune că ne descoperă alte lumi. Duhul realizează o continuă refacere a sufletelor noastre, o continuă înnoire, reformare a lor, o potrivire a lor cu Dumnezeu, Care lucrează neîncetat. Dar, pentru că Dumnezeu este nemărginit în ființa Lui și desăvârșit în virtutea Lui și în energiile Lui, de aceea și noi suntem purtați neîncetat spre desăvârșire.

Pentru că sfințenia personală și a mănăstirii noastre, ca parte a Bisericii, este ceva dinamic, dar și ceva atât de la îndemână – pentru că nu se săvârșește prin puterile noastre mici și slabe, ci de către Duhul Sfânt – înțelegeți cât de mult trebuie să ne dăm interesul pentru ea și cât de mult să se vadă în cuvintele și în privirile noastre, în munca și în viața noastră de zi cu zi dorul pentru ea și înaintarea noastră. Viitorul inimilor noastre și al obștii noastre trebuie să îl vedem ca depinzând de sfințenia noastră și nu de vreun alt element omenesc. Celelalte sunt pietrele pe care le punem din vreme în vreme la temelie ca să nu se surpe casa.

Sinaxele pe care le facem sunt, pur și simplu, amintirea obligației noastre de a ne adânci zilnic în Părinții Bisericii, pe care îi avem din belșug la chilie, fiindcă suntem plini de cărți patristice. De asemenea, să ne adâncim în imnografia Bisericii noastre, pentru că cele mai multe ore petrecute împreună sunt la biserică. Imnografia este ca și cum cineva ar face în fiecare zi cufundări în mare

și ar găsi perle noi. Ne putem afunda în imnografie în fiecare zi și să nu ieșim cu mâna goală.

Viața fiecărui sfânt și fiecare citire bisericească sunt o comoară necheltuită și nesfârșită. Când ia aminte cineva la imnografie, este cu adevărat răpit, mai ales când se îndeletnicește cu ea. De aceea trebuie, precum mușchii de la ambele picioare, să ne exersăm neîncetat în scrierile Părinților și în imnografie. Pe de o parte, să fim exersați de ei, iar pe de alta, să dezvoltăm conținutul nostru patristic și bisericesc, să cercetăm dacă îl avem și dacă el devine o legătură a adevărului întru Domnul.

În afara cărților patristice și bisericești, e de prisos să mai amintim și de cărțile ascetice, care sunt povățuitorii noștri zilnici în viața ascetică. Pentru că, în cele din urmă, ceea ce Biserica ne-a lăsat ca moștenire pentru a o împlini este această viață ascetică. Cele amintite anterior sunt îmbrânciri neîncetate ale sinelui nostru ca să intensificăm viața ascetică. Viața ascetică ne dăruiește o veșnică împreună-petrecere cu Dumnezeu, iar mănăstirea noastră o păzește vie și în lucrare înaintea lui Dumnezeu.

Dar, dincolo de acestea, ca să putem duce viața noastră ascetică trebuie să fim atenți la ceva care, cred eu, ne lipsește în bună măsură. Dar, lipsiți fiind, nu suntem necăjiți după Dumnezeu, după cum spune Apostolul Pavel despre martirii pentru credință (*cf.* Evr. 11, 37), ci ne îndepărtăm de Dumnezeu. Este un lucru pe care adeseori îl înțeleg și îl trăiesc și cei mai lumești dintre oameni, dar pe care noi îl uităm. Se poate ca un copil sărac să muncească precum un rob, dar să ajungă bogat și să-și poată hrăni familia, în timp ce un copil bogat care a moștenit averi se poate să le

piardă, pentru că nu a dat niciodată importanță avuțiilor moștenite. Tot așa și noi, pentru că, de copii, am moștenit educația monahală, nu avem întotdeauna capacitatea să dovedim că o recunoaștem, că o prețuim și că propășim în ea. Ceea ce cred că ne lipsește este o seriozitate și, aș spune, o stare de străpungere și de pocăință.

Această stare devine semnul unei porniri atletice și ajunge până la Domnul. Omul care trăiește în mănăstire și care, prin seriozitatea lui, prin starea lui de străpungere și de pocăință, nu își imboldește duhul printr-o ațintire în sus a privirii duhovnicești nu poate să ajungă la ceva mai profund și mai duhovnicesc, nici nu-și poate face privegherea mai lesnicioasă. Fiindcă privegherea personală se face tocmai prin desfătarea de Părinți și împreună cu Părinții și sfinții prăznuiți la slujba noastră zilnică și, în plus, împreună cu trăirile și experiențele noastre ascetice.

Privegherea personală este cea mai bună sinaxă pe care o putem face, pentru că un monah nu poate să privegheze dacă nu simte întreaga obște alături de el. Știm foarte bine că, atunci când cineva priveghează corect, ajunge foarte repede la o stare în care iubește întreaga lume și, cu atât mai mult, își iubește frații, Starețul și tot ceea ce are legătură cu obștea de care aparține. Îi iubește pe dușmanii Bisericii, chiar și pe diavol[1], și nu se îngrijește de sine însuși.

[1] A se vedea mai ales Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte ascetice* 81, (ed.) Ioachim Spetsieris, Atena, 1895, p. 306. În lb. rom. vezi *Filocalia*, vol. 10, trad. rom. de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1981, pp. 393-394.

Îmbrățișarea lui cuprinde întreaga lume, pe toate cele văzute sau cugetate. Devine omul care se topește în iubire sau, mai bine spus, devine un semn văzut de iubire. Dar dacă monahul nu priveghează sau dacă nu le dobândește pe acestea, înseamnă că privegherea lui nu e săvârșită corect. Se zbate în zadar, se luptă în zadar. În zadar lovește, în zadar aleargă. În funcție de priveghere, se vede dacă Hristos este stăpânul inimii omului sau dacă este cineva care l-a mișcat cândva, dar acum este un prieten uitat.

Privegherea nu poate reuși fără această seriozitate și fără păzirea stării de străpungere și de pocăință. De obicei, copiii de stăpâni, de împărați, de principi, de generali și de oameni bogați trăiesc o viață moleșită, ofilită și, în cele din urmă, nereușită. Așa pățim și noi, copiii care am crescut în harul lui Dumnezeu și am ajuns atât de bogați în binefacerile Lui. „V-ați lățit, v-ați îngrășat și L-ați părăsit pe Dumnezeu care v-a îmbogățit", le-a spus Moise iudeilor (*cf.* Deut. 32, 15). Aceeași istorie se poate repeta dacă nu suntem foarte atenți. Se poate ca ceasurile în care suntem împreună, precum și cele în care suntem singuri să fie o jucărie, să fie o joacă de copii. Se poate și ca munca noastră să fie o lenevală, și nu o vărsare a sudorii.

Se poate, de asemenea, dacă cineva urmărește ceasurile activității unui monah, să vadă că sunt alcătuite din fleacuri zilnice. Câte fleacuri! Cele mai multe discuții, cele mai multe cuvinte, cele mai multe gânduri și preocupări de-ale noastre sunt dovada unor astfel de fleacuri. Dacă sunteți atenți la doi oameni care vorbesc, mai ales dacă unul se împotrivește celuilalt, veți vedea că împotrivirea lor privește lucruri fără nicio valoare. Și totuși

ei, în acea clipă în care nu se înțeleg, au impresia că discută despre un lucru mare. Câte neatenții există în viața noastră zilnică! Câte întâmplări sunt împușcături mortale împotriva vieții noastre duhovnicești! Toate acestea descoperă moartea în duh a monahului. Provoacă și, de ce nu, chiar dovedesc moartea unei întregi mănăstiri.

Să amintim, dacă doriți, și alte astfel de fleacuri, de improvizații, de lucruri fără valoare și astfel de împușcături mortale, pentru că ne găsim la începutul anului și să nu fim nevoiți să mai vorbim despre ele în cursul acestui an.

Să amintim de ieșirile din mănăstire. Eu aș adăuga și ieșirile din chilie, mai mult decât cele din mănăstire. Când vedeți un monah că iese din mănăstire, să nu vă temeți că veți greși, ci să fiți siguri că, în nouăzeci și nouă la sută din cazuri, îi puteți spune, fără să-l judecați: „Ce păcat! Iată un mort care umblă!" Monahul în afara mănăstirii este întotdeauna mort. Să mai amintim și de corespondența noastră. Niciodată o chemare monahală nu se afirmă prin corespondență și niciodată corespondența nu îl îndreptățește pe un monah. Corespondența – ca și ieșirile noastre din mănăstire – este, în realitate, o alinare a existenței noastre, o mărturie a faptului că existența noastră nu se desfătează de bucurii duhovnicești, pentru că nu are seriozitatea care îi trebuie, nici străpungerea duhului și, de aceea, are nevoie de un divertisment.

De câte ori am spus despre lume că nu-i poți lua dreptul la divertisment! Divertismentul este un drept al sufletelor. Dacă interzici mijloacele de divertisment, întreaga lume va crăpa. Au dreptate oamenii, pentru că trăiesc într-o stare înăbușitoare, iar sufletele

lor sunt pe punctul de a se sufoca. De aceea, pentru lume, divertismentul este o necesitate. Dar pentru un monah care trăiește cu îngerii și cu sfinții e păcat să aibă astfel de trebuințe.

În plus, discuțiile despre terțe persoane, mai ales orice discuție de după Pavecerniță, precum și orice fel de glumă și de tachinare, ce altceva sunt dacă nu lovituri de grație date înseși existenței noastre? Ajungem niște sinucigași, pentru că toate acestea satisfac egoul. Satisfacerea egoului înseamnă refuzul voii lui Dumnezeu, din cauza căruia un sfânt, Moise, a fost silit să nu vadă raiul pământesc și un întreg popor a trebuit să moară (*cf.* Deut. 9, 14; 34, 1-8). Tot așa se omoară pe sine și fiecare suflet, și un popor întreg, și întreaga mănăstire, și nu văd pământul făgăduinței, ci doar vin asupra lor patimi, mânie, furie și dezbinări.

Toate cele la care tocmai ne-am referit nu sunt deloc simple, sunt mângâieri ale suferinței noastre, ale golului pe care îl resimțim din cauza lipsei unei vieți duhovnicești. Așa cum un copil stă trist și însingurat, iar tu mergi și îl mângâi, și el de îndată simte că prinde viață, că există și îți zâmbește mulțumit, tot astfel de mângâieri peste găunoșenia, peste infantilismul și neseriozitatea vieții noastre sunt cele care ne dau putința să continuăm această viață falsă, această trăire călugărească anormală, această inexistență a Duhului în sufletul nostru. Este ca și cum ne-am mângâia, ca și cum ne-am batjocori și înșela unul pe celălalt.

Să fiți siguri că același lucru se întâmplă și dacă au loc discuții despre terțe persoane, și dacă se spun

glume sau tachinări. Când glumesc cu tine, de exemplu, oare de ce glumesc? Ca să îți arăt deșteptăciunea mea și ca să te rănesc într-un punct sensibil. Nu este aceasta o promovare a egoului? Când vorbesc despre o terță persoană, nu vorbesc oare ca să o pun într-o lumină defavorabilă, chiar dacă fac aceasta cu pretextul că împlinesc o misiune? În realitate, le amestec pe cele care nu pot fi amestecate, cauza fiind păcatele mele lăuntrice. Toate acestea sunt niște lovituri date vieții noastre mănăstirești.

În general, ceasurile pe care le petrecem fără respect și demnitate, fără seriozitate și străpungere reprezintă umplerea rușinoasă a unui gol de neîngăduit. Un gol de neîngăduit în viața noastră este golul pe care îl lasă lipsa Sfântului Duh, Care strigă înlăuntrul nostru (Gal. 4, 6), lipsa experienței duhovnicești și a trăirii monahale autentice. Noi umplem acest gol de neîngăduit în așa fel încât umplerea lui să nu fie o adevărată umplere a sinelui nostru, ci să fie un surogat al lui. De aceea spun că este o umplere rușinoasă, este ceva care netrebnicește orice fundament pe care dorim să ne înălțăm viitorul.

Să avem în vedere faptul că sinaxele noastre nu sunt făcute doar ca să ne simțim autosuficienți. Alergați foarte frumos la sinaxe și le așteptați cu mare dorință și vă arătați astfel iubirea față de Stareţul vostru și față de Dumnezeu, dar sinaxele capătă consistență dacă ducem toată această viață.

În această luptă monahală, un rol important îl joacă, în mod evident, rugăciunea lui Iisus. Rugăciunea lui Iisus este singura care poate să ne umple timpul, clipele,

noaptea, ziua, viața. Rugăciunea lui Iisus Îl cuprinde pe Dumnezeu întreg, întreaga Sfântă Treime, întreg cerul și pământul, și face ca în noi să încapă cele de necuprins, întreaga veșnicie. Rugăciunea lui Iisus este mijlocul cel mai simplu, mai direct, mai la îndemână prin care devenim și noi părtași la însușirile Domnului nostru Iisus Hristos și trăim, în același timp, fiecare dintre noi, în mod simplu și frumos, viața noastră personală. Fiecare dintre noi avem un caracter diferit, suntem un alt tip uman, avem un alt trecut, dar cu toții devenim Iisus Hristos prin aceeași rugăciune.

Prin urmare, când duhul nostru rămâne liber pentru rugăciune, independent de stările pe care le trăim, atunci putem să deosebim o căldură în inima noastră, care vine și pleacă, iarăși vine și iarăși pleacă, și adeseori, dacă vrem și dacă avem o istețime duhovnicească, putem să o ținem. Dacă ați răcit și călătoriți când bate vântul cald de sud-vest dinspre Libia și dacă aveți geamul de la mașină deschis, veți simți căldura plăcută a acestui vânt, care vă încălzește membrele înghețate și veți prinde puteri noi. Așa simte și luptătorul duhovnicesc. În mănăstire, se încălzește inima chiar și a celui mai rece și mai înghețat om.

Dacă rugăciunea nu ne încălzește înseamnă că nu avem această seriozitate, această străpungere liniștită și dumnezeiască, înseamnă că înlăuntrul nostru nu există nici urmă de pocăință, nici că ne-a preocupat vreodată problema păcatelor noastre, de care s-ar putea să ne amintim, dar ne îndeletnicim rău cu ele, în loc să așteptăm veselia dumnezeiască. De fapt, cu cât

înaintăm și săpăm înlăuntrul nostru sau, mai degrabă, ca să fim sinceri, cu cât Duhul Sfânt sapă înlăuntrul nostru, cu atât vedem că mintea se îndulcește de o dulceață pe care ne-o dă simțirea prezenței și ascunderii minții în inimă, a minții care Îl are deja pe Iisus Hristos și întregul cer. Pentru că această îndulcire aduce o altă veselie, o simțire a faptului că ceva intră în inima noastră și ea se încălzește. Iar acest ceva este însăși mintea purtătoare de Dumnezeu.

Și cu cât această lucrare lăuntrică se săvârșește prin voința și dispoziția noastră și prin lucrarea lui Dumnezeu, cu atât inima saltă, pentru că simte că înaintează mereu și tot mai adânc, primindu-L pe Izbăvitorul și Făcătorul ei, ceea ce nu se săvârșește prin voința noastră, ci se înfăptuiește atunci când nu ne așteptăm. Când aștepți, nu vine, pentru că această așteptare dovedește un egocentrism. Dar prin faptul că tu săvârșești lucrarea duhovnicească a seriozității și a ascezei, adică lucrarea străpungerii, recunoști și mărturisești că ești un rob netrebnic, nevrednic chiar și de o privire a lui Dumnezeu. Atunci Dumnezeu devine casnicul tău, al celui care te uiți pe tine însuți, care ai încetat să te gândești și să aștepți, care ești un străin și îți dăruiește aceste trăiri copilărești ale vieții duhovnicești. Așa cum adunarea de slujbă, primindu-L pe Hristos la imnul heruvic, trăiește printre aripile arhanghelilor, tot așa și noi trăim sub aripile îngerilor, deși credem, în același timp, că suntem cei mai netrebnici oameni de pe pământ. În aceste clipe frumoase, la care nu ne-am așteptat, dar pe care Dumnezeu ni le dăruiește, Dumnezeu

ne dă și simțirea vinovăției, a faptului că înaintea Lui suntem cu toții vinovați.

Este evident că fiecare trăire duhovnicească îi dă omului mai multă pocăință și mai mult plâns, pentru că omul înțelege că este păcătos și, atunci, se simte vinovat. Simțindu-se vinovat și ochii începând să-i verse lacrimi – nu pentru că s-a pocăit, ci pentru lipsa lui de pocăință și pentru învârtoșarea și infantilismul care îl caracterizează –, atunci inima lui nu știe ce să facă, dacă trebuie să se oprească din rugăciunea lui Iisus și să cadă la pământ și să plângă înaintea lui Dumnezeu, dacă trebuie să continue să verse cu simplitate lacrimi sau dacă trebuie să părăsească, mustrându-se, lacrimile, ba chiar și orice gând de pocăință și să păstreze neîmprăștiat rugăciunea lui Iisus, așa încât să o spună numai pe ea. Adică, dacă trebuie să o lucreze ca pe o rugăciune a minții sau ca pe o simțire a inimii. Cere lacrimi, pentru că îi dau o căldură plină de afecțiune. Căzând la pământ, crede că va fi iertat de Dumnezeu. Dar cere și rugăciunea minții, care le dă la o parte pe toate celelalte, deoarece înțelege că ea este o hrană foarte sănătoasă, foarte hrănitoare și foarte tare pentru suflet.

Când inima trăiește starea celui inculpat, vinovat înaintea lui Dumnezeu – cu toate că Domnul este foarte dulce, cu toate că nu încetează să fie și Împăratul a toate, în înțelesul că este și Judecătorul acestei inimi –, atunci ea se teme, dar, în același timp, se și bucură, pentru că înlăuntrul ei sporește simțământul păcătoșeniei.

În această stare, e firesc ca inima să se întoarcă spre Starețul ei, indiferent dacă el este aproape sau departe.

Vă amintiți de acel text patristic foarte cunoscut care spune că „nimeni nu-L are pe Dumnezeu ca Tată dacă nu are Biserica drept mamă"[2]. Tot așa putem să gândim și problema pe care o discutăm. De aceea Părinții leagă întotdeauna ideea de Stareț cu cea de străpungere, de seriozitate și de pocăință și denumesc străpungerea „maica vieții duhovnicești a monahului". Dacă cineva nu are străpungerea ca maică, dacă nu este un om cu adevărat serios, ci trebuie mereu să-l aduci la ordine, să-l ameninți, să-l înfricoșezi ca să se poarte cu demnitate în mănăstire, e cu neputință ca unul ca acesta să simtă duhul de părinte al Starețului său.

Stareț nu este nimic altceva decât cel care își înalță mâinile pentru neputințele copilului său, cel care reușește, în cele din urmă – neluându-se pe sine în seamă și uitând de sine – să trăiască poverile fiilor săi și ale mănăstirii, să trăiască istoria lor ca o groapă care le ascunde pe toate; să trăiască și viitorul lor, cu toată frământarea și iubirea inimii lui, deoarece cunoaște și înțelege viitorul fiecărui suflet. De câte ori nu se întâmplă ca această preștiință a lui să fie un neîncetat martiriu, care face din viața sa o adevărată pogorâre la iad! De câte ori nu se întâmplă ca Starețul să trăiască numai și numai pentru a purta pe umerii săi povara păcatelor monahilor săi! Dar să vă spun adevărul? Povara păcatelor monahilor o ridică mai ușor decât povara naivităților, a necuviințelor și

---

[2] Sf. Ciprian din Cartagina, *Despre unitatea Bisericii Universale* 6, *PL* 4, 503A.

a copilăriilor care Îl îndepărtează pe Dumnezeu tot așa cum, dacă faci o mișcare stângace, scapi ce ai în mână. Stareţul este cel care ostenește împreună cu noi, care ne urmează și când cădem, și când ne revenim. Este cel care deţine acest loc pentru a fi ascultat de Dumnezeu.

De aceea v-am spus cândva să nu vă bucuraţi atât când sunt aproape și împreună cu voi, cât să vă bucuraţi când sunt zăvorât, izolat. Deoarece atunci când sunt în paraclisul meu sunt mai aproape de voi și mai aproape de Dumnezeu, sunt mai mult părintele vostru decât atunci când suntem împreună. Atunci sufletul îl simte pe Stareţ și înţelege taina legăturii și a substituirii dintre Stareţ și Dumnezeu. Înţelege caracterul sacramental al vieţii monahale. Când monahul are străpungerea ca maică, dobândește, printr-o simţire lăuntrică, înștiinţarea a ceea ce este Stareţul. Iar când trăiește aceasta, îl simte pe Stareţ aproape de el – și când acesta este departe, și când este aproape –, iar Stareţul îl eliberează și îl îndepărtează de cele străine de trupul lui și de viaţa lui și îl unește cu Dumnezeu, Care le-a unit pe cele diferite. Îl unește cu tot ceea ce dorește duhovnicesc, frumos și înalt.

Prin urmare, când monahul ajunge la această stare de simțire a vinovăției sale – care nu este o simţire patologică, ci este plină de dinamism, de bucurie și de pace, pentru că este prevestirea vieţii celei noi –, atunci își trăiește păcatul, dar păcatul îi dăruiește o sete vie și arzătoare după Domnul, o credinţă în prezenţa lui Dumnezeu. Atunci simte pentru prima oară că Hristos este prietenul lui. Îl vede ca și cum i-ar zâmbi. Atunci

înțelege ce înseamnă cuvântul „Voi sunteți prietenii Mei" (In. 15, 14), înțelege ce înseamnă că Hristos a venit ca să-l mântuiască pe cel pierdut (Mt. 18, 11). Dar când monahul trăiește ca pierdut, ca ieșit din minți, fără această căldură și afecțiune duhovnicească a seriozității și a neîncetatei străpungeri, atunci cum e cu putință să-L trăiască pe Hristos ca pe casnicul său?

Înaintând, această familiaritate cu Hristos, această simțire a păcătoșeniei îl fac să dobândească o altă simțire, pe care aș numi-o relație personală cu moartea. Monahul începe să simtă acum legătura sa ipostatică cu moartea ca pe un salt viu în veșnicie. Începe să se gândească la moarte și să filozofeze despre ea. Începe să se familiarizeze cu mormântul. Începe să vadă, să înțeleagă, să trăiască faptul că mormântul și moartea sunt o prevestire, o anticameră, o mare intrare pe care o așteaptă. Este o legătură cu morții care îl așteaptă în cealaltă viață, cu sfinții care cer întregirea cetei lor prin venirea sa în cealaltă viață. Așa cum o femeie al cărei soț a plecat în America îl așteaptă mereu și este ca moartă, ca o văduvă, chiar dacă nu a cunoscut bărbat, tot așa ne așteaptă și pe noi sfinții. Acum eu, monahul care mă rog, simt așteptarea lor, înțeleg legătura mea directă cu ei și că sfinții ne așteaptă. În acest fel, putem să înțelegem dacă o mănăstire e vie.

Prin urmare, îi avem pe sfinții care ne așteaptă în cealaltă viață și avem propria noastră înaintare către

ei. Aceasta creează simţământul unităţii noastre şi, în acest caz, putem spune că sinaxa noastră este o sinaxă bisericească. Desigur, întotdeauna este o adunare bisericească, dar atunci putem să o trăim ca şi cum am fi îmbătaţi de către Sfântul Duh, ca şi cum am fi schimbaţi, ca şi cum am ieşi din sine, ca şi cum am fi ieşiţi din minţi. Când săvârşim cu toţii aceeaşi lucrare, putem înţelege acele cuvinte foarte frumoase ale troparului care spune despre martiri: „o suflare având şi spre un singur lucru năzuind"[3]. Şi noi avem o singură respiraţie, respiraţia celeilalte lumi.

Cândva, un om beat a căzut în zăpadă şi ninsoarea l-a acoperit. Trecătorii vedeau o adâncitură din care ieşea răsuflarea omului. Toţi ne asemănăm cu acest beţiv. Din lăuntrul nostru iese ceva străin, iese această viaţă pe care o trăim şi care este viaţa unui beţiv, o viaţă mincinoasă şi fără consistenţă, care dobândeşte concreteţe când se uneşte cu lumea cealaltă, când sufletul se uneşte cu duhul şi trupul cu sufletul, când eu mă unesc cu Dumnezeu, când devin cu adevărat Biserică. Atunci avem o singură răsuflare, răsuflarea sfinţilor care sunt sub tronul lui Hristos, „o suflare având şi spre un singur lucru năzuind".

Spre ce priveau? Aşa cum Domnul i-a nedumerit pe ucenicii Săi când Şi-a întors faţa spre calea martiriului (*cf.* Mt. 16, 21-23; Mc. 9, 31-32; Lc. 9, 51),

---

[3] Utrenia de joi, stihira mucenicilor de la Laude, glasul al VII-lea; Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântul* 15, *Despre Macabei* 3, *PG* 35, 916A.

tot așa și sfinții au găsit o cale unică, a martiriului, ca modalitate prin care se va termina orice minciună și care îi va duce la adevăr, împreună cu sfinții care au plecat de aici mai înainte. Și ca să-și păstreze unitatea duhului și identitatea vederii și scopul dorit al acestei căi unice, sfinții se străduiau „să primească chinurile ca pe niște comori"[4]. Fiecare căuta să găsească cât mai repede martiriul, așa încât să se unească cu Biserica triumfătoare, cu acest cort al sfinților, care este adunarea celor ce Îl văd pe Domnul.

Au răpit „ca pe niște comori" chinurile și priveau instrumentele de tortură bucurându-se să le apuce și să le sărute, cu nădejdea că acestea îi vor duce la sfârșitul dorit. Comorile lor erau să ațâțe fiarele sălbatice să se repeadă asupra lor sau, când conducătorii le porunceau călăilor să-i supună la diferite chinuri, ei strigau, cerând să fie adusă mai bine sabia, deoarece știau că din celelalte chinuri puteau scăpa și, astfel, fericitul sfârșit ar fi întârziat. Sabia însă îi ducea de-a dreptul în cealaltă viață. Ei au înșfăcat instrumentele de tortură ca pe cele mai frumoase comori. O mamă nu se bucură de copilul ei atât de mult cât se bucurau ei de aceste instrumente de martiriu și de izbânzile lor mucenicești.

Este de prisos să spunem că o premisă a acestei căi unice spre care privim este Sfânta Împărtășanie zilnică. Biserica a rânduit limpede și cu înțelepciune Sfânta Împărtășanie zilnică. Este întristător să ne obișnuim nu

---

[4] Utrenia de joi, aceleași.

cu instrumentele de tortură, nu cu nevoințele și luptele noastre ascetice, nu cu supunerea și ascultarea noastră, ci să ne potrivim și să ne obișnuim cu lipsa Împărtășaniei, lipsă pe care o preferăm luptelor duhovnicești.

De obicei, cineva îi vede pe monahi – izbândă demonică și aceasta – organizându-și o astfel de viață încât pot și să se împărtășească, și să trăiască cum vor. De aceea a pătruns și obiceiul întârzierii împărtășirii sau a așa-zisei împărtășiri rare. Astfel, s-ar putea ca cineva să se împărtășească o dată pe săptămână sau la cincisprezece zile sau de patru ori pe săptămână, să fi semnat un contract, o înțelegere cu împărtășania rară, dar să fie foarte mulțumit. Biserica însă a pus ca semn al luptelor martirice Dumnezeiasca Împărtășanie, Trupul junghiat și Sângele vărsat al lui Iisus Hristos, și prin ele ne arată în mod limpede că doar ca junghiați putem trăi în această obște și să aparținem obștii lui Hristos.

Dumnezeiasca Împărtășanie izvorăște din coasta împunsă a Domnului nostru. Alungă demonii, ne hrănește, ne tămăduiește, ne face să răsuflăm foc – focul Dumnezeirii, care arde păcatele noastre și ne șterge greșelile și ne face, zilnic, să trăim.

Gândiți-vă la preotul care liturghisește și slujește neîncetat Trupul și Sângele lui Hristos. Prin cuvintele „Binecuvântată este Împărăția" începe cu adevărat transformarea pâinii și a vinului în Trupul și Sângele Domnului și, pe cât înaintează Liturghia, prin fiecare amănunt, preotul îl închipuie pe Însuși Hristos, pe Care Îl va pune în Sfântul Potir. Continuând, preotul spune rugăciunea Anaforalei, cere să vină peste el și

peste Cinstitele Daruri harul Domnului și, după ce se împărtășește el însuși, împărtășește lumea. Când face apolisul, ia potirul plin cu Trupul și Sângele Domnului și începe potrivirea. O linguriță, a treia, a cincea..., Îl mănâncă și Îl bea pe Hristos, și-ți spui: „Câte vieți a câștigat înlăuntrul său acest om!" S-ar putea spune că până și cele mai mari păcate ale lui se vor fi șters cu atâtea împărtășiri de Hristos.

Ceva asemănător se întâmplă și în viața noastră când ne împărtășim zilnic. De obicei, noi ne obișnuim cu un fel de împărtășire care nu ne costă prea mult și, astfel, putem să avem și minciuna, și pe Hristos. Dar este cu putință ca Domnul să încapă într-o inimă care mai are înlăuntrul ei și altceva?

Dumnezeiasca Împărtășire este o premisă a căii unice, întrucât premisa vieții duhovnicești este prezența personală a lui Hristos, existența și lucrarea Lui reală și mistică înlăuntrul meu. După cum nu există preschimbare și înviere fără Hristos, Care S-a schimbat la față și a înviat, nici minune fără prezența lui Hristos, tot așa nu există nici minune în viața mea personală, nici trăire mistică dacă nu există Hristos. De aceea, viața sacramentală este o premisă. În trecut, pustnicii de prin munți și martirii care se ascundeau ca mărturisitori prin peșteri păstrau Sfânta Împărtășanie la gât și nu le păsa de ce li s-ar fi putut întâmpla. Îl luau pe Hristos cu ei, pentru că trăiau clipa morții ca prezentă, adică momentul unirii lor cu Biserica din Cer, care ne așteaptă.

Desigur, împărtășirea deasă nu exclude situațiile în care, când e nevoie, prin iconomie bisericească, cineva

este silit să se împărtășească o dată pe an și totuși să-L aibă pe Hristos. Pentru că Hristos știe să se extindă în veci, cu atât mai mult de-a lungul anilor. Este posibil ca niște oameni să stea ca morți mai mult de două sute de ani într-o peșteră, iar apoi să învie fără să se fi împărtășit în tot acest răstimp[5]. Dar aceasta este o iconomie. Dumnezeiasca Împărtășanie este hrana zilnică. De aceea sunt trist când văd mediocritate în viața noastră, când văd capitulare sau compromis, când văd că viața noastră nu este neîncetat sacramentală, ca să poată fi și mistică.

Viața duhovnicească presupune o viață serioasă, de trezvie, cu înțelesul urmăririi lui Dumnezeu, pe de o parte nevăzut, dar, pe de alta, cu adevărat prezent. Trezvie înseamnă ochi neadormit. Nu este cu putință să avem o viață adevărată, o viață în Hristos, așa cum o înțelege Apostolul Pavel, atunci când inima noastră înclină spre ceva. Când dorim altceva decât pe Hristos, când până și cel mai neînsemnat lucru face să vibreze corzile noastre lăuntrice, atunci acel lucru împărățește înlăuntrul nostru, și nu Hristos.

Am putea să spunem și despre noi că răsuflarea noastră comună, singura noastră comuniune și cale sunt trăirea lui Dumnezeu care Se arată. S-a arătat la Naștere, S-a arătat la Teofanie, S-a arătat la Tăierea-împrejur, Se arată

---

[5] Vezi mai ales *Viața celor șapte tineri din Efes*, în Ierom. Macarie Simonopetritul, *Noul Sinaxar al Bisericii Ortodoxe*, vol. 12, ed. cit., 2009, pp. 34-36.

în fiecare zi în mii de feluri ca să ne arate că Dumnezeul cel ceresc are şi pentru noi modalităţi personale de arătare. Domnul S-a arătat cu adevărat. Prin naşterea Sa, Cel fără de timp a intrat în timp, prin Fecioara S-a făcut trup, aşa cum suntem şi noi, ca să ne descopere că, oricât de palpabil ar fi trupul, cu atât mai mult este palpabilă şi viaţa noastră duhovnicească. Prin tăierea-împrejur, Hristos leapădă de la Sine o parte din trup ca să rămână, aşa cum se simte şi Biserica triumfătoare, cu lipsuri. Aceasta arată că El trăiește acolo sus, oarecum, în mod nedeplin, pentru că ne așteaptă să completăm noi acea parte din trupul Lui.

Prin botezul Său, Iisus vine și Se arată sub forma robului și este botezat de către rob, El, Cel fără de păcat, singurul Dumnezeu al veacurilor, cel întru toate neîntinat, cu totul luminos, ca și cum ne-ar spune că „și Eu sunt păcătos, am nevoie să fiu botezat". Se face asemenea cu noi oamenii și, oarecum, Se mărturisește ca păcătos în locul nostru înaintea ochilor oamenilor. Dacă cineva ar fi avut duhul înţelegerii, Duhul Sfânt, văzând grabnica Sa ieșire din apă, ar fi putut să își dea seama de curăţia Lui. Dar dacă nu avea acest duh al înţelegerii, așa cum era majoritatea oamenilor – nici chiar demonul nu a reușit aceasta –, l-ar fi considerat un păcătos. Nu exista o faptă mai proprie unui rob decât botezul. Numai păcătoșii se botezau.

Botezul Domnului a fost desăvârșita Sa smerire în acea clipă, ca să ajungă apoi la defăimarea morţii pe cruce și a îngropării. Dar, cel puţin, îngroparea era în tinda învierii și a slavei. Acum însă nu exista ceva care

să le dezvăluie oamenilor că El era Dumnezeu. El a auzit glasul venit din cer: „Acesta este Fiul Meu cel iubit“ (Mt. 3, 17), dar oamenii nu au putut să-L vadă cu ochii lor pe Dumnezeul cel nevăzut și pe Duhul Sfânt cel nevăzut, deoarece a coborât sub forma unei făpturi foarte banale, porumbelul.

Faptul că Domnul S-a botezat înseamnă că a primit cea de pe urmă smerire, că a ajuns mai prejos chiar și decât un rob, în timp ce noi nu putem suporta nici măcar o dorință, nici măcar o părere, nu a vreunui rob, ci a unui frate de-al nostru și suntem gata să-l refuzăm, să-l atacăm, să ne apărăm, să ne îndreptățim poziția. Nu purtăm nicio povară de-ale aproapelui nostru. Dar Hristos câte a purtat! Noi ne-am sfărâma și am muri cu gândul unei astfel de smeriri și necinstiri înaintea oamenilor care erau de față la Botezul Lui. Nu vă îndoiți că acolo era o mulțime de oameni care erau martorii acestui botez.

De ce S-a smerit Domnul atât de mult? Ca să învățăm să trăim smerenia răsuflării celei unice, „un lucru răsuflând“, care, în realitate, este slăvirea noastră și unirea noastră cu Cel care a ieșit din apele Iordanului. Astfel, ieșim și noi din durerile și ostenelile vieții ascetice, din hăurile privirii noastre întunecate, din neputința vederii noastre și din realitatea orbirii noastre față de cealaltă realitate, a vederii marelui Dumnezeu. Atunci vom ajunge la un fel nou de lacrimi, ajungem la un lucru diferit.

În chilia ta, în timp ce erai singur, simți acum o lărgire, un spațiu larg care Îl încape pe Însuși Hristos.

Hristos a trăit potențial viața ta, iar acum tu trăiești prin harul și lucrarea Lui. Îl dobândești și Îl ai cu tine. Stareţul revine, sfinţii revin, visele din copilărie revin și ele, dorinţele sfinţilor devin dorinţele tale și zici: „S-a arătat și în mine Dumnezeul treimic." Acum chilia ta îți dăruiește o tihnă, o bucurie. Ai vrea să zbori, dar unde să mergi? Nu există nimic mai bun decât ceea ce trăiești în această clipă. Lacrimile care revin sunt de data asta un nou fel de lacrimi, care simţi că îi îmbrăţișează și îi sărută pe toţi sfinţii și tot cerul. Simţi că se amestecă cu sângele martirilor, cu dorinţele și cu slava cuvioșilor. Lacrimile tale nu se mai deosebesc acum de ceea ce intră în Sfântul Potir, pentru că sunt o curgere care vine de la Însuși Dumnezeu, și nu din strădania noastră.

În acest fel, privegherea ta, traseul tău ascetic, trăirea ta duhovnicească zilnică devin oarecum constante. Felul privegherii tale capătă o formă mai puternică, mai adevărată, încercată. Acum începi și adaugi, elimini, faci schimbări, potrivești și găsești forma finală în care trebuie să stai atunci când priveghezi. Găsești, prin încercare, propriul tău fel de priveghere. Desigur, toate acestea se petrec în colaborare cu Stareţul, cu știinţa și cu binecuvântarea lui, pentru că nimic nu este binecuvântat fără această binecuvântare. Fără această binecuvântare (εὐλογία), totul se dovedește a fi o nebunie (ἀλογία). Prin urmare, privegherea devine constantă sau se diversifică sau alternează în viaţa de zi cu zi, până când își găsește felul definitiv prin care Însuși Duhul Sfânt ne dă lacrimile despre

care vorbește Sfânta Scriptură (*cf.* Ps. 6, 6; Lc. 6, 21). Atunci cum va sta cineva și cum va tăcea? Este cutremurat de o iubire de nesuportat, foarte dulce și pretențioasă.

Iubirea capătă acum o nouă dimensiune și primul care intră în această nouă dimensiune este Stareţul. Împreună cu Stareţul intră şi Dumnezeu, şi acum confunzi aceste două persoane. Intră şi toţi sfinţii, mai ales sfinţii pe care îi iubeşti, iar centrul tuturor nu mai eşti tu. Cu toţii formează o horă în care dănţuiești și tu împreună cu ei și cu toată zidirea, întocmai ca în acea frumoasă reprezentare a prorocilor şi a cuvioşilor care dănţuiesc sus în ceruri. Şi pe cât dănţuieşti tu, pe atât înveţi să iubeşti mai mult. Simţi că Stareţul tău îţi mărturiseşte adevărul ca şi cum te-ar alinta duhovnicește, ca și cum ţi-ar îndrepta viaţa, ca și cum ţi-ar conduce cu adevărat existenţa. Și astfel, trăind această taină a prezenţei lui, înţelegi mai bine restul horei, unitatea trupului Bisericii, faptul că tu nu ești tu, ci ești Hristos, împreună cu toţi cei uniţi cu El.

Dacă ai vreo temere sau vreo frământare, acestea sunt ca nu cumva să treacă noaptea și să nu apuci să te desfătezi mai mult. Într-adevăr, când cineva învaţă să privegheze cu adevărat mai are doar această temere și această frământare: ce păcat că a trecut atât de repede noaptea! Oare va trece şi noaptea următoare tot atât de repede? Vrei ca noaptea să se lungească atât de mult, încât să fie urmată de așa-zisa „a opta zi", de ziua învierii tale, de ziua despre care cântăm: „Aceasta este ziua pe

care a făcut-o Domnul. Să ne bucurăm și să ne veselim întru ea!" (Ps. 117, 24).

„Această zi" începe tocmai din această noapte, când frământarea te face să te temi ca nu cumva ea să treacă și să fie absorbită de o altă zi trecătoare, și apoi de o noapte trecătoare, și nu de acea zi definitivă, desăvârșită și desăvârșitoare pe care Domnul a făcut-o pentru tine. Pentru fiecare din noi El a făcut o zi care, în cele din urmă, nu mai este nici urmată de alta, nici nu urmează pe alta, nici nu este legată de alta, ci este o singură zi comună cu ziua finală a tuturor sfinților și a Dumnezeului nostru Însuși.

De aceea ne gândim că noaptea noastră poate să treacă și să se lumineze iarăși, să bată din nou clopotele, să mergem din nou la biserică. Iar frământarea noastră ne amintește că suntem oameni, ne amintește de păcatul nostru. În această luptă cu Dumnezeu, strigăm din nou împreună cu sfinții: „Vino Tu, Dumnezeule cel mai înainte de veci, miluiește-mă, miluiește-ne!"

Iubiții mei copii, să facem în acest an tot ce putem ca să trăim astfel! Este singurul fel de viețuire care ne face vrednici și pe noi, dar și mănăstirea, care ne-a făcut prinți ai Împărăției cerurilor, ne-a dăruit veșmintele lui Iisus Hristos. Nu am venit aici din nici un alt motiv decât numai ca să ne mântuim, să ne desăvârșim. Nu există nimic altceva care poate îndreptăți viața noastră sau să înlocuiască destinația noastră.

În acest punct aş vrea să închei, pentru că văd că timpul trece. Vedeţi că rugăciunea noastră şi lupta noastră cu Dumnezeu ajunge, la un moment dat, la neliniştea ca nu cumva să treacă şi noaptea aceasta. Lupta noastră este o călătorie către Dumnezeu, dar este nevoie şi de dispoziţia noastră lăuntrică. Cum se exprimă această dispoziţie lăuntrică, aşa încât Dumnezeu să răspundă sincerităţii inimii noastre? Există două moduri fundamentale despre care citim adeseori şi la Sfântul Isaac, şi la Sfântul Simeon, şi la toţi Părinţii şi autorii ascetici şi pe care le repetăm iarăşi şi de multe ori şi aici. Pentru că este, de asemenea, adevărat că inima noastră este trupească, învârtoşată. Inima noastră are nevoie de lovituri de topor ca să se fisureze puţintel pe undeva şi, atunci, să putem să vărsăm şi noi o lacrimă din cele pe care Dumnezeu le primeşte în palmele Lui şi poate să le ducă la sfinţi şi să le spună: „Iată ce v-am adus de pe pământ! Aşadar, nu vă pierdeţi răbdarea, mai aşteptaţi! Aşteptaţi-i şi pe cei de pe pământ!" Aceste lacrimi arată că ni se apropie sfârşitul, care este începutul vieţii noastre veşnice.

Un fel de exprimare a dispoziţiei lăuntrice este când urmărim şi cerem de la Dumnezeu să Îl trăim. „Hristoase, vreau să Te trăiesc!", Îi spunem. Vrem să-L trăim neîncetat pe Dumnezeu. Spre deosebire de aceasta, Apostolul Pavel foloseşte expresia „în Hristos". Noi însă stăruim: „Eu Îl vreau pe Hristos" şi, prin aceasta, avem impresia că suntem sinceri, că suntem dintre adepţii smeritului Iisus. Cerem ca în călătoria noastră duhovnicească, în viaţa noastră, în obştea noastră să avem

rezistență, tihnă, trăiri, să nu avem ispite, viața să nu ne fie dificilă, să nu fie un martiriu. În timp ce sfinții Bisericii noastre își doreau mai dinainte martiriul, ca pe cele mai frumoase comori. Noi ne temem de martiriu. „Nu pot să trăiesc așa, Hristoase – zicem noi –, Te vreau pe Tine!" Dar Apostolul Pavel spune: „Doar în Hristos poate cineva să trăiască" (*cf.* Gal. 2, 20), și nu doar vrându-L pe Hristos. Felul nostru de luptă provine din neputința noastră omenească, din neputința inimii și a voinței noastre.

Mergem șchiopătând cu amândouă picioarele (*cf.* 3 Împ. 18, 21). Nu mergem în mod drept și sincer către Dumnezeu. Nu mergem pentru El, ci pentru noi. Faptul de a-L cere și a-L trăi pe Dumnezeu este o rugăciune care ascunde o așteptare și izvorăște din iubirea noastră de plăcere, din egoismul nostru. Este cererea noastră de a ne odihni, de a ne trage duhul. Este ceea ce spune Psalmistul: „Doamne, lasă-mă ca să mă odihnesc" (Ps. 38, 18). De altfel, și folosim ca argument acest verset din Psalmi. Acest fel de atitudine este o dispoziție de a ne acoperi patimile și deșertăciunile noastre. Credem că astfel prindem curaj să ne înfățișăm înaintea Domnului, dar de fapt este obrăznicie. De cele mai multe ori însă, rezultatul în aceste situații este „n-a fost nici glas, nici răspuns" (3 Împ. 18, 26). Adică Dumnezeu nici nu-ți va vorbi, nici nu te va auzi și nici tu nu-L vei auzi pe Dumnezeu, pentru că, în realitate, nu-L ceri pe Dumnezeu, ci vrei să-ți fie acoperit egoul, care este dumnezeul tău.

Cu toții facem această greșeală. Există mii de situații care, dacă avem smerenie și o oarecare adunare în

noi înşine, ne vor face să descoperim această greşeală înlăuntrul nostru. Această greşeală au făcut-o adeseori şi sfinţii, până când au înţeles care este adevăratul fel de chenoză. Chenoza, tăierea-împrejur, faptul de a crede că sinele nostru este mai rău decât cel de pe urmă rob care nu aşteaptă nimic şi nu are dreptul la nimic şi nu cere nimic, este felul propriei noastre pliniri.

Să vedem mai pe larg cel de-al doilea fel de exprimare a dispoziţiei lăuntrice. Cine Îl iubeşte pe Dumnezeu altfel se roagă şi altfel îşi exprimă nădejdea. El nădăjduieşte cu credinţă. Adeseori, nădăjduim dogmatic, dar nu nădăjduim cu trăire. Credinţa şi nădejdea noastră nu sunt ipostasul celor văzute şi al celor nevăzute. Cred că Dumnezeu mă va ajuta, cred că lui Dumnezeu Îi va fi milă de mine şi că mă va ridica şi pe mine, cel căzut, cel pierdut, dar nu simt aceasta, nu o trăiesc, nu o înţeleg. În realitate, în sufletul meu nu cred asta. Zic: „Aleargă, caută să vezi dacă va veni cândva Dumnezeu!" Apoi, obosit de noaptea de acum şi de ziua de azi sau de lupta mea de ieri, zic: „Până să audă Dumnezeu strigătul inimii mele, eu voi fi crăpat deja!" Simţim lucrurile astfel mai ales când suntem bolnavi şi puterile ni s-au prăbuşit, când suntem dispreţuiţi, când suntem acuzaţi, când alţii ne împovărează, când nu ne bagă în seamă, adică atunci când ceilalţi smeresc egoul nostru.

Dar omul care nădăjduieşte, crezând în prezenţa lui Dumnezeu şi a celor viitoare ca fiind de faţă, are înştiinţarea şi siguranţa că, indiferent de viitor, prezent, de azi, de mâine, de ce este în veacul veacului, pentru el există

o moarte și, în spatele acestei morți, este Dumnezeu, Care există veșnic, Care nu are sfârșit în vecii vecilor. Omul care nădăjduiește, se roagă sincer și nădăjduiește și se bucură și este răsplătit de Dumnezeu, acela înțelege că viața lui duhovnicească nu constă în odihnă, în înălțări spirituale, în trăiri și în harisme dumnezeiești. Acestea sunt ale lui Dumnezeu, nu sunt realizarea ta. Nădăjduiește cu adevărat cel care simte că lucrul lui este strădania pentru rugăciunea lui Iisus, care nu-și greșește ținta niciodată, ci întotdeauna ajunge cel puțin la cele pe care le-am amintit mai înainte, care sunt niște realizări de copil, sunt gângurelile pruncului. Pe acestea le dă Dumnezeu.

Dar cel ce crede și nădăjduiește cu adevărat, acela nu nădăjduiește nici pentru acestea, fiindcă se socotește nevrednic, ci doar depune strădania pentru a se ruga.

În al doilea rând, își pune la încercare privegherea, o pune înaintea ochilor lui Dumnezeu. Cum eu, zice, orbul, surdul, păcătosul, nevrednicul, mai rău decât orice om, eu, care ar fi trebuit să mă trăsnească și să fi ars, și totuși, prin îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu, încă mai trăiesc, cum îndrăznesc să priveghez?

În al treilea rând, cunoaște ce înseamnă „comorile“ chinurilor. Vrea cu adevărat să-și învistierească chinuri, ca să i le arate lui Hristos, așa cum altul își arată mâinile bătucite de muncă, de asprimea luptei pentru existență sau își arată sărăcia. Acesta arată întipăririle chinurilor, ale martiriului, așa cum făceau primii creștini, martirii, mărturisitorii.

În al patrulea rând, înțelege că e nevoie de o muncă serioasă, plină de străpungere, de lucrarea tăcerii și a

adunării în sine însuşi, care este exclusiv lucrarea noastră a monahilor. Dacă nu lucrăm tăcerea şi concentrarea, să nu aşteptăm nimic de la Dumnezeu. Pentru că Domnul Se înfăţişează numai în tăcere şi în isihie.

Primii, care credeau că viaţa duhovnicească constă în odihnă, înălţări spirituale, trăiri și harisme, pentru că au apucat-o pe un drum greșit, nu ajung la niciun rezultat. Obosesc, cad în dezamăgire și, în cele din urmă, ies din viaţa dinamică a oamenilor care luptă duhovnicește, se împrăștie și se destramă. „Văzut-am pe cel necinstitor înălţându-se și mândrindu-se precum cedrii Libanului", zice Psalmistul (Ps. 36, 35-36), dar, când am trecut din nou, nu i-am mai găsit nici măcar urmele. Așa se întâmplă și cu cei care tulbură și netrebnicesc frumuseţea duhovnicească ascunzând tumoarea propriei învârtoșări, a propriei mândrii, a propriilor sclipiri pretenţioase. Aceștia, în cele din urmă, se destramă și pleacă din mănăstire și, pe cât se îndepărtează, încep să-i vadă pe ceilalţi drept cauză a schimbării vieţii lor sau a plecării lor.

Dar cei smeriţi, care nu așteaptă nimic – deoarece simt că sunt cei mai mari păcătoși, că sunt nevrednici și, de aceea, se apleacă la fel ca vameșul, ca fiul cel pierdut, ca femeia cananeancă sau ca desfrânata sau tâlharul – spuneţi-mi dacă au ceva pe care să-l poată pierde? Celor care le-au pierdut pe toate, până și nădejdea că Îl vor vedea pe Dumnezeu, acestor deznădăjduiţi li Se înfăţișează Dumnezeu, pentru că ei au adevărata credinţă. Pentru aceștia, Dumnezeu este Dumnezeu deplin, devine lumină văzută, devine sân părintesc, devine îmbrăţişare.

Aceasta nu este o utopie mincinoasă, ci simţirea unei astfel de dulceţi, încât ei spun: „Dumnezeul meu, ia-mă acum, acum să mor, ca să nu pierd ceea ce îmi dai acum!" Nu se smintesc, nu se descurajează, nu au nimic de pierdut. Așa cum îi spunea Marele Vasile dușmanului său: „Ce-mi vei face? Dacă vrei să mă omori, voi cădea imediat la pământ, pentru că deja sunt istovit, sunt o umbră trecătoare"[6]. Așa și noi, umblând ca niște umbre trecătoare și crezând numai în păcatul nostru și în învârtoșarea noastră, nu avem nimic pentru care să ne temem. Dacă nu ne temem pentru pieirea noastră, atunci această pieire se transformă într-o bogăţie a vieţii, în multe vieţi în Hristos Iisus.

Copiii mei, intrând în noul an, e de prisos să vă spun din nou bucuria pe care mi-o produce experienţa din anul trecut. Îmi amintesc de cei mai mulţi dintre voi de pe când eraţi mici copii. Dar și cei care aţi venit mai târziu v-aţi deschis inima și nu aţi lăsat nimic ascuns, așa încât să vă cunosc și să vă iubesc întocmai ca pe primii. Astfel, cu toţii sunteţi pentru mine niște copii, chiar și atunci când mă port cu unul cu totul diferit faţă de altul sau în mod diferit faţă de cum m-am purtat mai înainte.

Mă bucur de voi toţi și, ca să spun adevărul, adeseori plâng de bucurie pentru că văd înaintarea și maturizarea voastră în timp. Așa cum trandafirul are și

---

[6] Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântul* 43, *Epitaf în cinstea Sf. Vasile cel Mare* 49, *PG* 36, 560BC.

spini, și flori foarte frumoase, tot așa și în viața noastră pot să existe spini pe care i-am atins mai înainte, dar aceasta nu înseamnă că nu există și înaintare, și bucurie duhovnicească. Vă iubesc întocmai ca pe copiii lui Dumnezeu. Vă iubesc pentru că sunteți moștenitorii făgăduințelor Împărăției lui Dumnezeu. Vă iubesc pentru că ați primit multe binecuvântări, pentru că, atunci când mă văd personal cu fiecare dintre voi, observ – când suntem singuri – atâtea trăiri, uneori în scrisorile voastre, alteori în spovedaniile voastre. Toate acestea sunt pentru mine o privire izbăvitoare, aş zice, către Dumnezeu. Ele mă izbăvesc de osteneli și de trudă, pentru că înaintăm cu toții spre Dumnezeu, și ca obște, și ca persoane.

Suntem la începutul anului. Gândiți-vă că în timpul slujbei am simțit, am văzut, am trăit, am citit și am cântat coborârea la noi, necinstirile și chenoza la care S-a supus Dumnezeu. Să fim noi, duhovnicește vorbind, cei mai goliți, ca să dobândim plinătatea harului, plinătatea Sfintei Treimi! Aceasta să fie nostalgia întregii noastre vieți! Să știți că îmi veți face o bucurie mai mare dacă viața voastră va fi o pândă smerită a lui Dumnezeu de către un om păcătos.

Dacă veți trăi așa, atunci și eu vă voi simți ca pe copiii mei, iar voi mă veți simți ca pe părintele vostru. Dar dacă nu veți trăi așa, atunci și eu mă voi simți lipsit, în sensul că nu voi fi părinte, și voi vă veți simți lipsiți de părinte, că nu aveți tată. Eu mă voi simți fără copii, iar voi fără tată. Astfel, voi veți trăi ca orfani duhovnicește, iar eu voi trăi o însingurare apăsătoare, pentru că nu voi

simţi călătoria comună a obştii noastre. Suntem o oaste care e chemată să continue dănţuirea sfinţilor! Să fim prinşi şi noi, în acest an, în această horă!

6

PĂRINTELE DUHOVNICESC ȘI FIII*

Dacă vrem să-L trăim pe Dumnezeu, trebuie să nu ne schimbăm legăturile noastre cu El, să nu încălcăm legea Lui și așteptările Lui. Mintea noastră trebuie să rămână întotdeauna neclintită și, în orice clipă ne caută Dumnezeu, să nu ne găsească ocupați cu nenumărate treburi. Trebuie, mai ales, să nu facem compromis cu gălăgia și cu lipsa de rânduială, cu joaca șoarecilor când lipsește pisica. Nu putem să binecuvântăm, decât ulterior și prin pogorământ, nimic din cele care produc gălăgie, tulbură, care ne scot din programul mănăstiresc, pentru ca obștea să-și poată continua drumul.

Nu are importanță doar ce va face fiecare dintre noi, ci are importanță ca trupul unic al obștii să înainteze în comuniunea sa cu Dumnezeu. Adeseori, când se iscă vreo agitație, au loc situații care creează o nebunie în sufletul omenesc, o satisfacție pământească, dar nu putem să

---

* Cateheză ținută în Sfânta Mănăstire Simonos Petras, 19.07.1982.

înțelegem cât de mare este acest rău. Aceasta este o beție, lucrările ne târăsc cu putere după ele; e o privire încrucișată, o atracție pe care o suferim din cauza situațiilor și ne aflăm pământești, deși am făgăduit o viață duhovnicească[1]. Dumnezeu ne-a rânduit în acest post de pază (Avac. 2, 1) ca să fim observatori, ca să fim cei liniștiți, cei fără treburi, și nu cei prinși în vâltoarea preocupărilor. Oamenii prinși în acestea, oamenii ocupați și obosiți nu pot să-L iubească, nici să-L slujească pe Dumnezeu. Ceva nu merge bine în sufletul lor și, de aceea, trăiesc o deșertăciune.

Dacă vom fi târâți de astfel de osteneli zadarnice, când ne vom dezmetici și vom vrea să ne luăm viața de la început, vom vedea că s-a terminat acel „astăzi" – „până ce putem spune astăzi" (Evr. 3, 13) –, că e târziu ca să mai putem reîncepe. Dumnezeu nu ne dă timpul pocăinței și al rodirii când vrem noi, ci când vrea El, Care a rânduit timpurile și vremile și perioadele. Dacă nu semeni în octombrie, ci în martie, n-o să strângi niciun rod. Iar dacă nu seceri în iulie, ci seceri în august sau în septembrie, nu vei avea nimic să pui în hambare. Aceste lucrări agricole sunt imagini, pilde scoase din natură, vii și zilnice pe care Dumnezeu ni le-a trasat înainte ca niște prevestiri ale legăturii noastre cu Împărăția cerurilor.

Cu toate dificultățile, călătoria noastră continuă. Am ajuns la această frumoasă perioadă a praznicelor noastre. Ne-am bucurat mai ales de sărbătoarea iubitului nostru

---

[1] Cateheza de față a fost ținută după renovarea clădirilor mănăstirii.

sfânt Nicodim și de prezența cinstitului său cap. Sfântul Nicodim a scris înlăuntrul nostru pagini întregi și ne-a insuflat și probabil că a pus și temelia dorurilor după viețuirea noastră monahală.

Apoi am ajuns la sărbătoarea noastră de ieri[2], iar după puține zile îl vom sărbători pe Sfântul Emilian Mărturisitorul[3]. Inimile voastre saltă mai mult pentru părintele vostru văzut și mai puțin pentru Sfântul Emilian. Cu toate acestea, Sfântul Emilian este un „ungător"[4] al sufletelor noastre și al vieții noastre, pentru că viața lui este atât de semnificativă, după cum scrie în scurtul sinaxar care ne-a fost transmis.

Astăzi i-am prăznuit pe Părinții Sinodului al IV-lea Ecumenic, dar și pe cei ai celorlalte Sinoade Ecumenice și vom continua cu profetul Ilie, omul acesta de foc și plin de râvnă, preînchipuirea viețuirii monahale, ca să ajungem, în sfârșit, la Sfânta Maria Magdalena, pe care am iubit-o în mod special de când am venit la mănăstirea Simonos Petras. Ea este cea care se atinge în locul nostru de Domnul și de marginea veșmintelor Lui și simțim că noi facem aceasta. În această horă a sfinților

---

[2] Este vorba de praznicul Sfântului Emilian de la Durostorum (n. tr.).

[3] Pe 8 august (n. tr.).

[4] În Antichitate, „ungătorul" era antrenorul care își ungea elevul cu ulei peste trupul gol, ca pregătire pentru luptele atletice, așa încât să nu poată fi prins de adversar. În textele bisericești, termenul se referă la povățuitorul duhovnicesc, fiind adesea întâlnit în slujbele cuvioșilor (n. tr.).

saltă inimile noastre, iar obștea noastră prăznuiește în mod exterior, dar cu avânt lăuntric.

Ieri am văzut că ați cântat din toată inima spre cinstirea părintelui vostru duhovnicesc, ca să răspundeți la propria lui iubire, oferindu-i și voi una și mai mare. Mai cu seamă cu cea din urmă cântare, polihroniul, zicând cuvintele „și părintele nostru", ați cerut oarecum să vă scoateți inimile ca să le vadă Domnul și Dumnezeul vostru. Toate acestea arată că aici nimeni nu trăiește pentru sine. Desigur, nimeni nu a venit ca să trăiască pentru un om care poartă numele unui sfânt, ci a venit ca să devină și să fie el însuși un sfânt. Nimeni nu a venit aici pentru un scop omenesc sau pentru o iubire omenească, pentru că acestea nu ar putea ajunge sus în Cer. Aceste fapte arată că mintea noastră este înălțată și că viața noastră atârnă de Dumnezeu, iar cugetele noastre sunt neîncetat înaripate, zburând și înălțându-se, iar noi nu trăim decât intrând în Împărăția lui Dumnezeu.

Când ies din mănăstire și din Sfântul Munte, îmi amintesc cuvântul spus de Moise către iudei când i-a lăsat la poalele Sinaiului. L-a dat iudeilor pe Aaron ca să fie cu ei, iar el, urcându-se ca să primească tablele Legii, le-a spus: „Liniștiți-vă aici", rămâneți liniștiți acolo unde v-am pus, „până mă voi întoarce la voi" (Ieș. 24, 12-14), până mă voi întoarce împreună cu Iisus al lui Navi! „Liniștiți-vă" (ἡσυχάσατε) sau „liniștiți-vă mereu" (ἡσυχάζετε)! „Liniștiți-vă" arată acțiune, iar „liniștiți-vă mereu" arată continuitatea acțiunii. Când Dumnezeu dă tablele, noi putem avea suișuri negrăite și nădejdi dumnezeiești doar dacă inimile noastre trăiesc

într-o atmosferă de isihie, într-o isihie care este strălucirea uitării tuturor și, mai ales, a lepădării egoului; într-o isihie care decurge din părăsirea tuturor lucrurilor care ne-au preocupat și ne preocupă; într-o isihie care iese din pacea conștiinței unite cu gândul şi voinţa Domnului, o conștiință care nu mărturisește nimic împotriva noastră, nimic care nu-I place lui Dumnezeu și care întristează Duhul Sfânt (*cf.* Ef. 4, 30). Dumnezeu nu ne dă niște table de piatră așa cum i-a dat lui Moise, ci neîncetate revărsări de lumină. Vorbește înlăuntrul nostru și Se face auzit atunci când noi ne liniștim cu adevărat în lăuntrul nostru. Dumnezeu dăruiește, pe de o parte, tunete și fulgere ca pe Sinai (*cf.* Ieș. 19, 16), dar dăruiește de asemenea în sufletele noastre şi dulceaţa vântului subţire (*cf.* 3 Împ. 19, 12). Dăruiește toate felurile prezenţei și arătării Lui atunci când noi rămânem la pândă, așteptându-L. Dumnezeu nu Se lasă niciodată nemărturisit (*cf.* F.A. 14, 17).

De fiecare dată când prăznuim un martir, Dumnezeu ne spune prin tot ceea ce citim că trebuie și noi să fim martiri și că adevăratul martir este El (*cf.* Is. 43, 9-12; Înţel. Sol. 3, 1-9; 5, 15-23). Tatăl este martir pentru că ne-a mărturisit dumnezeirea Fiului Său (*cf.* In. 12, 28). Fiul este martir pentru că ne-a descoperit dumnezeirea Tatălui, întrucât este singurul Care Îl cunoaște pe Tatăl și Care L-a văzut faţă către faţă în însăşi fiinţa Lui (In. 10, 15; 14, 6). Fiul este neîncetat un martir, mai ales faţă de noi, pentru că Îl trimite pe Duhul Care mărturisește caracterul de tată al lui Dumnezeu și pe al nostru de fii în familia Bisericii. Prin urmare, trăim cu neîncetate mărturii, neîncetate „plăci" care urcă și coboară neîncetat,

nu doar o singură dată, din Cer. Noi și Dumnezeu ne aflăm într-o nesfârșită comuniune, pe care o întăresc îngerii care urcă și coboară, care duc la Dumnezeu și cel de pe urmă suspin al inimii noastre, dar aduc și la noi cel mai de pe urmă semn al lui Dumnezeu.

Așadar, în mijlocul acestor bucurii ale mele, pe care le am din partea obștii, îmi sprijin tot dorul și toată nădejdea mea pe faptul că voi continuați această așteptare a lui Dumnezeu și că respectați programul vostru, isihia voastră, liniștea voastră și dobândirea înveselitoare în Hristos a trăirilor voastre mistice cu Domnul. Am toată nădejdea că tot ce spunem voi împliniți înlăuntrul vostru și, astfel, se realizează o lucrare mai importantă decât cea pe care am face-o dacă ne-am întâlni. Când vorbim omenește, se strecoară uneori micimi care strică întâlnirile noastre cele pline de bună-cuviință. Dar când lipsește elementul omenesc și rămân sufletele noastre singure ca să continue luptele pentru cer, atunci suntem siliți să înțelegem lupta noastră în chip mai duhovnicesc, mai serios și mai războinic, ca să o simțim ca pe o cale ascetică bătătorită.

În sfârșit, Dumnezeu m-a învrednicit să vin iarăși alături de voi, iar astăzi m-a învrednicit să avem o sinaxă și să vă văd chipurile, care au fost în toate aceste zile aplecate asupra pietrelor și pământului[5], dar și asupra icoanelor în timpul slujbelor de la biserică. Sper că adeseori, în timpul nopților și în alte momente, chipurile voastre

[5] Este vorba de lucrările de renovare (n. tr.).

vor fi scăldate de lacrimi, uneori vor fi triste, alteori vor zâmbi, potrivit cu trăirile pe care vi le va da Dumnezeu.

Stând cu bucurie înaintea voastră, mă gândesc la taina pe care o lucrează Dumnezeu înlăuntrul nostru. O mănăstire este ceva pe care nu l-ar fi putut inventa raţiunea omenească şi niciun plan nu ar fi adus-o la desăvârșire. Mănăstirea este o creaţie exclusiv a dreptei Celui Preaînalt. Iar înlăuntrul unei astfel de creaţii, cel mai ales element sunt duhurile noastre, care sunt pline de viaţă întrucât Îl poartă pe Dătătorul de viaţă și Îl pot primi pe Sfântul Duh și să umple locul acesta și să-l facă cer. Când suntem adunaţi la sinaxă – știu cât de mult vă doriţi sinaxele –, mă gândesc la legăturile noastre cât sunt de omenești și cât sunt de dumnezeiești. Dumnezeu le-a făcut în așa fel încât să nu lipsească niciun element, să existe deplinătate și în acest aspect.

Părintele, Stareţul, este mai întâi de toate un om. Dacă Domnul a acceptat să Se facă om, să devină ca unul dintre noi și să fie părtaș la toate amărăciunile noastre, chiar și la moarte, cu atât mai mult e firesc ca Dumnezeu să-l facă pe Stareţ mai întâi un părinte omenesc pentru o obște. Părintele este un om şi îl iubim ca oameni şi ne iubeşte şi el ca om. Asta înseamnă că putem să îl iubim sincer fără să ne temem, să îl iubim, pentru că această iubire a noastră este o strămutare în ceruri, și nu o lucrare pământească, petrecută jos, în ţărână. De altfel, cuvântul „om" cuprinde înţelesul privirii în sus[6].

[6] Sf. Atanasie cel Mare, *Definiţii*, *PG* 28, 533C: „Se numeşte

Părintele este un om ca să fie ca noi, ca să avem curajul să-i vorbim, chiar și să-i vorbim împotrivă[7]. Este om ca să poată simți păcatele noastre, ostenelile noastre, sudoarea noastră, greșelile noastre, metaniile noastre. Este om ca să se poată bucura de bucuriile noastre mici și mari, ca să ne poată confirma simțămintele, să ne înalțe înțelesurile și să le recapituleze pe toate, să le adune pe toate în Dumnezeu. Faptul că este un om înseamnă că eu pot în întregime să mă înalț prin el la Dumnezeu.

Dar nu este un simplu om, este și un părinte, un făuritor, un născător. Este cineva care ia țărână din pământ și alcătuiește un suflet iubitor de Dumnezeu. Ia pietre, iar pietrele se prefac de îndată în fii ai lui Avraam (*cf.* Mt. 3, 9). Cu atât mai mult dacă copiii care vor să renască în Duhul Sfânt nu sunt niște inimi de piatră, ci niște oameni care L-au dorit de mici copii pe Dumnezeu, care de mici copii se gândeau numai la cer. Acești copii sunt o materie ușor de modelat. Modelarea lor este atât de ușoară, atât de tihnită, atât de dulce, atât de bucuroasă, încât cerul se pleacă și se bucură că se naște zi și noapte în mănăstire. Părintele este un făuritor (πλάστης), pentru că ia cerul și pământul, le dă o formă și le unește. Este un făuritor pentru că sufletele, monahii și începătorii, i se dăruiesc ca fapturi (πλάσματα)

om pentru că își ațintește privirea în sus."

[7] Este vorba de libertatea și ușurința ucenicului de a se exprima așa cum simte, fără să se ascundă de Stareț, fără să-i fie frică de el, de a fi firesc în relația cu el (n. tr.).

ale lui Dumnezeu, ieşite din mâinile lui Dumnezeu Însuşi ca să fie înălţate şi să rămână lângă El. Faptul că este părinte înseamnă că participă la puterea creatoare pe care i-o dăruieşte Dumnezeu.

Prin urmare, de vreme ce Stareţul este un om şi este şi părinte, adică făuritor, înseamnă că este o taină şi doar în acest fel merită să-l iubească cineva pe Stareţul său şi să i se încredinţeze, să-l cinstească şi să i se dăruiască, să i se deschidă şi să îi înfăţişeze întregul său sine. Dacă Stareţul nu ar fi o taină, dacă nu ar fi legătura dintre creat şi necreat, dintre văzut şi nevăzut, atunci iubirea faţă de Stareţ şi a Stareţului faţă de copii ar fi lucrul cel mai nelegiuit. Stareţul este o taină în spatele căreia se ascunde sau, mai bine zis, în care se concretizează Dumnezeu.

Aşadar, în comuniunea dintre fiu şi părinte, în locul şi dorul după această comuniune avem o mare taină, cea mai mare, pentru că locul, inima, totul se transformă într-o scară care urcă la Dumnezeu. Iar noi, chiar dacă suntem oameni pământeşti, ne aflăm înaintea lui Dumnezeu (*cf.* Ieş. 33, 11), dacă vreţi, înaintea tronului lui Dumnezeu, în faţa căruia se cuvine toată teama şi cinstirea, toată uimirea şi uitarea oricărui alt lucru, chiar şi a morţii.

Această iubire a noastră este, în esenţă, o ieşire din noi înşine, o strămutare, iar legătura noastră – o urcare, o curgere; şi comuniunea noastră – un mijloc care ne poartă tot mai aproape de Dumnezeu. Am putea spune că acolo unde sunt doi oameni stricăcioşi, unul fiind fiu şi celălalt părinte după duh, acolo este un loc înfricoşător (Fc. 28, 17), pentru că acolo este Dumnezeu. Şi chiar dacă cineva îşi scoate sandalele (Ieş. 3, 5)

și își deschide ochii cât poate mai mult și chiar dacă își pregătește inima, tot nu merită să stea într-un loc atât de înfricoşător. Cu toate acestea, Domnul face din acest eveniment înfricoșător și nevăzut o minune zilnică pentru noi prin faptul că ne-a învrednicit să fim monahi și să Îl trăim pe Dumnezeu într-o necontenită taină.

Sărbătorile şi împreună-înfăţişarea noastră înaintea lui Dumnezeu, a mea ca părinte și a voastră ca fii, polihroniile şi bucuriile noastre ne mărturisesc credinţa în prezenţa lui Dumnezeu în mijlocul nostru şi, în acelaşi timp, nădejdile că corabia noastră, trupul acesta nu urmează să moară, ci va fi făcut nemuritor în sânurile părintești din Cer. Toate acestea mărturisesc supravieţuirea obștii noastre potrivit cu dorurile noastre. Mărturisesc că nu vrem să trăim ca niște muritori, ci doar ca nemuritori, să trăim ca Dumnezeu și ceea ce este Dumnezeu.

Sărbătorile pe care le trăim în această perioadă, sărbătoarea stareţului, a ocrotitoarei mănăstirii noastre, a fiecărei zi sunt o expresie a făgăduinţei noastre către Dumnezeu ca mănăstirea noastră să fie o adevărată mănăstire, iar viaţa noastră monahală să nu fie nemonahală, ci o cucerire a lui Dumnezeu Însuși. Pentru ca mănăstirea noastră să-şi poată continua însuşirea ei de formare dumnezeiască, de creare dumnezeiască, pentru ca viaţa noastră să fie modelată de Dumnezeu, trebuie ca viaţa noastră de zi cu zi să nu fie ceva pământesc, ci să fie o viață și o experienţă duhovnicească.

Am considerat necesar ca la întâlnirea noastră de astăzi, prilejuită de ziua mea onomastică, să vă amintesc cât de mult mă întristez când manifestările noastre

nu au caracterul Sfântului Duh, când nu sunt pecetea Duhului, ci au mirosul unui lucru omenesc, chiar și atunci când amintesc de o ploaie. Ploaia cade, desigur, de sus, dar nu din cer. Ploaia cade din nori, din norii care sunt cu puţin mai sus decât noi. Ceva asemănător sunt şi mişcările şi simţămintele şi gândurile noastre. Ele pot fi foarte pământeşti, dar pot fi şi ca ploaia, adică să fie în aparenţă duhovnicești, dar, în esenţă, să iasă din individualismul nostru, din adâncurile dispoziţiei noastre omenești, să iasă dintr-o săltare a sufletului nostru care nu vrea să moară, ci vrea să trăiască, deși trebuie să moară ca să fie redobândit în Dumnezeu.

Tot ce facem, tot ce spunem, tot ce trăim trebuie să vină de la Sfântul Duh, să mărturisească faptul că este un element diferit care pătrunde în existenţa noastră pierdută pentru a-i da viaţă. Să nu păstrăm nimic care nu este purtător de Dumnezeu, să nu ne lipim inima de așa ceva! Să nu păstrăm ceea ce ne doare dacă trebuie să-l dăm, să-l aruncăm, să-l refuzăm sau să-l pierdem. Să nu uităm să ne înstrăinăm de tot ceea ce ne mişcă, de tot ceea ce iubim, chiar dacă sunt doruri dumnezeiești şi aspiraţii duhovnicești, pentru că ceea ce ne mișcă arată că există viaţă, că viaţa nu a murit. Primul lucru pe care vreau să vi-l amintesc este acesta, pentru că multe lucruri dintre cele de care ne bucurăm în fiecare zi nu au în ele suflarea, adică lucrarea Sfântului Duh, ci sunt foarte umile, începând de la preocupările noastre și până la rugăciunile noastre.

Nu există fapt mai jalnic decât o rugăciune care cere să ne înveşnicim pe pământ sau să ni se înveșnicească

nădejdile pe care le-am zămislit cândva înlăuntrul nostru şi pe care le ţinem de teamă ca nu cumva să se stingă. Multe, foarte multe sunt elementele noastre pământești! E păcat să nu putrezească şi să nu simţim duhoarea lor, să nu simţim că put. Dacă Domnul i-a ridicat pe cei din morminte şi le-a dat viaţă (*cf.* Mt. 27, 51-53), înţelegeţi că și de-ar veni de mii de ori, ziua și noaptea, în mănăstirea noastră – și El vine –, nu ne va da viaţă dacă nu ne va găsi duhnind în mormânt. Doar El nu a ajuns părtaș unei asemenea stricăciuni pentru că era nestricăcios. Dar noi trebuie să ajungem la această duhoare pentru ca El să ne dea mireasma Duhului.

În plus, aş vrea să vă amintesc cât de atenţi trebuie să fim ca să avem condiţiile monahale pe care le caută inimile noastre, așa încât mănăstirea noastră să rămână mănăstire. Condiţiile noastre sunt, desigur, și omenești – chilia noastră, draperia pe care o vom pune la fereastră, icoana pe care o agăţăm, rogojina de rugăciune pe care o vom avea. Sunt atâtea și atâtea lucruri de care nu obosesc niciodată să mă îngrijesc ca să vi le pregătesc ori de câte ori mi le cereţi! Şi ştiţi cu cât interes încerc să vi le rânduiesc! Întotdeauna vă rânduiesc cu o deosebită sârguinţă toate condiţiile exterioare necesare şi vă cumpăr sau vă fac tot ce vreţi, așa încât să nu existe în inima voastră nicio îndreptăţire că vă lipsește ceva, până la cel mai mic amănunt. Vreau, cu siguranţă, să ne amintim de cuvântul: „Când avem hrană și îmbrăcăminte, să ne îndestulăm cu ele" (*cf.* 1 Tim. 6, 8). Cu toate acestea, eu vă dau orice îmi cereţi – adeseori şi lucruri nefolositoare – numai și numai pentru ca inimile voastre să nu găsească pretexte, așa încât

în clipele de pocăință să le găsiți pe toate care pot să vă lege din nou cu Dumnezeu.

Dumnezeu ne ajută neîncetat să ne îmbunătățim condițiile și toată osteneala și truda din ultimele luni urmăresc să creăm cele mai bune condiții pentru viața noastră monahală. Dar când spunem condiții monahale, înțelegem mai mult isihia și tăcerea: isihie în inima noastră, în chilia noastră, în locul nostru și tăcerea duhului nostru, care este zăbavnic față de orice altă lucrare și mișcare și se înalță numai spre Cel asemenea lui, spre Duhul Sfânt. Să știți că niciun vis al nostru nu va ajunge realitate, nici inima noastră nu va ajunge la Dumnezeu și nimeni dintre noi nu va avea îndrăzneală înaintea Domnului dacă nu ne vom îngriji cu toată puterea să avem aceste condiții de isihie și de tăcere, să avem tot ceea ce constituie premisa necesară pentru dobândirea desfătării dumnezeiești.

Nu am avea niciun motiv să plecăm din lume dacă nu urmărim și nu reușim lucrul acesta. Ar fi ultima dezamăgire a Bisericii, a Sfintei Biserici, dacă nu vom trăi în isihie și tăcere. Biserica înscrie urmele mucenicești ale martirilor și ale cuvioșilor în activitatea ei. În cronicile pătimirilor ei va înscrie, ca pe un bocet al său, viața fiecăruia dintre noi dacă aceasta nu se va desfășura în spațiul isihiei și al tăcerii. Nu-l putem trăi în mod diferit pe Dumnezeu, lăuntric și exterior. Și să știm că dăm greș de bunăvoie și cu bună știință când nu avem în vedere acest lucru! Fără isihia lăuntrică și fără o consistentă isihie exterioară, oricât ar fi Dumnezeu de prezent pretutindeni, ne va lăsa fără prezența Lui. Noi vom rămâne

fără El şi vom fi, în lumea plină de Dumnezeire, „ca nişte oameni fără Dumnezeu în lume" (Ef. 2, 12). Lumea este îndumnezeită, lumea este hrănită şi este adăpată de Dumnezeu, dar noi vom fi fără Dumnezeu (ἄθεοι) fără această însuşire în drumul nostru duhovnicesc.

Cele care distrug cel mai mult tăcerea și isihia noastră sunt toate câte le trăim cu putere şi toate câte ne preocupă. Adică cele care decurg din slujirea noastră, din dorinţele şi din ideile noastre. Toate acestea sunt microbi aducători de moarte, în care e cu neputinţă să trăiască Dumnezeu.

Încă un lucru pe care aş vrea să vi-l amintesc şi pe care trebuie să îl ţinem cu toată inima, puterea, voinţa şi cunoștinţa noastră este unitatea cugetului nostru. Am pornit ca o obște cu un singur cuget și vrem ca cugetul nostru să fie cugetul Părinţilor, duhul Părinţilor, cuvântul Părinţilor. Întâmplările, mişcările, schimbările, stările umorale, amestecările nelegiuite ale vieţii noastre cu actualitatea, cu ceea ce se târăște, cu sensibilitatea noastră ne pot netrebnici cugetul. Prin urmare, trebuie să păzim unitatea cugetului nostru mai întâi de schimbările lăuntrice. Pentru că înlăuntrul nostru se petrec marile prăbușiri şi înlăuntrul nostru poate să ajungă împărătească ticăloșia ori de câte ori cugetul nostru se îndepărtează cât de puţin de cugetarea Părinţilor.

În continuare, este nevoie să păstrăm unitatea Duhului nostru, potrivit cu dezvoltarea obştii noastre; pentru că situaţiile trag după ele şi obștea şi este cu putinţă ca, încet-încet, ea să uite de unde a plecat, să uităm de ce am ieșit în pustie, de ce am venit la această mănăstire a noastră. Am început cu toţii ca nişte copii

pentru a ajunge martiri, pentru a păși pe urmele cuvioșilor Bisericii. Am pornit ca să-L pipăim pe Dumnezeu. Este însă cu putință ca în fiecare zi, dacă suntem atenți, să vedem că nimic nu are legătură cu cele pentru care am pornit. Vă dați seama cât de mult mă doare sufletul când văd nelucrarea duhurilor voastre în ochii voștri adormiți în biserică, în moțăiala și moleșeala voastră, când o văd în ochii voștri, în cuvintele voastre, în citire, în cântare, în felul în care lucrați uneori, în oboseala pe care o aveți, în zâmbetele sau în discuțiile voastre, toate acestea fiind niște defecte de vedere duhovnicească.

Este cu putință ca mănăstirea să-și piardă, încet-încet, rectitudinea drumului ei, a duhului ei, cugetul pe care a vrut de la început să-l aibă. Se poate ca un om să-și părăsească traiectoria sa firească, dar și o corabie plină de oameni se poate să fie luată de val și dusă altundeva. Astfel, se poate ca și noi să suferim o schimbare din pricina situațiilor, din pricina disprețuirii lui Dumnezeu, din cauza vieții noastre pământești, care ne fac, încet-încet, să credem că așa e mănăstirea, că așa sunt toate mănăstirile, că așa e normal să fie. Dar nimic nu este normal în afară de ceea ce a pus în lucrare firea lui Dumnezeu. Toate celelalte sunt contra firii. De aceea, să nu ne schimbăm convingerile duhovnicești!

Această unitate a cugetului nostru în viața de zi cu zi se vede mai mult la slujba din biserică și la slujirile noastre. Slujba de la biserică trebuie să aibă, pe cât e cu putință, o cântare plină de viață, ca expresie exterioară a caracterului nostru lăuntric viu și plin de dorință. Vrem ca slujba de la biserică să fie o prezență vie a lui

Dumnezeu. Dar dacă nu suntem atenţi la aceasta, dacă vom merge la slujbă adormiţi sau proaspăt treziţi din somn, dacă vom merge roşi de gânduri, de patimi, de îndoieli sau pentru că a bătut toaca, şi nu pentru că au dorit aceasta inimile noastre, vă daţi seama că slujba noastră va fi o injecţie ucigaşă care va schilodi adâncurile noastre şi nu vom mai putea face nimic.

Slujba de la biserică este închinare la Dumnezeu, şi nu simpla noastră prezenţă. Trebuie să roşim şi să fim ca nişte sfecle când vine la noi să ne trezească monahul însărcinat cu aceasta, iar noi încă nu ne-am terminat îndatoririle de dimineaţă, metaniile, rugăciunile, pomenirile sau ce avem de făcut, adică nu suntem treji pentru a ne înfăţişa înaintea lui Dumnezeu. Să nu credeţi că dacă vă trezeşte monahul însărcinat cu aceasta şi mergeţi la biserică slujba voastră va fi o slujbă cuvântătoare şi duhovnicească! Este cu neputinţă! Aceasta se poate întâmpla numai prin har dacă vreuna din zile ar face excepţie.

Trebuie să fim treji şi priveghind cu duhul ca să putem înţelege slujba. Starea noastră în picioare, starea înţeleaptă, şi nu necuviincioasă în strană arată priveghrea noastră. Slujba nu poate fi plină de viaţă dacă nu suntem pe deplin treji în biserică şi dacă nu am descoperit că am intrat acolo fiindcă vrem ca lumina feţei Domnului să strălucească în întunericul sufletului nostru, lucru simbolizat de semiîntunericul din biserică.

De asemenea, unitatea cugetului nostru se păstrează la slujiri. Slujirea nu este doar împlinirea unei munci, o muncă, o poruncă. Slujirea nu este epuizarea vitalităţii

noastre ca să reușim ceva care se aprinde înlăuntrul nostru în timpul săvârșirii slujirilor. Nici nu este o revărsare a minţii și a inimii noastre. Slujirea noastră nu este ceva care se împlinește și e urmărită până la saţietate, nu este ceva care devorează întregul nostru dor dumnezeiesc, ci modul prin care ne asigurăm ascultarea, deșertarea de sine şi mărturisim așteptarea Domnului (*cf.* 2 Tes. 3, 5). Dacă slujirea nu ne asigură aceste premise și dacă nu se săvârșește în modul potrivit, atunci, dintr-o copie sfântă care slujește sfânta pâine ea devine o sabie care ne ucide existenţa. Iar atunci ne zvârcolim înaintea dușmanilor noștri care se bucură, și nu ne veselim înaintea lui Dumnezeu care se întristează.

Slujirea este slujire atunci când este cu adevărat ascultare. Nu este slujire dacă nu ne lepădăm în fiecare clipă de voile noastre și dacă nu împlinim voia celuilalt, dacă nu avem deplina siguranţă că săvârşim această slujire potrivit cu duhul şi mentalitatea Stareţului nostru, în modul lui de gândire. Slujirea trebuie săvârșită cu aceste premise pentru ca Dumnezeu să ne răsplătească. Noi Îi dăm un dar foarte mic, iar Dumnezeu ne va răsplăti cu cea mai mare răsplată. Când slujirea este o muncă pe care ar putea să o facă și un muncitor mirean plătit în afara mănăstirii, această muncă nu este o înfăţişare înaintea lui Dumnezeu, nu este o înălţare a noastră, ci sunt mișcări ale cugetului nostru trupesc în spaţiul pământesc, și nu în cer.

Pe lângă aceasta, slujirea trebuie să fie o chenoză. Dacă la slujire nu sunt asiguraţi termenii şi premisele, situaţiile şi conjuncturile prin care ne lepădăm

de sinele nostru și îl luăm în robie ca să poată muri printr-o muncă aspră, atunci nu este o slujire față de Dumnezeu și față de obște. Chenoză înseamnă că la slujirea mea nu-mi găsesc eu plăcerea, ci îl mulțumesc pe cel care mi-a încredințat slujirea. Dacă nu gândesc astfel, dacă nu trăiesc astfel, dacă nu vorbesc astfel, dacă chenoza mea la slujire nu este de acest fel, atunci ne prelungim viața noastră trupească și micșorăm și îndepărtăm trăirea celor cerești.

În sfârșit, slujirea este singura ocazie pe care o avem pentru a ne arăta răbdarea. Răbdarea noastră este așteptarea Domnului și ceea ce ne dă drepturi înaintea Lui. Este scara care ne strămută atunci când lucrarea este desăvârșită, când a ajuns până la sfârșit, până la sânge (*cf.* Evr. 12, 4), până la moarte. O slujire care nu ne face să asudăm sau nu ne silește să răbdăm, ci este tihnită, o slujire care este la măsurile noastre, potrivită cu calupii noștri este o un idol, o oglindă a sinelui nostru.

Să încercăm să asigurăm viețuirea noastră monahală, dobândirea lui Dumnezeu Însuși prin adunarea de slujbă de la biserică și prin slujirile noastre. Slujirea săvârșită în acest fel aduce o astfel de lărgire a sinelui nostru, încât poate să ajungă la Dumnezeul cel Preaînalt. Dacă slujirea nu este de acest fel, atunci anii noștri petrecuți în mănăstire sunt pierduți cu desăvârșire.

Să ne mai referim și la faptul că obștea noastră este o comuniune vie, care nu se exprimă doar prin slujirea față de ceilalți și prin rugăciunea în comun, ci mai ales prin credința comună nouă tuturor potrivit căreia comunitatea noastră este formată din îngerii și din

sfinții care sunt pentru noi nevăzuți astăzi, dar sunt cu adevărat persoane și vlăstare ale Bisericii, care Îl poartă și Îl oglindesc pe Dumnezeu. Dacă nu păstrăm în fiecare zi aprinsă flacăra pomenirii îngerilor și a sfinților, dacă nu întețim în fiecare zi flacăra care arde înlăuntrul nostru pentru ei, dacă nu avem în fiecare zi comuniune cu sfinții, atunci cum va putea obștea noastră să fie o comuniune vie?

Dar această comuniune vie se vede în practică, pe de o parte prin iubirea noastră, prin faptul că cedăm unul în fața celuilalt, când întotdeauna credem și dovedim că celălalt are dreptate, când se împlinește voia celuilalt și în niciun caz a noastră. „În ziua în care veți mânca din rodul acesta veți muri" (Fc. 2, 17), le-a spus Domnul primilor zidiți. De asemenea, în orice zi și în orice clipă punem în lucrare ceva al nostru, și nu al celuilalt, devenim niște mortăciuni și vin vulturii demonici ca să se înfrupte din hoitul nostru, iar persoanele Sfintei Treimi și sfinții nu pot să se bucure, pentru că ei cer altceva de la noi.

Odată cu acest fel exterior și, am putea spune, exemplar de exprimare a comuniunii noastre, adică a faptului că celălalt are întâietate, să facem și înnoirea lăuntrică a legăturii noastre duhovnicești cu adevărata Biserică, cu Biserica inteligibilă, cu sfinții. Această înnoire o vom realiza în chilia noastră, potrivit cu lupta noastră personală și, mai ales, de-a lungul orelor tăcute de noapte. Când cineva doarme nu-și dă seama de nimic, e ca mort și este cu adevărat mort. Tot așa este, dar în sens contrar, și când cineva trăiește o viață de priveghere, el

singur este treaz, pentru că le percepe pe toate, pe cele pământești și pe cele cerești. Pe cele pământești, ca să le tâlcuiască potrivit cu mintea Domnului (1 Cor. 2, 16); și pe cele cerești, ca să izbutească să se adâncească în ele cândva, pentru că Dumnezeu i-a dat acest privilegiu.

Dacă mănăstirea noastră nu este alcătuită din persoane care se roagă în singurătate Domnului și dacă ele nu au comuniune cu sfinţii, atunci această mănăstire este pe moarte. Și chiar dacă nu se aude horcăitul morţii care începe din sufletele noastre și se transmite la toţi ceilalţi, noi trebuie să îl simţim. Dimpotrivă, o noapte de priveghere personală dă viaţă nu numai mănăstirii noastre, ci, am putea spune, întregului univers, pentru că Îl aduce în chilia noastră pe Dumnezeu întreg. De aceea vă rog să trăim ca o obște vie, în înţelesul pe care l-am analizat acum.

Am putea spune că, în general, avem două vieţi: una care se vede, ca să o aruncăm și să o oferim celuilalt, și alta ascunsă în Dumnezeu prin Iisus Hristos. Cea de-a doua constituie adevăratul nostru sine, pe care Însuși Dumnezeu îl cercetează în fiecare clipă și trebuie să fie atât de adevărat. Viaţa noastră lăuntrică trebuie să fie adevărată înaintea ochilor cercetători ai lui Dumnezeu, iar cea din afară să fie adevărată potrivit cu așteptarea fraţilor noștri. Cea lăuntrică să fie potrivită cu dorinţa profundă a sfinţilor și cu porunca lui Dumnezeu, iar cea exterioară, potrivit cu voinţa

fraților. Trăiesc viața mea zilnică pentru a-mi odihni frații. Trăiesc așa cum mă voiesc frații mei. În același timp, trăiesc viața mea mistică, pe care o cunoaște numai Dumnezeu. Trăind așa, mă dovedesc cel de pe urmă, așa cum se dovedeau a fi și apostolii.

Domnul i-a arătat pe apostoli a fi „cei de pe urmă", spune Apostolul Pavel (1 Cor. 4, 9). Oamenii îi disprețuiau ca pe cei mai proști. Dacă noi nu vom fi cei de pe urmă și dacă frații noștri nu vor merge înaintea noastră, nu vom ajunge niciodată elemente făcătoare de viață ale Bisericii. Dacă nu ne vom simți și noi „gunoi" (1 Cor. 4, 13) – nu numai în mănăstire, ci și față de tot pământul de sub cer – așa cum se simțeau apostolii, adică dacă nu ne vom simți cea mai rea drojdie a lumii, plini de păcate și de himerele pe care le-am semănat până astăzi în inimile noastre și care trebuie să se sedimenteze ca să fie aruncate și existența noastră să fie umplută de Dumnezeu, atunci nu putem ajunge nici apostoli, nici monahi, nici cuvioși, nici mucenici. Dar Dumnezeu ne-a făcut monahi. Ne-a chemat și nu putem să nu împlinim cu putere această poruncă, această voință a lui Dumnezeu și să nu ajungem niște vestitori ai poruncii lui Dumnezeu.

Ieri, la vecernie, am citit cunoscuta paremie din *Înțelepciunea lui Solomon*. O citim aproape la toți martirii. Ea spune că Dumnezeu vine și îi pune la încercare pe oameni ca să vadă dacă sunt vrednici. I-a cercat pe martiri și i-a găsit vrednici de El (*cf.* Înțel. Sol. 1, 9). Astfel, Dumnezeu a încercat inimile noastre și ne-a găsit vrednici de Sine și ne-a adus aici. Dacă noi nu ne dovedim în fiecare

zi vrednici înseamnă că nu suntem martiri ai Domnului, că L-am lăsat pe Dumnezeu nemărturisit, pentru că cel mai frumos martiriu este această credinţă vie a noastră, această viaţă a noastră cu adevărat duhovnicească.

La foarte frumoasa Slavă a Laudelor alcătuită pentru Sfântul Mucenic Emilian, imnograful a unit sângele cu focul și le-a numit „însoţire veselă"[8]. Domnul a aprins înlăuntrul nostru focul. Foc am venit să aprind, zice Dumnezeu, și l-am aprins, și mai vreau să aprind și altul (*cf.* Lc. 12, 49)! Dumnezeu a aprins focul și, prin el, Se păstrează pe Sine Însuși în lume și înlăuntrul nostru și, prin noi, mântuie lumea. Dar focul se adeverește, este dovedit ca adevărat atunci când iese ca sânge, adică, pe de o parte, prin izbânzile pe care le săvârșește Dumnezeu, iar pe de alta, prin faptele noastre, care ne costă, fiind ca o vărsare a sângelui nostru. Dacă viaţa noastră nu ne costă, dacă panoplia, armura[9] pe care ni le-a dat Domnul nu ne costă mult în fiecare zi, atunci ce I-am putea spune lui Dumnezeu? Ce altceva mai așteptăm? Nu doar Sfântul Emilian și toţi sfinţii s-au luptat până la sânge, ci trebuie să ne luptăm și noi. Pentru că Domnul a dat fiecăruia dintre noi această panoplie (*cf.* Ef. 6, 11) și ne-a făcut vrednici să-I fim martori prin sângele nostru.

Viaţa noastră monahală este o mișcare pe care o faci cu ştergarul[10]. Dumnezeu a făcut din inima noastră

---

[8] Slujba sfântului din 18 iulie, Utrenia.

[9] La fel, prima stihiră de la Vecernie.

[10] Μάκτρο poate fi o cârpă sau un burete, dar și pânza roșie cu

un ştergar, iar viaţa inimii noastre este tocmai această mişcare pe care o face ştergarul ca să cureţe ceva. Viaţa noastră monahală este o viaţă de desăvârşire. Fiecare din acţiunile noastre, pentru a fi o lucrare monahală, trebuie să fie un burete cu care absorbim desăvârşirea. Ştergarul (μάκτρο, din verbul μάσσω, „a prinde") este obiectul cu care prindem alt obiect. Dacă nu Îl prindem în fiecare zi pe Dumnezeu ca şi cu o linguriţă sfântă şi dacă nu facem mişcări prin care ne atingem de Dumnezeu, atunci cui îi slujim şi ce câştigăm? Dacă nu avem siguranţa că toate câte le facem şi le spunem sunt nişte linguriţe sfinte, nişte ştergare sfinte, spuneţi-mi de ce le mai facem, de ce le vrem, ce aşteptăm de la ele? Ştergarul este ceva care se atinge de un loc, care se apropie de ceva sau de cineva. Şi viaţa monahală este ceva care ne aduce foarte aproape de Dumnezeu. Tot ce există într-o mănăstire este prezenţa lui Dumnezeu. Tot ce se petrece într-o mănăstire ne aduce mai aproape de Dumnezeu.

De aceea nu există un om mai apropiat de Dumnezeu decât un monah care se înfăţişează cu adevărat lui Dumnezeu. Pot să spun că ziua mea este ziua pe care a iubit-o Dumnezeu, care I-a bineplăcut lui Dumnezeu şi Dumnezeu a binevoit în ea, pe care a visat-o Dumnezeu şi Şi-a însuşit-o atunci când această zi este o atingere de Domnul. Adică atunci când eu Îl ating, Îl ajung şi Îl

care se şterge Sfântul Potir după potrivire şi, prin urmare, trebuie avut în vedere contextul mistico-liturgic la care trimite tâlcuirea Părintelui Emilianos (n. tr.).

absorb pe Domnul Însuși; când absorb harurile Duhului și le frământ cu mine însumi, dând la o parte orice necurăție și făcând din tot ce este dumnezeiesc un element de neșters al existenței mele. Aceasta este lucrarea pe care ne-a încredințat-o Dumnezeu. Aceasta este puterea pe care ne-a dat-o. Aceasta este apostolia noastră. Aceasta este ceea ce pot pune înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Aceasta mă face vrednic nu de chemarea pe care am primit-o pentru că am fost vrednic de chemare și Dumnezeu m-a chemat, ci vrednic de așteptările ulterioare ale lui Dumnezeu.

Martirii, cuvioșii s-au îmbrăcat cu putere și au ajuns martiri și cuvioși. Dar pe cine dintre noi îl lasă Dumnezeu fără putere? Chiar și pe cel mai ratat, mai handicapat trupește, sufletește, intelectual, pe cel mai netrebnic om din societate Dumnezeu l-a făcut capabil să ducă lupta în această sfântă întrecere. Nu ar fi adus pe niciun om la existență dacă nu l-ar fi întrarmat cu panoplia Lui. Tocmai de aceea nimeni dintre noi nu va putea simți o bucurie adevărată dacă nu va pune în lucrare aceste mijloace pe care i le-a dat Dumnezeu. Și care sunt mijloacele pe care ni le-a dat? Sunt nesfârșite! Cine ar putea să le numere și cine ar putea să le deslușească? Dar când mă arunc pe mine în Dumnezeu, atunci El mă afundă în Sine, ca pe un înotător în mare, și face cu mine tot ce S-a gândit și a vrut El. Dumnezeu a pregătit totul ca să slujească propria noastră desăvârșire, pentru care ne-a și chemat.

Am văzut cât de simplu spune Solomon: „Tu vei înarma zidirea spre apărare de vrăjmași“ (*cf.* Înț. Sol. 5, 17). Citim și recitim acest verset și, cu toate acestea, îl uităm și îl lepădăm din viața noastră. Substantivul κτίσις, „zidire“,

are două grafii: una cu *eta*, cealaltă cu *iota*. Cea cu *eta* înseamnă că Dumnezeu îl înarmează pe fiecare dintre cei ce sunt proprietatea (κτῆσις) lui Dumnezeu, îi dă panoplia ca să poată învinge dușmanii văzuţi şi nevăzuţi. Prin urmare, nimeni nu poate spune că e incapabil să ajungă la sfinţenie şi la desăvârșirea monahală. Dumnezeu nu ne-ar fi făcut proprietatea Lui prin botez, apoi prin tunderea monahală, iar apoi prin toate metaniile noastre, spovedaniile, rugăciunile și binecuvântările pe care le primim în viaţa noastră monahală dacă nu am fi fost în stare să ne învrednicim de dorinţele Lui desăvârșite. Așadar, Dumnezeu ne întrarmează din clipa în care ne-a dobândit și am ajuns propria Lui avere.

Cealaltă grafie, cu *iota*, înseamnă că Dumnezeu nu mă întrarmează doar pe mine, ci întreaga zidire (κτίσις). Așa cum pe terenurile disputate aflate la granița dintre popoare, toţi munţii, toate dealurile, toate locurile, chiar și holdele cu semănături sunt pline de arme de foc gata să aducă victoria, tot așa a făcut și Dumnezeu cu zidirea. A umplut-o cu arme ascunse și văzute ca să le putem folosi în orice clipă. Și chiar dacă noi nu le ştim, Dumnezeu ni le aruncă înainte tocmai în momentul în care avem nevoie de ele.

Dar dacă ne uităm cu mai multă atenţie la expresia „Tu vei înarma zidirea"[11], vom vedea că are un înțeles foarte frumos că Dumnezeu nu numai că umple zidirea cu arme, ci face o armă din zidirea însăşi. Nu numai

---

[11] *Lit.* „Tu vei face din zidire arme" (n. tr.).

mănăstirea mea, Stareţul meu, fraţii mei, slujba mea de la biserică, ci întreaga zidire este transformată într-o armă, este făcută să slujească scopului meu duhovnicesc. Întreaga zidire conlucrează pentru ca eu să ajung un martir, să ajung un cuvios, să ajung un apostol, să ajung un sfânt, „spre apărare de vrăjmaşi", ca să-i biruiesc pe tirani, pe vrăjmaşi.

Patimile noastre, demonii care se ascund în spatele fiecărei dorinţe de-ale noastre şi, cu siguranţă, în spatele fiecărei păreri şi mişcări a inimii noastre pe care nu a declanşat-o Dumnezeu, demonii care se ascund în ochii noştri când se rotesc în toată lumea, în loc să se întoarcă exclusiv spre Dumnezeu, demonii care se ascund înlăuntrul nostru şi în jurul nostru sunt izgoniţi chiar şi din zidire. Gândiţi-vă ce poate să facă monahul purtător de Dumnezeu dacă lucrul acesta îl face zidirea! Ce poate să facă un monah sfânt, ce poate să facă un suflet martiric, ce poate să facă Dumnezeu Însuşi în propriul nostru suflet!

Dacă Biserica noastră se bucură de sângele mucenicesc şi îl înscrie în registrul ei, credeţi că Biserica nu ţine stiloul în mână ca să înscrie şi sângele nostru? Nu simţiţi că dacă Biserica aşteaptă desăvârşirea noastră a tuturor (*cf.* Evr. 11, 40) ca să aducă bucurie sfinţilor din cer care aşteaptă desăvârşirea celor rămaşi (*cf.* 1 Tes. 4, 15), această Biserică ne aşteaptă şi pe noi să ne împlinim şi să ne desăvârşim? Nu credeţi că de dragul nostru întârzie să ne aducă moartea, adică învierea noastră în cealaltă viaţă? Pentru noi întârzie să aducă această din urmă zi, pe care o aşteaptă toţi îngerii şi sfinţii. Aceasta înseamnă

că toate mișcările noastre, dacă nu suntem atenți, întârzie bucuria sfinților. Nu credeți că Biserica așteaptă să înscrie reușitele noastre, așa încât să atingă cea mai mare bucurie a ei?

Biserica vede și semnele noastre martirice de zi cu zi, pe care noi I le aducem zi și noapte lui Dumnezeu. Vede dacă programul nostru ne desăvârșește apostolia și dacă slujește cu adevărat la desăvârșirea noastră. Biserica urmărește rugăciunea lui Iisus pe care o săvârșim, rugăciunile, pomenirea lui Dumnezeu și suirea la El, ca și cum ar fi propria ei Liturghie, deoarece acestea se săvârșesc în trupul ei. Aspirațiile Bisericii sunt îndreptate asupra noastră ca să înscrie harismele noastre martirice, să înscrie viața noastră, sfințenia noastră, sfârșitul nostru, scopul nostru. Să păzim această aspirație a Bisericii. Să ne lăsăm orizontul deschis și fără limite, ca să nu se oprească nicăieri decât acolo unde îi va pune Dumnezeu Însuși capăt. Dacă acest orizont pământesc nu are capăt, înțelegeți ce păcat este ca orizontul nostru duhovnicesc să aibă un alt capăt decât Dumnezeu Însuși.

Copiii mei, v-am făcut monahi! Voi mi-ați cerut să vă fac monahi! Profetul Isaia spune: „Ca pe o mireasă m-a împodobit cu podoabă și ca unui mire mi-a pus cunună" (Is. 61, 10), ceea ce înseamnă că v-am cununat ca pe niște miri, încununându-vă cu cununa Bisericii. Iar ca mădulare ale Bisericii, ca mirese ale lui Dumnezeu Însuși, v-am căsătorit, zice Apostolul Pavel,

cu Domnul Însuși (*cf.* 2 Cor. 11, 2) printr-o legătură care nu se desface, ci se împletește cu sângele nostru, se continuă cu focul pe care l-a aprins El și se desăvârșește prin bunăvoința Lui, pe care o va revărsa peste capetele noastre ca o încununare finală.

Ne-am bucurat și i-am cântat Stareţului polihroniul. A-i cânta Stareţului polihroniul înseamnă că pun înaintea mea o astfel de luptă. Toate celelalte sunt false. Sunt cuvinte și nu pot să-i dea Stareţului ani sau bucurie. Nu numai că nu pot să-i dea o bucurie și o slavă de mulţi ani, ci îi dau un martiriu de mulţi ani, văzându-se pe sine însuși mort și pe fiii săi morţi. Dar Domnul ne-a chemat la viaţă! Ne-a chemat pentru îndumnezeire! Ne-a numit dumnezei! Să trăim astfel și să ne bucurăm!

Dacă am sărbătorit și ne-am bucurat în acest fel de sărbătoarea zilei mele onomastice, vă mulţumesc și vă sunt recunoscător pentru cântările pe care le-aţi cântat din inimile voastre. Vă mulţumesc, de asemenea, pentru sudoarea vărsată în aceste zile în tăcere, ostenindu-vă cu adevărat ca niște monahi. Vă mulţumesc, rugându-vă să-mi faceţi întotdeauna astfel de bucurii, care înseamnă mulţumiri îndreptate către Dumnezeu și o bucurie în inima voastră.

7

CE TREBUIE SĂ CEARĂ UCENICUL DE LA STAREȚ*

Aș vrea ca astăzi să ne referim la câteva probleme pe care le întâlnește Starețul în legăturile sale cu monahii și care, într-un fel, îl leagă de mâini. Apoi vom vedea cum simte monahul, cum trăiește și cum își afirmă convingerea sa monahală și viața în mănăstire. La sfârșit vom reveni la Stareț, ca să vedem cum poate să-l ajute pe monah și cine este monahul pe care îl poate ajuta, cui îi poate spune ceva sau poate reprezenta ceva pentru el. Adică ce poate să aștepte un monah de la Starețul său și ce poate face Starețul pentru acesta.

Se poate ca Starețul să fie un părinte plin de ochi – mai cu seamă ochi mari –, iar monahul să fie cu totul ochi și inimă, dar, în esență, să nu existe între ei doi nicio legătură duhovnicească și adevărată. În acest caz, este evident că nu există nici mănăstirea, pentru că elementul de legătură al obștii, al trupului comun al mănăstirii este Dumnezeu prin intermediul Starețului. Persoana care se

* Cateheză ținută la Sfânta Mănăstire Simonos Petras, 26.06.1978.

vede, care conduce şi este implicată în toate întâmplările mănăstirii, care este sus, jos, înăuntru, înafară, peste tot este Stareţul. Toţi ochii sunt întorşi către el şi nu poate să existe o mănăstire dacă nu există Stareţ.

Când vorbim despre Stareţ, despre Gheronda, se presupune mai întâi că Stareţul este o persoană pe care monahul a ales-o cu multă grijă şi înţelepciune, după multe căutări. L-a ales cu multă cercetare, cu iscodire, cum ar spune Marele Vasile[1], adică cu multă isteţime. În al doilea rând, se presupune că Dumnezeu i l-a dat monahului pe Stareţ, pentru că fecioria este o harismă a lui Dumnezeu. „Fiecare are harisma lui" (1 Cor. 7, 7). Aceasta înseamnă că Stareţul a fost dat monahului ca o harismă. Există, desigur, în Biserica noastră și tradiţia că fiul îi este dat părintelui de către Dumnezeu[2].

Așadar, dacă l-am ales pe Stareţ după multă osteneală, dacă el mi-a fost dat de către Dumnezeu ca o harismă drept răspuns la propriile mele osteneli şi rugăciuni, puteţi înţelege ce lucru dumnezeiesc, ce creaţie este această legătură dintre părinte și fiu. Se poate însă ca legătura dintre fiu și părinte să se realizeze și prin multe alte feluri, mult mai exterioare. Poate să fie rezultatul superficialităţii fiului. Poate să fie ceva la care a fost obligat.

---

[1] *Cuvânt ascetic* 2, *PG* 31, 632B.

[2] A se vedea mai ales Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze 35-36*, v. 100-102; 67-68, *SC* 113, pp. 312, 334. În limba română, vezi Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 1999, pp. 362; 371.

Mii de alte motive pot conduce un fiu duhovnicesc la părintele său sau pe părinte la fiu. Oricum, nu ne vom opri acum la această temă. Aceasta însă nu înseamnă că acest fiu nu este legat de părintele său, fiindcă nu a făcut ceva împotriva voinței sale, i-a primit pecetea pentru a se lega cu acest părinte. Doar acolo unde nu există libertatea de voință nu există nici legătură. Această situație este străină de subiectul pe care îl discutăm.

Se presupune, de asemenea, că părintele – pentru că acum cercetăm subiectul din perspectiva părintelui – este un cunoscător deplin al Sfintelor Scripturi, al tradiției Bisericii, al viețuirii monahale și al canoanelor Bisericii, așa cum subliniază îndelung toți Părinții: Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Teodor Studitul și toți ceilalți. Spun „presupune", întrucât dacă Starețul nu este așa, atunci nu el e de vină pentru această legătură, ci fiul. Fiul ridică acum povara unui părinte care ar fi trebuit să fie așa, dar nu e. Fără nicio îndoială, când spunem „părinte" înțelegem un părinte care este un cunoscător deplin al Scripturii, al tradiției, al canoanelor și al viețuirii monahale. Înțelegem prin aceasta pe cineva care este profund în gândire, adâncit în duhul tradițional al monahismului, întrucât este povățuitorul monahului în viețuirea monahală, și nu într-un alt fel de viețuire.

În plus, se înțelege că Starețul este înstrăinat de orice lucru și străin de orice. Este omul care nu are legătură cu nimic, ba încă și fiecare lucru și orice om sunt străini pentru el. Starețul este fiu doar al Tatălui ceresc și tată al copiilor săi pământești, care, la rândul lor, sunt chemați să devină cerești. Se află în mijlocul vieții și al morții, al

morții și al vieții. A murit față de toți și față de toate și este viu numai pentru copiii lui și pentru Părintele său, Dumnezeu. Dacă nu este străin și înstrăinat, atunci va fi prins în împrejurări și amestecat în nenumărate probleme și, de aceea, nu va putea fi un părinte autentic pentru fiii săi. Părintele își recunoaște fiii, pentru ei trăiește și pentru ei răspunde înaintea lui Dumnezeu. Așadar, trebuie să fie neîmprăștiat, fără îndeletniciri. Această înstrăinare a lui este deosebit de necesară.

Se presupune că acest Stareț este capabil să poarte „bolile și neputințele fiilor săi", potrivit cu pilda Domnului, care „poartă bolile și păcatele noastre" (Is. 53, 4). Pentru că dacă presupunem că fiii lui poartă haina îngerească și că sunt conduși la sfințenie și dacă știm că viețuiesc în cel mai bun mod cu putință, totuși fiecare fiu nu încetează să fie un om, un muritor, voința lui să fie probabil o liniuță care merge când la dreapta, când la stânga, să fie un ac indicator care merge de la zero la o sută și, prin urmare, este un om vulnerabil și schimbător. De aceea poate deveni, în orice clipă, din înger diavol sau din diavol înger. Starețul nu are niciodată în mâini voința fiului său. Singurul lucru pe care îl poate avea sunt neputințele și păcatele lui, iar pe acestea doar dacă fiul le pune în mâna părintelui. Prin urmare, Starețul trebuie să știe să poarte neputințele, pentru că nu are de-a face cu nimic altceva atât de mult cât cu neputințele fiilor săi.

În realitate, Starețul este un indicator al voinței lui Dumnezeu, un martor al lui Dumnezeu. Este cuvântul lui Dumnezeu, gura lui Dumnezeu, instrumentul lui Dumnezeu. În cele din urmă, Dumnezeu Însuși îl

izbăvește pe om de păcatele sale ridicând toate poverile și dărâmând idolii pe care omul îi înalță de fiecare dată. Iar Dumnezeu îl ia la Sine în clipa potrivită pe copilul acesta, pe omul care este lovit ca o minge între păcat și dorul după El. Ceva asemănător trebuie să fie și părintele. Dacă se arată surprins de păcatele, de problemele, de chinurile, de peripețiile și de neputințele fiului, nu poate fi părinte. Dacă este obosit de neputințele fiului, nu poate să fie părinte. Trebuie să fie neobosit și să nu cadă în fața căderilor fiilor săi. Cu siguranță este rău fiul care cade, dar aceasta este o problemă pentru care fiul va da cuvânt înaintea lui Dumnezeu. Părintele va da cuvânt pentru păcatele pe care i le încredințează fiul.

Dacă monahul și-a ales Stareţul, iar Stareţul este așa cum am spus, atunci e firesc ca viața monahului să decurgă în jurul Stareţului. Și când este bucuros, și când este trist, și când vrea ceva, și când dobândește ceva, și când își amintește de Dumnezeu, și când Îl uită, se îndreaptă în mod firesc, prin cuvânt și viețuire, către părintele său. Dacă se ceartă cu Dumnezeu, această împotrivire a sa și-o va exprima prin împotrivirea sa față de Stareț. Dacă Îl iubește pe Dumnezeu sau dacă Îl respinge, de îndată aceasta se răsfrânge asupra relației cu Stareţul. Astfel, uitarea și pomenirea lui Dumnezeu îl fac pe ucenic să fie întors neîncetat spre Stareț.

Dar de vreme ce scopul monahului este Dumnezeu, faptul că sunt monah înseamnă că trăiesc cu Stareţul ca să Îl găsesc pe Dumnezeu, ca să Îl caut și să Îl slăvesc pe Dumnezeu, să mă închin Lui și să Îl urmez. Legătura dintre Stareț și ucenic nu este o conviețuire convențională,

nu este ceva care îl leagă pe Stareţ de ucenic prin legi omeneşti. Este ceva foarte adânc. Există Stareţ pentru monah câtă vreme există această întoarcere a monahului către Dumnezeu. Așa cum fără sânge nu există legământ, tot așa nici fără această vărsare de sânge de către inima și mintea monahului care se întoarce la Dumnezeu nu poate să existe un legământ între Stareţ şi ucenic. Legământul pe care l-au făcut este astăzi nelucrător, nu-și atinge scopul, este ceva depus în cele mai adânci și mai întunecate dosare dintr-un dulap și a fost cu totul uitat. Doar când există întoarcere către Dumnezeu poate să existe și această putere a vieţii pentru dobândirea lui Dumnezeu, numai atunci există o legătură vie cu Stareţul, numai atunci există Stareţ şi ucenic.

După ce am precizat această premisă și avem un părinte anume care a refuzat, nu a acceptat să fie numit părinte, pentru că nimeni nu are dreptul să se numească părinte decât numai Dumnezeu (*cf.* Mt. 23, 9), putem acum să trecem la caracteristicile monahului.

O primă și simplă trăsătură a monahului este să știe ce cere de la părintele său. Să ceară ceva și să îl găsească. Pentru că inima şi mintea omului, deși prima este făcută să bată pentru Dumnezeu, iar cea de-a doua să se concentreze în Dumnezeu, s-au obișnuit nu numai să se despartă, ci să se şi împrăștie de o sută de ori și să se îndeletnicească cu o mie și una de lucruri și de persoane, ca să nu spun cu un milion. Cum o poate scoate

omul la capăt fiind întotdeauna împrăştiat? Domnul spune că demonii se întorc atunci când îl află pe om că şi-a curăţat casa, că a împodobit-o, că le-a rânduit pe toate, adică atunci când a dat atenţie tuturor lucrurilor exterioare (*cf.* Mt. 12, 43-44). Adeseori, tot așa este și monahul care ajunge să nu mai știe nici el ce cere.

Monahul trebuie să știe ce să ceară de la Stareț. Trebuie să poată să ceară ceea ce vrea cu adevărat și lăuntric. Atunci părintele va putea să-i dea, iar fiul va putea să primească „împlinirea cererii după voia sa". Întâlnim această expresie în cărţile noastre de slujbă[3] și au făurit-o sfinţii Bisericii noastre. Ei ştiau cu precizie ce căutau. Căutarea lor a devenit una cu existenţa lor: adevărata căutare a sfinţeniei. Ştiau ce voiau să obţină şi ce pot să atragă de la Dumnezeu. Noi am spune sfinţenia, îndumnezeirea, înţelepciunea potrivită cu Sfânta Scriptură. Unicul lucru de care omul are nevoie și pentru care se găsește în mănăstire și pe care este chemat să-l atragă prin lupta sa și prin dorul cel mai profund al fiinţei sale trebuie să fie acesta.

De obicei, monahii cer multe de la Stareţ. Se poate, de exemplu, să-i ceară lucruri omenești: îndreptăţire, schimbarea locului, pustie, viaţă chinovitică, idioritmie, tihnă, lumină, schimbarea chiliei, mii de alte lucruri care sunt, toate, în esenţă, dezvăluiri ale unui alt eu lăuntric al monahului, iar Stareţul să nu fie de acord cu niciunul dintre ele.

---

[3] Prima stihiră de la Vecernia din 19 ianuarie și din 28 februarie (în trad. rom.: „ai şi aflat dorirea cea după gândul tău").

Stareţul este ca preoţii Vechiului Legământ, pe care Dumnezeu i-a ales mai întâi de toate ca să se înfăţişeze înaintea Lui (*cf.* Deut. 29, 5), ca să stea înaintea Domnului. Adică aşa cum un preot este obligat să se înfăţişeze mereu la jertfelnic înaintea Domnului, tot aşa şi Stareţul, tocmai pentru că îi aduce pe oameni la Dumnezeu, nu poate să facă nimic altceva decât „să stea înaintea Domnului". Dacă va face orice altceva – dacă va discuta cu monahii săi, dacă va răspunde la cererile lor uneori cu „da", alteori cu „nu", dacă se va împrăştia cu grijile lor, cu frământările lor, cu problemele lor, cu micimile lor, cu pretenţiile lor, cu glumele lor, cu râsetele lor, cu plânsetele lor, cu jeluirile lor, cu căutările lor – unul ca acesta nu mai este Stareţ. „Să stea înaintea Domnului" – este prima şi fundamentala apostolie a Stareţului.

Cea de-a doua, care e valabilă şi pentru preoţi, şi cu atât mai mult pentru Stareţ, este „să binecuvânteze în numele Domnului" (Deut. 21, 5). Să luăm cuvântul „să binecuvânteze" în înţelesul foarte simplu, la îndemână, liturgic şi de zi cu zi al binecuvântării date în numele Domnului. Cerem neîncetat binecuvântarea Domnului. De aceea prima lucrare a Stareţului este să binecuvânteze, să-i dea monahului dreptul să-L trăiască pe Dumnezeu, să-L experieze, să-l facă pe monah părtaş binecuvântării lui Hristos, să dea binecuvântarea sa liturgică, adică să-L dea pe Dumnezeu Însuşi fie prin împărtăşirea harului lui Dumnezeu sub forma crucii, care este un semn, un simbol al lui Hristos – Hristos înscris prin forma mâinii –, fie prin sărutarea mâinii, care este o împărtăşire a Dumnezeirii

pe Care o vedem pe chipul Starețului sau pentru care ne apropiem de Stareț.

Dar cu siguranță că tot ce cere sau caută cineva, aceea găsește (*cf.* Lc. 11, 9). Cerându-L pe Hristos prin mijlocirea Starețului, sărutând mâna Starețului, monahul Îl primește pe Hristos. Acest gest este foarte frumos. Îl vedeți pe monah că merge să ceară ceva de la Stareț și prin sărutarea mâinii lui și metania pe care o pune primește binecuvântarea. Aceasta nu este o faptă convențională, ci o lucrare sacramentală. Văd elementul văzut și îl înțeleg pe cel nevăzut care are loc în acea clipă.

În plus, „a binecuvânta în numele Domnului" înseamnă că Dumnezeu Se explică, Se descoperă și Se mărturisește pe Sine în cel mai bun, mai corect și mai accesibil mod pentru Stareț. Faptul că Starețul vorbește despre Dumnezeu și binecuvântează în numele lui Dumnezeu înseamnă că prin cuvânt Îl face pe Dumnezeu prezent, existent înaintea oamenilor. Binecuvântarea preotului în numele lui Dumnezeu în Vechiul Legământ are mai mult înțelesul stării înaintea tronului lui Dumnezeu prin intermediul jertfei, al coborârii lui Dumnezeu la om și al înălțării omului la Dumnezeu. Prin urmare, „a binecuvânta în numele Domnului" înseamnă binecuvântarea pe care preotul o dă prin jertfele zilnice aduse lui Dumnezeu.

Jertfa este ceva concret, este înălțarea omului la Dumnezeu prin antitipul pe care îl aduce pe jertfelnicul pământesc, precum și găsirea lui Dumnezeu de către om la jertfelnicul ceresc. Este tocmai opusul magiei. Acțiunile magice realizează o coborâre obligatorie, am spune,

a lui „dumnezeu", o coborâre cu siguranță însoțită de nălucire, pentru că ei cred că fac să coboare un dumnezeu. În schimb, binecuvântarea este înălțarea omului la înălțimea lui Dumnezeu și găsirea lui Dumnezeu la înălțimea dumnezeirii Lui; este o înălțare a omului.

„A binecuvânta în numele lui Dumnezeu." Pentru că numele lui Dumnezeu cuprinde puterea, prezența și harul lui Dumnezeu, prin binecuvântare i se transmit omului toate însușirile și puterile Lui. I se transmit omului harul, prezența și lucrarea lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că i Se dăruiește Dumnezeu Însuși.

Recapitulând, am arătat mai întâi că Stareţul stă neîncetat înaintea lui Dumnezeu, rugându-se și stând în fața tronului Său, tăcând, liniștindu-se și priveghind așa cum poate el. În al doilea rând, ca Stareț, Îl dăruiește pe Dumnezeu prin caracterul sacramental, am spune, al fiecărui cuvânt al său și al fiecărei binecuvântări, al refuzului său, al sufletului și al voinței sale și, în general, cu tot ceea ce are Stareţul.

În al treilea rând, preotul, în cazul de față Stareţul, primește puterea, care Îi aparține exclusiv lui Dumnezeu, să facă judecată dreaptă fiecărui om și fiecărei legături a omului cu semenii săi. „Prin cuvântul lui toată împotrivirea și toată atingerea se va judeca", zice Vechiul Legământ (Deut. 21, 5). Tot ce preocupa sufletele oamenilor și legăturile dintre ei era, la început, rânduit de Moise, iar apoi de preoți, de judecători, care erau numiți „dumnezei" (Ieș. 18, 13), iar apoi de toți cei care au primit această harismă de la Dumnezeu.

„Toată împotrivirea și toată atingerea" se opresc la cuvântul preotului; nu se poate auzi vreo împotrivire la ceea ce spune el. Vreau să fac ceva care privește viața mea duhovnicească, legătura mea cu Dumnezeu: îl voi întreba pe Stareț. „Toată atingerea." „Atingerea" (ἁφή) are diferite înțelesuri în Vechiul Legământ. Îi preocupa foarte mult, după cum știți, lepra, bolile trupești, deoarece credeau că un suflet curat se află într-un trup curat. Dar „toată atingerea" se referea mai ales la legăturile dintre oameni și putea să fie bătaia, furtul, păcatul, atingerea de un mormânt, atingerea de un idol, atingerea de o dumbravă în care se aducea închinare unui zeu. Așadar, fiecare legătură socială și personală a omului cu Dumnezeu era reglementată prin cuvântul preotului. El, prin cuvântul său, oprea sau pornea orice, fie că privea persoana, fie că privea trupul comun al adunării lui Israel.

Prin urmare, dacă Starețul este un astfel de om, atunci monahul știe ce să ceară. Îi cere să fie înaintea lui Dumnezeu. Îi cere să i-L dea pe Dumnezeu. Cere ca el, Starețul, să fie începutul și sfârșitul oricărei legături personale a sa și al oricărei legături în sânul mănăstirii. Dacă cere altceva, înțelegeți că Starețul nu poate să fie Stareț, iar monahul nu poate să-l cunoască cu adevărat pe Stareț. Ceea ce vrea monahul este să atragă toată înțelepciunea și cunoștința. Acestea se cuprind în legăturile lui cu Starețul.

Dar Starețul, de vreme ce Dumnezeu l-a ales ca să stea înaintea Domnului, călătorește, pășește spre Dumnezeu, nu se îndeletnicește cu miile de probleme ale monahilor. El călătorește către Dumnezeu, iar monahii

îl urmează. Desigur că Stareţul, după cum foarte frumos îl înfăţişează şi Sfântul Ioan Scărarul în *Cuvântul despre păstor*, este învăţătorul, părintele, medicul, dăruitorul. El este totul. Fiind părinte, se preocupă de monahi, se gândeşte la ei neîncetat, îi iubeşte, pentru ei suferă împrăştieri. Aceasta este topirea, chenoza Stareţului. Dar monahul nu trebuie să vrea să-l vadă pe Stareţul său fiind împrăştiat, ci mergând spre Domnul, pentru că atunci Stareţul poate să răspundă cu adevărat trebuinţelor lui. Încă ceva în legătură cu cuvântul „a binecuvânta în numele Domnului“: Stareţul pune punct la orice. Totul depinde de cuvântul său. Prin rugăciunea şi prin cuvântul lui îşi conduce mănăstirea.

Sfântul Teodor Studitul, rânduindu-şi urmaşul în testamentul său, care era important pentru viaţa monahilor de la Studion, spune: „Să nu credeţi că eu vă voi conduce pentru totdeauna. Eu sunt astăzi, dar mâine va fi altcineva în locul meu. Mănăstirea noastră va trăi, va pluti şi nu vor putea s-o clatine nici ereziile, nici problemele, nici greutăţile, nici patimile monahilor, pentru că nădăjduiesc în cel pe care vi-l pun înainte. Vă încredinţez îndrumărilor şi rugăciunilor Stareţului pe care îl vom alege ca urmaş al meu. Astăzi sunt eu şi nădăjduiesc în Dumnezeu. În ceea ce priveşte ziua de mâine, nădăjduiesc în rugăciunile şi îndrumările Stareţului care vine“[4]. Testamentul lui arată dorinţa, durerea, lupta, teama, dacă vreţi, şi zbuciumul omenesc şi nădejdea dumnezeiască

[4] *PG* 99, 1817AB.

ale Sfântului Teodor, dar arată și viitorul monahilor. Prin urmare, îndrumarea Stareţului, gura lui, cuvântul lui pune punct la orice, iar rugăciunile și binecuvântarea lui dăruiesc monahilor și mănăstirii tot ce poate fi mai măreț, toată puterea și pe Dumnezeu întreg.

Așadar, trebuie ca monahul să știe ce cere de la Stareț şi lucrul acesta să-l ceară întru cunoștință și din voia sa, cu dispoziţia sa lăuntrică şi cu fapta, ca să poată să scoată ceva de la Stareț, iar Stareţul să-i poată vorbi. Iar ceea ce trebuie să ceară nu este nimic altceva decât cuvântul Stareţului său și rugăciunea lui și șederea lui lângă Dumnezeu. Dacă ucenicul cere altceva, atunci ei vorbesc „alte limbi". Dar nu știu dacă Duhul Sfânt Se va apleca la această vorbire în alte limbi ca să dea înțelegere, ca să dea harismaticii capabili să tâlcuiască aceste „alte limbi" sau dacă nu cumva se va ajunge în mănăstire la o poliloghie, fără să mai existe vreun tălmaci, cineva care să explice, fără să mai existe cineva care să poată realiza unirea cu Dumnezeu.

Prin urmare, se presupune că monahul știe ce cere, că nu se pierde şi nu se împleticește în o mie de subiecte, iar cererea și-o face întru cunoștință, cu dispoziție lăuntrică, din voie proprie și dintr-o puternică dorință lăuntrică. Aceasta este prima caracteristică a monahului.

⊕ ⊕ ⊕

Să trecem acum la cea de-a doua caracteristică. Pentru ca eu, Stareţul, să-ţi pot da ceea ce ceri, trebuie să ai ceea ce ceri. Atunci pot să-ţi dau, ca să îl ai de-acum

definitiv. Adică eu nu pot să-ţi dau ceva pe care tu nu-l ai, pentru că eu lucrez asupra unui om botezat și apoi tuns în monahism, asupra unui om care „iarăși și de multe ori", prin dispoziţia lui lăuntrică şi prin Liturghie, L-a primit pe Dumnezeu și, prin urmare, are înlăuntrul lui viaţă. Dacă nu ai viaţă, nu pot să-ţi dau viaţă. Dacă nu-L ai pe Hristos înlăuntrul tău, nu ţi-L pot da pe Hristos, tot așa cum un nebotezat nu-L poate primi pe Hristos prin Sfintele Taine. Trebuie să intre prin ușă.

„Celui ce are i se va da", spune în mod clar Domnul (Mt. 13, 12). Dacă nu ai, și ceea ce ai avut cândva vei pierde sau ceea ce crezi că ai vei pierde definitiv. Trebuie să ai, adică trebuie să ceri, să tâlcuiești, să ai o deplină legătură de comuniune prin cuvânt cu Dumnezeu. Atunci ţi se poate da. Pentru că faptul de a da nu vine de la mine. Eu, ca Stareţ, nu am nimic: „Nu ai ce să iei de la cel ce nu are"[5]. Dăruirea vine de la Dumnezeu. Darul dumnezeiesc făcut omului de către Dumnezeu este o harismă. Numai Dumnezeu este Cel care dă. Dacă tu crezi că eu te voi ajuta, că eu te voi povăţui, că eu te voi mântui, că eu îţi voi descoperi, că eu..., ești în rătăcire. Legătura dintre Stareţ şi ucenic este o taină, iar cel ce dăruiește este Dumnezeu.

Prin urmare, trebuie să descoperi ceea ce ai și să o ceri ca să pot să ţi-o dau, să-ţi dau ceea ce îţi va da mâna lui Dumnezeu. Ce ai tu şi mi-l înfăţişezi? Păcatul tău.

---

[5] Lucian din Samosata, *Dialogurile morților* 22, 1, *Charon și Menip*, Ellenikos Ekdotikos Organismos, vol. 32, p. 423.

Nu are importanță dacă eu îți presimt sau îți simt sau îți cunosc păcatul. „Spune-ți păcatele tale tu mai întâi, ca să fii îndreptățit", zice Vechiul Legământ (Is. 43, 26). Ai un gând. Trebuie ca tu să spui primul gândul tău. Ai mizeria ta, putregaiul tău, vinovăția ta, lupta ta, întristarea ta, bucuria ta, dorul tău, moțăiala ta, piedica pe care ți-a pus-o satana, ai tot ce trăiești în haosul din sufletul tău... Tot cea ai, mai întâi tu trebuie să îl înfățișezi Domnului.

Păcatul nostru, mizeria noastră, duhoarea noastră, vinovăția noastră sunt singurele lucruri pe care le avem ca să I le dăm lui Dumnezeu. Și chiar dacă am avea dreptate, această dreptate a noastră este necurăția noastră, este zdreanța noastră (*cf.* Is. 64, 6). Dar aceasta trebuie să i-o spunem Stareţului şi prin Stareţ să I-o arătăm lui Dumnezeu, când Stareţul va sta lângă Domnul, înaintea sfântului jertfelnic. Ai, prin urmare, păcatul tău, frământarea ta – adică lupta ta – ai căderea ta, așa cum săracul Lazăr avea suferințele bolilor sale (*cf.* Lc. 16, 20). Aceste suferințe și rezultate care vin din cutremurul păcatului sau din influența demonului viclean în viața noastră sau din supraviețuirea lumii în sufletul nostru trebuie să i le arătăm Stareţului iarăși și iarăși, pentru ca Dumnezeu să ne dea harul Său şi harul să prisosească înlăuntrul nostru (*cf.* Rom. 5, 15). Monahul, așadar, trebuie să aibă o anumită stare și să i-o arate Stareţului, așa încât la această stare Domnul Însuși să adauge o nouă stare: să-L adauge pe Dumnezeu.

Ce înseamnă „stare" (κατάστασις)? Starea este ceva ce găsește cineva, ceva în care ajunge monahul. De exemplu, în ce stare mă găsesc acum? Mă rog? Nu mă rog? Am

cunoştinţa lui Dumnezeu? Nu o am? Am isihie? Nu am isihie? Ce am? Sunt împrăştiat, am pofte omenești, mă joc, râd, am urechi și nu aud, ochi care nu văd, minte care nu înţelege. Aceasta este starea mea de astăzi.

Această stare a mea trebuie să o mărturisesc şi să o înfăţişez ca o carte deschisă înaintea Stareţului. Nu are importanţă dacă Stareţul o cunoaște. Dumnezeu nu răspunde la ceea ce ştie Stareţul, ci la cererea fiului. Răspunde la cererea ucenicului, la ceea ce ceri deschizându-ţi sinele înaintea lui Dumnezeu, dezvelindu-ţi inima. De exemplu, am început de o săptămână să mă rog. În sfârșit, după atâţia ani de luptă, am hotărât să mă rog. Așadar, mă rog. Dar gândurile mă lovesc, valurile patimilor se înalţă, lumea este adunată înlăuntrul meu, neștiinţa lui Dumnezeu mă stăpânește, dar eu fac, Părinte Stareţ, ceea ce mi-aţi rânduit. Vă spun că mă rog. Mă rog atâtea ore sau mă rog toată ziua în întuneric, în orbirea şi în surzenia mea. Totuşi, mă rog. Sau citesc şi nu înţeleg nimic. Sau, uneori, ceva se îndulceşte înlăuntrul meu.

Nu trebuie să te întreb eu dacă ai citit. Stareţul nu este nici procuror, nici avocat, nici judecător. Stareţul este cel pe care tu îl pui înaintea lui Dumnezeu. Vei pune înaintea lui Dumnezeu și pe toate câte le ai în inima ta. Mai întâi tu trebuie să spui, şi nu să aștepţi ca Stareţul să te întrebe. Este o greșeală tragică, o nereușită să spui „Știe Stareţul!" sau „Îmi va spune Stareţul!" sau „Mă va întreba Stareţul!". El poate face asta o dată, de două sau de trei ori. Apoi, cu cât continuă să o facă, nu realizează nimic altceva decât să sape mormântul

ucenicului cu voia ucenicului. Săracul Stareț sapă ca nu cumva, nepregătindu-i acest mormânt, ucenicul să-și sape singur un iad veșnic prin neștiința lui, prin lipsa sa de lucrare înaintea Starețului.

Săparea pe care o face Starețul sunt pogorământul lui, îndelunga lui răbdare, dar îndelunga-răbdare care ascunde îngăduință și așteptare. Sap, sap ca să-ți dau timp să te pocăiești cândva, să-ți deschizi ochii și să spui: „Stai, Gheronda, nu-mi mai săpa mormântul cu îndelunga ta răbdare, cu îngăduința ta, cu răbdarea ta, cu acel «da, da, da...», pe care îl spui patimilor mele, neputințelor mele, întrebărilor mele, pretențiilor mele, cererilor mele." Îndelunga-răbdare, îngăduința și bunătatea Starețului sunt evidente, dar ucenicul nu poate trăi cu acestea. Ele sunt o atingere a Starețului, tu însă trebuie să spui: „Oprește-te, în sfârșit, Gheronda! Oprește-te, pentru că am nevoie de Dumnezeu și nu-mi trebuie pogorăminte! Nu îmi trebuie chenoza ta, nu îmi trebuie îndelunga ta răbdare, nu îmi trebuie îngăduința ta. Dumnezeu mă va mântui când voi sta eu înaintea Lui." Prin urmare, trebuie ca tu să-ți dezvălui starea înaintea Starețului.

În cazul femeii prinse în adulter, Domnul S-a aplecat și făcea cu degetul semne pe pământ (*cf.* In. 8, 3). Nu a scris nimic, ci doar a făcut un lucru care nu însemna nimic, ca să le dea un răstimp fariseilor, cărturarilor și mulțimii ca să se pocăiască sau, cel puțin, să se ridice și să plece, ca să nu o omoare pe femeia desfrânată. Voia, de asemenea, să dea timp și femeii ca să-i spună: „Femeie, unde sunt acuzatorii tăi? Nu te-a

osândit nimeni? Nici Eu nu te osândesc. Du-te și, de acum, să nu mai păcătuiești!"

Toate acțiunile Stareţului, toate aceste „da, da, da..." pe care le spune de fiecare dată, răspunzând cu bunăvoință fiului său, făcându-se că nu aude, că nu vede, că nu înțelege, dând înapoi „în cele care nu sunt de joacă"[6], și toate faptele lui sunt, în realitate, această atitudine a lui Hristos Care S-a aplecat și scria ceva de neînţeles pe pământ. Sunt o scriere pe pământ. Dar va veni un vânt care va sufla peste pământ şi se va şterge tot ce a scris Stareţul. Nu va mai rămâne nici îndelunga sa răbdare, nici îngăduinţa lui, nici „da"-ul lui. Va rămâne ceea ce, în cele din urmă, vei cere tu de la el și vei primi.

Să merg, Părinte Stareţ, la hramul cutărei mănăstiri? Du-te la hram! Să iau cu mine pe cutare? Ia-l. Pot să-mi schimb chilia? Schimbă chilia. Să discut? Discută. Ce să facă Stareţul? De vreme ce ucenicul cere înseamnă că de asta are nevoie inima lui, iar omul nu poate să facă decât ceea ce cere. Succesiunea cererilor ucenicului îi dezvăluie, puţin câte puţin, adâncul sufletului. Cerând o mie și una de lucruri, dezvăluie că în toată adâncimea ființei sale nu are acel lucru unic: duhul care trebuie să atragă Duhul. Pentru că lumea nu-L atrage pe Duhul, „omul sufletesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu (*cf.* 1 Cor. 2, 14). Numai duhul poate să-L atragă pe Duhul Sfânt.

---

[6] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola către Romani* 31, 4, *PG* 60, 674.

Prin urmare, trebuie ca de fiecare dată să descopăr starea în care mă aflu și să înaintez, să trec dintr-o stare în alta, să am o nouă luptă, o nouă înaintare, să-i înfățișez Starețului, de fiecare dată, ceva nou. „Rugăciunea mea era așa, Părinte Stareț, iar acum sunt așa! Ieri am avut această bucurie, această prăznuire, am simțit astfel, am înțeles acel lucru, mi-a plăcut celălalt. Am fost întunecat și astăzi îmi vine să-i îmbrățișez pe toți și să-i sărut." Fiecare stare în care înaintăm și în care suntem duși de către Dumnezeu să fie una pe care o descoperim. Ai o stare? Atunci poți să-L primești pe Hristos, la început în parte, iar apoi permanent. Nu ai nicio stare? Atunci ce să-ți dea Hristos? Dar se înțelege că monahul își păzește această stare ca pe lumina ochilor. Nu pe cea putredă, mizerabilă despre care am vorbit; pe cea putredă i-o înfățișează Starețului, pentru că, în realitate, ea se află înlăuntrul său împreună cu toate energiile divino-umane pe care le poate avea. Ci starea în care ajunge prin harul lui Dumnezeu, prin lupta sa înaintea lui Dumnezeu, se străduiește să o păzească și să o păstreze ca pe o moștenire sfântă.

Monahul are două moșteniri: pe de o parte, cuvântul Starețului său și binecuvântarea lui, iar pe de altă parte, tot ce a câștigat în inima sa prin frământarea (ἀγωνία) sa înaintea lui Dumnezeu. Frământare nu în sensul de angoasă, de frământare în înțelesul omenesc de zi cu zi, ci frământare în sensul de căutare cu durere a lui Dumnezeu. Această stare monahul și-o păstrează la slujire, când e împreună cu alții, la chilie, la biserică. O păstrează oriunde s-ar găsi.

Să explicăm acest lucru prin exemple. Am reușit, de pildă, să mă rog. Refuz să merg împreună cu cineva pentru că nu pot să mă rog, cu excepţia faptului că este vorba de ascultare. Ascultarea înseamnă o legătură cu Dumnezeu, este mai presus de toate. Refuz această slujire pentru că mă lipsește de starea la care am ajuns. A refuza nu înseamnă că fac revoluţie, ci că îi dezvălui Stareţului starea mea: „Părinte Stareţ, mă aflam acolo. Acum, când m-aţi mutat la această slujire, când mă trimiteţi la Tesalonic, pe la ministere sau acum când mi-aţi spus că trebuie să construiesc biserica aceea, sunt în starea aceasta. Nu pot să fac ceea ce mi-aţi spus." Trebuie să aibă loc un dialog, așa încât și această problemă să se sprijine pe cuvântul Stareţului.

Iau parte la o discuţie. Această discuţie are loc înaintea lui Dumnezeu, de vreme ce starea mea se menţine şi înaintează. Dacă nu se menţine, dacă îmi pierd rugăciunea, dacă pierd tăcerea, dacă pierd isihia, dacă Îl pierd pe Dumnezeu înseamnă că tovărășia prietenului meu – chiar dacă ar fi pentru mine un sfânt – este, în esenţă, o tovărășie demonică. Starea în care mă aflu trebuie să facă loc unei stări mai bune, și nu uneia mai rele.

Mă străduiesc, în chilie, să rămân în ceea ce am câştigat până acum. Trebuie să rămân în această stare pe care am dobândit-o, deoarece această stare este o premisă a înaintării ulterioare a omului. În biserică, la fel. Am reușit să înţeleg cele ce se spun şi înţeleg şi sensurile duhovnicești. Să rămân aici. După ce am reușit să urmăresc şi să înţeleg, în continuare să reușesc să le conștientizez, adică să le cuprind înlăuntrul meu.

Să reușesc orice altceva pot, dar mai ales să dobândesc simțirea trupului lui Hristos, care se alcătuiește în acel ceas. La biserică suntem mădularele care alcătuiesc acest trup. Dar oriunde aș merge pentru a face ceva, aceasta trebuie să fie o trecere într-o altă stare. Aceasta este o poruncă a Starețului meu.

Prin urmare, trebuie mai întâi să cunosc că nu am decât propria mea mizerie pe care trebuie să o scot și să i-o arăt Starețului. În al doilea rând, trebuie să am o stare pe care o dobândesc, pentru a cărei dobândire mă silesc. Adică am o trăire pe care apoi mi-o însușesc și o fac a mea. Dar această stare face loc unei alte stări. Dacă nu fac acest lucru, atunci unde poate să adauge ceva Dumnezeu prin mijlocirea Starețului? Ce să ceri de la Stareț dacă nu ai un vas adânc în care să-ți poată pune ceva? Dacă urciorul tău e găurit și mai ales dacă nu e adânc, atunci nu poți primi nimic de la Dumnezeu. Așadar, pentru ca monahul să aibă ceva, trebuie să se frământe neîncetat pentru a avea, să stăpânească și să dea mai departe.

Monahul este tot timpul încins. Este un bărbat puternic care călătorește înaintea lui Dumnezeu, gata în orice clipă să-L întâlnească pe Dumnezeu. Așa îl prezintă Vechiul Legământ pe evreul din ziua de Paști (*cf.* Ieș. 12, 11), așa îl vrea Biserica noastră pe credincios, „încins ca un bărbat", așa trebuie să fie și monahul: să fie cel pregătit, cel încins; să fie așa cum i-a spus Dumnezeu lui Iov: „Încinge-ți mijlocul ca un bărbat" (Iov 38, 3). Dacă lipsește bărbăția, această pregătire a duhului și a trupului, dacă monahul este un moleșit,

un om revărsat prin vorbe, prin discuţii, prin somn, în biserică, oriunde, dacă este un om neîncins, atunci nu poate face ceva şi apoi să-l păstreze. Dacă va sufla un vânt puternic, îi va umfla hainele și i le poate scoate. De aceea trebuie să fie încins tot timpul.

Prin urmare, de vreme ce monahul nu este doar cel care ţine ceva cu putere, ci și cel care are simţirea faptului că, în unirea dintre minte și inimă, ţine ceva cu putere înlăuntrul său şi îl descoperă şi atunci are toată siguranţa că sălășluiește în corturile drepţilor. Sălășluindu-se însă în corturile sfinţilor, se silește ca sfinţii înşişi, Însuși Dumnezeu şi îngerii să fie plinătatea sa și în stăpânirea sa. Se silește ca toată această avere duhovnicească, tot ceea ce este în proprietatea lui Dumnezeu să devină câștigul său personal.

Așadar, când monahul trăiește cu această seriozitate, cu această înţelepciune şi cunoștinţă, poate să ceară și să primească de la Dumnezeu. Această legătură este adevărată. Este o legătura sacramentală pe care o realizează prezenţa nevăzută a sfinţilor lui Dumnezeu, a harului și a energiilor dumnezeiești care vin și pleacă; pe care o realizează această tabără a sfinţilor și această rafală, această ploaie, acest potop al harului lui Dumnezeu în care trăiește monahul şi care este singura stare pe care vrea să o dobândească. Un astfel de monah cere și primește.

Monahul care nu are nu poate primi, pentru că nu există ceva de care adâncul sufletului său poate fi atras. Acest monah trebuie mai întâi să ceară ceea ce spune Sfântul Macarie Egipteanul: „Dacă îţi lipsește veșmântul duhovnicesc, care este puterea Duhului, atunci plânge

și te tânguiește!"[7] Plânge și jeluiește-te pentru că dacă nu ai veșmântul duhovnicesc, atunci ce vei putea primi? Nu poți să faci nimic. Dacă nu primim această stare, nu vom avea limba cu care să-I vorbim lui Dumnezeu, nici ochii cu care să vedem prin ferestrele pe care le dăruiește El. Ochii noștri nu vor avea pupile, nu va avea pe unde să intre lumina, vor fi ceva gros, dur. Toate se vor reflecta și vor pleca. Prin urmare, de vreme ce ai ceva, te adresezi Stareţului.

⊕ ⊕ ⊕

Dar ca să poți smulge prin Stareț ceva de la Dumnezeu, trebuie să ai și o a treia caracteristică: să ai încredere deplină în Stareț. Starețul este așa cum este, dar pentru tine este fie un om, fie cel ce împarte cu dreptate harul și cuvântul lui Dumnezeu. Dacă este un om, vei primi lucruri omenești. Dacă este cel care deține locul lui Dumnezeu, atunci Îl vei primi pe Dumnezeu. Îi datorezi însă încredere deplină, de vreme ce l-ai socotit vrednic ca om și ca Stareț și, am putea spune, ca Dumnezeu. Încrederea ta se dovedește prin iubirea ta, prin dăruirea ta și prin cinstirea pe care i-o dai. Cinstire față de firea lui umană, față de neputința lui, față de păcatul lui.

Cât de frumoasă este acea rugăciune de dezlegare pe care o spune duhovnicul când cineva se spovedește și el îi iartă apoi păcatul! Nu Dumnezeu iartă păcatul,

---

[7] *Omilii duhovnicești* 20, 1, *PG* 34, 649C.

ci preotul îl iartă, ca iconom al tainelor şi al harului[8]. Lui i s-a dat dreptul să închidă și să deschidă Împărăţia cerurilor înaintea oamenilor. Lui i s-a dat dreptul exclusiv pe care Hristos oarecum l-a refuzat pentru El Însuși, anume dreptul de a ierta sau de a nu ierta, de a lega sau de a dezlega. Cu toate acestea, duhovnicul spune atât de frumos, de reprezentativ, de adevărat și de liturgic: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos să te ierte și să te dezlege prin mine păcătosul."[9]

De aceea tu trebuie să îl cinstești, să îl iubești pe acest preot păcătos: păcatul lui, neștiinţa lui, slăbiciunea lui, nepătimirea lui, sfinţenia lui, măreţia lui, virtutea lui, înălţimea lui. Trebuie ca inima ta să le îmbrăţişeze pe acestea așa cum săruţi mâna, faţa, fruntea, obrazul sau buzele persoanei iubite. Şi să nu uiţi că, în cele din urmă, acest om, acest păcătos este pentru tine Dumnezeu. Nu este el Dumnezeu, ci el ţi-L va da. Dar Dumnezeu Se află acolo unde calcă picioarele Stareţului. Prin urmare, oriunde L-ai căuta pe Dumnezeu, nu-L vei găsi decât în Stareţ. Pentru tine Stareţul este totul, este Dumnezeul tău, așa cum pentru cel ce se spovedește este duhovnicul lui, pentru cel ce se botează este cel care îl botează, pentru demonizat este exorcistul harismatic care scoate dracii din el, pentru cel ce se miruiește este cel care îl miruie.

---

[8] *Rugăciunea de la spovedanie*, în *Evhologion, vol. 1. Agheasmatar*, Ed. Sf. Mănăstire Simonos Petra, Sfântul Munte, 2001, p. 252.

[9] *Ibidem*, p. 250.

„Dă-te pe tine însuți lui."[10] Ce înseamnă „dă-te"? Și-a dat fata înseamnă că și-a vândut-o ca să păcătuiască. Tu dă-te pe tine însuți, vinde-te pe tine însuți. Să te simți ca un obiect vândut, ca un om luat în sclavie, fără dreptul de a te conduce pe tine însuți. Dacă am ceva al meu, fac cu el ce vreau. Tu nu poți să faci nimic cu tine însuți. „Dă-te pe tine însuți" să fii un lucru vândut, ceva care are existență înaintea lui Dumnezeu[11], care nu are nicio dorință sau altceva. Nu ai nimic, nu ești nimic. Verbul „a se da" înseamnă, de asemenea, a se mărita, a se căsători. Prin urmare, să te legi de el definitiv. Când vezi legătura cu Stareţul tău ca pe ceva vremelnic, ca pe ceva pentru ziua de azi, ca pe ceva care se realizează sub anumite premise și condiții: dacă..., dacă..., dacă..., atunci nu e cu putință să existe o legătură duhovnicească între tine și Stareț. Leagă-te de el și atunci, cu această moarte a ta, poți să trăiești.

Dacă vreți, verbul „a se da" înseamnă „dau afară, scot afară". Scoate sinele tău. Retrage-te. „Iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuți", zice Domnul (Mt. 19, 19), adică scoate măruntaiele tale și pune-l în loc pe celălalt, așa încât aproapele să ocupe primul loc. „Fiecare să caute cele ale aproapelui" (1 Cor. 10, 24), pentru că s-a lipsit de sine, s-a dezrădăcinat, a făcut o operație și și-a scos sinele. Scoate, operează-ți sinele și dă-l celuilalt.

---

[10] *Cuvânt ascetic* 2, *PG* 31, 632B.

[11] Expresia are sensul de „a fi afierosit", „a nu exista decât pentru Dumnezeu", și prin urmare, „a fi mort pentru celelalte".

Devino inexistent pentru tine însuţi ca să fii prin Stareţ existent în Dumnezeu.

În legătură cu scoaterea sinelui nostru, la care ne-am referit mai înainte, există un punct slab în viaţa, în educaţia, în călătoria şi în legătura Stareţului cu ucenicul. Există o neputinţă pe care Stareţul nu o poate depăşi. Eu simt această neputinţă mult mai mult decât v-aţi putea imagina şi vă mărturisesc că această neputinţă a mea mă pune înaintea voastră într-o situaţie înfricoşător de dificilă. Stareţul nu poate să dea la o parte voinţa şi părerea ucenicului. Din clipa în care ucenicul are o părere sau o voie, înţelegeţi că nu mai este cel care mi s-a dat pe sine, nu îmi aparţine, nu mai am niciun loc în viaţa lui, nu pot să fac nimic. Este, desigur, fiul meu, pentru că l-am născut prin cuvântul meu sau prin tundere, dar este cineva asupra căruia nu pot să lucrez. Păcătosul îşi trăieşte tot iadul păcatului său pentru că şi-a rupt legăturile sale cu Dumnezeu, a devenit un răzvrătit înaintea lui Dumnezeu. Cu toate acestea, Dumnezeu nu încetează să fie Părintele lui, iar el să fie fiul Tatălui. Adică are putinţa să se întoarcă din nou la Tatăl său şi să-I spună: „Tată, am greşit la Cer şi înaintea Ta" (Lc. 15, 18). Dar atâta vreme cât el îşi ţine drumul lui, Tatăl, Dumnezeu, nu poate să facă nimic. La fel şi Stareţul, nu poate să facă nimic cu un ucenic care merge pe drumul lui prin voia sa proprie, prin socotelile sale şi părerile sale.

Părerea proprie este punctul de plecare al oricărei dorinţe şi simţiri a omului. Pentru că ceea ce înţelege, ceea ce crede – părerea sa proprie –, ceea ce are înlăuntrul

său, aceea și găsește, pricepe și acceptă. Pentru toate celelalte, inima lui este zăvorâtă. Nu înțelegi decât ceea ce vrei. Nu înțelegi decât ceea ce cunoști. Și nu cunoști decât ceea ce cauți. Și nu cauți decât ceea ce există în adâncul sufletului tău. Părerea proprie este un punct slab al omului.

Mâinile Stareţului sunt legate din clipa în care ucenicul are o părere sau o voie proprie. Adeseori, ucenicul spune: „Dar, Părinte Stareț, nu vrei să-ți spun părerea mea? Nu vrei să-ți spun ce cred? Dar n-o să-ți spun ce am în inimă? Vrei să mă ascund de tine? Vrei să nu-ți vorbesc?" În adâncul lui, ucenicul nu are niciun chef să spună ceea ce zace în el. Aproape întotdeauna vrea să impună ceea ce are sau ceea ce vrea să supravieţuiască, ceea ce crede și ceea ce știe el. Prin urmare, Stareţul nu poate să intervină, nu poate să-i pretindă ceva. Stareţul poate să se aplece asupra locului gol, asupra gropii pe care o deschide înlăuntrul lui monahul.

De obicei, aici există încă o neputinţă a sufletului omenesc măturat și erodat de păcat. Fiecare suflet are propria sa neputinţă, revine la starea împotriva firii sau conformă cu firea – adică la ceea ce a făcut păcatul din fire –, la ceea ce a fost și vrea să fie în adâncul său. Tocmai de aceea omul simte că stă pe picioare, că găsește ceea ce era, ceea ce este și ceea ce vrea să fie, adică pe sine însuși. De aceea omul nu poate să-și deschidă adevăratul său sine, ci îl deschide pe cel care îl face să stea înaintea Stareţului și înaintea propriilor săi ochi. Omul vrea să trăiască, de aceea are o neputinţă. De aceea nu rabdă libertatea fiilor

lui Dumnezeu (Gal. 5, 1) și are nevoie ca cineva să-l îmboldească, să-i pretindă, să-i amintească.

Dar și el are nevoie să le ceară celorlalţi să exercite asupra lui o oarecare silire. Acest înţeles îl au diferitele slujiri, precum cea de ecleziarh, de epistimonarh[12], de supraveghetor, de portar. Rostul lor este să supravegheze și să impună ceea ce pretinde canonul mănăstiresc, viaţa mănăstirii sau voia lui Dumnezeu. Stareţul însă nu poate să impună. Nu poate fi nici epistimonarh, nici supraveghetor, nici portar. El este îmbrăţişarea deschisă a lui Dumnezeu în care intră cine vrea.

Dar pentru că de cele mai multe ori oamenii nu pot să trăiască în libertatea pe care le-a dat-o Biserica lui Dumnezeu, sfârșesc în a urmări și a împlini voia și neputinţele proprii. Atunci Stareţii sunt siliţi, adeseori, să intervină, să ceară, să pretindă, să strige, să întrebe, să alerge, să caute, să găsească..., însă vă daţi seama că adevărata viaţă duhovnicească nu poate fi așa. Ceea ce poate, de asemenea, să facă un Stareţ este să se aplece și să scrie pe pământ ca Hristos. Dar, în realitate, toate acestea sunt pentru noi niște fapte zadarnice ale Stareţului, un timp pierdut.

Noi trebuie să exploatăm ziua de azi, „până ce putem spune «astăzi»" (Evr. 3, 13), ca să putem să ne dăruim în mod liber Stareţului. La aceasta ne ajută deplina

---

[12] Monahul care, în tradiţia chinovitică de tip studit, era însărcinat cu urmărirea păstrării disciplinei riguroase la activităţile obștii și cu informarea conducerii mănăstirii. (n. tr.)

încredere în Stareţ: orice va spune el, discuţia s-a terminat. Dar o exprimăm prin iubirea noastră, prin cinstirea noastră şi prin acceptarea noastră. Când Stareţul nu vede lucrurile acestea ca fiind vii şi active în ochii tăi, în mâinile tale, în cuvintele tale, atunci cu ce inimă ţi se va dărui, se va pleca asupra căderii tale sau a învierii tale ca să te facă să sporeşti şi mai mult? Trebuie să-i dai dreptul acesta, şi i-l dai prin încrederea ta, prin iubirea ta, prin cinstirea ta. Dacă acestea îţi lipsesc, atunci Stareţul există, dar înţelegerea dintre voi este dificilă. Există, pe de o parte, mişcarea de reflux, de îndepărtare a apei, dar nu există fluxul, mişcarea care te întoarce la punctul tău de plecare, la Stareţ, la Dumnezeu.

Prin urmare, primul lucru de care au nevoie legăturile noastre este să ştii ce ceri, iar ceea ce ceri să găseşti. În al doilea rând, ca să ceri trebuie să ai înlăuntrul tău ceva pe care să-l descoperi, să vorbeşti despre el, ca să-ţi fie dat fără măsură. Deocamdată îl ai ca o sămânţă, cu măsură, şi îl vei primi fără măsură. În al treilea rând, trebuie să ai deplină încredere, iubire şi cinstire faţă de Stareţ, pentru ca el să te poată cultiva, să-ţi insufle „suflare de viaţă" şi să ajungi şi tu „suflet viu" (Fc. 2, 7). De altfel, vei fi monah, vei fi fiu, dar vei fi fiu fără să te bucuri de puterea părintească, de iubirea părintească şi de căldura filială. Bucuria şi frumuseţea stării de fiu nu se va găsi în inima ta. Se va găsi răceala, durerea orfanului, chiar dacă am presupune că ai avut nu unul, ci mai mulţi stareţi.

Toate câte le-am spus până acum le întâlnim în viaţa noastră de zi cu zi. Când ne întâlnim la sinaxe, nu ţinem

predici, nici cateheze, nici nu dezvoltăm vreun anumit subiect. Pur și simplu cercetăm anumite laturi ale vieții noastre care provin din rutina zilnică, din programul de noapte și de zi, și vorbim așa cum vorbește un părinte cu copiii săi. Viața noastră, pentru că se rotește în jurul unei persoane, a lui Hristos, e firesc să nu aibă multe preocupări și, prin urmare, nici multe laturi. Din acest motiv, de fiecare dată încercăm să accentuăm aspectele actuale. Astăzi se prezintă acest aspect, mâine celălalt, poimâine un altul. Apoi nu se va înfățișa un al patrulea sau un al cincilea, ci probabil că se va înfățișa iarăși al doilea sau primul aspect, potrivit cu starea noastră ca suflete sau ca obște.

Astfel stând lucrurile, ajungem acum la a patra caracteristică a monahului: să nu-l judece pe Stareț. Această caracteristică pare că este paralelă cu cea precedentă, anume că trebuie să existe cinstire, iubire și încredere în Stareț. Dacă monahul îl judecă pe Stareț, conștiința lui și locul lui înaintea lui Dumnezeu Însuși se zdruncină. Numesc cea de-a patra caracteristică nejudecarea Stareţului și trebuie să o avem când comunicăm cu el. Ar putea spune cineva că nejudecarea este rezultatul firesc al încrederii. În realitate însă nu este. Încrederea noastră se referă la persoana Stareţului. Nejudecarea este o pretenție nu a Stareţului, ci a lui Dumnezeu (*cf.* Mt. 7, 1). Când eu spun ceva, de vreme ce ai minte, inimă, tradiție, elemente moștenite, o

anumită cunoaștere, e firesc să ai judecată, atitudine și părere. Pe mine nu mă interesează ce ai. Asta e problema ta. În ultimă instanță, nu mă preocupă dacă îmi vei judeca cuvântul sau nu. Problema nu este ce vreau eu, ce pretind eu, ci ce pretinde Dumnezeu. Iar Dumnezeu ne pretinde cu adevărat să nu judecăm.

Se spune că ascultarea trebuie să fie fără discernământ. Eu aș spune că trebuie să fie și fără judecata elementară, asemenea unui prunc care nu înțelege și nu cunoaște nimic, dar ajunge la vârsta preșcolară plin de înțelepciune. O astfel de simplitate și de naturalețe scapă criteriilor omenești și, prin urmare, judecății omenești. Judecata ține de lumea aceasta, este consecința firească a sufletului omenesc. Dar legăturile noastre nu se bazează pe puterile noastre sufletești. Legăturile noastre sunt legăturile duhului nostru cu Sfântul Duh. De aceea nejudecarea este o virtute duhovnicească și un câștig duhovnicesc al omului care călătorește către Dumnezeu.

Nejudecarea nu are legătură cu faptul că suntem sau nu de acord nici cu judecata omenească sau cu axiomele psihologice sau logice ale puterii de judecată, ci are legătură cu atitudinea duhului omului, care este mai presus de toate simptomele sufletești și consecințele logice ale vieții omenești. Nejudecarea (ἀκρισία) este oarecum dincolo de lipsa de discernământ (ἀδιακρισία), este un fel de iraționalitate (ἀλογία), în sensul că rațiunea nu este avantajată, omul nu este condus de înlănțuiri logice, adică de lucruri care au legătură cu viața cea mai de jos, de zi cu zi.

Rațiunea, logica îl ridică pe om la capacitatea de a avea legături cu semenii săi la un nivel omenesc, dar nu îl înalță la Dumnezeu. În schimb, această iraționalitate, pierderea rațiunii naturale a omului Îi dă Cuvântului dumnezeiesc dreptul să intre în inimă și să domnească El. Cuvântul dumnezeiesc nu are nicio legătură cu logica omenească, îi este cu totul opus. De exemplu, logica omenească spune să răsplătești fiecăruia după cum i se cuvine, potrivit cu dreptatea. Cuvântul dumnezeiesc spune să accepți nedreptatea (*cf.* 1 Cor. 6, 7). Logica omenească spune să pretinzi explicații de la semenul tău pentru orice lucru. Cuvântul dumnezeiesc spune să nu întrebi niciodată, ci să faci ceea ce îți spune celălalt[13]. Logica omenească spune „să-ți păzești lucrurile ca să păstrezi jumătate din ele". Cuvântul dumnezeiesc spune că dacă ți se ia o jumătate, să dai și cealaltă jumătate, adică spune ceva cu totul diferit.

Monahismul este urmarea crucii lui Hristos. Pedeapsa prin răstignire era, pentru evrei, cea mai înjositoare pedeapsă, pentru că doar un făcător de rele era pedepsit la moarte prin răstignire. Monahismul, dacă vreți, este urmarea Cuvântării de pe Munte (*cf.* Mt. 5, 3). Este desăvârșirea, este: „Dacă vrei să fii desăvârșit" (Mt. 19, 21), este cu totul opus oricărei logici omenești. Tocmai în aceasta constă și superioritatea acestei cuvântări, adică a cuvântului dumnezeiesc, deoarece Cuvântarea de pe Munte nu este doar o cuvântare, ci este întreaga învățătură a lui Hristos.

---

[13] Se referă la ascultarea însoțită de nejudecare.

Este Însuși Hristos, Care grăiește în mod insuflat și Se descoperă pe Sine oamenilor. Prin urmare, monahul trebuie să aibă o totală nejudecare. Înaintea Stareţului său se poate înfăţişa doar cu starea de nejudecare, cu cea de lipsă de raţiune, care îi cedează locul cuvântului dumnezeiesc. Așa cum sămânţa se îngroapă și devine o plantă mică, iar apoi un adevărat copac (*cf.* Mt. 13, 31), tot așa se întâmplă și în viaţa duhovnicească.

Nejudecarea mai are și înţelesul lipsei de voinţă, adică de a nu voi nimic. Pentru că din clipa în care există un singur „vreau", vă daţi seama că sufletul nostru este rănit de orice ne-ar spune celălalt, chiar dacă, în cele din urmă, ajungem să cădem de comun acord. Lipsa de voinţă este mijlocul prin care omul devine de neschimbat în ceea ce privește puterile sale lăuntrice. Pot să înţeleg, pot și să vreau ceea ce îmi spune celălalt, ceea ce îmi propune el, dar, dacă am propriul meu „vreau", îmi va rămâne o rană.

Aici e valabil ceea ce spune cuvântul dumnezeiesc: „Poruncă a dat și nu o va trece" (Ps. 148, 6). Dumnezeu a dat o poruncă. Cineva poate să trăiască porunca lui Dumnezeu doar dacă așteaptă cuvântul Stareţului. Dar cele pe care le spune Stareţul sunt cele „semănate în inima omului", după expresia Marelui Vasile. „Cele semănate în tine"[14] le poţi păstra în inimă doar dacă nu are și altceva în ea. Nu pot intra acolo unde există o sămânţă străină, altceva, așa cum un apostol nu merge să semene

---

[14] *Cuvânt ascetic* 2, *PG* 31, 632B.

în Biserica în care a semănat alt apostol. Asta pretinde unitatea și buna rânduială bisericească. Tot așa, pentru a exista bună rânduială și unitate în suflet, nu putem semăna o sămânță în el atunci când mai există o altă sămânță. Putem să semănăm doar pe un teren gol.

Desigur că omul, prin păcatul pe care îl târăște înlăuntrul său, este adeseori un vulcan, înăuntrul său există toate contradicțiile. Dar aceasta este lupta omului. Când însă lupta se va isprăvi şi conştiinţa şi inima omului vor rămâne goale și neîntipărite, atunci poate să înceapă să se bucure de Dumnezeu și să înţeleagă ce înseamnă ascultarea, ce înseamnă Stareţul, ce înseamnă mănăstirea. Și Sfântul Ioan Scărarul subliniază în acest înţeles tăcerea desăvârșită. Trebuie să lucrăm „cea mai adâncă tăcere şi neștiinţă"[15]. Dar noi suntem plini de cunoştinţele noastre; cum vom putea atunci să avem o desăvârșită neștiință şi cu ea să ne înfăţişăm înaintea Stareţului? Toate cele care influenţează sufletul nostru scot multe sunete. Cum vom putea să ne înfăţişăm înaintea Stareţului cu cea mai adâncă tăcere? Și totuși, luptătorul duhovnicesc, ascetul lui Dumnezeu, urmărește acest lucru.

Împotrivirea în cuvânt poate să iasă, desigur, dintr-un suflet care deja s-a predat Stareţului, deja i-a înţeles cuvântul și vrea să-l potrivească în continuare și cu logica omenească, astfel încât să îl înţeleagă raţional, cu putere şi cu mai multă intensitate, temându-se ca nu cumva mâine

---

[15] Sf. Ioan Scărarul, *Cuvântul 4, Despre ascultare* 66, *PG* 88, 712C.

să cadă din cauza uşurinţei cu care se vatămă sufletul omenesc. Este un sprijin omenesc pentru luptătorul care a acceptat şi păstrează în sine cuvântul Stareţului, iar acum caută să-l înţeleagă şi cu raţiunea. Datoria Stareţului este în mod sigur să vorbească şi conştiinţei, şi voinţei, şi raţiunii omului.

Însă din momentul în care cineva întreabă sau se împotriveşte ca să înţeleagă, din acea clipă Stareţul nu mai este Stareţ, ci un muritor de rând. Dacă vreţi, este un dascăl obişnuit, un tată natural. Este vorba de o lucrare omenească. Deoarece în această situaţie, când am un alt gând, o altă părere sau când vreau să înţeleg şi eu, să accept şi eu, atunci se luptă două lumi: porunca lui Dumnezeu şi lumea mea proprie, care este cea mai puternică poruncă din punctul de vedere al trăirii, şi de aceea nu se poate ca o astfel de lume să dea înapoi cu adevărat.

Poate avea loc doar o lepădare inconştientă, dar această lepădare va avea consecinţele ei. Există situaţii în care se poate exercita o presiune asupra lumii noastre lăuntrice, a cunoştinţei noastre, a logicii noastre, a neputinţei noastre, dar acolo e nevoie de un caracter foarte puternic pentru ca omul să poată pluti. În această situaţie e nevoie de trudă, de multă durere, de multe lacrimi ca să reuşim, poate, să atragem bunăvoinţa şi iubirea lui Dumnezeu, ca să ne izbăvească de această patimă cu multe capete şi de această cruce grea a împotrivirii în cuvânt.

În orice caz, împotrivirea în cuvânt dovedeşte că înlăuntrul nostru încă există legea lumii, raţiunea lumii, lumea. Pe lângă aceasta, împotrivirea în cuvânt

arată că există o inconsecvență duhovnicească – firească, poate, pentru un începător, dar nu pentru cineva care vrea să aibă trăiri duhovnicești. De asemenea, dezvăluie faptul că cel ce se împotrivește în cuvânt este un om dezbinat, o personalitate dezbinată care încearcă să pătrundă, în același timp, în amândouă: și în lume, și în Dumnezeu. Ca și cum am avea pe cineva care își ține mâinile în buzunar, dar vrea să apuce în același timp un obiect, în cazul nostru să-L prindă pe Dumnezeu. Așa ceva nu se poate!

De asemenea, împotrivirea în cuvânt ascunde egoism, patimi, arată că omul suferă de multe boli și rele, că are înlăuntrul său o povară pe care încă nu a lepădat-o: „Să lepădăm orice povară." Această povară îl apasă, lucru care se vede din împotrivirea sa, cu excepția cazului în care împotrivirea este simptomul unei naivități, al unei simplități, al unui mod firesc de a fi. Dar cazul acesta este rar, deoarece răul se află lângă om și, de aceea, chiar și împotrivirea care iese din cea mai bună conștiință poate atinge hotarul păcatului și, apoi, instăpânirea lui.

Este adevărat că Duhul Sfânt vine acolo unde există simplitate și un mod firesc de a fi. Vă amintiți de momentul în care Apostolul Petru vorbea lui Cornelie, rudelor și prietenilor acestuia, care îl invitaseră cu atâta naivitate copilărească pentru a auzi orice le-ar spune (F.A. 10, 34 ș.u.). S-ar putea să le fi spus cele mai absurde lucruri. Cu siguranță, orice le-ar fi spus ar fi fost absurd pentru un păgân, așa cum era Cornelie, dar, pentru că ascultau cu o inimă deschisă, încă pe când Apostolul

Petru vorbea a venit Duhul Sfânt peste ei și au început să asculte cuvântul cu înțelegere și să aibă și harisme.

Oricum, pe cât de lipsit de judecată și de rațiune se înfățișează omul înaintea Stareţului, pe atât se umple de Duhul lui Dumnezeu, pe atât se umple în chip cuvântător de Cuvântul lui Dumnezeu. În acest om există o armonie deplină și o gândire duhovnicească acceptată în chip firesc. Se dezvoltă „celălalt" om, omul nou, cu logica dumnezeiască și cu cunoștința dumnezeiască, om diferit de cel vechi (*cf.* Col. 3, 9-10).

Împotrivirea în cuvânt, judecarea Stareţului reprezintă consecința multor factori. Mai întâi, a îndoielii conștiinței și inimii noastre față de Stareț din cauza acțiunilor sale problematice sau fără rost sau din cauza vieții lui, care se poate să nu fie întru totul conformă cu voia lui Dumnezeu. Se poate, de asemenea, să intervină și alte motive exterioare care ne fac să folosim rațiunea, judecata. Mai poate fi, de asemenea, și influența vieții noastre de până acum. Din cauza vieții noastre păcătoase de dinainte, e firesc să folosim rațiunea, precum și din cauza influenței filozofiei, teologiei, a convorbirilor din trecut, a părerilor formate în vârsta copilăriei.

Împotrivirea și judecata au, cu siguranță, cauzele lor naturale care le produc. Toate acestea sunt piedici, sunt munți adevărați care se interpun în legăturile noastre cu Dumnezeu, iar dacă presupunem că trăim sub povara lor, atunci să le ridicăm ca pe o cruce. Dar să știm că este o cruce pe care a produs-o propria noastră viață sau propriul nostru păcat sau lipsurile Stareţului, ale obștii, ale educației noastre și orice altceva. Această cruce, la

fel ca orice altă povară a sufletului nostru, trebuie să o ridicăm cu rugămintea ca Dumnezeu să ne-o ia.

Dar Dumnezeu nu ușurează niciodată inima. Când spune că dă odihnă înțelege că dă pacea dumnezeiască, unitatea duhului și a credinței (*cf.* Ef. 4, 3). Aceasta este odihna pe care o dă Dumnezeu. Acum nu vorbim despre o ușurare sufletească de povara care apasă pe conștiința sau pe mintea noastră sau pe legăturile noastre cu Stareţul, ci de ușurarea poverii de care trebuie să ne izbăvească pentru a putea merge întraripaţi către Domnul.

Prin urmare, cel de-al patrulea element, nejudecarea, este fundamental. Unde nu există acest element, se află o cruce înfricoșătoare. Dar dacă această cruce dă înapoi, ochii se deschid și viaţa în Hristos devine atât de frumoasă și de simplă!

Aș vrea acum să mă refer la o ultimă caracteristică a monahului, ca să înţelegeţi mai bine ce înţeleg când spun ce vreau ca Stareţ – nu doar eu, ci orice Stareţ – și ce aștept de la fiul meu ca să-i pot vorbi și să-i dau ceea ce are; și are pentru că îl cere. Ca să-i pot da acest lucru pe care îl cere, adică pe Dumnezeu, ca să pot discuta cu el, nu de la egal la egal, nu „ca între oameni", ci ca Stareţ, trebuie ca fiul să fie capabil să-L atragă pe Dumnezeu. Pentru că ceea ce așteaptă el de la mine este Însuși Dumnezeu.

Cuvântul este sămânţa. De vreme ce cuvântul este sămânţa, semănătorul nu poate fi altcineva decât cel

care a ieșit de la început „să semene sămânța", Dumnezeu (Lc. 8, 5). Prin urmare, trebuie ca întrebarea pe care i-o pun Stareţului ca monah sau legătura mea cu Stareţul, comunicarea mea cu el, zâmbetul meu, cererea binecuvântării lui, orice legătură a mea cu el să fie o strădanie de a cere semănatul lui Dumnezeu. Sămânţa este cuvântul, iar cuvântul se descoperă numai de către Dumnezeu. Așadar, pot să discut cu ucenicul și ucenicul poate să discute cu Stareţul când este capabil, potrivit, în stare să-L atragă pe Dumnezeu. Dacă nu este capabil să-L atragă pe Dumnezeu, nu este capabil nici să discute cu un Stareţ. Trebuie să însetez după Dumnezeu, să aibă puterea să-L atragă ca un magnet, pentru că Dumnezeu se atrage.

Sămânţa lui Dumnezeu, cuvântul Stareţului este un adevăr, o lumină care, în cazul de faţă, cuprinde o lucrare a persoanei lui Hristos, pe când Hristos Însuși nu Se descoperă. Nimeni nu L-a văzut vreodată pe Dumnezeu și nu poate să înţeleagă și să primească cu adevărat un cuvânt al lui Dumnezeu, cu excepţia celui care are inima curată, ochi curaţi, doar cel curat sau, cel puţin, care prin îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu se curăţă, care știe că viaţa lui este expusă primejdiilor, că viitorul lui nu este încă limpede, că legătura sa cu Dumnezeu nu este încă nemijlocită și, atunci, dorinţa căutării lui Dumnezeu devine strădania pentru propria curăţire. Această strădanie a monahului Îl atrage pe Dumnezeu.

Dialogul dintre Stareţ și monah nu este omenesc. Nu este o flecăreală, nu este niciodată o discuţie, pentru că discuţiile sunt o pierdere de vreme. Discuţia are

un sfârșit și lasă întotdeauna o judecare a celuilalt în conștiința omului adică lasă o zvârcolire, o lovitură, un război. O discuţie este o confruntare de poziţii, de cuvinte, de păreri, de reprezentări și de percepţii și, de aceea, există întotdeauna primejdia ca ele să declanșeze astfel de judecăţi. De obicei, fiecare discuţie lasă în suflet un gol și o ruptură. Cuvântul Stareţului însă este un cuvânt sacramental, legătura Stareţului cu fiul său este sacramentală.

Prin urmare, nu discutăm pentru că așa trebuie. Nu zicem: „Oare unde să mergem ca să discutăm? Ia să mergem la Stareţ!" Dialogul cu Stareţul nu constă din glume și zâmbete, nu este hlizire, nu este o legătură ieftină, nu este ceva facil. Este ceva pe care putem să-l facem doar așa cum vom face și o rugăciune, pentru că este un cuvânt care vine de la Dumnezeu prin mijlocirea Stareţului. Cuvântul poate să fie sărac, poate fi bogat, dar aceasta nu are importanţă. Ceea ce are importanţă este cuvântul sacramental, mistic, tăinuit, care trebuie să iasă la lumina cunoștinţei noastre și a conștiinţei noastre; este ceva negrăit, nevăzut, care ni se face cunoscut prin mijlocirea Stareţului văzut.

Legătura Stareţului cu ucenicul este deja o taină. Și putem să ne atingem de ea doar ca de o taină. Așa cum merge cineva la un botez, la o tundere în monahism, la o cununie, la o Liturghie, la o spovedanie, tot așa poate să meargă ca să se atingă de marginea veșmântului Domnului prin Stareţ. Iar în mijlocul nenumăraţilor oameni care în acea clipă se îmbulzesc, probabil că numai el va putea, ca femeia cu scurgere de sânge

(*cf.* Lc. 8, 43 ş.u.), să primească puterea care iese din Stareţ, poate chiar fără ştiinţa Stareţului.

Această legătură este o taină şi, de aceea, povăţuitorul este Hristos, nu este omul. Cum poate să stea cineva înaintea lui Hristos și ce Îi poate spune în afară de: „ca un dobitoc m-am făcut" (Ps. 72, 22)! Pentru că celui care nu are nimic să-I dea lui Hristos și nu are nimic să-I spună, Hristos îi poate da revărsarea Sa de lumină. Îl poate scălda în lumina Lui, îi poate face tot ce vrea.

Mă apropii de Stareţ, am legătură cu Stareţul înseamnă că mă aflu în audienţă la Dumnezeu, că Îl aud pe Dumnezeu. Când psalmul spune: „adânc pe adânc cheamă la glasul căderii apelor Tale" (Ps. 41, 8), vrea să arate prin acestea că acest glas al apelor este glasul lui Hristos. Un adânc de ape (Stareţul) care cheamă alt adânc (ucenicul) printr-o revărsare a apelor. Un adânc aruncând apa spre cel de mai jos, și acela spre cel de mai jos, transmite acelaşi glas, care este glasul lui Dumnezeu.

O cascadă este oarecum şi Stareţul, cu toate manifestările lui, prin cuvânt sau purtări. Cele bune și cele rele pe care le poate avea sunt aceste adâncuri și glasuri, sunt aceste ape învolburate care transmit, în cele din urmă, glasul lui Dumnezeu. Prin urmare, doar auzindu-L pe Dumnezeu pot să mă apropii de Stareţ. Dar înţelegeţi cât de adâncă trebuie să fie tăcerea mea, isihia mea; trebuie să fiu, într-un anume fel, mort faţă de orice lucru perceput cu simţurile, atât de inactiv faţă de toate, încât să pot să surprind noima acestui glas care se aude din cascadă. Nu trebuie să fiu nici răspândit în tot felul de idei, convorbiri, preocupări, nici să fiu târât

de ele. Pentru că atunci când cineva este dus adeseori încolo şi-ncoace, cândva o să fie târât și se va abate de la cale. Omul răspândit şi târât încolo şi-ncoace nu poate percepe glasul cascadelor duhovnicești ale lui Dumnezeu care strigă, pentru că aceste ape şi glasuri sunt mai presus și de glasurile arhanghelilor.

Înţelegeţi acum că una dintre problemele noastre este că, de obicei, nu ştim să tăcem. Dimpotrivă, credem că este bine şi autentic să avem o activitate. Dar cu cât îşi intensifică cineva activitatea și cu cât este mai puţin inactiv, cu cât este mai puţin tihnit și lipsit de treburi, cu atât mai puţin poate să Îl audă pe Dumnezeu. Această multă activitate pe care o desfășurăm, care ne face să ne îndeletnicim cu nenumărate treburi, dar și să ne apucăm de altele noi, iar pe altele să le încheiem, pentru altele să ne problematizăm, această neputinţă a isihiei şi ușurinţa noastră pentru multele discuţii sunt expresia, pe de o parte, a sărăciei noastre duhovnicești și sufletești, iar pe de altă parte, a sărăciei lumești, lipsa de bogăţie lăuntrică şi duhovnicească, sărăcia noastră chiar și întru cele ale gândirii normale. Pentru că un om foarte activ, foarte energic, cu siguranţă nu e o persoană cu adevărat deșteaptă. Toate aceste activităţi îl ţin într-o izolare faţă de comuniunea cu oamenii.

Dumnezeu poate să acţioneze şi să vorbească doar dacă avem o legătură mistică cu El. De aceea monahul, pentru a putea aştepta ceva, trebuie să vadă legătura sa cu Stareţul lui ca fiind sacramentală. Când liturghisesc, Liturghia mea este Liturghie câtă vreme urmăresc prefacerea elementelor pământești în elemente

cerești. Când botez, Botezul meu este Botez câtă vreme urmăresc cu adevărat să botez pruncul. Nu pot să mă joc de-a botezul. Tot așa, pot să mă apropii de Stareţ, să intru în vorbă cu el, să dialogăm câtă vreme am această simţire a tainei.

De obicei, noi ne pierdem printre treburile și cuvintele noastre. „Cuvântul", la fel și „vorba", nu are doar înţelesul de „cuvinte", ci și de „fapte", de „împlinire", de „întâmplare". Când Evanghelia spune „cuvântul acesta" (Lc. 2, 15), înţelege de cele mai multe ori o întâmplare, o faptă care a fost săvârșită. Cuvântul este urmarea faptei, iar fapta pornește, de obicei, de la un cuvânt, cauza faptei.

Cu acest înţeles, abundenţa vieţii noastre, concepţia omenească despre legăturile dintre noi și fapte mă fac să-mi amintesc ceea ce spune Sfânta Scriptură, arătând condamnarea omului – și mai ales a omului contemporan – anume că „omul înoată în cuvinte" (Iov. 11, 12). Omul se bălăcește în cuvinte, nu înoată în Dumnezeu, nici în adevăr. De câte ori se întâmplă să vedem pe câte unul vorbind, vorbind, vorbind... fără să se oprească o clipă! Sau discutăm și celălalt spune: „Oprește-te odată, să-mi spun și eu părerea!" Se poate să-ţi spun de zece ori „Oprește-te ca să vorbesc și eu", dar, în același timp, să nu-mi dau seama că și eu fac la fel.

Cu adevărat, plutim, înotăm neîncetat în sărăcia noastră, în cuvintele noastre și, de aceea, în același text biblic se spune că omul care trăiește astfel trăiește „asemenea asinului singuratic", trăiește ca un asin care paște singur. Într-adevăr, cu cât pălăvrăgește cineva, cu cât

este mai preocupat, cu atât mai mult se însingurează. Niciodată să nu credeţi că dialogul, cuvântul, discuţiile ar fi un mijloc de unire cu oamenii sau cu Dumnezeu.

Dispoziţia şi înclinaţia omului pentru discuţii este o problemă gravă în legătura ucenicului cu Dumnezeu, dar şi cu Stareţul. Discuţiile nu sunt niciodată o comuniune, nici nu exprimă sociabilitate. Dimpotrivă, sunt o sărăcie, iar un om sărac este un complexat. Complexatul vrea să spună ceva ca să-și proptească sinele, ca să arate sau să simtă că știe, că înţelege, că izbutește, că dirijează şi influenţează. Omul sănătos duhovnicește preferă să tacă. Nu îl interesează ce cred ceilalţi despre el, dacă îl ascultă sau nu.

De obicei, discuţiile sunt zadarnice, sunt o deviere de la calea lui Dumnezeu, ca să nu spunem că sunt și păcate, deoarece duc la pălăvrăgeală, iar din multa vorbire nu putem scăpa fără păcat (*cf.* Pilde 10, 19). Se poate ca discuţiile să fie şi împotrivire în cuvânt, și judecată, și minciună. Ele pot deveni nenumărate alte rele. În orice caz, această limbă ne conduce viaţa şi ne dăruiește viaţa sau moartea (*cf.* Iac. 3, 5).

De aceea monahul care vorbește cu atâta uşurinţă şi schimbă idei și, mai ales, vorbește despre alte persoane și lucruri nu poate, după aceea, să mai întreţină un dialog cu Stareţul său, nici să se roage, nici să dialogheze cu Dumnezeu. Nu dialogul risipește însingurarea, ci comuniunea dumnezeiască. Comuniunea cu Dumnezeu, dispoziţia pentru rugăciune, această înclinaţie unificatoare a omului cu cât îl fac pe om să simtă unitatea sa cu Dumnezeu, pe atât îl aduc la simţirea comuniunii

cu toate mădularele trupului lui Hristos, pe atât îl aduc la sesizarea şi cunoaşterea adevărului şi îi dezleagă legăturile însingurării sufleteşti, duhovniceşti şi exterioare. Cu cât se împărtăşeşte cineva de Dumnezeu, cu atât mai mult este un om sociabil, cu atât îi îmbrăţişează pe toţi, cu atât îi cuprinde înlăuntrul său pe toţi.

Însingurarea omului se mai risipeşte şi prin înţelesurile dumnezeieşti care intră în viaţa lui, şi nu prin circulaţia cuvintelor pe care le schimbă cu ceilalţi. De asemenea, se risipeşte şi prin bucuriile aduse de trăirile dumnezeieşti. O rugăciune astăzi, o descoperire pe care mi-o dăruieşte Dumnezeu la rugăciune, o trăire la citirea şi meditarea Sfintei Scripturi, un post de pe urma căruia m-a durut stomacul şi mi s-au muiat genunchii, anchilozarea pricinuită de îngenuncheri, toate acestea sunt trăiri care mă fac să-L simt pe Dumnezeu. Simţindu-L pe Dumnezeu, având această bucurie de astăzi – fie şi numai o bucurie mică, această bucurie dumnezeiască săracă –, am de îndată tendinţa să merg la aproapele meu pentru că îl simt ca pe un frate, ca pe cineva al meu. Prin urmare, doar omul care ştie să tacă, iar tăcerea lui este tot atât de grăitoare lăuntric cât de grăitoare sunt glasurile adâncurilor, doar el poate să intre într-o legătură adevărată cu Stareţul, să se unească cu Dumnezeu.

Când monahul are această simţire a legăturii sale cu Stareţul, atunci Stareţul poate discuta cu el şi să-i spună cuvântul lui Dumnezeu. Atunci Dumnezeu Se descoperă pe Sine. Să nu uitaţi că niciun cuvânt al Stareţului nu aduce vreun rezultat. Dar cel mai mic

cuvânt, cea mai mică silabă, cea mai mică liniuţă, iota şi cirta (*cf.* Mt. 5, 18) pe care le va rosti în sufletul nostru Dumnezeu, în acel moment, prin gura Stareţului vor rodi în sufletul nostru, de vreme ce noi am așteptat cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu, de vreme ce ne-am apropiat să-l auzim pe Stareţ cu frică şi cutremur, aşa cum ne apropiem de o taină.

Dacă ucenicul nu este aşa, atunci cu siguranţă că Stareţul nu va conteni să comunice cu el, nu se va zăvorî în chilia lui. Dar atunci Stareţul este silit să fie cel ce se pleacă, cel care face pogorăminte, adică să coboare la nivelul copiilor săi, la puterile lor și să-i primească aşa cum sunt. Să-l primească pe cel care nu se roagă, pe cel care nu acceptă, pe cel care nu se sfinţește, pe cel care nu lucrează, pe cel care nu..., nu..., nu..., pe cel care păcătuiește, pe altul să-l acopere, pe altul să-l îndreptăţească, pe altul să-l ascundă, pe altul să-l... Dar toate aceste pogorăminte sunt tot ce poate fi mai primejdios pentru o viaţă monahală.

Stareţul care face pogorăminte este, în realitate, și cel care cade împreună cu monahul. Poate face pogorământ din cauza iubirii sale, dar iubirea monahului pentru Dumnezeu trebuie să-l oblige pe Stareţ să urce ca și legătura dintre ei să se înalțe.

Îmi veţi spune: atât de aspră este învăţătura despre Stareţ? Aşa trebuie privită viaţa monahală? Nu cumva mai există şi vreo concepţie mai îngăduitoare? Cu siguranţă că ar putea exista. Dar atunci ce lege va conduce viaţa Stareţului şi a monahului! Viaţa lor este o asceză, o luptă. Monahii sunt numiţi atleţi, viaţa monahală este

o luptă și, prin urmare, este valabilă doar legea luptei. Dar legea luptei nu este împlinită când coborâm exigențele și reperele. Ea este uitată și, atunci, orice răsplată și răspuns din partea lui Dumnezeu sunt fără cununi și fără adevărata bucurie.

Stareţul trebuie să fie pretenţios. În acest fel trebuie să-l vadă pe ucenic, pentru că ucenicul a ales calea aspră, a adevărului, a teofaniei, a descoperirii Tatălui prin Fiul, în Duhul Sfânt. De aceea s-a și făcut monah, chiar dacă acum este purtat prin nenumărate probleme, chiar dacă neputința omenească îl aruncă atât de jos, încât să uite și să spună: „Cine este Dumnezeu?" Orice om, chiar și un sfânt poate ajunge să se închine demonilor, unor legiuni întregi. Dar lucrul acesta nu are importanță. Importanță are să știm de unde am început, de ce am ieșit în pustie și, înainte de toate, Stareţul să nu uite aceasta. Prin urmare, legătura Stareţului cu ucenicul trebuie să fie atletică şi pretenţioasă, deoarece cuvântul Stareţului și prezenţa lui sunt cel mai bun ajutor pentru amintirea faptului că trebuie să ne frângem inima. Dacă inima nu se frânge, e cu neputinţă să intre în ea apele credinţei dumnezeieşti. Cum va intra Duhul Sfânt pentru a locui în ea, cum va intra harul, cum va intra iubirea lui Dumnezeu? Cum pot să se împlinească toate?

Dacă Stareţul cugetă în mod autentic și dacă monahul îl vede pe Stareţ în acest fel, atunci Stareţul îl povăţuiește cu adevărat pe ucenic acolo unde acesta a dorit: la Dumnezeu. Şi ca să exprim mai bine înţelesul pe care vreau să-l redau, o să folosesc cuvântul „înaintare" al

Marelui Vasile[16], deoarece este foarte frumos. Stareţul este „înaintarea" vieţuirii noastre, şi a mea, şi a ta; este înainte-mergătorul, cel care merge înainte, iar noi îl urmăm. Însă, pentru ca Stareţul să fie înaintarea vieţuirii noastre, se presupune că avem o oarecare cunoștinţă, care este premisa vieţii duhovnicești.

Monahul poate să cadă în înşelare în multe feluri. Unul dintre acestea, care în această situaţie are mare însemnătate, este să credem că Dumnezeu se dobândește de îndată. Vezi câte-un tinerel că vine la Sfântul Munte, îi privește pe călugări, ia o metanie, o învârte în mână, n-o mai lasă defel, începe să spună „Doamne Iisuse Hristoase" şi are pretenţia ca în două luni să vadă îngeri, sfinţi, să-L vadă pe Dumnezeu. Are pretenţia să primească toate descoperirile, ca Dumnezeu să-i dea tot ceea ce a făgăduit şi toate făgăduinţele Sale duhovnicești.

De pe urma acestui instinct al grabei suferă aproape toţi oamenii. De aceea, îndată ce trec şase luni, un an, doi ani, cinci ani – timpul nu se măsoară, este întotdeauna relativ – îl vezi pe acest tânăr dezamăgit, căzând, luptându-se. Cere să-și schimbe locul, eventual Stareţul sau felul de viaţă, doar doar va ieși ceva. Nereușita lui se datorează necunoașterii acestei premise fundamentale. Luptătorul duhovnicesc nu se grăbește niciodată, ştiind bine că Stareţul este înainte-mergătorul său, că el merge în urma lui, iar înainte Se află Dumnezeu. Căutându-L pe Dumnezeu în alt fel, are loc o deviere care poate

---

[16] *Cuvânt ascetic* 2, *PG* 31, 623B.

deveni cuțitul care îi va omorî sufletul. Sfântul Macarie îi spune celui care a înaintat deja și a depășit simptomele sufletești și trupești, care și-a lepădat patimile, problemele și frământările: chiar dacă le-ai făcut pe toate acestea, să știi că „vei putea câștiga viața veșnică după ce te-ai luptat ani de-a rândul"[17].

„După ce te-ai luptat ani de-a rândul." Să știm că începem o viață care nu se măsoară cu anii și, de aceea, nu mă grăbesc. De obicei în spatele grabei, ca să nu spun întotdeauna, nu există iubire și dorință după Dumnezeu, ci egoism, plăcere de sine, iubire de plăcere. Ceea ce este pentru un mirean soția sau gândul că va merge acasă la nevastă și la copii sau la cafenea, la o țigară, asta este pentru mine rugăciunea, când ea este un refugiu hedonist, când nutresc speranța că astăzi, poate-poate, Îl voi vedea pe Dumnezeu sau îmi va dărui desfătări sau îmi va descoperi noi adevăruri. Am în mână și creionul ca să scriu toate acestea, nu cumva să pierd ceva. Dar acesta nu este un mod de viețuire. Ceea ce are importanță este să simți că Starețul tău este înainte-mergătorul tău și că tu mergi în urma lui, iar pe celelalte le lași în seama lui Dumnezeu.

Prin urmare, ceea ce putem face dacă vrem cu adevărat să câștigăm timp este să ne golim de noi înșine, să ne golim sinele nostru de orice, ca să nu ne producă pierderi. Discuțiile, cărțile, filozofiile, teologiile, cunoștințele, toate pot fi niște abateri de la cale. De

---

[17] *Omilii duhovnicești* 24, 6, *PG* 34, 665C.

câte ori discuţiile noastre sunt pe marginea unor teme fără sens şi prosteşti! Este greu să găseşti un om care să spună ceva cu rost! Dacă afli pe cineva care nu spune prostii sau lucruri ale înţelepciunii omeneşti sau vreun lucru omenesc, închină-i-te! În mod sigur în clipa în care a vorbit, Dumnezeu i-a ieşit pe gură. Dar aceasta se întâmplă foarte rar şi, de aceea, Biserica are nevoie de monahi şi oameni purtători de Dumnezeu. Aşadar, înaintează fără să te intereseze nimic!

❂ ❂ ❂

În încheiere, vreau să vă amintesc ceva din viaţa lui Moise, când L-a văzut pe Dumnezeu, pentru că în inima fiecărui om se ascunde aceeaşi dorinţă. Moise, chiar dacă s-a bucurat şi a văzut atât de multe lucruri sus, pe munte, unde l-a chemat Dumnezeu – a mâncat şi a băut împreună cu Dumnezeu –, totuşi a spus: „Dumnezeul meu, arată-mi-Te!" (Ieş. 33, 13). Aceasta este dorinţa fiecărui om, pentru că a ieşit din mâinile lui Dumnezeu, Care a suflat în faţa lui, şi maimuţa, ca să vorbim în imagini, a devenit om. De aceea omul poate să trăiască numai cu dorul dumnezeiesc. Dacă îi îndepărtezi dorul – nu cel plăcut oamenilor, ci cel plăcut lui Dumnezeu –, nu va mai putea trăi şi rămânerea lui în viaţă nu va mai avea niciun rost.

În cele din urmă, Dumnezeu nu i-a descoperit lui Moise faţa Sa. L-a aşezat în spatele unei stânci şi i S-a arătat într-un fel concret şi unic. Dumnezeu mergea înainte, iar Moise se afla îndărătul Lui, privind spatele lui Dumnezeu

(*cf.* Ieș. 33, 19-23). Această imagine este foarte frumoasă, iar Sfântul Grigorie de Nyssa o tâlcuiește minunat[18]. Prin aceasta vreau să vă arăt ce este viețuirea monahală.

Așadar, nu au vreo importanță nici dialogul față către față, nici discuțiile, adică trăncănelile, nici arătarea iubirii, nici explicațiile, nici contactele, nici să umbli strâmb, uneori împotrivindu-te în cuvânt, alteori neascultând, alteori spunând „da" și apoi „nu", alteori spunând: „Fie mie după cuvântul tău, Gheronda!" și după aceea păcătuind. Tu îl urmezi pe Stareț, Starețul își săvârșește calea sa privind la Dumnezeu, iar tu, din spate, Îl urmezi pe Dumnezeu. Dacă Starețul nu Îl urmează pe Dumnezeu, păcatul, răspunderea și pierzania sunt ale lui. Pentru tine însă Starețul este cel care Îl urmează pe Hristos. Prin urmare, nu te vei abate din cale, ci, în cele din urmă, Îl vei găsi pe adevăratul Dumnezeu. Aceasta este viețuirea monahală. Ea nu constă nici din cuvinte, nici din fapte, nici din nimic altceva. Ea este siguranța faptului că, punându-l pe Stareț înainte și urmându-l, în fața mea Se află Dumnezeu. Iar dacă îl întreb sau îi cer ceva, întrebarea mea va avea un sens ziditor, iar ca rezultat vederea lui Dumnezeu, dar numai atunci când îl întreb pentru a-l urma. Dacă, spune Sfântul Grigorie de Nyssa, ucenicul are o concepție diferită despre viețuirea monahală sau dacă Starețul o concepe altfel,

---

[18] *Despre viața lui Moise (De vita Moysis)*, în Gregorii Nysseni, *Opera*, vol. VII, II (coord. Werner Jaeger, ed. H. Musurillo), Ed. Brill, Leiden, 1964, p. 117 ș.u.; *PG* 44, 405.

atunci „își croiește sieși o altă cale, nouă"[19]. Atunci legătura care se naște între ucenic și Stareț are o altă evoluție, nu este cea pe care a trasat-o Dumnezeu.

Sfântul Grigorie își încheie cuvântul foarte frumos: că însuși Moise, care a ajuns văzător de Dumnezeu, care a avut parte de atâtea teofanii, „doar spre sfârșitul vieții sale s-a învrednicit de acest har"[20]. Moise, pe care Dumnezeu l-a ales din copilărie, s-a învrednicit, spre sfârșitul vieții, de marele har de a vedea făgăduința Tatălui, de a vedea pământul Canaanului, de a-L vedea pe Dumnezeu, de a le înțelege pe toate, chiar și cele pe care Dumnezeu i-a spus să le scrie.

Acesta este Starețul și acesta este ucenicul care călătorește în Dumnezeu. Mă veți întreba: nu cumva un astfel de Stareț este aspru? Nu cumva noi nu am început așa și nu ne-am imaginat că lucrurile sunt așa? Cred că niciun ucenic nu a început altfel, niciun ucenic nu a urmat un Stareț care l-a înșelat dacă nu a avut, ca ucenic, această simțire și acest înțeles în minte și în inimă. Fiecare ucenic care merge la un Stareț merge pentru Dumnezeu și, de cele mai multe ori, confundă cele două persoane, a Starețului și a lui Dumnezeu, și crede că Starețul este Dumnezeu. Starețul nu este Dumnezeu. Starețul este un om și este numit „dumnezeu" din cauza marii chemări pe care a avut-o, chemare pe care o are fiecare suflet, pentru că Dumnezeu a chemat fiecare muritor ca să devină dumnezeu.

---

[19] *Ibidem*, p. 121, v. 14; *PG* 44, 409A.

[20] *Ibid.*, p. 122, v. 1-2; *PG* 44, 409B.

Acest Stareț adevărat, pe care Biserica noastră l-a simțit astfel ar putea primi o denumire. Starețul este cineva care leagă fiul de Dumnezeu, este un povățuitor nupțial. Dar pentru că fiul îl vede pe Stareț, și nu pe Dumnezeu, văzându-L pe Dumnezeu în persoana Starețului, îl vede pe acesta ca pe Mirele său.

Când Moise s-a gândit să izbăvească neamul evreilor, a fost silit să fugă în Madiam și să se căsătorească acolo, ca să scape și de evrei, și de egipteni. Când a venit clipa ca evreii să fie eliberați din robia egiptenilor, Dumnezeu i-a spus lui Moise că trebuie să se întoarcă în Egipt ca să-i elibereze pe evrei. El și-a luat nevasta și au pornit înapoi în Egipt ca să-l elibereze pe Israel și să-l conducă în pământul făgăduinței. Moise înainta, înainta... împreună cu soția sa și cu copilul lor.

Dintr-odată, pe când mergeau, i-a întâmpinat îngerul Domnului. Soția lui Moise l-a observat imediat. Textul ebraic spune că li S-a înfățișat Domnul. Îngerul Domnului era, de obicei în Vechiul Testament, arătarea Domnului Însuși, uneori a Fiului, alteori a Tatălui, alteori a Sfântului Duh, a celor trei Persoane ale Sfintei Treimi. În fața îngerului, adică înaintea lui Dumnezeu, în loc ca Sefora să încheie un legământ, face o mișcare bruscă: se apleacă, ia o piatră, își dezgolește fiul și îl taie împrejur (*cf.* Ieș. 2, 11–4, 26).

Între textul grecesc și cel ebraic există o oarecare diferență. Cel ebraic cred că e mai aproape de concepția ebraică, aceasta fiind mai coerentă cu trimiterea lui Moise ca proroc care Îl preînchipuie pe Hristos. Prin urmare, Sefora ia pielea tăierii-împrejur, potrivit textului grecesc,

și îi spune îngerului Domnului: „Oprește sângele!", apoi s-a ridicat și a plecat. Îngerul Domnului, Domnul Însuși, potrivit textului ebraic, a vrut să-l omoare pe copil pentru că Moise nu-l tăiase împrejur. Tăierea-împrejur era semnul că îl dăruise lui Dumnezeu. Dar Moise nu îl jertfise lui Dumnezeu. Semnul jertfei era această tăiere-împrejur.

Potrivit altei traduceri, Sefora i-a arătat chiar copilului pielicica tăiată și i-a spus: „S-a făcut tăierea-împrejur", iar copilul a luat pielicica și a plecat. L-a lăsat pe Moise. Legătura este întotdeauna cu Moise. În textul ebraic, în loc ca Sefora să se întoarcă spre înger – adică spre Dumnezeu Care i S-a înfățișat –, se întoarce spre Moise tăind împrejur copilul și spunându-i cu patimă: „Ești mirele meu sângeros", adică ești un mire care pretinzi sânge, apoi și-a luat copilul și a plecat. Potrivit altei tâlcuiri, Sefora a dus înaintea îngerului pielicica tăiată și i-a spus: „Ești un mire sângeros."

Personal, prefer tâlcuirea anterioară, în care Sefora i-a spus lui Moise: „Ești un mire sângeros", pentru că astfel este justificată întoarcerea Seforei la tatăl ei. În mod evident, aceasta a fost o iconomie dumnezeiască, pentru ca Moise să fie liber să lucreze și să se ocupe de poporul său. Dacă ar fi avut femeie și copil, nu s-ar fi putut ocupa atât de mult de popor, nici să fie consecvent cu Dumnezeu. De atunci, copii care erau tăiați împrejur erau numiți „mire sângeros".

Cred că Starețul își justifică locul dacă Domnul este pentru el un „mire sângeros" și dacă el însuși este un „mire sângeros" pentru fiii săi. Starețul trebuie să știe că rostul lui este de a-i aduce pe fiii săi la Dumnezeu.

Trebuie să-i jertfească şi să-i învețe să se jertfească pentru Dumnezeu şi, dacă vor, să se aducă pe ei înşişi ca jertfe. Diferența clară între părintele duhovnicesc și cel trupesc este că primul nu poate face nimic fără voia fiului. Fiul trebuie să îşi însuşească jertfa şi să şi-o asume ca pe o chestiune personală.

Dacă Stareţul Îl are pe Hristos ca pe un „mire sângeros" şi dacă ucenicul îl are pe Stareţ ca pe un „mire sângeros", adică dacă Stareţul îl face pe ucenic să plângă, să lăcrimeze, să sufere, să rabde, să piară egoismul, să se răstignească în fiecare zi și, astfel, să-i fie tăiată împrejur inima, atunci este un adevărat Stareţ. Cred că niciun suflet care Îl caută cu adevărat pe Dumnezeu nu va fi o Sefora care va vrea să plece, lepădând povara pe care i-a pus-o Stareţul. Oricât de grea ar fi crucea, este cruce. Câtă vreme Dumnezeu a poruncit așa (*cf.* Ps. 148, 6), nu poate fi altfel. Așa l-a înțeles întotdeauna Biserica noastră pe Stareţ.

De aceea, copiii mei, să ştim cu toţii că legătura dintre noi, iubirea dintre noi, glumele noastre, dacă vreţi, chiar şi râsetele, călătoria noastră de zi cu zi, mâncarea şi băutura noastră zilnică de la biserică, de la trapeză şi toate celelalte nu au nici un alt înţeles decât acesta: că Dumnezeu trebuie să-mi verse sângele, mie ca Stareț, iar eu trebuie să-l vărs pe al vostru. Atunci sunt părintele vostru şi atunci voi sunteţi copiii mei. Patriarhul Avraam l-ar fi iubit oare cu adevărat pe Dumnezeu și pe fiul său dacă nu s-ar fi dus să-l jertfească? Iar Dumnezeu ar fi intervenit făcând din amândoi preînchipuirile Sale dacă nu ar fi existat această dispoziţie jertfelnică a tatălui și această urmare a

tatălui, de bunăvoie și plină de încredere, de către fiul său (*cf.* Fc. 22, 1 ş.u.)?

Dacă vom călători împreună astfel, atunci suntem o familie sfântă. Vor exista clipe în care lupta ni se va părea aspră şi s-ar putea să ne despărţim. Sefora l-a reîntâlnit pe Moise, dar Moise era deja prorocul văzător de Dumnezeu (*cf.* Ieș. 18, 2 ş.u.). Noi să privim și să ne reîntâlnim pe drumul pe care îl întâlnim pe îngerul Domnului, pe Domnul Însuși, Care nu-Și găsește plăcerea şi bunăvoința decât în sânge. Dumnezeu Îl dă pe Duhul Sfânt în acest sânge și acest sânge îl unește pe părinte cu fiii săi într-o unitate, ne unește cu Dumnezeu Însuși și acest pământ cu cealaltă viață.

Eu așa văd mănăstirea mea și așa vă văd și pe voi. Fiecare zi și fiecare noapte a noastră mi se pare a fi o zi de luptă, mi se pare că sunt o astfel de faptă dură ca aceea la care m-am referit mai înainte. Iubirea noastră şi dorurile noastre sunt de nimic, un zero dacă nu există această autenticitate în dorinţele noastre de zi cu zi. Suntem datori să fim autentici. Desigur că eu vă voi privi cu multă iubire și cu multă bucurie dacă voi veți primi să fiți tăiați împrejur, chiar și cu asprimea Seforei (*cf.* Ieș. 4, 25). Iar voi vă veţi bucura când eu voi fi pentru voi un astfel de părinte. Cred că atunci Dumnezeu va putea spune: „Voi locui aici, că am ales" această familie (Ps. 131, 14).

CUPRINS

PROLOG VII
1. MONAHISMUL ORTODOX 3
A. Începutul şi cauza vieţuirii monahale 3
B. Trăsăturile vieţuirii monahale 19
1. O viaţă de iubire 19
2. O viaţă de egalitate 22
3. O viaţă de bucurie adevărată 25
4. O viaţă de libertate 30
C. Stareţul 38
2. MONAHISMUL ŞI LUMEA CONTEMPORANĂ 41
A. Întregirea şi caracterul universal al persoanei 41
B. Trăirea celeilalte vieţi în vieţuirea monahală 58
3. STAREŢUL ŞI ADEVĂRATA IUBIRE FAŢĂ DE STAREŢ 81
4. TRĂSĂTURILE ADEVĂRATULUI MONAH 111
1. Însingurare întru comuniunea cu ceilalţi 114
2. Rugăciunea la slujire 121
3. Isihie întru ascultare 132
4. Bucurie în suferinţe 153
5. Sfârşitul trăit în prezent 163
5. ELEMENTE ALE VIEŢII DUHOVNICEŞTI A MONAHULUI ŞI TRĂIREA STAREŢULUI ÎN EL 173
6. PĂRINTELE DUHOVNICESC ŞI FIII 207
7. CE TREBUIE SĂ CEARĂ UCENICUL DE LA STAREŢ 235

La Editura Sfântul Nectarie, în seria

TÂLCUIRI LA FILOCALIE

au apărut:

ARHIM. EMILIANOS SIMONOPETRITUL
Tâlcuire la Avva Isaia, Cuvinte ascetice (vol. 1)
Tâlcuire la Sfântul Isihie, Despre trezvie (vol. 3)
Tâlcuire la Sfântul Maxim, Despre dragoste (vol. 5)
Tâlcuire la Avva Evagrie, Despre rugăciune (vol. 6)
Tâlcuire la Cuviosul Teognost, Dumnezeiescul urcuș (vol. 7)

MONAH THEOCLIT DIONISIATUL
Tâlcuire la Sfântul Diadoh, Capetele despre cunoștință (vol. 2)

ARHIM. EVSEVIOS VITTIS
Tâlcuire la Sfântul Nil Ascetul, Despre rugăciune (vol. 4)

în seria

ARHIM. EMILIANOS SIMONOPETRITUL

TÂLCUIRI ȘI CATEHEZE

au apărut:

Tâlcuire la Viața Cuviosului Nil Calavritul (vol. 1)
Tâlcuire la Sfintele Slujbe (vol. 2)
Tâlcuiri la Psalmi (vol. 3)
Cuvânt despre ascultare și priveghere (vol. 4)
Tâlcuire la Canoanele monahale (vol. 5)
Cuvântări mistagogice la sărbători (vol. 6)
Despre boală, suferință și moarte (vol. 7)

în pregătire:
Tâlcuire la Sfântul Grigorie Sinaitul, Despre rugăciunea minții (vol. 8)

Alte apariții:

MONAH IOSIF VATOPEDINUL
Trăiri ale dumnezeiescului har:
O epistolă despre viața lui Gheron Iosif Isihastul; Epistole inedite
Mărturie athonită

***

MONAH DAMASCHIN GRIGORIATUL
Părinți athoniți pe care i-am cunoscut
Povățuiri din Sfântul Munte,
convorbiri cu Părinți athoniți contemporani

IEROM. AGAPIE CORBU
Sf. Grigorie de Nyssa - tâlcuitor al Scripturii
***
CHIRIL DE SCHITOPOLIS
Viețile pustnicilor Palestinei
ediție bilingvă, greacă veche-română
***
PIERRE HADOT
Exerciții spirituale și filosofie antică
*
Studii de filosofie antică
***
Protoprezviter EMANUIL IANNOULIS
Am vorbit cu Sfântul Nectarie...
(Mărturii autentice)
***
Ucenicii *lui Evagrie - Capete filocalice*
ediție bilingvă, greacă veche-română

în seria PHILOCALICA SYRIACA
au apărut:
AVVA IOSIF HAZZAYA - *Scrieri duhovnicești*
SABINO CHIALÁ - *Avva Avraam Sirul,*
obștea sa și rânduielile Marii Mănăstiri
RAYMOND LE COZ, *Istoria Bisericii Siro-Orientale*
în pregătire:
IOAN KALDUN, *Viața Avvei Iosif Busnaya*
TOMA DE MARGA, *Cartea Stareților*
ISHODENAH DE BASRA, *Cartea curăției*
ISAAC SIRUL - *Cuvinte ascetice*
- vol. 1 (Cuvintele I-XXX), ediție bilingvă -
ROBERT BEULAY, *Învățătura duhovnicească*
a Avvei Ioan de Daliatha
DADISHO QATRAYA, *Despre isihie*
DADISHO QATRAYA, *Tâlcuire la Avva Isaia*
*** *Cartea treptelor (Liber Graduum)*
altele:
NICODIM AGHIORITUL
Paza celor cinci simțuri
Grădina harurilor
Noua Scară

Comenzi:

EDITURA SFÂNTUL NECTARIE
Arad, str. Lucian Blaga nr. 3
email: secretariat@editurasfnectarie.ro
www.editurasfnectarie.ro

sau

S.C. Egumenița S.R.L.
O.P. 3 C.P. 301
800730 Galați
tel./fax: 0236-326.730
e-mail: editura@egumenita.ro
www.egumenita.ro

Tiparul executat de Monitorul Oficial R.A.